

ISSN: 0551-3782

BIULETYN

ARCHIWUM
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

NR 63

Warszawa 2022

**BIULETYN
ARCHIWUM POLSKIEJ AKADEMII NAUK
NR 63**

Warszawa 2022

Przygotowuje Komitet Redakcyjny w składzie
**Joanna Arvaniti, Anita Chodkowska,
Hanna Krajewska, Katarzyna Słojkowska**

Redakcja
Joanna Arvaniti, Anita Chodkowska

Korekta
Joanna Arvaniti

Tłumaczenie
Urszula Pawlik

Adres Redakcji
**Archiwum PAN
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72**

Wydano z dotacji Ministerstwa
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

ISSN: 0551-3782

Skład, łamanie i druk
AMALKER sp. z o.o.
03-715 Warszawa, ul. Stefana Okrzei 21/4
www.amalker.com

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów występujących w inwentarzach	5
Jarosław Matysiak	
<i>Wspomnienie o Romanie Dąbrowskim</i>	<i>6</i>
Joanna Arvaniti	
<i>Inwentarze archiwalne</i>	<i>9</i>
Anita Chodkowska	
<i>Materiały Ananiasza Rojeckiego</i>	<i>12</i>
Katarzyna Słojkowska	
<i>Materiały Ananiasza Zajączkowskiego</i>	<i>28</i>
Katarzyna Słojkowska	
<i>Materiały Marii Grzegorzewskiej</i>	<i>68</i>
Marek Ciara	
<i>Materiały Tadeusza Korzybskiego</i>	<i>78</i>
Szymon Czerwiński	
<i>Myśl archiwalna Marii Bielińskiej</i>	<i>124</i>
Anita Chodkowska	
<i>Spuścizna badaczy historii Syberii Wiktorii i René Śliwowskich w PAN Archiwum w Warszawie</i>	<i>145</i>
Joanna Arvaniti	
<i>„Szkice syberyjskie” w twórczości „ukochanego pisarza pokolenia” Adama Szymańskiego w oparciu o materiały jego spuścizny przechowywanej w PAN Archiwum w Warszawie</i>	<i>153</i>
Mateusz Sobeczko	
<i>Organizacja turystyki i wypoczynku przez Wrocławską Drukarnię Naukową Polskiej Akademii Nauk</i>	<i>164</i>

Mateusz Sobeczko

Stany Zjednoczone w 1904 r. w świetle wspomnień Antoniego Schimitzka 177

Radosław Pawłowski

XII Warszawski Piknik Archiwalny 184

Radosław Pawłowski

XXVI Warszawski Festiwal Nauki w Pałacu Staszica 189

**Sprawozdanie z działalności PAN Archiwum w Warszawie
w 2021 roku**..... 193

**Inwentarze zespołów archiwalnych ogłoszone w numerach 1–63
„Biuletynu Archiwum PAN” (układ chronologiczny)**..... 208

**Inwentarze zespołów archiwalnych ogłoszone w numerach 1–63
„Biuletynu Archiwum PAN” (układ alfabetyczny)** 222

Summary..... 229

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW WYSTĘPUJĄCYCH W INWENTARZACH

b.d.	brak daty	j. wł.	język włoski
b.m.	brak miejsca	k.	karta, kartka (w korespondencji)
b.p.	brak paginacji	kkp.	kserokopia
b.t.	brak tytułu	ks. nab.	księga nabytków
cz.	część	l.	luźne, list (w korespondencji)
dop.	dopiski	masz.	maszynopis
dot.	dotyczący	m.b.	metr bieżący
dz.	dział	mkf.	mikrofilm
egz.	egzemplarz	nadb.	nadbitka
fasc.	fascicule	neg.	negatyw
fkp.	fotokopia	nlb.	nieliczbowane
fot.	fotografia	not.	notatka
j.a.	jednostka archiwalna	odb.	odbitka
j. alb.	język albański	odp.	odpowiedź
j. ang.	język angielski	opr.	oprawne
j. arab.	język arabski	oprac.	opracowane
j. chiń.	język chiński	pkt	punkt
j. czes.	język czeski	poczt.	pocztówka
j. duń.	język duński	pow.	powielany
j. fiń.	język fiński	poz.	pozytyw
j. franc.	język francuski	r.	recto, rok, rocznik
j. grec.	język grecki	rec.	recenzja
j. gruz.	język gruziński	rkp.	rękopis
j. hiszp.	język hiszpański	rys.	rysunek
j. hol.	język holenderski	s.	strona
j. jap.	język japoński	ss.	strony
j. lit.	język litewski	sz.	szyte
j. łac.	język łaciński	szkl.	szklane
j. łot.	język łotewski	t.	tom
j. niem.	język niemiecki	tel.	telegram
j. norw.	język norweski	v.	verso
j. pers.	język perski	vol.	wolumin
j. pol.	język polski	w.	wiek
j. port.	język portugalski	wiz.	wizytówka
j. ros.	język rosyjski	wyc. pras.	wycinek prasowy
j. rum.	język rumuński	wyd.	wydanie
j. serb.	język serbski	z.	zeszyt
j. słow.	język słowacki	zał.	załącznik
j. szw.	język szwedzki	zap.	zaproszenie
j. tur.	język turecki	zaw.	zawiadomienie
j. ukr.	język ukraiński		
j. węg.	język węgierski		

Roman Dąbrowski

Jarosław Matysiak
Poznań

WSPOMNIENIE O ROMANIE DĄBROWSKIM (1936–2020)

Roman Dąbrowski urodził się 3 sierpnia 1936 r. w Poznaniu jako syn Józefa i Leokadii z domu Walentowskiej. Po wybuchu 2. wojny światowej rodzina przeniosła się do Warszawy.

Po wybuchu powstania warszawskiego, we wrześniu 1944 r., razem z matką został wyrzucony przez Niemców z ich mieszkania (ojciec w 1940 r. został aresztowany przez Niemców, osadzony na Pawiaku i wywieziony do KL Auschwitz, gdzie w 1941 r. został zamordowany). Dzięki bardzo dobrej znajomości języka niemieckiego przez Leokadię Dąbrowską udało im się uniknąć uwięzienia w obozie przejściowym w Pruszkowie¹. Od września 1944 r. do lutego 1945 r. mieszkali u rolnika w okolicach Niepokalanowa w zamian za pomoc przy pracach gospodarskich.

W marcu 1945 r. razem z matką wrócił do Poznania. Po ukończeniu szkoły podstawowej, od września 1951 r., kontynuował naukę w I Liceum Ogólnokształcącym im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, którą zakończył maturą w maju 1956 r.

Studia historyczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu ukończył w czerwcu 1962 r. na podstawie zdanych egzaminów i pracy magisterskiej pt. *Polska emigracja zarobkowa w przemyśle Westfalii i Nadrenii od 1890 do 1900 roku*, napisanej pod kierunkiem prof. Witolda Jakóbczyka.

Pracę w Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddziale w Poznaniu Roman Dąbrowski rozpoczął w sierpniu 1992 r. Zajmował się

¹ W powstaniu warszawskim uczestniczyła także jako sanitariuszka przyszła teściowa Romana Dąbrowskiego Maria Zatryb-Baranowska. Swoje przeżycia z okresu powstania przedstawiła w książce zatytułowanej *Uliczka powstańców. Wspomnienia sanitariuszki szpitala polowego z powstania warszawskiego*, która miała swoją premierę w 2014 r. Zob. R. Dąbrowski, *Książka Marii Zatryb-Baranowskiej „Uliczka powstańców. Wspomnienia sanitariuszki szpitala polowego z powstania warszawskiego”*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2014, nr 55, s. 128–135.

gromadzeniem, spisywaniem i opracowywaniem spuścizn po uczonych. Uczestniczył w przygotowaniu trzeciego wydania *Przewodnika po zasobie Archiwum PAN*, do którego opracował hasła dotyczące zbiorów Oddziału w Poznaniu². Uporządkował i opracował spuściznę wspomnianego już wyżej poznańskiego historyka prof. Witolda Jakóbczyka³. Dodatkowo sprawował pieczę nad dokumentacją fotograficzną dotyczącą działalności Oddziału oraz fototekami ludzi nauki.

Od 1994 r. był członkiem Stowarzyszenia Archiwistów Polskich.

W styczniu 2005 r. uzyskał doktorat na UAM na podstawie rozprawy *Ksiądz Augustyn Szamarzewski (1832–1891)*, napisanej pod kierunkiem prof. Lecha Trzeciakowskiego. Praca ukazała się drukiem w 2007 roku⁴.

Obszarem jego zainteresowań badawczych była m.in. działalność społeczna polskich księży katolickich w zaborze pruskim oraz katolickich uniwersytetów ludowych, którym poświęcił kilkanaście artykułów. Publikował m.in. na łamach „Kroniki Wielkopolski”, „Kroniki Miasta Poznania”, „Przeglądu Wielkopolskiego” i „Winiety”.

Na stanowisku kustosa archiwalnego przepracował 22 lata. Na zasłużoną emeryturę odszedł w 2014 r., ale nadal utrzymywał kontakt z Archiwum PAN.

Za osiągnięcia dla rozwoju archiwów i archiwistyki w grudniu 2008 r. otrzymał odznakę „Za Zasługi dla Archiwistyki” przyznaną przez naczelnego dyrektora Archiwów Państwowych. W listopadzie 2013 r. otrzymał Złoty Medal za Długoletnią Służbę przyznany przez prezydenta RP.

W życiu prywatnym Roman Dąbrowski był wielbicielem muzyki klasycznej i teatru, a także zapalonym bibliofilem. Uprawiał aktywnie sport, przede wszystkim lekką atletykę. Jego wielką pasją była także turystyka.

Żonaty od 1959 r. z Barbarą z domu Baranowską. Małżeństwo miało córkę Joannę.

Roman Dąbrowski zmarł 18 kwietnia 2020 r. Został pochowany na cmentarzu parafii św. Jana Vianneya przy ul. Szczawnickiej w Poznaniu.

² *Przewodnik po zasobie Archiwum PAN*, pod red. H. Krajewskiej i A. Kuleckiej, Warszawa 1999.

³ R. Dąbrowski, *Materiały Witolda Jakóbczyka (1909–1986)*, P.III–78, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2007, nr 48, s. 70–109.

⁴ Tegoż, *Ksiądz Augustyn Szamarzewski (1832–1891)*, Poznań 2007.

Joanna Arvaniti
Warszawa

INWENTARZE ARCHIWALNE

W 2022 r. obchodziliśmy 625. rocznicę osiedlenia się w Wielkim Księstwie Litewskim Karaimów, którzy przybyli tu na zaproszenie księcia litewskiego Witolda. W rocznicę tego wydarzenia Sejm RL ogłosił rok 2022 Rokiem Karaimów Litewskich. W ten sposób postanowiono uczcić historię i kulturę tej etniczno-religijnej grupy na Litwie. Przez wieki życie litewskiej społeczności karaimskiej koncentrowało się w Trokach, które były i są administracyjnym i duchowym centrum Karaimów. Na Litwie dzieci karaimskie mają do tej pory możliwość nauki języka ojczystego w karaimskiej szkółce niedzielnej. Co roku w Trokach organizowane są letnie szkoły języka i kultury karaimskiej, gromadzące młodzież i dorosłych z Litwy, Polski i Ukrainy. W Trokach np. Karaimi zasłynęli jako ogrodnicy, którzy wyhodowali popularną i poszukiwaną odmianę ogórków trockich. Zajmowali się również spławianiem zboża i drewna do Morza Czarnego. Język karaimski, który do dziś zachował się i nadal jest używany na Litwie, został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. W dziejach Rzeczypospolitej Karaimi pełnili ważną rolę w rozwoju gospodarczym miast i wsi. Dzięki przywilejom królewskim korzystali ze swobód obywatelskich i prawa handlu w całym kraju. Na dworach szlacheckich pracowali jako służba, posłańcy, tłumacze, faktorzy, bankierzy czy medycy. Z niewielkiej społeczności karaimskiej, w wyniku przekazywanej z pokolenia na pokolenie tradycji nauki i potrzeby zgłębiania studiów religijnych, wywodzili się wybitni uczeni, pisarze, szafarze wiedzy, doceniani również poza granicami swojej społeczności¹. W 63. numerze „Biuletynu APAN” publikujemy dwa karaimskie inwentarze. Jeden to inwentarz Ananiasza Zajączkowskiego, polskiego orientalisty turkologa, działacza karaimskiego, profesora Uniwersytetu Warszawskiego, członka Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności, drugi to materiały Ananiasza

¹ Urszula Wróblewska, *Działalność kulturalno-oświatowa Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej*, Białystok 2015, s. 8–9.

Rojeckiego, geofizyka, geologa, meteorologa, również działacza karaimskiego.

25 maja 2022 r. obchodziliśmy 100. rocznicę utworzenia Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, uczelni, której poprzednikiem był Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej przekształcony w Państwowe Studium Pedagogiki Specjalnej, następnie w Wyższą Szkołę Pedagogiki Specjalnej i wreszcie w Akademię Pedagogiki Specjalnej. Sejm RP w uznaniu wybitnych zasług założycielki, dyrektorki i patronki Akademii Pedagogiki Specjalnej ogłosił rok 2022 Rokiem Marii Grzegorzewskiej, której inwentarz publikujemy na łamach „Biuletynu Archiwum PAN” i której motto życiowe, aktualne również dziś, brzmiało: „Nie ma kaleki — jest człowiek”. Maria Grzegorzewska walczyła o pełne prawo do nauki i pracy oraz o szacunek dla osób z niepełnosprawnościami. Była uczestniczką wystaw Archiwum PAN *Kobiety w nauce* (2011) oraz *Ludzie listy piszą* (2022).

Bohaterem naszego tegorocznego „Biuletynu Archiwum PAN” jest pochodzący z Mławy biochemik Tadeusz Waclaw Korzybski, który w 1946 r. wyodrębnił polski preparat penicyliny. Bezpośrednio po wojnie był naukowym doradcą wytwórni penicyliny w Tarchominie. W czasie odczytu w Mławskiej Stacji Naukowej w 1990 r. Tadeusz Korzybski wymienił dziedziny, którym poświęcił najwięcej swojego czasu i wysiłku. Były to w kolejności: harcerstwo, działalność lekarska, biochemia owadów, gruźlica, antybiotyki, lipidy, muzyka (fortepian i teoria muzyki), rysunek architektoniczny, językoznawstwo, współczesne dzieje polityczne, permanentne poznawanie nowości technologicznych z różnych dziedzin. Tadeusz Korzybski jako działacz w harcerstwie był jednym z bohaterów wystawy *W służbie harcerstwa i nauki*, przygotowanej w 2013 r. przez pracowników Archiwum PAN we współpracy z Muzeum Harcerstwa w Warszawie. Był on wychowankiem 1. Mławskiej Drużyny Harcerzy im. księcia Józefa Poniatowskiego założonej w 1913 r., która skupiała młodzież z Gimnazjum im. Stanisława Wyspiańskiego w Mławie i była najstarszą drużyną harcerzy w Chorągwi Mazowieckiej. U schyłku lat 20. XX wieku kilkakrotnie zajmowała w Chorągwi Mazowieckiej pierwsze miejsce za wyniki całorocznej pracy.

Obszerłą część w tegorocznym biuletynie zajmuje rozprawa licencjacka pracownika Archiwum PAN Szymona Czerwińskiego poświęcona Marii Bielińskiej, doktorowi historii, mediewistce, archiwistce, która zmarła w wieku 102 lat w grudniu 2020 r. Była ona związana z Uniwersytetem Warszawskim, Jagiellońskim, Lubelskim, Polską Akademią Nauk, Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych i Polskim Towarzystwem Historycznym.

W latach 1968–1980 była czynnym członkiem Międzynarodowej Komisji Dyplomatyki przy Komitecie Nauk Historycznych UNESCO. W latach 1982–1990 opracowywała dla Zgromadzenia Sióstr Urszulanek schematy akt w archiwach domów Zgromadzenia Sióstr Urszulanek w Tarnowie, Rybniku, Polanicy, Częstochowie i Pokrzywnie. Odznaczona została Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

W „Biuletynie Archiwum PAN” publikujemy również dwa referaty pracowników Archiwum PAN dr Joanny Arvaniti i mgr Anity Chodkowskiej, które miały być wygłoszone po rosyjsku na międzynarodowej konferencji naukowej *Banzarowskije cztienija*, zorganizowanej 30–31 marca 2022 r. z okazji 90. rocznicy powstania Uniwersytetu Państwowego im. Dorżi Banzarowa w Ułan Ude w Buriacji, założonego w 1932 r. jako Buriackie Państwowe Kolegium Nauczycielskie, i 200. rocznicy urodzin Dorżi Banzarowa, pochodzącego z Nadbajkła znanego dziewiętnastowiecznego mongolczyka, eksperta w dziedzinie historii i etnografii narodów Azji Środkowej, pierwszego naukowca z Buriacji. Referaty zostały wycofane z konferencji w związku z zawieszeniem kontaktów naukowych Polski z Rosją w wyniku napaści Rosji na Ukrainę. Artykuły prezentujemy w „Biuletynie Archiwum PAN” w polskiej wersji językowej.

Bracia Stanisław i Tadeusz Korzybscy z Mławy z krzyżami harcerskimi na bluzach uczniowskich oraz ich siostra Jadwiga, 1921, Materiały Tadeusza Wacława Korzybskiego, APAN, III–385, j. 61

Ananiasz Rojecki

Anita Chodkowska
Warszawa

MATERIAŁY ANANIASZA ROJECKIEGO (1896–1978) (III–230)

Ananiasz Rojecki urodził się 19 lipca 1896 r. w Wilnie. Jego ojcem był Eleazar, duchowny karaimski i pracownik firmy drogeryjnej, a matką Zefiryra ze Szpakowskich. Uzyskał maturę o profilu matematyczno-przyrodniczym i wcielony został do armii carskiej, gdzie służył w latach 1915–1917, dochodząc do stopnia podporucznika. Kilka kolejnych lat spędził w Wilnie i w Eupatorii na Krymie, gdzie było centrum życia religijnego Karaimów.

W latach 1923–1929 studiował matematykę i astronomię na Uniwersytecie Wileńskim (USB). Od września 1925 r. pracował jako asystent w Zakładzie Meteorologii tegoż Uniwersytetu, a od listopada został stałym pracownikiem stacji meteorologicznej zorganizowanej przy USB. Osobiście wykonywał pilotaże oraz zajmował się pomiarami wiatrów, nasłonecznieniem i zachmurzeniem Wilna i Trok oraz klimatem Druskiennik.

Lata 1936–1938 spędził jako stypendysta w Berlinie, gdzie przygotowywał rozprawę doktorską *O wysokości warstwy powietrza o tak zwanej stałej gęstości i zależności tej wysokości od rodzajów mas powietrza*. Nie zdążył otworzyć przewodu doktorskiego przed wybuchem 2. wojny światowej. Rękopis pracy spłonął w czasie wojny i Ananiasz Rojecki nie podjął już starań o otrzymanie doktoratu.

W 1938 r. przyjechał do Warszawy, gdzie od marca 1939 r. do wybuchu wojny był pracownikiem Wojskowej Służby Meteorologicznej i wykładowcą na kursach z dziedziny meteorologii. W Warszawie brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r.

Lata okupacji spędził w Wilnie, gdzie zajmował się tajnym nauczaniem matematyki i fizyki. W latach 1941–1944 kierował wraz z Władysławem Dziewulskim, Heleną Straszyńską i Janiną Hlebowiczówną Uniwersyteckim Ośrodkiem Zorganizowanego Polskiego Szkolnictwa

Tajnego w Wilnie. Wstąpił do AK, gdzie podjął się uruchomienia podstaw obserwacji meteorologicznych w związku z oczekiwanym otrzymaniem rzutów lotniczych dla oddziałów AK na Wileńszczyźnie.

Repatriowany po zakończeniu 2. wojny, osiedlił się w Toruniu i rozpoczął pracę na Uniwersytecie Toruńskim jako asystent, a później jako samodzielny pracownik naukowy. We wrześniu 1945 r. został także zaangażowany do pracy w Państwowym Instytucie Hydrologiczno-Meteorologicznym (PIHM) w Warszawie, początkowo jako referent, następnie radca. W 1950 r. otrzymał stanowisko samodzielnego pracownika naukowego. Rok później objął kierownictwo sekcji w Dziale Mikro- i Biometeorologii, a w marcu 1953 r. został zastępcą dyrektora PIHM do spraw naukowo-technicznych. Ze stanowiska tego odwołany w 1958 r., odszedł z Instytutu.

W 1959 r. został adiunktem Zakładu Geofizyki PAN. Prowadził również wykłady z metodyki opracowań klimatologicznych na Politechnice Warszawskiej i Uniwersytecie Warszawskim. W 1969 r. przeszedł na emeryturę.

W okresie międzywojennym był zaangażowany w działalność na rzecz społeczności karaimejskiej. Sprawował funkcję prezesa sekcji kulturalno-oświatowej prowadzonej w ramach Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów, w którym pełnił także funkcję członka zarządu (sekretarz — 1923 r.). Był redaktorem naczelnym (1924–1929) kwartalnika „Myśl Karaimska”, organu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów.

Od 1929 r. uczestniczył w organizacji sportu lotniczego, był prezesem Aeroklubu Wileńskiego.

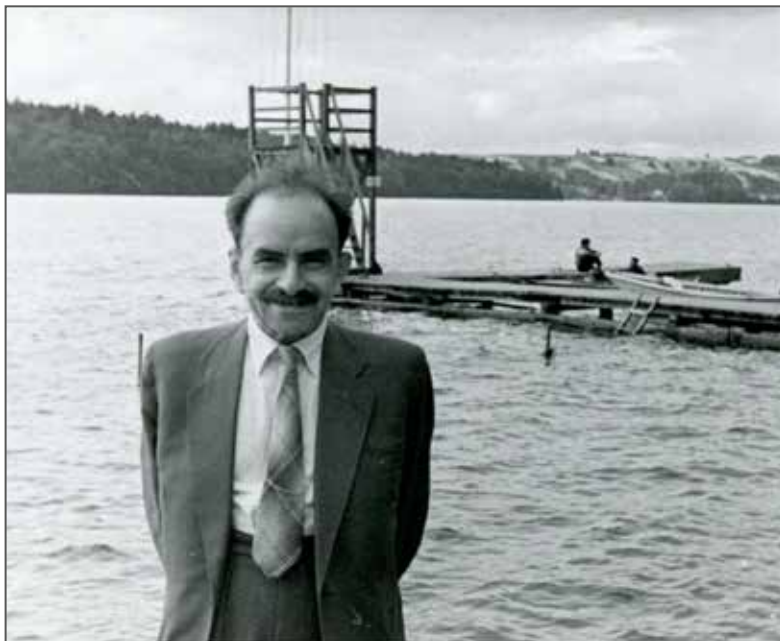
Był współzałożycielem w 1947 r. Polskiego Towarzystwa Hydrologiczno-Meteorologicznego (od 1966 r. Polskie Towarzystwo Geofizyczne), członkiem Komitetu Redakcyjnego „Przeglądu Meteorologicznego i Hydrograficznego” (od 1956 r. „Przegląd Geofizyczny”), pełniąc funkcję redaktora naczelnego w latach 1954–1973.

Ananiasz Rojecki był autorem podręczników: *Instrukcja dla stacji opadowych sieci polskiej* (1946), *Tablice dzielenia do użytku obserwatorów meteorologicznych* (1949), *Instrukcja dla stacji meteorologicznych wyższych rzędów sieci polskiej* (1953). Pisał także artykuły do czasopism naukowych.

Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim Orderem Odrodzenia Polski.

Rodziny nie założył.

Zmarł 19 listopada 1978 r. w Warszawie i został pochowany na warszawskim cmentarzu karaimejskim przy ul. Redutowej.

Ananiasz Rojecki, b.d., APAN, ZF, III–230

Materiały Ananiasza Rojeckiego przekazane zostały do Archiwum PAN w darze przez jego siostrę Nadzieję w 1978 r. (ks. nab. 1493) oraz w 1979 r. (ks. nab. 1512). W 1986 r. zgodnie z zapisem testamentowym zespół dopełniły materiały Nadziei Rojeckiej (ks. nab. 1823). Prace porządkowo-inwentaryzacyjne zakończone w 2021 r. przeprowadziła Anita Chodkowska. Spuścizna zawiera materiały z lat 1916–1978. Została podzielona na sześć zasadniczych grup zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie.

Grupa I, licząca 42 jednostki zawierające materiały z lat 1937–1978, składa się z 4 podgrup: A. Opracowania, artykuły, recenzje; B. Publikacje źródłowe; C. Tłumaczenia; D. Materiały warsztatowe. W pierwszej podgrupie znajdują się rękopisy i maszynopisy podręczników i artykułów. W skład podgrupy drugiej wchodzi edycja źródła *Corpus Inscriptionum Meteorologicarum Cracoviensium Saec, XV et XVI*. W podgrupie trzeciej znajdują się tłumaczenia różnych artykułów. Do materiałów warsztatowych wchodzi tablice, pomiary ze stacji meteorologicznych, kartoteki, wypisy, notatki.

Grupa II, składająca się z 23 jednostek, to materiały z lat 1948–1978 dotyczące działalności twórcy spuścizny. Składa się z 2 podgrup: A. Działalność organizacyjno-naukowa; B. Działalność redakcyjno-wydawnicza. W pierwszej podgrupie umieszczone zostały materiały dotyczące organizacji studiów, protokoły posiedzeń komisji i sprawozdania. W skład podgrupy drugiej wchodzi umowy wydawnicze, rachunki, korespondencja z wydawcami.

W grupie III, liczącej 8 jednostek, znajdują się materiały biograficzne z lat 1910–1978, m.in. życiorysy, dokumenty osobiste, legitymacje, świadectwa szkolne, wspomnienia, powołania, odwołania, dyplomy, materiały gospodarcze.

W grupie IV znalazła się jedna jednostka. Są to artykuły recenzyjne i polemiki z twórcą spuścizny z lat 1963, 1971.

Grupa V zawiera materiały Nadziei Rojeckiej, siostry twórcy spuścizny, naukowo zajmującej się botaniką. Są to materiały z lat 1916–1978, ułożone w 6 jednostkach archiwalnych zawierających artykuły, dokumenty osobiste, indeksy, dyplomy, materiały gospodarcze.

Ostatnią grupę, VI, liczącą jedną jednostkę z lat 1950–1951, stanowią załączniki. Obejmują one czasopisma „Technika Morza i Wybrzeża” oraz „Technika i Gospodarka Morska”.

W Archiwum PAN materiały otrzymały sygnaturę III–230, w bazie szukajwarchiwach mają nr 710. Inwentarz materiałów A. Rojeckiego liczy 75 jednostek (ok. 1,50 m.b.) oraz 3 aneksy.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Ananiasza Rojeckiego*, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, III–230, j. 60–64.
2. https://pl.wikipedia.org/wiki/Ananiasz_Rojecki.
3. Hanik J., *Rojecki Ananiasz*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXXI/3, Wrocław 1988, s. 511–512.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI SPUSCIZNY

	pozycja inwentarza
I. Prace twórcy spuścizny	1–42
A. Opracowania, artykuły, recenzje	1–10
B. Publikacja źródłowa	11–16
C. Tłumaczenia	17
D. Materiały warsztatowe	18–42

II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, zawodowej i redakcyjno-wydawniczej	43–59
A. Materiały działalności organizacyjno-naukowej	43–51
B. Materiały działalności redakcyjno-wydawniczej	52–59
III. Materiały biograficzne, korespondencja	60–67
IV. Materiały o twórcy zespołu	68
V. Materiały Nadziei Rojeckiej	69–74
VI. Załączniki	75
Aneksy	1–3

I. PRACE TWÓRCY SPUŚCIZNY

A. Opracowania, artykuły, recenzje

1. *Tablice psychrometryczne*
Opracowanie, fragmenty
Ok. 1950, rkp., masz., j. franc., niem., pol., l., k. 51
Druk 1950
2. A. R., Kamilla Runczkowska, *Trygonometria*
Podręcznik, fragmenty, biuletyn „Matiematika w szkole”
1952–1953, rkp., masz., druk, j. pol., ros., l., k. 378
3. *Podręcznik obserwatora meteorologicznego*
Opracowanie, rozdziały 1–5
1959, rkp., masz., l., k. 155
4. Jw.
Opracowanie, rozdziały 6–11, tablice
1959, rkp., masz., l., k. 196
5. Jw.
Tablice i rysunki, objaśnienia
1959–1960, rkp., druk, fot., fkp., j. niem., pol., ros., l., k. 173
6. *Wstęp do oceanologii*
Praca, fragment
B.d., rkp., masz., l., k. 64
7. *Nasze potrzeby w zakresie szkolenia geofizyków w ogóle,
a meteorologów w szczególności*
*Najważniejsze hasła w meteorologii i klimatologii ogólnej
najczęściej spotykane w „meteorologii lotniczej”(projekt)*
W sprawie proponowanego terminu „talasologia”
*Na marginesie artykułu Anieli Chałubińskiej „O najpospolitszych
błędach spotykanych na lekcjach geografii”*

Geofizyk — mało znany, a piękny zawód

Artykuły, nadbitki, propozycje i uzupełnienia najważniejszych haseł słownictwa usługowego w meteorologii lotniczej zestawionych przez Władysława Parczewskiego i Franciszka Lianę

1937–1953, rkp., masz., druk, l., k. 78

Druk: poz. 5 „Gazeta Obserwatora PIHM”, 1953, nr 4, s. 1–4

8. Meteorologia, geofizyka

Artykuły, tłumaczenie, bibliografia, notatki, korespondencja z redakcjami

1954–1968, rkp., masz., j. ang., niem., pol., ros., l., k. 146, zob. aneks 1

9. Jw.

Artykuły, notatki, materiały warsztatowe, korespondencja z redakcjami

1959, 1970–1977, rkp., masz., druk, l., k. 235, zob. aneks 1

10. *O publikacji J. Bączyka pt. „Masy wodne południowego Bałtyku” O „Systematyce hydrologii” uwag kilka. Na marginesie podręcznika K. Dębskiego „Hydrologia kontynentalna”*

Prace Zakładu i Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu

Śnieżek T.R., Przyrządy i metody pomiarowe w meteorologii i hydrologii

Recenzje, korespondencja

1948–1978, rkp., masz., druk, l., k. 60

Druk: poz. 1 „Przegląd Geograficzny”, 1969, z. 3, s. 521–535

B. Publikacja źródłowa11. *Corpus Inscriptionum meteorologicarum Cracoviensium Saec XV et XVI*

Edycja źródła, s. 1–200

1959, ok. 1967–1968, rkp., masz., j. łac., l., k. 202

12. Jw.

Edycja źródła, s. 201–357, korespondencja wpływająca, notatki

1959, ok. 1967–1968, rkp., masz., j. łac., l., k. 181

13. Jw.

Edycja źródła, 2 egz., s. 1–200

1959, ok. 1967–1968, rkp., masz., j. łac., l., k. 203

14. Jw.
Edycja źródła, 2 egz., s. 201–357
1959, ok. 1967–1968, rkp., masz., j. łac., l., k. 158
15. Jw.
Edycja źródła, 3 egz., s. 1–200
Ok. 1967–1973, rkp., masz., j. łac., l., k. 202
16. Jw.
Edycja źródła, 3 egz., s. 201–357, notatki, korespondencja
w sprawie uzupełnień
Ok. 1967–1973, rkp., masz., j. łac., l., k. 183

C. Tłumaczenia

17. Geofizyka
Artykuły i fragmenty prac, autorzy B–P
1953–1956 i b.d., rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 225, zob.
aneks 2

D. Materiały warsztatowe

18. *Tablice*
Wyliczenia, pomiary ze stacji Białowieża, Brwinów,
Ludwikowo, ogólne
1948–1953, rkp., l., k. 174
19. Jw.
Wyliczenia, pomiary ze stacji Białowieża, Brwinów,
Ludwikowo, ogólne
1954–1958, rkp., l., k. 141
20. Jw.
Wyliczenia, pomiary ze stacji Skierniewice, ogólne
1950 i b.d., rkp., l., k. 263
21. Jw.
Wyliczenia, notatki, fragmenty wypisów z archiwów i bi-
bliotek toruńskich
B.d., rkp., fkp., l., k. 107
22. *Tablice rzutów drogi balonika na płaszczyznę poziomą...*
Wyliczenia
B.d., rkp., l., k. 66
23. *Tablice dzielenia*
Obliczenia, kalka kreślarska, rulon
B.d., rkp., masz., l., k. 35

24. *Tablice psychrometryczne*
„Względności właściwe”, obliczenia, kalka kreślarska, rulon
B.d., rkp., l., k. 133
25. Tablice do obliczania natężenia opadów
Wyliczenia
B.d., rkp., l., k. 31
26. Wykazy punktów pomiaru, badania klimatu
Notatki, wypisy, wykresy, wyliczenia
1949–1953, rkp., masz., fkp., j. ang., czeski, niem., pol., ros.,
l., k. 62
27. *Spostrzeżenia meteorologiczne*
Notatki, bibliografia, fragmenty artykułów, odpisy listów,
m.in. materiały z archiwów i bibliotek warszawskich
Ok. 1955 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 194
28. Jw.
Notatki, bibliografia, m.in. materiały z archiwów i bibliotek
warszawskich, kartoteka
B.d., rkp., masz., druk, l., k. 342
29. *Nomenklatura lodowa*
Propozycje terminologii, normy, notatki
1956–1957, rkp., masz., druk, j. ang., niem., pol., ros., l.,
k. 297
30. *Źródła do dziejów meteorologii*
Cz. 1, wypisy, notatki, kartoteki, mapa, korespondencja
1956–1960 i b.d., rkp., masz., druk, fkp., j. franc., niem.,
pol., wł., l., k. 396
31. Jw.
Cz. 2, wypisy, notatki
1956–1967 i b.d., rkp., fkp., l., k. 164
32. Jw.
Cz. 3, wypisy, m.in. *Wykaz miejscowości położonych na ob-
szarze PRL, w których przed rokiem 1881 były prowadzone
badania meteorologiczne; Suggested syllabi for the training
of meteorological personel*, korespondencja z bibliotekami
i archiwami, notatki
1956–1968 i b.d., rkp., masz., j. ang., pol., l., k. 184
33. Oceanologia
Wypisy z literatury, obliczenia, kartoteka, wycinki
[1939] 1958–1962 i b.d., rkp., masz., druk, fkp., j. niem.,
pol., ros., l., k. 428

34. Słownictwo oceanograficzne
Bibliografia, kartoteka
B.d., rkp., masz., j. ang., franc., niem., pol., ros., l., k. 348
35. Jw.
Kartoteka
B.d., rkp., masz., j. ang., franc., niem., pol., ros., l., k. 412
36. Materiały do artykułu *Coś niecoś o aktualnych możliwościach, etc.*
Wyczerpanie, wpisy, korespondencja, notatki
1975, rkp., masz., fkp., l., k. 37
37. Kowalczyk Maria, *Wybór notatek dot. zjawisk meteorologicznych i hydrologicznych dokonywanych przez profesorów krakowskich na marginesach kalendarzy XV i XVI w.*
Wypisy z. 1–3
B.d., rkp., j. łac., pol., l., k. 310
38. Jw.
Wypisy z. 4–12
B.d., rkp., j. łac., pol., l., k. 309
39. Jw.
Wypisy z. 13–22, korespondencja
B.d., rkp., j. łac., pol., l., k. 218
40. Bibliografia [historii?] geofizyki
Kartoteka
B.d., rkp., j. łac., pol., l., k. 592
41. Jw.
Kartoteka
B.d., rkp., l., k. 1044
42. Jw.
Materiały źródłowe, mikrofilmy (szpul 9) przekazano do
Działu Mikrofilmów
B.d., rkp., l.

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO-NAUKOWEJ, ZAWODOWEJ I REDAKCYJNO-WYDAWNICZEJ

A. Materiały działalności organizacyjno-naukowej

43. Komisja Geofizyki Sekcji Matematyczno-Przyrodniczej Rady
Głównej
Organizacja studiów geofizycznych, protokoły posiedzeń,
projekt, artykuły A. R., *Materiały dotyczące organizacji*

- szkolenia specjalistów w zakresie nauk geofizycznych ze szczególnym uwzględnieniem meteorologii; Na marginesie projektu magisterium geofizyki*
1948–1953, rkp., masz., druk, j. pol., ros., l., k. 150
44. Jw.
Organizacja studiów geofizycznych, przykłady rozwiązań radzieckich, informatory
1949–1965, rkp., masz., druk, fkp., j. niem., pol., ros., l., k. 93
45. Komitet Geofizyki, Komitet Astronomiczny, Komitet Inżynierii Lądowej PAN
Sprawozdania, protokoły posiedzeń komisji, korespondencja
1953–1958, rkp., masz., l., k. 118
46. Komitet przy Prezydium PAN do spraw Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego
Sprawozdania, protokoły posiedzeń, korespondencja
1955–1958, rkp., masz., l., k. 129
47. Komisja przy Prezydium PAN Międzynarodowego Roku Geofizycznego
Sprawozdanie, propozycje strony polskiej
1956, rkp., masz., j. ang., franc., pol., l., k. 65
48. Zakład Geofizyki PAN
Materiały z posiedzenia Rady Naukowej, korespondencja
1958, 1962, rkp., masz., j. pol., ros., l., k. 36
49. Zakład Historii Nauki i Techniki, Zespół Historii Geofizyki
Protokoły, sprawozdania, materiały XI Międzynarodowego Kongresu Nauki Polskiej, korespondencja
1962–1973, rkp., masz., druk, l., k. 165
50. Plany koordynacyjne, projekty badawcze, współpraca z PAN
Opinie, Krótkie uwagi w sprawie współpracy polskich placówek z zagranicą w zakresie badań oceanograficznych i Uwagi o wstępnym projekcie planu koordynacyjnego dla problemu resorowego PAN na lata 1971–1975, Badania środowiska morskiego, opinie o pracy dyplomowej Jadwigi Nowickiej i Aleksandra Majewskiego, korespondencja
1962–1978, rkp., masz., l., k. 53
51. Państwowy Instytut Hydrologiczno-Meteorologiczny
Działalność w Instytucie, wyjaśnienia w sprawie odwołania, taśma magnetofonowa, szpula nieopisana
1955–1966, masz., l., k. 89

B. Materiały działalności redakcyjno-wydawniczej

52. „Przegląd Geofizyczny”
Materiały redakcyjne, korespondencja
1959, 1967–1974, rkp., masz., l., k. 34
53. *Tablice psychrometryczne*
Korespondencja z redakcją
1946–1959, rkp., masz., l., k. 124
54. *Wielka encyklopedia powszechna*
Współpraca z Państwowym Wydawnictwem Naukowym,
hasła, umowy, korekty
1959–1965, rkp., masz., l., k. 139
55. Jw.
Współpraca z Państwowym Wydawnictwem Naukowym,
hasła, umowy, korekty
1965–1979, rkp., masz., l., k. 177
56. Meteorologia, geofizyka, oceanografia
Opinie o pracach do celów wydawniczych, korespondencja
z redakcją, umowy, rachunki
1951–1959, rkp., masz., l., k. 162
57. Jw.
Opinie o pracach do celów wydawniczych, korespondencja
z redakcją, umowy, rachunki
1961–1968, rkp., masz., j. pol., ros., l., k. 133
58. Jw.
Opinie o pracach do celów wydawniczych, korespondencja
z redakcją, umowy, rachunki
1968–1978, rkp., masz., l., k. 210
59. Jw.
Korespondencja z redakcjami, umowy, rachunki
1951–1972, rkp., masz., l., k. 79

**III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE,
KORESPONDENCJA**

60. Życiorys, ankieta, bibliografia prac własnych
1954–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 47
61. Dokumenty osobiste
Odpis aktu urodzenia, poświadczenia, notesy, legitymacje,
nekrolog
1927–1978, rkp., masz., druk, j. lit., niem., pol., l., k. 299

62. Nauka szkolna, studia, praca i działalność
Odpisy świadectw, indeks, powołania, odwołania, zmiana uposażenia
1924–1967, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 131
63. *Okruchy wspomnień. Materiały do dziejów polskiego szkolnictwa średniego w Wilnie w latach drugiej wojny światowej*
Wspomnienia, materiały do życiorysu, notatki, fotografie
B.d., rkp., masz., l., k. 231
64. Dyplomy honorowe, legitymacje odznaczeń
Członkostwo honorowe Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, medal pamiątkowy Państwowego Instytutu Hydrologiczno-Meteorologicznego, Srebrny Krzyż Zasługi, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal 10-lecia Polski Ludowej
1935–1977, druk, l., k. 15
65. Materiały gospodarcze
Rachunki, prenumeraty, sprawy emerytury, korespondencja
1955–1978, rkp., masz., druk, l., k. 123
66. A. R. przyjaciele i uczniowie
Fotografie
1910–1969 i b.d., druk, l., fot. szt. 161
67. Korespondencja
Wychodząca, m.in. do Marii Zakrzewskiej, wpływająca: dwa listy od Mieczysława Subotowicza i 48 listów od Jana Hanika
1958–1972, rkp., masz., fkp., l., k. 128

IV. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

68. P.P. Demiańczuk, *Analiza poprawności tablic psychometrycznych używanych w polskiej sieci meteorologicznej...*; Halina Radlicz-Ruhlowa, *Na marginesie artykułu Ananiasza Rojeckiego pt. „W sprawie nauczania elementów nauk geograficznych w liceach ogólnokształcących”*
Artykuł recenzyjny i polemika A. R., *Na marginesie publikacji P.P. Demiańczuka*, korespondencja z redakcją
1963, 1971, masz., druk, l., k. 117

V. MATERIAŁY NADZIEI ROJECKIEJ

69. Botanika
Artykuły, biogramy botaników rosyjskich
1934–1965, rkp., druk, fkp., l., k. 85, zob. aneks 3
70. Jw.
Materiały warsztatowe: artykuł Zbigniewa Boreckiego
Zaraza ogniowa..., wytyczne Ministerstwa Rolnictwa
dotyczące zarazy, artykuł Ireny Rutkowskiej *Józef
Trzebiński*, fotokopie
1966–1974 i b.d., masz., druk, l., k. 28
71. Życiorysy, bibliografie prac własnych
Drobne materiały osobiste, legitymacje, szopka UMK
1936–1974, rkp., masz., druk, l., k. 69
72. Dokumenty przebiegu nauki, studiów i pracy zawodowej
Świadczenia, indeksy, dyplom magisterski, zaświadczenia,
poświadczenia, powołania, angaże
1916–1958, rkp., masz., druk, l., k. 93
73. Materiały gospodarcze
Sprawy emerytalne, przekazanie materiałów po zmarłym
bracie i kondolencje po jego śmierci, fotografie
1936–1978, rkp., masz., druk, l., k. 40
74. *Stosunki florystyczne na Kępie Bazarowej pod Toruniem*
Mikroorganizmy chorobotwórcze w surowcu zielarskim, występo-
wanie, znaczenie gospodarcze
Recenzje prac Nadziei Rojeckiej, korespondencja
1956–1961, rkp., masz., l., k. 10

VI. ZAŁĄCZNIKI

75. „Technika Morza i Wybrzeża”, „Technika i Gospodarka Morska”
Czasopisma nr 1/2, 8/9, 1950 i nr 4, 1951
1950–1951, druk, sz., k. 86

ANEKS 1

- J. 8. Meteorologia, geofizyka
*Instrukcja dla stacji meteorologicznych wyższych rządów stacji
polskiej — wydanie czwarte*, „Gazeta Obserwatora PIHM”, 1954,
nr 10, s. 4–9

Gorliwy postrzegacz przynosi rzetelną korzyść dla społecznych i następnych pokoleń, „Gazeta Obserwatora PIHM”, 1956, nr 4, s. 4–8

List otwarty do redaktora „Przeglądu Geograficznego”, 1963

Meteorologia a transport, „Przegląd Geofizyczny”, 1963, z. 1–2

Coś niecoś o „geofizycznej” treści niektórych podręczników geografii dla szkół podstawowych i liceów ogólnokształcących, 1967

Władysław Józef Gorczyński, 1967

O tradycjach meteorologii Polskiej w XV–XIX wiekach, 1968

J. 9.

Jw.

O stanie badań nad dziejami badań nauk geofizycznych w okresie powojennym w Polsce na tle stanu analogicznych badań w innych krajach

Polska państwowa służba meteorologiczna w latach 1919–1939

A. R., Zdzisław Mikulski, *Zarys dziejów państwowej służby hydrologiczno-meteorologicznej w Polsce Ludowej*

Polskie Towarzystwo Geofizyczne, [w:] *Słownik polskich towarzystw naukowych*

Z dziejów towarzystw geofizycznych w Polsce, „Przegląd Geofizyczny”, 1977, z. 3–4, s. 175–181

ANEKS 2

J. 17. Geofizyka

J.C. Bellamy, *Automatyczne opracowanie danych geofizycznych*

J.K. Buettner, *Podstawy fizyczne bioklimatologii człowieka*

V. Conrad, *Zasady klimatologii fizycznej*

A. Court, *Nowa technika statystyczna* [?] w geofizyce

C.S. Durst, *Klimat syntezą pogody*

P. Gaspa, *Promienie kosmiczne. Ich wpływ fizjopatologiczny na człowieka*, 1953

R.K. Linsley, *Cykl hydrologiczny i jego związek z meteorologiczną prognozą rzecznoą*

W.F. McDonald, *Problem wentylacji ładunków okrętowych*, po 1956

A.R. Meetham, *Zanieczyszczenie atmosferyczne, jego pochodzenie i zapobieżenie* (fragment)

D.W. Pritchard, *Hydrografia ujścia*

ANEKS 3

J. 69. Botanika

Flora starego cmentarza karaimskiego w Trokach, „Prace Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie”, 1934

Mikroorganizmy chorobotwórcze występujące na bakłażanach, 1965

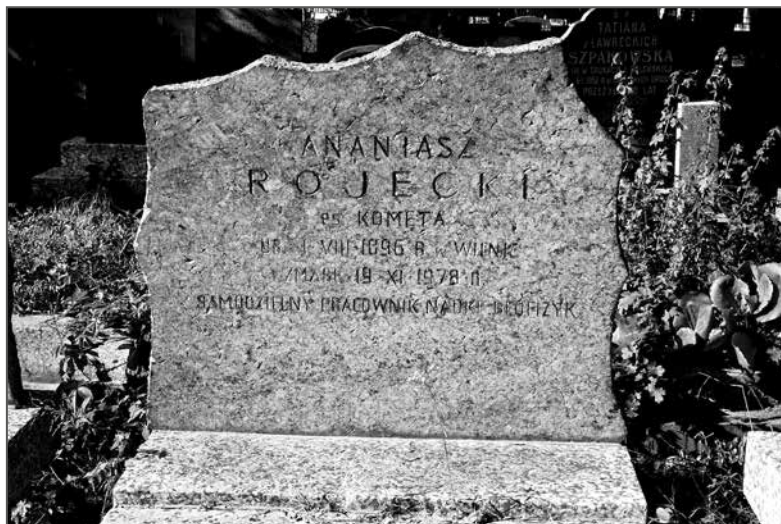
Nadieżda Rojecka, Franciszek Ksawery Skupieński, *Wpływ niektórych pleśni na rozwój grzybów...*

Nadieżda Rojecka, K. Stępniewska, *Niektóre przyczyny usychania drzew owocowych*, „Przegląd Ogrodniczy”, 1957, nr 7–8, s. 17–21

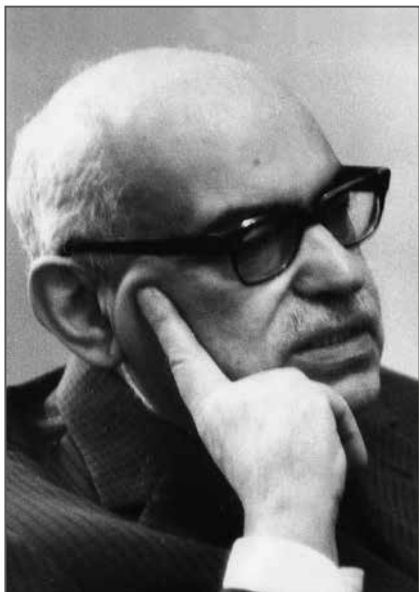
Współżycie grzybów domowych z niektórymi pleśniami, 1939

Zgorzel bakteryjna gałązek drzew owocowych, „Biuletyn Kwarantanny i Ochrony Roślin”, 1958, nr 2–3, s. 74–80

Zgorzel drzew owocowych, „Przegląd Ogrodniczy”, 1952, nr 5, s. 9–13

Grób Ananiasza Rojeckiego na cmentarzu karaimskim przy ul. Redutowej w Warszawie, 2022, fot. Mateusz Opasiński, wikimedia

Ananiasz Zajączkowski

Katarzyna Słojkowska
Warszawa

MATERIAŁY ANANIASZA ZAJĄCZKOWSKIEGO (1903–1970) (III–215)

Ananiasz Zajączkowski urodził się 12 listopada 1903 r. w Trokach jako syn Aleksandra, kancelisty sądowego, i Emilii Bezekowicz. W Wilnie ukończył Gimnazjum im. króla Zygmunta Augusta, uzyskując w maju 1925 r. świadectwo maturalne. W latach 1925–1929 odbył studia orientalistyczne w zakresie filologii Bliskiego Wschodu ze specjalizacją turkologiczną na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Już na czwartym roku studiów, za zezwoleniem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, uzyskał doktorat. Tytuł pracy napisanej pod kierunkiem arabisty i turkologa krakowskiego Tadeusza Kowalskiego brzmiał *Sufiksy imienne i czasownikowe w języku zachodniokaraimskim. Przyczynek do morfologii języków tureckich*. Promocja na doktora filozofii na UJ miała miejsce 15 października 1929 r. Studia uzupełniał jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej na uniwersytecie w Berlinie (1929–1930). Pracował tu pod kierunkiem czołowego w tym czasie turkologa prof. Willega Bang-Kaupa. W latach 1930–1931 odbył podróż naukową do Turcji i Francji, gdzie zapoznał się z tamtejszymi ośrodkami turkologicznymi i zbiorami rękopisów orientalnych.

Po powrocie objął asystenturę na Katedrze Filologii Orientalnej UJ, gdzie pozostał do jesieni 1932 r. Następnie, na zaproszenie prof. Stanisława Schayera, przeniósł się na Uniwersytet Warszawski na stanowisko starszego asystenta oraz lektora języka tureckiego w Instytucie Orientalistycznym, pełniąc jednocześnie obowiązki kuratora Fundacji im. Wańkowiczowej „Biblioteka Islamistyczna”. Na wiosnę 1933 r. habilitował się jako docent na Wydziale Humanistycznym UW, uzyskując veniam legendi w zakresie filologii ludów tureckich z uwzględnieniem filologii arabskiej i perskiej (irańskiej). Tytuł rozprawy brzmiał *Studja nad językiem staroosmańskim. Wybrane ustępy z anatolijskotureckiego przekładu Kalili i Dimny*.

Jesienią 1933 r. został kierownikiem nowo utworzonej Katedry Turkologii UW. Kierował nią najpierw w charakterze zastępcy profesora, a następnie profesora nadzwyczajnego. Nominację na profesora nadzwyczajnego na Katedrze Turkologii otrzymał we wrześniu 1935 r. Był wówczas najmłodszym wiekiem w Polsce profesorem wyższej uczelni. Jednocześnie pełnił obowiązki kierownika Działu Bliskiego Wschodu w Szkole Wschodoznawczej, przekształconej od 1938 r. w Wyższą Szkołę Żywych Języków Wschodnich przy Instytucie Orientalistycznym UW. W roku 1936/1937 został wybrany na dyrektora tego Instytutu.

Okres okupacji przepracował w Wydziale Statystycznym Zarządu Miejskiego w Warszawie pod kierunkiem prof. M. Limanowskiego i E. Strzeleckiego (1941–1944) i równocześnie prowadził nauczanie języka i literatury tureckiej na tajnych kompletach. Po powstaniu warszawskim znalazł się w Krakowie i na zaproszenie UJ prowadził wykłady z turkologii w trymestrze wiosennym 1945 r. Jesienią powrócił do Warszawy i podjął się prac nad przywróceniem do życia całkowicie zniszczonego Instytutu Orientalistycznego UW. W listopadzie 1946 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego.

Równoległe z pracami w ośrodku warszawskim prowadził prace organizacyjne i dydaktyczne na Uniwersytecie we Wrocławiu. Jesienią 1945 r. został zatrudniony najpierw w charakterze profesora zwyczajnego, a potem kontraktowego dyrektora Instytutu Filologii Bliskiego Wschodu na Uniwersytecie Wrocławskim. Działalność na tym terenie kontynuował w latach 1946–1950, dojeżdżając regularnie do Wrocławia i prowadząc tu wykłady oraz zajęcia.

W latach 1945–1950 pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Po raz drugi został wybrany na to stanowisko w 1957 r. i sprawował je do 1961 r.

Był redaktorem „Myśli Karaimskiej” (1929–1948), „Przeglądu Orientalistycznego” (1948–1952) i „Rocznika Orientalistycznego” (1950–1970). Redagował edycję *Słownika karaimsko-rosyjsko-polskiego*. Współpracował z „Językiem Polskim” i „Poradnikiem Językowym”.

Brał czynny udział w licznych międzynarodowych zjazdach i konferencjach orientalistycznych. Prowadził odczyty i wykłady w Instytucie Wschodoznawstwa w Moskwie, na uniwersytecie w Jerozolimie, w Instituto Universitario Orientale w Neapolu, na uniwersytetach w Moguncji i w Stambule. Był członkiem (a w pewnym okresie i kierownikiem) polskiej grupy roboczej projektu Wschód-Zachód UNESCO, członkiem Polskiego

Komitetu ds. UNESCO. W 1955 r. otrzymał Nagrodę Państwową II stopnia za całokształt działalności naukowej. Był doktorem honoris causa uniwersytetów w Berlinie (1960), Tbilisi (1966) i Manchesterze (1967). Został odznaczony Krzyżem Oficerskim i Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem X-lecia Polski Ludowej, a także irańskim Orderem Nisan-Sipas.

Zajmował się turkologią, dziejami średniowiecznej kultury tureckiej, leksykografią, komparatystyką, edytorstwem dzieł kultury. Badał m.in. dzieje, język i kulturę Chazarów oraz życie i działalność Awicenny. Analizował wpływ języka i literatury perskiej na literaturę turecką, a także polsko-orientalne związki językowe. Z domu rodzinnego wyniósł świetną znajomość języka i kultury karaimskiej oraz żywe zainteresowanie literaturą i sztuką polską. Uchodził za wielkiego erudytę i największy autorytet w zakresie zabytków kipczackich, staroosmańskich i Złotej Ordy. Opublikował ponad 300 prac naukowych.

Był członkiem czołowych polskich stowarzyszeń naukowych: Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (najpierw członek korespondent, a od 1947 r. członek zwyczajny), Polskiej Akademii Umiejętności (członek korespondent od 1952 r.), Polskiej Akademii Nauk (członek korespondent od 1952 r., członek rzeczywisty od 1961 r.), Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. W TNW był przewodniczącym Komisji Orientalistycznej w latach 1947–1952. W PAN sprawował funkcję przewodniczącego Komitetu Nauk Orientalistycznych (1952–1959, 1962–1965). Był kierownikiem Zakładu Orientalistyki PAN.

Był także członkiem wielu towarzystw zagranicznych, m.in. członkiem honorowym Tureckiego Towarzystwa Językoznawczego (od 1957 r.), członkiem korespondentem Towarzystwa Ugrofińskiego (od 1967 r.).

Był żonaty z Nadzieją Zajączkowską z domu Jutkiewicz, z którą miał troje dzieci: Aleksandra, Marię Emilię i Elżbietę.

Zmarł 6 kwietnia 1970 r. w Rzymie. Został pochowany na cmentarzu karaimskim na Woli w Warszawie.

Materiały Ananiasza Zajączkowskiego zostały nabyte przez PAN Archiwum w Warszawie od jego żony Nadziei w 1975 r. (ks. nab. 1316) i córki Marii Łopatto w 1984 r. (ks. nab. 1739). W 2003 r. Maria Łopatto udostępniła w celu wykonania reprodukcji przedwojenną legitymację profesorską swojego ojca.

Biblioteka i przedwojenne archiwum profesora spłonęły w czasie powstania warszawskiego. Spuścizna obejmuje przede wszystkim materiały z okresu powojennego, ale zdarzają się wcześniejsze dokumenty. Jej

granice chronologiczne wyznaczają lata 1928–1971. Objętość spuścizny wynosi 2 m.b.

Zespół został uporządkowany i zinwentaryzowany przez Katarzynę Słojkowską. Prace zakończono w styczniu 2011 r. Utworzono 115 jednostek archiwalnych, które podzielono na 7 zasadniczych grup. Grupa I liczy 36 jednostek zawierających materiały twórczości naukowej z lat 1936–1970. W jej obrębie wydzielono 6 podgrup: A. Prace naukowe; B. Artykuły i referaty; C. Pogadanki, przyczynki i komunikat; D. Sprawozdania, recenzje, streszczenia, szkice, konspekt i tłumaczenie; E. Prace popularnonaukowe; F. Materiały warsztatowe. W pierwszej podgrupie (6 j.a.) znalazły się głównie robocze egzemplarze prac z odręcznymi poprawkami autorskimi z okresu ok. 1952–1969. Druga podgrupa obejmuje polskie i obcojęzyczne wersje artykułów i referatów wygłaszanych na różnego rodzaju spotkaniach naukowych w kraju i za granicą (7 j.a. z lat 1936–1970). Na trzecią podgrupę składa się 1 jednostka archiwalna zawierająca 2 przyczynki: jeden niedatowany, drugi z roku ok. 1956. W czwartej podgrupie (3 j.a. z lat 1949–1969) umieszczono sprawozdania, recenzje, streszczenia, szkice i tłumaczenie. W podgrupie piątej (j.a. 18) znalazły się dwie pogadanki radiowe z roku 1950 i 1968. Najliczniej reprezentowane są materiały warsztatowe, które zawiera podgrupa szósta. Obejmują one 18 jednostek archiwalnych z okresu ok. 1936–1968. Są to wypisy źródłowe i z literatury, notatki bibliograficzne, fiszki ze słówkami, ikonografia, wycinki prasowe. Grupę materiałów twórczości naukowej uzupełnia 5 aneksów zawierających spisy artykułów, referatów, sprawozdań i streszczeń.

W skład grupy II weszły materiały dotyczące działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, wydawniczej i redakcyjnej. Pochodzą one z lat 1928–1970. Podzielono je na 5 podgrup: A. Działalność organizacyjno-naukowa; B. Działalność dydaktyczna; C. Oceny i opinie; D. Praca w innych instytucjach; E. Działalność wydawnicza i redakcyjna. Dokumenty w obrębie podgrupy pierwszej (z okresu 1928–1970) dotyczą działalności w szkołach wyższych, towarzystwach i w instytutach naukowych (12 j.a.), udziału w konferencjach, kongresach, zjazdach naukowych, sympozjach (16 j.a.) oraz z wyjazdów i stypendiów naukowych (2 j.a.). Najliczniej reprezentowane tu materiały związane z uczestnictwem w spotkaniach naukowych w kraju i za granicą to przede wszystkim tzw. papiery kongresowe, czyli programy prac, listy uczestników, rezolucje. Towarzyszą im sprawozdania składane władzom zwierzchnim po powrocie lub drukowane, teksty wystąpień A. Zajączkowskiego, zapiski z dyskusji, wycinki prasowe. Podgrupa druga zawiera materiały z lat 1945–1969,

dotyczące działalności dydaktycznej na uniwersytetach w Warszawie i we Wrocławiu. Znalazły się tu przede wszystkim programy wykładów i zajęć. W skład podgrupy trzeciej wchodzi opinie i recenzje o pracach i pracownikach nauki sporządzane dla wyższych uczelni, wydawnictw i instytucji państwowych. Dotyczą one okresu 1948–1969. Podgrupę czwartą (j.a. 69) tworzą materiały związane z pracą w Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego i w Muzeum Narodowym (1948–1965). W podgrupie piątej umieszczono dokumenty dotyczące działalności wydawniczej (j.a. 70) i redakcyjnej (j.a. 71–75) z okresu 1946–1970. Znalazły się tu przede wszystkim umowy wydawnicze i opracowanie redakcyjne, a także korespondencja.

Grupa III obejmuje materiały biograficzne, które pochodzą z lat 1946–1970. Obejmują one dokumenty zawierające informacje o przebiegu życia, nauki i pracy oraz o sytuacji majątkowej i mieszkaniowej A. Zajązkowskiego. Są to życiorysy, ankieta personalna, umowy o pracę, program kursów, zeznania podatkowe (j.a. 76). W tej grupie umieszczono także zestawienia bibliografii jego prac (j.a. 77–78).

Grupa IV zawiera korespondencję, karty wizytowe oraz zaproszenia. Podzielono ją na dwie podgrupy: A. Korespondencja wychodząca z lat 1947–1969 (j.a. 79); B. Korespondencja wpływająca oraz karty wizytowe i zaproszenia z lat 1946–1970 (j.a. 80–94). Jej uzupełnieniem są aneksy 7 i 8 zawierające spis korespondentów profesora A. Zajązkowskiego.

W skład grupy V wchodzi materiały o twórcy spuścizny: A. Materiały poświęcone osobie A. Zajązkowskiego; B. Materiały poświęcone pracom A. Zajązkowskiego. W pierwszej podgrupie umieszczono życiorys profesora, wycinki prasowe i fragmenty kroniki naukowej dotyczące jego działalności oraz broszurę S. Szyszmana *Przywódca duchowy Karaimów czy marnotrawca ich dziejowego dorobku kulturalnego?* z lat 1947–1968 (j.a. 95). Z kolei do drugiej podgrupy (lata 1948–1969) weszły recenzje prac i ich wypisy, opinie i fragmenty z informatorów (j.a. 96).

Grupę VI (j.a. 97) tworzą materiały osób obcych, wśród których znalazły się takie prace, jak referaty, autoreferaty, odbitki artykułów z lat 1947–1967. Ich spis zawiera aneks 9.

W grupie VII, w załącznikach, umieszczono odbitki artykułów i sprawozdań A. Zajązkowskiego (j.a. 98), drukowane prace profesora będące krytycznymi edycjami tureckich zabytków językowych wraz z fotokopiami źródeł (j.a. 99–105), egzemplarze periodyków (j.a. 106–109), wycinki prasowe (j.a. 110, 111, 113) oraz broszury i informatory wydawnicze (j.a. 114–115). Materiały te pochodzą z lat 1948–1971. Inwentarz uzupełnia 9 aneksów.

W PAN Archiwum w Warszawie materiałem A. Zajączkowskiego nadano sygnaturę III–215. W serwisie szukajwarchiwach zespół ma numer 328.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Ananiasza Zajączkowskiego, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, III–215, j. 76, 95.
2. Śródka A., Szczawiński P., *A. Zajączkowski*, [w:] *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN*, cz. 1, z. 3, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985, s. 562–566.
3. Łoza S., *A. Zajączkowski*, [w:] *Czy wiesz, kto to jest?*, Warszawa 1983, s. 829.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1–36
A. Prace naukowe	1–6
B. Artykuły i referaty	7–13
C. Przyczynki	14
D. Sprawozdania, recenzje, streszczenia, szkice i tłumaczenie	15–17
E. Prace popularyzacyjne	18
F. Materiały warsztatowe	19–36
II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, wydawniczej i redakcyjnej	37–75
A. Działalność organizacyjno-naukowa	37–66
a) Szkoły wyższe, towarzystwa i instytuty naukowe	37–48
b) Konferencje, kongresy, zjazdy naukowe, sympozja	49–64
c) Wyjazdy i stypendia naukowe	65–66
B. Działalność dydaktyczna	67
C. Oceny i opinie	68
D. Praca w innych instytucjach	69
E. Działalność wydawnicza i redakcyjna	70–75
III. Materiały biograficzne	76–78
IV. Korespondencja, karty wizytowe i zaproszenia	79–84
A. Korespondencja wychodząca	79
B. Korespondencja wpływająca oraz karty wizytowe i zaproszenia	80–94
V. Materiały o twórcy spuścizny	95–96

A. Materiały poświęcone osobie A. Zajączkowskiego	95
B. Materiały poświęcone pracom A. Zajączkowskiego	96
VI. Materiały osób obcych	97
VII. Załączniki	98–115
A. Prace drukowane A. Zajączkowskiego	98–105
B. Czasopisma, wydawnictwa, wycinki prasowe	106–115

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace naukowe

1. *Słownik arabsko-kipczacki z okresu Państwa Mameluckiego*
Praca częściowo z odręcznymi notatkami
Ok. 1952–1957, rkp., masz., j. arab., pol., ros., k. 153
2. *Najstarsza wersja turecka Husrāv u Šrīn Qutba cz. I Tekst*
Edycja krytyczna źródła, egz. roboczy z poprawkami autora
1958, rkp., druk, j. pol., tur., l., k. 159
Druk: „Prace Orientalistyczne”, 1958, t. VI
3. *Traktat arabski Mukaddima Abu- l- lait a As- Samarkandi w wersji mamelucko-kipczackiej*
Wstęp do edycji źródła
Ok. 1962, masz., l., k. 8
4. *Turecka wersja Šāh-nāme z Egiptu Mameluckiego*
Edycja krytyczna źródła, egz. niekompletny z poprawkami autora
1965, rkp., druk, j. pol., tur., l., k. 229
Druk: „Prace Orientalistyczne”, 1965, t. XV
5. *Kronika Stepów Kipczackich Tevarih-i Dest-i Qipcaq z XVII wieku*
Wstęp do edycji źródła oraz drobne materiały warsztatowe
Przed 1966, rkp., masz., druk, j. franc., ros., k. 145
6. *Traktat irański o sztuce wojennej Ādāb al-harb wa-š-šağā'a z XIII wieku*
2 egz. wstępu do edycji źródła
Ok. 1969, masz., j. franc., pol., l., k. 43

B. Artykuły i referaty

7. *La composition et la formation historique de l'épopée iranienne (Le Šāh- nāme de Firdausi)*
La plus ancienne traduction turque du Šāh- nāme l'Etat Mamelouk d'Égypte (XV–XVI siècles)

La plus ancienne version turque du recueil iranien de contes „Marzubān – nāme”

Les Costumes Turcs du XVIIe siècle d’après un album de la collection polonaise

Sur quelques proverbes turcs du Husrev-u-Širin de Nizāmī (dans l’original persan et la version turque de Qutb)

Artykuły

1936–1969, rkp., masz., j. franc., tur., l., k. 99

Druk: poz. 1 „Problemi Attuali di Scienza e di Cultura Accademia Nazionale dei Lincei”, 1970

poz. 2 „Türk Dili Arastirmalari Yilligi–Belleten”, 1967

poz. 3 „Bulletin d’Academie”, I–II, nr 7–10

poz. 4 „Atti del Secondo Congresso Internazionale di Arte Turca”, 1965

poz. 5 1958, Ankara

8. Orientaliści

Artykuły biograficzne, wspomnienia

1948–1969, masz., l., k. 45, zob. aneks 1

9. *Awicenna na tle epoki renesansu wschodniego*

Ceramika Bliskiego Wschodu

Nie odwracajmy oczu od światła

Perska literatura

Traktaty o sztuce wojennej (furūsija) w piśmiennictwie arabskim i tureckim

Artykuły, korespondencja

1952–1970, rkp., masz., druk, j. franc., pol., l., k. 187

Druk: poz. 1 „Życie Nauki”, 1952, z. 1–2

poz. 2 „Przegląd Orientalistyczny”, 1953, z. 2/6

poz. 3 „Kultura”, 1970, z. 17

poz. 4 *Wielka encyklopedia powszechna PWN*, 1966, t. VIII

poz. 5 „Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału I PAN”, 1967, nr 2

10. *A propos d’un episode du Khosrau u Shirin de Nizami*

Khazarian Culture and its inheritors

O niekotorych rabotach w polskom wostokowiedienii w oblasti turkologii, arabistiki i iranistiki

Piersidskij istocznik po istorii Ak-koūnlu (po powodu turieckiego izdaniija)

Artykuły, korespondencja

1956–1961 i b.d., rkp., masz., j. ang., franc., ros., l., k. 169

- Druk: poz. 3 „Acta Orientalia Hungarica”, 1960, t. XII
 poz. 4 „Sowietskoje Wostokowiedienije”, 1957, nr 2
11. *Kilka wybranych etymologii zapożyczeń tureckich w językach słowiańskich (w zakresie osadnictwa i budownictwa)*
K woprosu o strukturie kornia w tiurkskich jazykach. Głagolnyje osnovy monosillabiceskije (odnosložnyje) tipa S + G (soglasnyj + glasnyj)
Studia nad fonetyką turecką
W sprawie badań nad semantyką turecką
 Artykuły
 1958 i b.d., rkp., masz., j. pol., ros., l., k. 93
 Druk: poz. 3 „Rocznik Orientalistyczny”, 1958, t. XXII/2
12. *Arabskije, piersidskije i turieckije traktaty o wojennom iskusstwie (XII–XV w.)*
Jeszcze o czetyriech sosłowijach w „Šach–name” (po starszej turieckoj wiersii iz Mamlukskogo Egipta)
K Izuniu sriedniewiekowych pamiatnikow tiurkskoj pismennosti (XI–XVI w.)
Masło oczej=tiurkskoje kōz jayy (iz istorii piersidsko-tiurkskich litieraturnych wzaimootnoszenij)
O stratiegijach i wojennyh ułowkach po tiurkskim istocznikam (Traktat o wojennom iskusstwie Ādāb-i harb)
 Artykuły, streszczenie, korespondencja
 1961–1968 i b.d., rkp., masz., j. franc., ros., l., k. 185
 Druk: poz. 2 „Narody Azji i Afryki”, 1968, nr 1
 poz. 3 „Woprosy Jazykoznanija”, 1967, nr 6
 poz. 4 „Bliżnij i Sriednij Wostok. Sbornik statiej pamiaty B.H. Zachodiera“, 1962
13. Turkologia, orientalistyka polska
 Referaty
 1957–1968 i b.d., rkp., masz., j. franc., niem., pol., ros., l., k. 217, zob. aneks 2

C. Przyczynki

14. *Dzieje Złotej Ordy*
Turecka wersja poematu Husrev u Sirin Qutba z XIV w.
 Przyczynki
 ok. 1956 i b.d., rkp., masz., l., k. 32

D. Sprawozdania, recenzje, streszczenia, szkice i tłumaczenie

15. Turkologia
Sprawozdania, materiały warsztatowe
1949–1959, ok. 1965 i b.d., rkp., masz., druk, j. arab., pol.,
ros., k. 43, fot. 6, zob. aneks 3
16. Recenzje o pracach, które ukazały się drukiem
1956–1969, rkp., masz., l., k. 79, zob. aneks 4
17. Orientalistyka polska, zabytki turkologiczne, semantyka turecka
Streszczenia, szkice, tłumaczenie artykułu E. Bertelsa
1956–1957 i b.d., rkp., masz., druk, j. franc., pol., tur.,
l., k. 85, zob. aneks 5

E. Prace popularnonaukowe

18. *Na pustyniach i w oazach Orientu*
Wystawa orientalna w Muzeum Narodowym
Pogadanki radiowe
1950, 1968, masz., l., k. 19

F. Materiały warsztatowe

19. Karaimi
Wypisy z literatury, materiały bibliograficzne, recenzja,
szkic bibliograficzny, tłumaczenie źródłowe, notatki, wycinki
prasowe
1936–1962, rkp., masz., druk, j. ang., pol., ros., l., k. 99
20. Chazarowie
Wypisy z literatury, materiały bibliograficzne, notatki, korespondencja
1946–1947, rkp., j. franc., niem., pol., ros., l., k. 65
21. *Charakterystyka Turków w świetle średniowiecznych autorów muzułmańskich*
Wypisy źródłowe i z literatury, materiały bibliograficzne,
zapiski
1949, rkp., j. niem., pol., ros., l., k. 61
22. *Ignacy Kraczkowski, „Nad arabskimi rękopisami”*
Orientalistyka polska a Bliski Wschód
Konspekty prac, fragment wstępu, notatki
1951–1956, rkp., l., k. 9

23. *Awicenna i jego czasy, czterowiersze*: Awicenna, Nizami, Hafiz
Spis ilustracji, konspekt pracy, wypisy źródłowe, notatki bibliograficzne, obcy przyczynek do dziedzictwa Awicenny w ZSRR, zapiski
1952 i b.d., rkp., masz., l., j. franc., pol., ros., k. 82
24. *Husräv u Širîn Qutba*
Słownik, wypisy, przysłowia, lista błędów w druku, szkice, zapiski
1957–1959 i b.d., rkp., j. niem., pol., ros., tur., l., k. 109
25. Epigrafika osmańsko-turecka w Bułgarii
Zapisy inskrypcji, wypisy z literatury, notatki bibliograficzne, korespondencja, ikonografia
1960–1961, rkp., j. arab., pol., tur., l., fot. 13, k. 149
26. Nacjonalizm arabski. Arabska Hiszpania. Arabska epigrafika
Konspekt pracy, notatki z literatury, wycinki prasowe
1960–1961 i b.d., rkp., masz., druk, j. pol., tur., l., k. 35
27. Materiały do zabytków turkologicznych
Szkic, zapiski, brudnopis korespondencji, notatki z literatury, wypisy źródłowe, omówienie pracy, materiały bibliograficzne
1960–1966, rkp., masz., druk, j. pol., ros., tur., l., fot. 7, k. 83
28. Jw.
Zapiski, notatki bibliograficzne, wypisy źródłowe i z literatury, fiszki ze słówkami
B.d., rkp., masz., j. franc., niem., pol., ros., tur., l. i sz., fot. 1, k. 204
29. *Turecka wersja Šāh- nāme z Egiptu Mameluckiego*
Wypisy źródłowe i z literatury, notatki bibliograficzne, zapiski, fiszki ze słówkami i wyrażeniami
1962, rkp., j. pol., ros., tur., l., k. 54
30. Nazim Hikmet
Wycinki prasowe
1963, druk, j. czes., franc., pol., l., k. 19
31. Słownik kipczacki. Leksyka arabska
Zapiski, fiszki ze słówkami, materiały bibliograficzne, korespondencja
1964–1967, rkp., druk, j. ang., niem., pol., ros., l., fot. 1, k. 48
32. Materiał kolokwialny arabsko-kipczacki
Zapiski, materiały bibliograficzne
Ok. 1968, rkp., l., k. 17

33. *Słownik. Rozdział o zwierzętach*
Fiszki ze słówkami
B.d., rkp., j. pol., ros., tur. [?], l., k. 243
34. Materiały do etymologii czasownika tureckiego
Zapiski, przyczynek
B.d., rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 47
35. *Głosy tureckie w zabytkach staropolskich. Katechizacja turecka J. Herbiniusa z 1675 r.*
Zapiski, wypisy źródłowe i z literatury, materiały bibliograficzne
B.d., rkp., masz., j. łac., niem., pol., ros., l., k. 36
36. Materiały do języków z tureckiej rodziny językowej
Zapiski, notatki z literatury, wypisy z zabytków językowych, zestawienia słów
B.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., ros., tur., l., k. 134

II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, wydawniczej i redakcyjnej

A. Działalność organizacyjno-naukowa

a) Szkoły wyższe, towarzystwa i instytuty naukowe

37. Uniwersytet Warszawski. Instytut Orientalistyczny
Uniwersytet Wrocławski
Statut, projekty statutu i zmian strukturalnych wraz z uwagami, protokoły posiedzenia Rady Instytutu, sprawozdanie, powołania, korespondencja, autoreferaty prac doktorskich, lista pracowników
1945–1970, rkp., masz., j. ang., pol., l., k. 156
38. Polska Akademia Umiejętności
Towarzystwo Naukowe Warszawskie
Wrocławskie Towarzystwo Naukowe
Referat o pracy S. Strelcyna, korespondencja, zawiadomienia
1946–1967, rkp., masz., druk, j. franc., pol., l., k. 20
39. Polska Akademia Nauk. Wydział I Nauk Społecznych
Statuty, ustawy, uchwały, protokoły, sprawozdania, regulaminy, projekt planu wydawnictw, korespondencja, zawiadomienia
1951–1964, rkp., masz., druk, j. ang., pol., ros., l., k. 186

40. Jw.
Protokół, uchwały, regulamin, notatka, korespondencja, zawiadomienia, zaproszenie
1965–1970, rkp., masz., druk, j. ang., pol., ros., l., k. 103
41. Polska Akademia Nauk. Zakład Orientalistyki
Statut, sprawozdania, regulamin pracy, spis pracowników, notatka, korespondencja
1959–1970, masz., druk, j. pol., ros., l., k. 111
42. Polska Akademia Nauk. Komitet Nauk Orientalistycznych
Regulamin, protokoły posiedzeń, tekst referatu i przemówienia, korespondencja, zaproszenie
1954–1970, rkp., masz., druk, j. franc., pol., l., k. 120
43. Polska Akademia Nauk
Współpraca z innymi placówkami, projekt regulaminu, korespondencja, zawiadomienia, zaproszenia
1954–1970, masz., druk, l., k. 44
44. Polskie Towarzystwo Orientalistyczne
Statuty, komunikaty, lista członków, wycinki prasowe i tekst przemówienia dotyczący Wystawy Orientalnej, korespondencja, zapiski, odbitki, zawiadomienia o pogrzebie T. Kowalskiego, rachunki
1928–1969, rkp., masz., druk, j. ang., czes., franc., pol., ros., l., k. 104
45. Finno-Ugric Society
Societas Uralo-Altaica
Societe Linguistique Turque
Przemówienie A. Z., protokół, sprawozdanie, korespondencja, wycinek prasowy
1952–1967, rkp., masz., druk, j. franc., niem., pol., l., k. 88
46. Polski Komitet do spraw UNESCO
Projekty, sprawozdania, raport, wstęp do dyskusji, tekst wystąpienia, zapiski, reprinty, z których jeden z autografem Jana Reychmana
1956–1958, rkp., masz., druk, j. ang., franc., ros., l., k. 188
47. Jw.
Programy, raporty, teksty przemówień własnych i obcych, wycinki prasowe, korespondencja, plan ekspozycji, zapiski
1958–1960, rkp., masz., druk, j. ang., arab. [?], franc., pol., ros., l., k. 191

48. Jw.

Program działalności, projekt programu, raport końcowy, artykuł obcy, korespondencja
1961–1968, masz., druk, j. ang., franc., pol., ros., l., k. 156

b) Konferencje, kongresy, zjazdy naukowe, sympozja

49. Konferencja Koordynacyjna w Baku do spraw Dialektologii Tureckiej

Sprawozdanie, rezolucja, programy, referat A. Z., zapiski, korespondencja, wycinki prasowe, karty wstępu
1956, rkp., masz., druk, j. pol., ros., l., k. 134

50. Permanent International Altaistic Conference

Sprawozdania, materiały konferencyjne, referaty A. Z. i obce, korespondencja

1960–1969, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., l., k. 183

51. Permanent International Altaistic Conference, X Posiedzenie, Manchester

Sprawozdania, materiały związane z przyznaniem tytułu doktora honoris causa, materiały konferencyjne, korespondencja, broszury turystyczne

1967, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., l., k. 177

52. Das nationale Erwachen der Völker Asiens und Afrikas und die Aufgaben der AAW

Cele konferencji, tezy referatów, przemówienie A. Z.

1961 [?], masz., j. ang., niem., pol., l., k. 21

53. Das Verhältnis von Bodenbauern und Viehzüchtern in historischer Sicht

Referat A. Z., programy, zaproszenie

1966, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 100

54. La poesia epica e la sua formazione

Konferencja międzynarodowa w Rzymie: sprawozdanie, program, referat A. Z., korespondencja, zapiski, mapa miasta
1967–1969, rkp., masz., druk, j. franc., pol., wł., l., k. 159

55. Międzynarodowe kongresy orientalistyczne

Programy, lista komunikatów, rozliczenie, korespondencja

1948–1967, masz., druk, j. franc., pol., ros., l., k. 26

56. Międzynarodowy Kongres z okazji 1000-lecia urodzin Awicenny

Sprawozdanie, programy, referat A. Z., wycinki prasowe, korespondencja, broszury, zaproszenia

1954, rkp., masz., druk, j. ang., franc., pers., pol., ros., l., k. 186

57. V Kongres Historyków Tureckich w Ankarze
Programy, tekst wystąpienia A. Z. i referat obcy, wykaz publikacji, korespondencja, wycinki prasowe
1955–1957, rkp., masz., druk, j. pol., tur., l., k. 56
58. Tureckie kongresy językoznawcze
Programy, referaty A. Z., zapiski, formularz osobowy, korespondencja, zaproszenia, wycinki prasowe, mapa drogowa Turcji
1957–1969, rkp., druk, j. franc, niem., pol., ros., tur., l., k. 199
59. Międzynarodowy Kongres Iranologiczny w Teheranie
Program, rezolucje, lista uczestników, tekst wystąpienia A. Z., zapiski, korespondencja, wycinki prasowe, broszury turystyczne, mapa drogowa Iranu
1966–1967, rkp., masz., druk, j. ang., franc., pers., pol., l., k. 91
60. Zjazdy Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego
Programy, stenogram, komunikaty, referat i teksty wystąpień A. Z., zapiski, korespondencja, zaproszenia, wycinki prasowe
1950–1966, rkp., masz., druk, j. czes., pol., l., k. 63
61. 100. rocznica śmierci A. Mickiewicza w Ankarze
Programy, sprawozdania, referat i teksty wystąpień A. Z., wycinek prasowy
1955, rkp., masz., druk, j. franc., pol., tur., l., fot. 1, k. 111
62. 150-lecie Uniwersytetu Humboldta w Berlinie
Programy, rezolucja, korespondencja, wycinki prasowe, broszury
1960, rkp., masz., druk, j. franc., niem., pol., l., k. 75
63. XV Deutschen Orientalistentag
50 Jahrestages der grossen sozialistischen oktoberrevolution
Programy, zapiski
1961–1967, rkp., druk, j. niem., sz., k. 20
64. Konferencje, kongresy, sympozja, zjazdy, sesje naukowe, zebrania
Programy, sprawozdania, informator dla uczestników, teksty wystąpień A. Z., zapiski, korespondencja, formularze osobowe, wycinki prasowe
1947–1970, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., ros., tur., l., k. 173

c) Wyjazdy i stypendia naukowe

65. Wyjazdy naukowe
Sprawozdanie, plan pracy, konspekt wykładu i projekt wystąpienia, notatki, wnioski, ankiety, karta biblioteczna, kwity, broszury turystyczne, mapy, bilety
1947–1970, rkp., masz., druk, j. ang., grec., franc., niem., pol., ros., tur., l., fot. 1, k. 141
66. Stypendium Fundacji Forda w Turcji
Plan badań naukowych, raport, instrukcja, wzór ankiety personalnej, korespondencja
1960–1965, rkp., masz., j. ang., franc., pol., l., k. 21

B. Działalność dydaktyczna

67. Uniwersytet Warszawski. Instytut Orientalistyczny. Katedra Turkologii
Uniwersytet Wrocławski
Programy wykładów i zajęć, recenzje programów, tematy zajęć, projekt kursu, konspekt pracy studenta, autoreferat pracy doktorskiej, korespondencja
1945–1969 i b.d., rkp., masz., l., k. 63

C. Oceny, opinie

68. Opinie i recenzje o pracach i pracownikach nauki oraz konsultacje
Korespondencja, recenzje, opinie, oceny działalności naukowej
1948–1969 i b.d., rkp., masz., druk, j. ang., franc., pol., ros., l., k. 129, zob. aneks 6

D. Praca w innych instytucjach

69. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego
Muzeum Narodowe
Projekt Studium, instrukcja, umowa, tekst odczytu, plan odczytów, korespondencja
1948–1965, rkp., masz., l., k. 46

E. Działalność wydawnicza i redakcyjna

70. Umowy wydawnicze, plany wydawnicze, konspekty prac, korespondencja, rozliczenia
1948–1970, rkp., masz., druk, j. ang., pol., ros., l., k. 136

71. „Myśl Karaimska”
Artykuł, zeszyt ekspedycji i wydatków, korespondencja,
kwity
1946–1952, rkp., masz., druk, l., k. 38
72. „Przegląd Orientalistyczny”
Egz. korektorski
1950, rkp., druk, l., k. 45
73. *Polski słownik biograficzny*
Słownik kipczacki
Słownik karaimsko-rosyjsko-polski
Słownik rodzajów literackich
Słownik sztuk plastycznych
Umowy, sprawozdania, korespondencja, kosztorys, rachunki,
wykaz haseł, hasła
1950–1970, rkp., masz., druk, j. pol., ros., l., k. 142
74. *Philologiae Turcicae Fundamenta*
Protokoły posiedzeń Rady Redakcyjnej, konspekt
1959, masz., j. franc., niem., l., k. 7
75. Umowy o opracowanie redakcyjne, korespondencja
1951–1966, masz., l., k. 50

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

76. Dokumenty dotyczące przebiegu życia, nauki i pracy oraz sytuacji majątkowej i mieszkaniowej
Życiorys, ankieta personalna, podobizny, umowy o pracę,
program kursów, zeznania podatkowe, statut spółdzielni mieszkaniowej,
informacja o zgonie
1946–1970, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., ros.,
l., k. 107
77. Materiały bibliograficzne dotyczące publikacji z lat 1925–1970
Wykazy, spisy
1970, rkp., masz., l., k. 178
78. Materiały bibliograficzne dotyczące publikacji z lat 1946–1966
Fiszki, zestawienia wraz z informacjami o recenzjach i notatkach
Ok. 1966, rkp., masz., l., k. 122

IV. KORESPONDENCJA**A. KORESPONDENCJA WYCHODZĄCA**

79. Osoby i instytucje oraz adresaci nieustaleni
1947–1969 i b.d., rkp., masz., j. franc., niem., pol., ros., wł.,
l., k. 22, zob. aneks 7

**B. KORESPONDENCJA WPŁYWAJĄCA ORAZ ZAPROSZENIA
I KARTY WIZYTOWE**

80. Osoby i instytucje A
1954–1970, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol.,
szw., wł., l., k. 176, zob. aneks 8
81. Osoby i instytucje B
1949–1970, rkp., masz., druk, j. ang., franc., hiszp., niem.,
ros., wł., l., k. 136, zob. aneks 8
82. Osoby i instytucje C–D
1948–1971, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., tur.,
l., k. 167, zob. aneks 8
83. Osoby i instytucje E–G
1948–1969, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., ros.,
rum., l., k. 93, zob. aneks 8
84. Osoby i instytucje H–J
1951–1969, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., tur.,
wł., l., k. 135, zob. aneks 8
85. Osoby i instytucje K
1946–1970, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., ros.,
l., k. 138, zob. aneks 8
86. Osoby i instytucje L–M
1948–1970, rkp., masz., druk, j. ang., czes., franc., niem.,
pol., ros., tur., l., k. 191, zob. aneks 8
87. Osoby i instytucje N–P
1946–1969, rkp., masz., druk, j. ang., czes., duń., niem., pol.,
ros., l., k. 133, zob. aneks 8
88. Osoby i instytucje P–R
1946–1969, rkp., masz., druk, j. ang., czes., franc., niem.,
pol., ros., l., k. 165, zob. aneks 8
89. Rypka Jan
1949–1969, rkp., masz., j. czes., niem., l., k. 116, zob. aneks 8
90. Osoby i instytucje S–Ś
1946–1969, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol.,
l., k. 161, zob. aneks 8

91. Osoby i instytucje T–U
1957–1970, rkp., masz., druk, j. ang., arab., franc., niem., pol., ros., tur., l., k. 142, zob. aneks 8
92. Osoby i instytucje V–Ž
1949–1968, rkp., masz., druk, j. ang., niem., pol., tur., l., k. 69, zob. aneks 8
93. Nadawcy nieustaleni
1949–1969, rkp., masz., j. czes., franc., niem., pol., ros., wł., l., k. 73
94. Jw.
B.d., rkp., masz., druk, j. ros., l., k. 50

V. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

95. Materiały poświęcone osobie prof. A. Z.
Odbitki, wycinki prasowe, broszura
1947–1968, rkp., druk, j. ang., czes., franc., niem., pers., pol., ros., tur., l. i sz., fot. 2, k. 165
96. Materiały poświęcone pracom prof. A. Z.
Recenzje, wypisy z recenzji i ich fragmentów, opinie, fragmenty z informatorów
1948–1969, masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., ros., tur., wł., l., k. 90

VI. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

97. Prace obce
Wspomnienie, referat, autoreferaty, tezy referatu, odbitki artykułów i recenzji
1947–1967, masz., druk, j. ang., niem., pol., ros., l., k. 90, zob. aneks 9

VII. ZAŁĄCZNIKI

A. Prace drukowane A. Z.

98. *A propos d'un episode du Khosrau u Shirin de Nizami*
Historia Isfandiara podług tureckiej wersji Šāh- nāme z Egiptu Mameluckiego

- W sprawie badań nad semantyką turecką*
Znany orientalista polski Tadeusz Kowalski i jego prace
Zwiazki językowe połowieckie-słowiańskie
 Artykuły A. Z., odbitki artykułów i sprawozdania A. Z., wy-
 ciąg
 1948–1964, druk, j. franc., pers., pol., l. i sz., k. 56
99. *Traktat arabski Mukaddima Abu- l- lait a As- Samarkandi w wersji*
mamelucko-kipczackiej
 Edycja źródła oraz fotokopie źródła
 1962 i b.d., druk, l., fot. 94, k. 95
 Druk: „Prace Orientalistyczne”, 1962, t. XII
100. *Materiały do epigrafiki osmańsko-tureckiej z Bułgarii (Inskrypcje*
nad studnią – čäsmä)
 2 egz., w tym jeden to szcztotka
 1962, druk, l., k. 57
 Druk: „Rocznik Orientalistyczny”, 1962, t. XXVI, z. 2
101. *Chapitres choisis du Vocabulaire arabe-kiptchak ad- Durra*
al- mudi'a fi-l-lugat at- turkiya (I) i (III)
 Edycje krytyczne oraz fotokopie źródła i drobne zapiski
 1965–1969, druk, fot. 14, j. franc., l., k. 75
 Druk: „Rocznik Orientalistyczny”, 1965, 1969, t. XXIX/1,
 XXXII/2
102. *Kronika Stepów Kipczackich Tevarih-i Dest-i Qipcaq z XVII wieku*
 Edycja krytyczna
 1966, druk, l., k. 181
 Druk: „Prace Orientalistyczne”, 1966, t. XVI
103. *Poezje stroficzne 'AŠĪQ- PAŠA (materiały do studiów nad wersyfi-*
kacją turecką)
 Edycja krytyczna oraz fotokopie źródła
 1967, druk, fot. 50, l., k. 87
 Druk: „Prace Orientalistyczne”, 1967, t. XVIII
104. *Sto sentencji i apoftegmatów arabskich kalifa 'Alī'ego w parafr-*
azie mamelucko-tureckiej
 Edycja krytyczna oraz fotokopie źródła i luźne fragmenty
 1968, druk, l., fot. 36, k. 136
105. *Traktat Arystotelesa o sztuce wojennej Ādāb- i harb w wersji*
osmańsko-tureckiej
 Edycja krytyczna oraz fotokopie źródła i zapiski
 1968, druk, l., fot. 104, k. 66
 Druk: „Rocznik Orientalistyczny”, 1968, t. XXXI, z. 2

B. Czasopisma, wydawnictwa, wycinki prasowe

106. „Orient Occident”
25 egz. dwumiesięcznika
1958–1966, druk, j. ang., franc., l., k. 214
107. „Żurnal Polskiej Akademii Nauk”
1 egz. t. IX
1964, druk, l., k. 58
108. „Permanent International Altaistic Conference Newsletter”
7 egz.
1967–1971, druk, j. ang., sz., k. 96
109. „Altaistica”
Wydawnictwo Uniwersytetu Humboldta
1969, druk, j. niem., l., k. 36
110. Wycinki z prasy tureckiej
1949–1962, druk, j. tur., l., k. 156
111. Wycinki prasowe
1956–1965, druk, j. ang., franc., pers., pol., ros., tur., wł.,
l., k. 35
112. Twórcy i badacze kultury zmarli w 1956 r.
Fragment wydawnictwa „Kultura i Społeczeństwo”
1957, druk, l., k. 13
113. Tydzień Polskiej Kultury w Gruzji
Materiały prasowe
1959, druk, j. gruz., ros., l., k. 18
114. *Prawila podgotowki k izdaniju pamiatnikow pis'miennosti
wostoka Sowietkaja turkologija*
Broszury
1959–1969, rkp., druk, j. ros., l. i sz., k. 19
115. Informatory wydawnicze uniwersytetów, broszury wydawnicze
1951–1965, druk, j. ang., niem., l., k. 68

ANEKS I

- J. 8 Orientaliści, artykuły i wspomnienia
Kotwicz Władysław, druk: Wrocław–Warszawa–Kraków 1969,
Polski słownik biograficzny, t. XIV, z. 4, s. 63
Kowalski Tadeusz, druk: Wrocław–Warszawa–Kraków 1969, *Pol-
ski słownik biograficzny*, t. XIV, z. 4, s. 63
Kryczyński Olgierd, druk: Wrocław–Warszawa–Kraków 1970,
Polski słownik biograficzny, t. XV, s. 66

Henri Massé (2 III 1886–9 XI 1969), druk: Warszawa 1979, „Przegląd Orientalistyczny”, 2/74

Jan Rypka (28 V 1886–29 XII 1968) — wspomnienie, druk: Warszawa 1969, „Przegląd Orientalistyczny”, 2/70

Stanisław Schayer jako organizator orientalistyki stołecznej (warszawskiej), druk: Warszawa 1957, *Szkice z dziejów polskiej orientalistyki*

Tadeusz Kowalski i jego prace orientalistyczne, 31.05.1948

ANEKS 2

- J. 13 Turkologia, orientalistyka polska — referaty
Charakterystyka Turków w świetle piśmiennictwa arabskiego w średniowieczu VIII–XI w.
Die polnischen Werke aus dem Gebiet der Turkologie und der Iranistik in dem letzten Jahrhundertviertel
Etudes sur la stylistique et la poetique de la version turque de Husräv u Sirîn de Qutb
Leksyka języków tureckich
Legiendy o proischożdienii Kurdow (po stariejszej turkieckiej wiersii „Šach – name”)
Ocena stanu i dorobku orientalistyki polskiej za okres dwudziestolecia 1945–1963
Orientalistyka i studia turkologiczne w Polsce
Prace uczonych polskich nad historią i kulturą narodów Azji
Studia nad zabytkami kipczackimi
Ze studiów nad twórczością Nizamiego a folklorem tureckim

ANEKS 3

- J. 15. Turkologia — sprawozdania
Do historii Kodeksu Kumańskiego, termin talašman
Materialy po istorii gosudarstva Mamlukow i kipczatskoj stiepi w rukopisnych fondach Ajâ Sofiâ i Ton Kapy Saraji w Stambule „Mukaddimat al – adab” Zamachšari po stariejszemu spisku 655 gch.(=1257) – druk: „Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału I Polskiej Akademii Nauk”, 1965, z. 3
Nad rękopisami „Propedutyki literatury” (Muqaddimat- al- adab Zamachszari ’ego XII w.) w zbiorach irańskich i tureckich
O potrzebie edycji i planie wydawniczym „Słownika kipczackiego”, druk: Kraków 1949, Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności

Zabytki tureckie w Polsce i Turcji (z okazji trzech wystaw w Warszawie, Ankarze i Istambule, druk: Warszawa 1949, Sprawozdania Komisji Językowej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego Z dziejów zapożyczeń orientalnych w polszczyźnie 1. haracz, 2. tapczan

ANEKS 4

- J. 16. Recenzje o pracach, które ukazały się drukiem
 J. Bielawski, *Historia literatury arabskiej*
 S. Kałużyński, *Imperium mongolskie*
 F. Machalski, *Wstęp do czterowerszy Omara Chajjama*
 T. Mańkowski, *Sztuka islamu*
 K. Meliev, *Imiena diejstwija w sowriemiennom ujugurskom jazykie*
 A. Mrozek, *Koran a kultura arabska*
 I.M. Tabag, *Gruzinsko-francuzskije odnoszenija wo wtoroj połowinie XVII w. i pierwoj czetwerti XVIII w.*
 M.B. Składanek, *Gramatyka języka perskiego: morfologia*
 M.B. Składanek, *Wyprawy krzyżowe*
Słownik wyrazów obcych
 Opracowanie zbiorowe, *Zarys dziejów literatury tureckiej*

ANEKS 5

- J. 17. Orientalistyka polska, zabytki turkologiczne, semantyka turecka
Ibn Battuta i jego „Podróż”
La plus ancienne version turque du poeme „Husrev u Sirin”
Orientalistyka polska po wojnie
Sah- name ‘nin ilk türk manzumesinde Atasözleri ve Deyimler (Hulâsa- Résumé)
Studia orientalistyczne. Z dziejów słownictwa polskiego
Sur quelques termes turcs des modes d’orientation (d’après le monument littéraire de la Horde d’Or)
W sprawie badań nad semantyką turecką
Z dziejów zapożyczeń orientalnych w polszczyźnie
Zagadnienie metodyki prac nad edycjami krytycznymi pomników literatury klasycznej narodów Bliskiego i Środkowego Wschodu

ANEKS 6

- J. 68. Opinie i recenzje o pracach i pracownikach nauki oraz konsultacje
 A. Dubiński

- Stanisław Kałużyński, *Mongolische Elemente in der jakutischen Sprache*
 Kotański Wiesław
 Marian Lewicki, *La langue Mongole des transcriptions chinoises du XIV-e siecle*
 F. Machalski
 Mantel-Niećko J., *Les verbes de type A/B-C en amharique*
 Natorf Halina
 Reychman Jan
 Sidor K., *Demony i demiurgi*
 Skarżyńska-Bocheńska K., *Poglądy al – Gahiza na retorykę i stylistykę*
 Składankowa Maria, *Zoroaster i magowie*
Słownik Mickiewiczowski
 Skurzak Ludwik
 Tryjarski E., *Vocabulaire armeno — kiptchak d'apres trois manuscrits des collections viennoises*
 Wilanowski Bolesław, *Przebudzenie Azji*
 Żygulski Zdzisław

ANEKS 7

KORESPONDENCJA WYCHODZĄCA

J. 79.	Akademia Nauk ZSRR	1962	1. 1
	Aleksandrowiç Nikolaj	1966	1. 1
	Cerulli Enrico	1967, b.d.	1. 2
	Doliński A.	1965	1. 1
	Loppe Mirosław	1964	1. 1
	Premier Rządu Rzeczypospolitej	1947	1. 1
	Redakcja gazety „Baku”	1963	1. 1
	Rektor Uniwersytetu		
	Warszawskiego	1969	1. 1
	Adresaci nieustaleni	1960, b.d.	1. 5

ANEKS 8

**KORESPONDENCJA WPŁYWAJĄCA
ZAPROSZENIA, KARTY WIZYTOWE**

J. 80.	Aalto Pentti	b.d.	1. 1
	Abramowicz Z.	1963	1. 1
	Academie de la Republique Socialiste de Roumanie	b.d.	k. 1
	Academie Yougoslave des Sciences et des Arts	b.d.	1. 1
	Accademia Nazionale Dei Lincei	1967–1969	1. 6
	Accademia Polacca Biblioteca di Roma	1958–1969	1. 5 +z. 1
	Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae	1960	1. 1
	Akademia Nauk ZSRR	1963	1. 1
	Ates Ahmed	b.d.	k. 1
	Akademie der Wissenschaften und der Literatur	1961–1964	1. 12
	Ali-Akbar Siassi	1961	1. 1
	Ambasada Bułgarii	1968	z. 1
	Ambasada Chińskiej Republiki Ludowej w Polsce	1960	1. 1
	Ambasada Finlandii	1964–1967	z. 3
	Ambasada Indii	1960, b.d.	z. 2
	Ambasada Indonezji	1962–1963, b.d.	z. 3
	Ambasada Iranu	1954–1968	z. 14, l. 8, k.1
	Ambasada Izraela	1958, 1963	z. 2
	Ambasada Japonii	b.d.	z. 1
	Ambasada Maroka	1965, 1967	z. 2
	Ambasada Mongolii	1960	z. 1
	Ambasada PRL w Ankarze	1970	1. 1
	Ambasada PRL w ZSRR	1965	1. 1
	Ambasada Szwecji w ZSRR	1965, 1969	1. 2
	Ambasada Tunezji	b.d.	1. 1
	Ambasada Turcji	1961–1970	1. 3, z. 10, k. 1
	Ambasada Wielkiej Brytanii	b.d.	z. 1
	Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Chińskiej Republiki Ludowej w Polsce z Małżonką	1957	z. 2

	Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Mongolskiej Republiki Ludowej w Warszawie i Pani Dalchaa	1962	z. 1
	American Research Institute in Turkey	1967	1. 1
	Assanowicz Ludwik	1966	1. 1
	Association Internationale Pour la Recherche et la Diffusion Des Methodes Audio-Visuelles et Structuro-Globales	1974	1. 1
	Association of British Orientalists	1956	1. 1
	Azienda Autonoma Soggiorno Turismo Venezia	1965, b.d.	1. 1, z. 1, k. 1
	Azierbajdzanskoje obszczestwo družby i kulturnoj swiazi s zarubieżnymi stranami	1967	1. 1
J. 81.	Babinger Franz	1958–1964	1. 13
	Bagniewski Jerzy	1957	1. 1
	Baliński R.	1966	1. 1
	Bartelski Lesław	1970	1. 1
	Battersby Harold R.	1964	1. 2
	Bayerische Akademie der Wissenschaften	1962	1. 1
	Bazan Rafael Guevara	1965	1. 1
	Bazin Louis	1959–1970, b.d.	1. 14
	Behrsing Siegfried	1961–1966	1. 4
	Benedetto F.	1963, 1965	1. 2
	Benzing Johannes	1949–1968, b.d.	1. 10 z. 1
	Bibliotheca Medicea Lavrentiana	1965	1. 1
	Bibliothèque Nationale Paris	1964, b.d.	1. 4
	Bielawski J.	1949–1961, b.d.	1. 7
	Biliński Bronisław	1961–1969	1. 3
	Blagowa L.	1968	1. 1
	Blaškovič Josef	1960–1968	1. 3
	Bombaci Alessio	1961–1963, b.d.	1. 3
	Boratav P.N.	1960–1963	1. 3
	Boushehri Djavad	b.d.	1. 1
	Boyle [?]	b.d.	1. 1
	Böhm Ryszard	1961–1962	1. 3

	Brockelmann-Komitee der Deutschen Demokratischen Republik	1968	1. 2
	Bułgarski Ośrodek Kultury	1968	1. 1
J. 82.	Canard M	1954	1. 1
	Central Council Celebration of the 25th Century of the Foundation of the Iranian Empire	1965, b.d.	1. 2
	Centralna Agencja Fotograficzna	1967	1. 1
	Centro Di Cultura E Civiltà	1968	1. 1
	Cerulli E.	1967–1970, b.d.	1. 13
	Československé Akademie Véd	1960, 1968	1. 2
			+zał.
	Československé Akademie Véd Presidium	1955	z. 1
	Chałasiński Józef	1961	1. 1
	Chelkowski P.	1961–1967	1. 3
	Chojnacki Aleksander	1948	1. 1
	Chojnacki Piotr	1968	1. 1
	Cohen Carl	1964	1. 1
	Cohen Marcel`	1961–1962	1. 1, k. 1
	Collet's Holdings London	1955	1. 1
	Columbia University in the City of New York	1969	1. 1
	Committee for the Preparation of a Handbook of Turkish Culture	1967	1. 1
	Compagnia Italiana Turismo	1969	1. 1
	Current Anthropology a World Journal of the Sciences of Man	1960	1. 1
	Czeglédy K.	1961–1962, b.d.	1. 3
	Deny J.	1958–1967, b.d.	1. 2, k. 1
	Deutsche Forschungsgemeinschaft Bibliotheksreferat	1963–1968	1. 3
	Deutsche Staatsbibliothek Berlin	1956, 1967	1. 2
	Deutscher Zweig der Internationalen Vereinigung für das Studium der Religionsgeschichte Marburg	1960	1. 1
	Dimov-Bogoev C.D.	1971	1. 1

	Direttore dell'Accademia Polacca a Roma	b.d.	z. 1
	Doerfer Gerhard	1965–1968	l. 6
	Doerfer G. i Hinz	1967–1968	l. 3
	Doliński Andrzej	1965	l. 1
	Dom Kultury Radzieckiej w Warszawie	1968	z. 1
	Dorosz Kazimierz	1956–1957	l. 4
	Drapella Władysław	1957	l. 1
	Drimba Vladimir	1960–1968, b.d.	l. 13, k. 1
	Dubiński A.	1962, 1964	l. 2
	Duda Herbert W.	1957, 1963	l. 2
	Durdev Branislav	1957–1958	k. 1, l. 2
	Dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie	195–1968	z. 6
J. 83.	Eckmann J.	1955	l. 1
	Ehrenkreutz Andrzej	1957, 1966	l. 2
	E.J. Brill — Publisher Modern and Antiquarian Bookseller	1948	l. 1
	Embassy of the United States of America	1967	l. 1
	Encyclopaedia of Islam Editorial Secretary	1958–1963	l. 3 +zał.
	Esin E.	b.d.	l. 1
	Estreicher Karol	1964	l. 1
	Ettinger Paweł	1948	l. 1
	Filippo Di Benedetto	1963	l. 1
	Flemming Barbara	1963–1969	l. 3
	Gabain A.	1957–1963	l. 5
	Galabov G.	b.d.	l. 1 k. 1
	Gałęzyka Gizela	1958	l. 1
	Gandjei T.	1958–1967, b.d.	l. 10
	Georgiev V.	1961	l. 1
	Ghadimi Djavad	b.d.	k. 1
	Ghoshalowie	1965	l. 1
	Göklulgin T.	1963	l. 1
	Golden Peter B.	1968	l. 1
	Gordon Wasson R.	1962	l. 1
	Grodeccy	1962	l. 1

	Grodecki T.	1957–1961	l. 4
	Grønbech K.	1956	l. 2
	Grzędzielski Władysław	1962, 1964	k. 2
	Gulbenkian Robert	1962	l. 1
	Gutkowski Jerzy	1958–1965	l. 3
J. 84	Hachem Salah O.	b.d.	k. 1
	Halasi-Kun Tibor i Ewa	1960–1969, b.d.	l. 13
	Harrassowitz Otto	1960	l. 1
	Haveli J.	b.d.	l. 1
	Hazai Georges	1961–1968, b.d.	k. 3
			l. 13+odpis
	Hebert Raymond	1962	l. 1
	Henckel Wolfram	1967	l. 1
			+2 odpisy
	Hillebrandowie	1955–1964	l. 3
	Hintze F.	1966	l. 1
	Hryniewicz-Moczulscy M. i M. i Miodyńska J.	1962	l. 1
	Hubschmid J.	1951	l. 1
	Iben	1967, 1969	l. 2
	Ilyas Yigit Musiki Mağazasi	1960	l. 1
	Institut d’Histoire Ha nôï	b.d.	l. 1
	Institut Français de Damas	b.d.	k. 2
	Institut für Geschichte und Kultur des Nahen Orients an der Universität München	1962–1963	l. 4
	Institut für neue technische Form, Darmstadt	1959	z. 1
	Institut Orientalis Neapolitani	b.d.	z. 1
	Instituto Hispano-Arabe de Cultura	1962–1965	l. 3, z. 1
	Instituto Universitario Orientale Napoli	1958–1969, b.d.	l. 15, z. 1 +zał.
	Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk	1966	z. 1
	Instytut Kultury Polskiej w Londynie	1961	l. 1
	Instytut Sadownictwa w Skierniewicach	1961	l. 1
	Iran Society	1967	l. 1

	Izarn R.	1961	1. 1
	Jabłoński W.	1957	1. 1
	Jahn Karl	1954–1965, b.d.	1. 16
	Jeliński Cz.	1958	1. 1
J. 85	Kałużyński Stanisław	1947–1957	1. 4
	Kanus-Credé Helmhart	1968	1. 1
	Katalogisierung der Orientalischen Handschriften in Deutschland	1963, 1967	1. 2
	Katedra Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego	1965, 1968	z. 2
	Khalatbary A.A.	b.d.	k. 2
	Killy Walther	1967	1. 1
	Kleinmichel Sigrid	1968–1970	1. 5
	Klime J.	1960, 1961	1. 2
	Klimowicz Jolanta	b.d.	1. 1
	Klub Międzynarodowej Prasy i Książki „Ruch“	1964	1. 1
	Koczy Leon	1949	1. 1
	Kodjak E.	1959	1. 1
	Kohn Renata	1960–1964, b.d.	1. 8
	Kohn Wiktor	1958	1. 1
	Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej	b.d.	z. 1
	Komitet do spraw Radiofonii Polskie Radio Telewizja Poznańska	1962	1. 1
	Komitet Obchodu Święta 1 Maja przy Uniwersytecie Warszawskim	1959	z. 1
	Komitet Obchodu 1000. Rocznicy Urodzin Avicenny	1952	z. 1
	Komitet Organizacyjny Międzynarodowych Targów		
	Książki w Warszawie	1967, 1969	z. 2
	Komitet Organizacyjny Zebrania w sprawie Wyborów	1947	z. 1
	Komitet Uczczenia 25. Rocznicy Objęcia przez prof. dr. J. Krzyżanowskiego Katedry na Uniwersytecie Warszawskim	1960	z. 1
	Konopacki Maciej	1963–1970	1. 12
			+zał.

	Konsulat Generalny Polski		
	w Stambule	1966	l. 1
	Korhonen Mikko	1968	l. 1
	Korwin-Pawłowski Stanisław	1956–1966	l. 3
	Kotański W.	1957	l. 1
	Kotarbińscy	1947	l. 1
	Kowalski Jerzy	1946	l. 1
	Kowalski Tadeusz	1947–1948	l. 3
	Københavns Universitet	1967	l. 1
	Krasiński K.	1960	l. 1
	Kubickova Vera	1956	l. 1
	Kultura Budapest	1970, b.d.	l. 2
	„Kultura i Społeczeństwo”	1960	l. 1
	Kumanieccy	1957, 1959	l. 2
	Kumaniecki Kazimierz	1954	l. 1
	Kunst Arnold	1957–1966, b.d.	l. 6
	Kwiryluk Stanisław	1964–1967	l. 6
J. 86	Lachs Manfred	1963–1967, b.d.	l. 4
	Lazer Dawid	1954	l. 1
	Lechowska Teresa	1963, 1964	l. 2
	Lejewski Czesław	1967, 1968	l. 2
	Leszczyccy	b.d.	l. 1
	Lewicka Irena	1963–1967	l. 3
	Lewicki Marian	b.d.	k. 1
	Lewicki R.	1970	l. 1
	Lewicki Tadeusz	1965	l. 1
	Liga do Walki z Rasizmem	1950	l. 1
	Ligeti L.	1959–1969, b.d.	l. 8
	Loppe Mirosław	1964	l. 1
	Lorentzowie Irena i Stanisław	b.d.	l. 1
	Łoziński Bohdan	1957–1961	l. 6
	Machalski Franciszek	1961–1968	l. 4
	Majda Tadeusz	1961	l. 4
	Majewska Barbara	1965	l. 1
	Mansuroglu Mecdut	1955–1966, b.d.	l. 6
	Martin Jörg	1967	l. 1
	Martin-Luther Universität		
	Orientalisches Seminar	1965–1967	l. 5
	Marszałek Sejmu PRL	1966	z. 1
	Massignon Louis	1962	k. 1
	Matev Pavel	b.d.	l. 1

	Mauersberger Adam	1967, b.d.	k. 2
	Maziówna Krystyna	1948	l. 1
	Melikowa Irina	1961	l. 1
	Menges Karl	1957–1967	l. 5
	Merat-Esfandiary Mohsen	1965, b.d.	l. 4
			+zał.
	Meyer Iben Raphael	1966, 1967	l. 2
	Michałowski Kazimierz	1961	l. 1
	Międzynarodowe Stowarzyszenie		
	Filmu Naukowego	1962	z. 1
	Mijatev Peter	b.d.	k. 1
	Miller	1965	l. 1
	Minister kultury i sztuki oraz		
	dyrektor Muzeum		
	Adama Mickiewicza	1959	z. 1
	Ministerstwo Kultury i Sztuki	1957	z. 1
	Minorsky W.	1948–1966	l. 13
			+zał.
	Mirochnikov Lew	1968	l. 1
	Mlaskovic J.	1969	l. 1
	Modern China Studies		
	International Bulletin	1970	l. 1
	Molé Marian	1950–1962	k. 1
			l. 1
	Mollof Riza	b.d.	l. 1
	Mollova M.	1969	l. 1
	Moshiri Reza	1960	l. 1
	Mostnert A. [?]	1964	l. 1
	Motilal Banarsidass	1966	l. 1
	Murayama Shichiro	1965, b.d.	l. 2
	Muzeum Adama Mickiewicza	1964–1966	z. 3
	Muzeum Narodowe w Warszawie	1962–1968	l. 1, z. 1
J. 87.	Narodowy Bank Polski	1951	l. 1
	Natorf Halina	1960–1965	l. 6
	Nednev Boris	1960–1969	l. 6
	Nemekh [?] J.	1961, 1962	l. 2
	Nemoy Leon	1964	l. 1
	New Universal Union	1969	l. 3
	Nikitine B.	1953–1959	l. 3
	Nissman David B.	1962	l. 1
	Nitsch Kazimierz	1954	l. 1

	Nójjgárd Iben	1960, 1961	1. 2
	Okada Michiko i Akira	b.d.	1. 1
	Orientalisches Institut der Universität Wien	1967	1. 1
	Orientalni Institut u Sarajevu	1967, b.d.	1. 3
	Orientální Ústav v Praze	1946–1949	1. 3
	Ortova Jarmila	b.d.	1. 1
	Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych Polskiej Akademii Nauk	1965–1969	z. 3
	Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych Polskiej Akademii Nauk i Państwowe Wydawnictwo Naukowe	1964, 1967	z. 2
	Pahlavi Mohammad Reza	1968	z. 1
	Palat Augustin	1962	1. 1
	Palczewski [?]	1960	1. 1
	Państwowe Wydawnictwo Naukowe	1954–1968, b.d.	z. 2, 1. 4
	Pareja F.M.	b.d.	1. 1
	Paszkowski Włodzimierz	1957	1. 1
	Pauson Gerard	1959–1969	1. 4
	Peewa Gina	1966	1. 1
	Pertkiewicz Edmund	1949	1. 1
	Philosophische Fakultät Leipzig	1952	1. 1
	Pileccy	1959–1966	1. 7
	Poliak A.N.	1961	1. 1
	Pollock D.W.	b.d.	k. 1
	Polska Agencja Interpress	1967	1. 1
	Polska Akademia Nauk	1954, 1962	z. 2
	Polska Rzeczpospolita Ludowa Ministerstwo Spraw Zagranicznych	1957–1962	1. 3
J. 88.	Polski Instytut Spraw Międzynarodowych	b.d.	1. 2
	Polski Komitet dla Pokojowego Rozwiązania Problemu Niemieckiego	1953	z. 1
	Poppe N.	1962–1966, b.d.	1. 4
	Poselstwo Izraela	1962, b.d.	1. 1, z. 1, k. 2
	Poucha Pavel	1967	1. 1

	Poznański Edward	1959	1. 1
	Prezes Polskiej Akademii Nauk	1953–1969, b.d.	z. 6
	Prezes Rady Ministrów	1946–1957	z. 5
	Pritsak Omeljan	1957–1967, b.d.	1. 16
	Prušek Jaroslav	1961–1967	1. 7
	Przewodniczący Komitetu Uczczenia 150. Rocznicy		
	Urodzin Aleksandra Puszkina	1949	z. 1
	Przewodniczący Rady Państwa	1956–1965	z. 3
	Publishing House of The Hungarian Academy of Sciences	1962	1. 1
	Rada Sekcji Karaimoznawstwa	1969	1. 1
	Rapacki Adam z Małżonką	1962	z. 1
	Räsänen M.	1961–1962	1. 3
	Redakcja Filologii Obcej PWN	b.d.	1. 1
	Regamey Constantin	1962	1. 1
	Rektor der Johannes Gutenberg-Universitat	1967	1. 1
	Rektor Uniwersytetu Warszawskiego	1959–1969, b.d.	1. 1, z. 9
	Reychman Jan	1948–1964	1. 5
	Reychman Jan i inni	[?]	1. 1
	Ridder Peter	1968, b.d.	1. 2
	Riemschneider Kaspar	1967	1. 3
	Rinczen	1967	1. 1
	Rogeß M.	1968–1969	1. 3
	Roland A.	1968	1. 1
	Rospond Stanisław	1961	1. 1
	Roszko Kazimierz	1961	1. 2
	Rykaczesk N.	1962	1. 1
	Rymkiewicz Feliks	1967	1. 1
	Rymkiewiczowa S.	1959, b.d.	1. 3
	Rypkova Maria	1962–1969	1. 6
	Rysiewicz	1951, 1953	1. 2
J. 89.	Rypka Jan	1949–1969	1. 73, k. 1
J. 90.	Scheel Helmuth	1957–1962, b.d.	1. 16 +zał.
	School of Oriental and African Studies University of London	1957, 1961	1. 2
	Schubert Johannes	1966, b.d.	1. 2

	Scott Polar Research Institute, Cambridge	1967	1. 1
	Sellheim R.	1961	1. 1
	Seminar für Iranistik der Universität Göttingen	1969	1. 1
	Sentürk Tahir	1962	k. 1
	Shafa Shojaeddin	1965–1966	1. 7
	Simon Heinrich	1961	1. 1
	Sinor Denis	1959, b.d.	l. 1, z. 1
	Składanek Bogdan	1969	1. 1
	Składankowa Maria	1961, 1964	1. 2
	Skuratowicz Witold	1960	1. 1
	Skwierczyńska Stefania	1957	1. 1
	Słuszkiewicz Eugeniusz	1960	1. 2
	Sobolewski Jan	1962	z. 1
	Societas Uralo Altaica	1967	1. 1
	Société des gens de lettres de France	1960–1962	1. 3
	Société des sciences historiques et philologiques de Roumaine	1964, b.d.	1. 3
	Stainow Petro	1960–1964	1. 5
	Staroźniak [?] J.	1961	1. 1
	Staynowa Mihaila	1963, b.d.	1. 3
	Sternbach Ludwik	1960–1966	1. 6
	Stępiński Jacek	1964	1. 1
	Straszyńscy	1964–1966	1. 3
	Strelcyn Stefan	1967	1. 1
	Strzyżewska B.	1962, b.d.	1. 2
	Sulimowiczowie	1963, 1964	1. 2
	Suomalais-Ugrilainen Seura		
	Société Finno-Ougrienne	1958	1. 1
	Szcześniak Bolesław	1946	1. 1
	Szeruda Jan	1949	1. 1
	Szymański Edward	1965, 1967	1. 2
	Śmiganowscy	1959–1968	1. 8
	Światowa Federacja Pracowników Nauki	1959	z. 1
J. 91.	Tarouhandeh A.A.	1969	k. 1
	Taeschner Franz	1962	1. 1
	Tekin Sinasi	1968	1. 1

	The American University in Cairo	1966–1969	1. 3
	The Blaisdell Institute	1964	1. 1
	The British Council	1962–1967	1. 3
	The British Museum	1968, 1969	1. 2
	The Edward W. Hazen Foundation	1958	1. 2
	The Jewish National and University Library	1961	1. 1
	The John Rylands Library Manchester	1966	1. 1
	The Middle East Institute, Washington	1957	1. 2
	The Nobel Committee of the Swedish Academy	1958	1. 1
	The Pennsylvania State University	1969	1. 1
	Theodoridis Dimitri	1968	1. 1
	Tietze A.	1966	1. 1
	Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza	1969	1. 1
	Tryjański [?]	1959, 1962	1. 2
	Tsereteli G.	1964	1. 1
	Tubiana Joseph	1961	k. 1
	Tubielewicz Władysław	1957, b.d.	1. 3
	Turski Stanisław	1959–1967	1. 1, k. 1
	Union Internationale des Orientalistes	1958–1960	1. 6
	Università Degli Studi di Roma	1967	z. 1
	Universität Hamburg Seminar für Geschichte und Kultur des Vorderen Orients	1957–1962	1. 4
	University of Cambridge	1961–1967	1. 3, z. 1
	University of Copenhagen	1967	1. 1
	University of Manchester	1967–1970	1. 3
	University of Teheran	1966	1. 1
	Univerzita Komenského v Bratislave	b.d.	1. 1
	Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu	1966, 1967	z. 2
J. 92.	Visheshvaranand Vedic Research Institute	1964	1. 1
	Walawscy J.	1955	1. 1

Wasilewski Antoni	1960	1. 1
Wędkiewicz Stanisław	1949–1962	1. 8
Wierbłowski Stefan	1959–1966	l. 1, k. 4, z. 1
Wijesekera N.D.	1963	1. 2
Wiszniewski Włodzimierz	b.d.	k. 1
Wiśniewski Stanisław	1965	1. 1
Włodek	1960	1. 2
Wołodkiewicz Włodzimierz	b.d.	1. 1
Wrocławskie Towarzystwo Naukowe	1967	1. 1
Wroński Stanisław	1967	k. 1
Zajączkowscy starsi i młodzi	1960	1. 1
Zakładowa Organizacja Związkowa przy PAN	1954	z. 1
Zawadowski Leon	1967	1. 1
Zentralblatt für Bibliothekswesen Redaktion	1962	1. 1
Zieme Peter	1967–1968	1. 3
Żebrowski M.	b.d.	k. 1
Żółkiewski Stefan	1965, b.d.	l. 3, k. 1
Żuk Zbigniew	1968	1. 1
Żygulski Zdzisław	1956–1968	1. 3
Wielu	1957–1967	k. 1, l. 6
J.93–94. Korespondenci nieustaleni	1949–1969, b.d.	1. 89

ANEKS 9

- J. 97. Prace obce
- K. Ajdukiewicz, *O wolności nauki*, tezy referatu
- F. Babinger Turcica, *Die europäischen Türkendrucke des XVI Jahrhunderts*, odbitka recenzji, „Deutsche Literaturzeitung”, 1963
- B. Bilinski, *Polsko-Italjanskij naucznyj dialog*, odbitka artykułu, „Żurnal Polskoj Akadiemii Nauk”, 1967, t. XII, z. 2
- H. Bräutigam, *Das Verhältnis von Bodenbauern und Viehzüchtern in historischer Sicht*, odbitka artykułu, „Spektrum”, 1967, z. 3
- A. Czubryński, *Adam i Ewa. Studium mitogenetyczne*, „Głos wolnych”, 1947, nr 12
- V. Kiparsky, *V.V. Mavrodin, Obrazowanije driewnierusskogo gosudarstwa*, recenzja
- H.J. Kissling, *Die türkischen Studien in der Orientalistik*, odbitka artykułu, „Mitteilungen heft des Instituts für Auslandsbeziehungen”, 1962

- L. Koczy, *Monumenta Poloniae Historica. Nova Series. Tomus I. Relatio Ibrahim ibn Jakub de itinere Slavico*, odbitka recenzji, „The Slavonic Review”
- W. Kotwicz, *Studia nad językami altajskimi*, niekompletny artykuł, „Rocznik Orientalistyczny”, t. XVI
- A. Kunst, *Stanisław Schayer*, wspomnienie
- K. Łyczkowska, *Protokoły sądowe z miasta Kanesz*, autoreferat pracy doktorskiej
- M. Marciniak, *Les inscriptions hieratiques de Deir el-Bahari et le culte populaire d'Hathor*, autoreferat pracy doktorskiej
- Z. Modzelewski, *O roli i znaczeniu nauki w Polsce Ludowej*, referat
- M. Ragimow, *Formy i wyrażenije nastojaszczich i buduszczich wriemion w pis'miennych pamiatnikach azierbajdzanskogo jazyka XIV–XVIII wiekow*, autoreferat pracy doktorskiej

Grób Ananiasza Zajączkowskiego na cmentarzu karaimskim przy ul. Redutowej w Warszawie, 2008, fot. Cezary p, wikimedia

Tradycyjna odzież Karaimów w litewskiej wiosce, 2018, fot. Savannah Rivka, wikimedia

Typowy drewniany dom karaimski z potrójnymi oknami w Trokach na Litwie, 2004, fot. Joanna Arvaniti

Maria Grzegorzewska

Katarzyna Słojkowska
Warszawa

MATERIAŁY MARII GRZEGORZEWSKIEJ (1888–1967) (III–379)

Maria Grzegorzewska urodziła się 18 kwietnia 1888 r. we wsi Wołucza w powiecie rawskim jako córka Adolfa, dzierżawcy i administratora majątków ziemskich, i Felicji z Bohdanowiczów. W 1906 r. ukończyła 7-klasową pensję Pauliny Hewelke w Warszawie (po upaństwowieniu w 1919 r. szkoła przyjęła imię Klementyny Hoffmanowej). Następnie, po ukończeniu rocznego kursu przygotowawczego do studiów uniwersyteckich (dział matematyczno-przyrodniczy), którego kierownikiem był Ludwik Krzywicki, zdała rosyjski egzamin na dyplom nauczycielski i w 1909 r. wstąpiła na Wydział Przyrodniczy Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Z powodu choroby płuc w 1911 r. przerwała naukę w krakowskiej uczelni. Podczas leczenia w Zakopanem dowiedziała się o założeniu przez prof. Józefę Joteyko Międzynarodowego Fakultetu Pedologicznego w Brukseli. Jego słuchaczką została w październiku 1913 r.

Wybuch 1. wojny światowej zastał ją na wakacjach na wsi u rodziców. Odcięta od Brukseli, ale i od Warszawy, dzięki wpływom prof. Joteyko przedostała się z wielkimi trudnościami przez zaminowane Morze Północne do Londynu, a następnie do Paryża. Tu zapisała się na Sorbonę i prowadziła badania nad wrażeniami estetycznymi dzieci i młodzieży. Po dwóch latach, w 1916 r., uzyskała doktorat na Uniwersytecie Paryskim na podstawie rozprawy *Essai sur le développement du sentiment esthétique: recherches d'esthétique expérimentale faites sur les élèves des écoles de Bruxelles*.

Pobyt we Francji okazał się przełomowy dla kierunku jej przyszłych studiów i badań. Podczas zwiedzania szpitala dla upośledzonych umysłowo i fizycznie podjęła decyzję o poświęceniu się pedagogice specjalnej.

W maju 1919 r. powróciła na stałe do odrodzonej Polski i od listopada rozpoczęła służbę państwową w Ministerstwie Wyznań Religijnych

i Oświecenia Publicznego w charakterze starszego referenta do spraw szkolnictwa specjalnego. 1 września 1921 r., nie rezygnując z posady ministerialnej, przyjęła na siebie kierownictwo Państwowego Seminarium Pedagogiki Specjalnej w Warszawie (PSPS), które powołała na wzór bruckelskiego Fakultetu.

Od 1 września 1922 r. do 1 września 1939 r. była etatowym dyrektorem Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej, który powstał przez fuzję PSPS z Państwowym Instytutem Fonetycznym. Jako urzędniczka MWRiOP do września 1928 r. prowadziła prace wizytacyjne szkolnictwa specjalnego. W okresie od września 1930 r. do maja 1935 r. pracowała także jako dyrektor utworzonego wspólnie z Władysławem Radwanem Państwowego Instytutu Nauczycielskiego w Warszawie.

Po wybuchu 2. wojny światowej pełniła zadania sanitariuszki w szpitalach wojskowych. Następnie pracowała jako etatowa nauczycielka Szkoły Podstawowej Specjalnej nr 177 w Warszawie. Brała udział w tajnych pracach oświatowych Delegatury Rządu Londyńskiego w Wydziale Kształcenia Nauczycieli. Od 1 stycznia 1941 r. była referentką tego działu w Głównej Komisji Planowania. Organizowała i prowadziła z ramienia Delegatury tajne roczne studium przygotowujące nauczycieli do zakładów kształcenia (1942–1944). Kolportowała prasę podziemną i broń, udostępniała swoje mieszkanie na konspiracyjne zebrania, należała do Głównego Komitetu Pomocy Żydom. Brała udział w powstaniu warszawskim w służbie sanitarnej. 10 sierpnia 1944 r. została wywieziona do obozu przejściowego w Pruszkowie, skąd udało się jej uciec. Pojechała do Zalesia Dolnego pod Piasecznem, gdzie pracowała jako nauczycielka w Prywatnej Szkole Powszechnej Ewy Krauze.

15 maja 1945 r. powróciła na stanowisko etatowego dyrektora Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie (od 1950 r. Państwowego Studium Pedagogiki Specjalnej), które zajmowała do 1967 r. W 1957 r. otrzymała tytuł naukowy profesora zwyczajnego i w następnym roku objęła kierownictwo Katedry Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Warszawskiego, pierwszej uniwersyteckiej Katedry Pedagogiki Specjalnej w Polsce, powołanej dla niej ad personam. Funkcję tę pełniła do 1960 r.

W latach 1924–1965 przewodniczyła Sekcji Szkolnictwa Specjalnego Związku Nauczycielstwa Szkół Powszechnych (Związku Nauczycielstwa Polskiego). W 1924 r. założyła czasopismo „Szkoła Specjalna” i kierowała nim do 1967 r. W latach 1945–1948 kierowała redakcją kwartalnika „Ruch Pedagogiczny”.

W 1961 r. otrzymała tytuł członka honorowego Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Do ostatnich dni działała społecznie w Polskim Związku Głuchych oraz Polskim Związku Niewidomych.

Była wielokrotnie odznaczana przez władze państwowe: Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1931), Medalem 10-lecia Polski Ludowej (1955), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1955), odznaką „Zasłużony Nauczyciel Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” (1957), Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1959).

Zmarła 7 maja 1967 r. w Warszawie. Została pochowana w Alei Zasłużonych na warszawskich Powązkach.

Jest patronką Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, gdzie znajduje się muzeum poświęcone jej pamięci z pamiątkami zebranymi z jej gabinetu po śmierci (rękopisy, obrazy, grafiki, książki, maszyna do pisania, odznaczenia państwowe).

Zespół materiałów Marii Grzegorzewskiej w PAN Archiwum w Warszawie ukształtował się w latach 2003–2017 z materiałów prof. Janiny Doroszewskiej. W 2003 r. pani Ewa Tomasiak z polecenia rodziny Doroszewskich przekazała jako dar korespondencję M. Grzegorzewskiej i Janiny Doroszewskiej (ks. nab. 2418). W 2005 r. ze spuścizny Janiny Doroszewskiej o sygnaturze III-333 zostały wyłączone prace i nadbitki prac, korespondencja, w tym odpisy listów do Janiny Doroszewskiej z lat 1911 i 1919, oraz materiały o M. Grzegorzewskiej. W 2017 r. prof. Jan Doroszewski przekazał w formie daru teczkę z materiałami fotograficznymi (ks. nab. 2861).

Materiały M. Grzegorzewskiej pochodzą z lat przed 1918–1978 i liczą 0,3 m.b. akt. Inwentarz opracowała w 2022 r. Katarzyna Słojkowska. Utworzono 18 jednostek archiwalnych, które podzielono na 6 zasadniczych grup.

Grupa I zawiera prace twórczyni spuścizny z pedagogiki i pedagogiki specjalnej z lat 1949–1966. Są to dwie jednostki archiwalne, w których znalazły się rękopisy i maszynopisy M. Grzegorzewskiej, a także streszczenie, uzupełnienie oraz odpisy wykonane przez osoby obce. Przedwojenne prace autorki spuścizny spłonęły podczas powstania warszawskiego wraz z jej mieszkaniem.

Grupa II to materiały działalności organizacyjnej, dydaktycznej, opiniującej i wydawniczej M. Grzegorzewskiej, którą prowadziła w ramach Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej i Katedry Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Warszawskiego. Dokumenty pochodzą z lat 1947–1967. Są to materiały z posiedzeń, koncepcje programowe, programy zajęć, informacje o hospitacjach i wykładach, korespondencja.

W kolejnej grupie umieszczono materiały biograficzne, w których znajdują się najstarsze dokumenty w spuściznie. Zawiera je jednostka 7 z fotografiami i kopiami fotograficznymi portretów prof. M. Grzegorzewskiej i grup. Materiały fotograficzne w większości są niedatowane, niemniej z dużą dozą pewności można orzec, że wśród nich znalazły się fotografie sprzed 1918 r.

Grupa IV to korespondencja wychodząca i wpływająca z lat 1948–1964, 1972. Są to przede wszystkim listy oraz odpisy listów M. Grzegorzewskiej do J. Doroszewskiej.

W grupie V umieszczono materiały o twórczyni zespołu z lat 1957–1978. Znalazły się tu zapiski i prace Janiny Doroszewskiej i innych osób oraz dokumenty inicjatyw mających na celu uczczenie pamięci prof. M. Grzegorzewskiej.

Ostatnia, VI grupa to załączniki z lat 1925–1967, zawierające skrypty wykładów prof. M. Grzegorzewskiej w Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej, druki prac własnych i obcych oraz wycinki dotyczące Uniwersytetu Warszawskiego.

Materiały zostały opatrzone w PAN Archiwum w Warszawie sygnaturą III–379. Inwentarz uzupełniają 4 aneksy. W systemie informacji archiwalnej ZOSIA zespół ma numer 674. Dodatkowo w spuściznie Janiny Doroszewskiej (sygn. III–333) znajdują się fragmenty wspólnych prac oraz materiały poświęcone M. Grzegorzewskiej, w tym dokumenty Komitetu Uczczenia Jej Pamięci.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Marii Grzegorzewskiej, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, III–379, j. 6, 12.
2. *Maria Grzegorzewska (1888–1967)*, <http://www.aps.edu.pl/uczelnia/patronka/?cookieInfo=1>.
3. *MARIA GRZEGORZEWSKA (1888–1967) — PATRON BIBLIOTEKI*, <https://www.pbw.zgora.pl/pbw/filie>.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Prace twórcy spuścizny	1–2
II. Materiały działalności organizacyjnej, dydaktycznej, opiniującej i wydawniczej	3–5
III. Materiały biograficzne	6–7
IV. Korespondencja	8–10
V. Materiały o twórcy zespołu	11–14

VI. Załączniki	15–18
Aneksy	1–4

I. PRACE TWÓRCY SPUŚCIZNY

1. Pedagogika specjalna
Fragment pracy, artykuły, referat, streszczenie referatu, komunikat, w tym odpis i streszczenie pracy M. G.
1957–1963 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 162, zob. aneks 1
2. Pedagogika
Wykłady, konspekty, przemówienia, materiały warsztatowe
1949–1966 i b.d., rkp., masz., l., k. 67, zob. aneks 2
Uwaga: Zawiera prace M. G. i odpisy jej prac

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNEJ, DYDAKTYCZNEJ, OPINIUJĄCEJ I WYDAWNICZEJ

3. Katedra Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Warszawskiego
Materiały z posiedzeń, rozkład prac, problemy badawcze, założenia do reformy, plany zajęć, plan wydawniczy, korespondencja organizacyjna
1954–1966, rkp., masz., k. 104
4. Jw.
Informacje o hospitacjach i wykładach, tematy do egzaminów, prośby o wyrażenie opinii wraz z załącznikami, prośba o akceptację do druku
1958–1966, rkp., masz., l., k. 49
5. Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej
Materiały z posiedzeń, koncepcje programowe, instrukcja Ministerstwa Oświaty, rozkłady zajęć, korespondencja organizacyjna
1947–1967, rkp., masz., l., k. 46

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

6. Życiorys, wykaz prac naukowych, legitymacja upoważniająca do ulg taryfy komunikacji miejskiej, ekslibris, materiały dotyczące stanu zdrowia, zawiadomienie o śmierci, odsłonięcie płyty nagrobnej
1948–1969, rkp., masz., druk, fot., l., k. 34

7. M. G.

Fotografie i kopie fotograficzne — portrety i grupy
Przed 1918–1963 i b.d., fot. 168

IV. KORESPONDENCJA**A. Wychodząca**

8. Janina Doroszevska

1948–1952, 1963, rkp., masz., l., k. 245

Uwaga: Zawiera odpisy listów M. G. z lat 1911 i 1919

9. Janina Doroszevska, Władysław Onufryjak

1953–1964 i b.d., rkp., l., k. 220

Uwaga: Zawiera suszone kwiaty, które M. G. załączała do listów do J. Doroszevskiej

B. Wpływająca

10. Doroszevska Janina, Kubicki Stefan, Marysia i K., Lechowicz [?], Rederowa M., s. Emmanuela, s. Julia, Wila, ks. Zieja Jan, nadawcy nieustaleni

1948–1964, 1972, rkp., l., fot. 2, k. 23

V. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

11. Materiały wytworzone przez J. Doroszevską

Dane podstawowe, wykaz ważniejszych prac M. G., zapiski wspomnieniowe, fragmenty prac J. Doroszevskiej o M. G., odpisy fragmentów notatek M. G. dotyczących projektów na przyszłość Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej 1957–1971 i b.d., rkp., masz., l., k. 229

12. Prace J. Doroszevskiej, M. Gawareckiej — siostrzenicy, Z. Wiśnickiej i R. Wroczyńskiego

Artykuły, ustępy z artykułu, które nie były drukowane, odczyt, przemówienia, pogadanka radiowa, wspomnienia, referat 1957–1978 i b.d., rkp., masz., druk, l. i sz., k. 149, zob. aneks 3

13. Komitet Uczczenia Pamięci M. G.

Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Żyrardowie
Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej
Szkoła Specjalna nr 6 w Warszawie

- Zadania, propozycja porządku posiedzenia, notatka, projekt działalności, korespondencja, wycinek prasowy i zaproszenie dotyczące uroczystości nadania placówkom imienia M. G.
1969–1977, rkp., masz., druk, l., k. 57
14. Sesja Naukowa ku czci M. G. w Warszawie, 8.11.1969
Materiały organizacyjne, sprawozdania, zapiski J. Doroszewskiej, korespondencja
1969, rkp., masz., druk, l., k. 109

VI. ZAŁĄCZNIKI

15. M. G., *Pedagogika Specjalna. Skrypt wykładów w Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej*
3 skrypty z lat 1956–1957, 1959 i 1960
1956–1960, masz. pow., druk, sz., k. 149
16. Druki prac własnych
Odbitki i nadbitki z czasopism i opracowań oraz tablice
1925–1967, druk, j. franc., pol., l. i sz., k. 115, zob. aneks 4
17. F. Popiół, *Z prac poradni ortofonicznej Instytutu Pedagogiki Specjalnej*
W. P., Dr Z. Szymańska, „Dziecko wykolejone”, Państwowe Zakłady Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1957, s. 103
Artykuł, recenzja
B.d., druk, l., k. 7
18. Wycinki prasowe dotyczące Uniwersytetu Warszawskiego
1958–1963, druk, l., k. 7

ANEKS 1

- J. 1. Pedagogika specjalna
Analiza podstawowych założeń metodycznych w szkolnictwie specjalnym z punktu widzenia rehabilitacji społecznej, streszczenie referatu M. G.
Analiza wartości rewalidacyjnych metody „ośrodków pracy”, odbitka artykułu M. G. z uzupełnieniami J. Doroszewskiej
Dramaty przeżyć nieletniego wykolejonego, odpis referatu M. G.
[„Kolego, słyszałam kiedyś ciekawą opowieść o człowieku...”], fragment pracy
Kształcenie nauczycieli-wychowawców szkolnictwa specjalnego w Polsce, komunikat
O dzieciach, które wymagają specjalnej opieki, referat

Uzasadnienie w świetle nauki Pawłowa wartości rewalidacyjnych metody pracy w szkole specjalnej, artykuł
Władysław Sala, Trzysta lat służby dla dobra młodzieży moralnie zagrożonej, miesięcznik „Opiekun Społeczny”, 1938, nr 10, streszczenie broszury
Zagadnienie służby społecznej i roli asystenta społecznego, artykuł

ANEKS 2

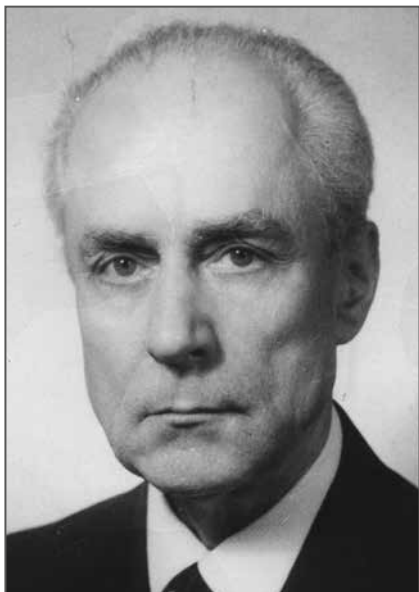
- J. 2. Pedagogika
Co jest najważniejsze w wychowaniu młodzieży w zakładzie wychowawczym, wykład
Macierzyństwo, wykład
Ogólny konspekt problematyki pedagogiki ogólnej (w związku z wykładami pedagogiki ogólnej w Akademii Sztuk Pięknych), konspekt
 [„O Korczaku mówić trudno...”], odpis wykładu
 [Otwarcie i zakończenie 1966 roku akademickiego], przemówienia
Sędzia wobec oskarżonego nieletniego, wykład
 [„Trudno mi coś opowiedzieć o życiu...”], przemówienie [?], wypowiedź dla środków masowego przekazu [?]

ANEKS 3

- J. 12. Prace J. Doroszewskiej, M. Gawareckiej — siostrzenicy, Z. Wiśnickiej i R. Wroczyńskiego
 J. Doroszevska, *Bieg życia Marii Grzegorzewskiej*, odczyt
 J. Doroszevska, *Fragmenty z biografii Marii Grzegorzewskiej*, artykuł
 J. Doroszevska, *Nauczyciel-wychowawca w oczach Marii Grzegorzewskiej*, artykuł, 2 egz.
 J. Doroszevska, *O Instytucie Pedagogiki Specjalnej i jego twórcy — Marii Grzegorzewskiej*, artykuł
 J. Doroszevska, *Otwarcie roku akademickiego 1967/1968 w Instytucie Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej* [Parę słów o listach Marii Grzegorzewskiej]
Przyjaźń [O poglądach Marii Grzegorzewskiej], przemówienia i pogadanka radiowa
 M. Gawarecka, *Z moich wspomnień*, wspomnienie
 Z. Wiśnicka, *Nazywali ją pogańskim aniołem*, artykuł
 R. Wroczyński, *Maria Grzegorzewska w polskiej myśli wychowawczej*, referat

ANEKS 4

- J. 16. Druki prac własnych
- Analiza wartości rewalidacyjnych metody „ośrodków pracy”*, „Szkola Specjalna”, 1957, t. XVIII, odbitka
- Institut de pedagogie speciale de l’etat a Varsovie*, b.d.
- Józefa Joteyko (1866–1928)*, „Szkola Specjalna”, 1966, t. XXVII, nr 4, s. 191–197
- Kształcenie nauczycieli-wychowawców szkolnictwa specjalnego w Polsce*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, 1963, r. VIII, nr 2, 2 odb.
- Obraz metody „ośrodków pracy” z punktu widzenia jej wartości usprawniających*, tablica, 3 egz.
- Pedagogika specjalna*, „Rozwój pedagogiki w PRL”, 1966, nadbitka z dedykacją dla J. Doroszewskiej
- Postawa kuratora sądowego wobec nieletniego znajdującego się w warunkach wykołejenia*, „Szkola Specjalna”, 1967, r. XXVIII, t. XXVIII, nr 2, s. 98–104
- Struktura psychiczna tzw. „zmysłu przeszkód”*, „Szkola Specjalna”, 1925–1926, nr 4, odbitka
- Uzasadnienie w świetle nauki Pawłowa wartości rewalidacyjnych metod pracy w szkole specjalnej*, „Studia Pedagogiczne”, 1955, t. II, s. 207–244
- Wyobrażenia zastępcze jako jedna ze swoistych form kompensacji w przystosowywaniu się głuchych do świata słyszających*, „Szkola Specjalna”, 1959, r. XX, t. XX, s. 313–320
- Z notatek o nauczycielu-wychowawcy*, b.d., niekompletny tekst
- Zagadnienie znaczenia budzenia i wzmagania dynamizmu adaptacyjnego jednostki w procesie jej rewalidacji*, „Szkola Specjalna”, 1963, r. XXIV, t. XXIV
- Zagadnienie znaczenia budzenia i wzmagania dynamizmu adaptacyjnego jednostki w procesie jej rewalidacji*, „Materiały do nauczania psychologii”, 1966, seria IV, t. II, s. 79–89
- Zubożenie psychofizyczne oligofreników, Zestawienie warunków psychofizycznych głuchego i jego adaptacja osobista i społeczna, Zestawienie warunków psychofizycznych niewidomego i jego adaptacja osobista i społeczna*, tablice z zarysem problematyki przygotowywanych prac, 2 egz.

Tadeusz Korzybski

Marek Ciara
Warszawa

MATERIAŁY TADEUSZA KORZYBSKIEGO (1906–2002) (III–385)

Tadeusz Waclaw Korzybski urodził się 4 czerwca 1906 r. w Mławie. Był drugim z trojga dzieci Alojzego Korzybskiego, lekarza i ławnika w Mławie, i Janiny z domu Radziwińskiej. W latach 1917–1924 należał do harcerstwa, pełniąc w okresie 1923–1924 funkcję drużynowego 1. Mławskiej Drużyny Harcerskiej im. Księcia Józefa Poniatowskiego. W 1924 r. ukończył gimnazjum (obecnie I Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Wyspiańskiego) w Mławie. W latach 1924–1934 studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego, uzyskując w roku 1934 dyplom lekarza.

W roku 1937 obronił doktorat na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie dysertacji pod tytułem *O znaczeniu reakcji ze złotem koloidowym w płynie mózgowo-rdzeniowym*, napisanej pod kierunkiem profesora Józefa Latkowskiego. W roku 1939 uzyskał na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie habilitację. W roku 1954 został profesorem nadzwyczajnym, w 1966 profesorem zwyczajnym.

W latach 1927–1928 pracował na stanowisku asystenta Katedry Fizjologii, w latach 1929–1932 asystenta Katedry Histologii, w latach 1934–1937 asystenta Kliniki Lekarskiej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego, w latach 1937–1941 na stanowisku asystenta Katedry Chemii Lekarskiej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, kierowanej przez pioniera biochemii w Polsce profesora Jakuba Parnasa.

We wrześniu 1939 r. pełnił obowiązki lekarza w służbach ratowniczych PKP we Lwowie. W latach 1939–1941 był zatrudniony na stanowisku docenta Katedry Biochemii w Państwowym Instytucie Medycznym we Lwowie utworzonym przez władze z dawnego Wydziału Lekarskiego i Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Jana Kazimierza. Po zajęciu Lwowa przez Niemców Tadeusz Korzybski pracował w latach 1941–1943

w Instytucie do Zwalczania Duru Plamistego Rudolfa Weigla we Lwowie oraz w latach 1941–1944 w Klinice Gruźlicy na stanowisku kierownika pracowni biochemicznej. Od października 1944 r. do października 1945 r. ponownie pracował na stanowisku profesora Katedry Chemii Organicznej Państwowego Instytutu Medycznego we Lwowie.

W październiku 1945 r. przeniósł się do Polski i zatrudnił w Państwowym Zakładzie Higieny początkowo w Krakowie, następnie od 1947 r. w Warszawie.

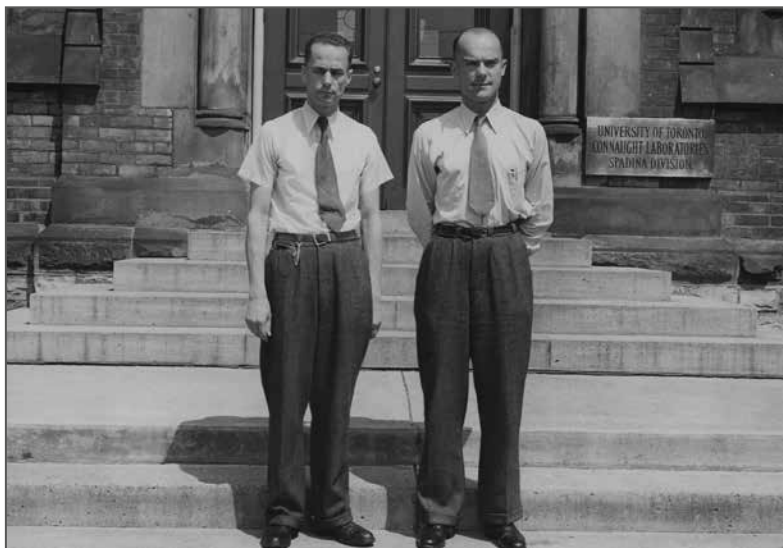
Od czerwca 1946 r. do marca 1947 r. przebywał w USA i w Kanadzie na stypendium United National Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA). Stypendium to zostało ufundowane dla trzech osób z Polski. Oprócz Korzybskiego byli to inżynier chemik Kazimierz Bohatyrewicz i mikrobiolog Włodzimierz Kuryłowicz. W Connaught Medical Research Laboratories na Uniwersytecie w Toronto zapoznali się z metodami produkcji penicyliny.

Po powrocie Tadeusz Korzybski zorganizował Pracownię Biochemii Antybiotyków w Państwowym Zakładzie Higieny, której został kierownikiem. W latach 1947–1951 był doradcą naukowym w powstającej wówczas wytwórni penicyliny na terenie fabryki w Tarchominie.

Od roku 1956 do przejścia na emeryturę w styczniu 1977 r. pracował w Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN na stanowisku kierownika Zakładu Biochemii Ewolucyjnej, następnie kierownika Zakładu Biochemii Ewolucyjnej i Porównawczej (1963–1977). W roku 1973 został członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk.

Tadeusz Korzybski zajmował się badaniem fosfolipidów, lipidów pętka gruźlicy, metabolizmem owadów. W 1946 r., pracując w Państwowym Zakładzie Higieny, uzyskał po raz pierwszy w Polsce preparat penicyliny początkowo bezpostaciowej, a następnie w formie krystalicznej. Oprócz badań nad penicyliną prowadził prace nad innymi antybiotykami (m.in. streptomycyną), ustalił terminologię biochemiczną zatwierdzoną przez Polskie Towarzystwo Biochemiczne w 1967 r.

Tadeusz Korzybski był autorem i współautorem ok. 120 publikacji naukowych. Był współautorem razem z Włodzimierzem Kuryłowiczem i Zuzanną Kowszyk-Gindifer monografii *Antybiotyki. Pochodzenie, rodzaje i właściwości*, wielokrotnie wznawianej i przetłumaczonej na języki angielski, niemiecki i rosyjski. W 1998 r. był inicjatorem i fundatorem Fundacji im. Korzybskich. Celem fundacji jest wspieranie nauki i kultury na terenie Mławy poprzez pomoc finansową dla wyróżniających się uczniów I Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Wyspiańskiego oraz finansowanie publikacji Stacji Naukowej im. prof. Stanisława Herbsta.

Tadeusz Korzybski i Włodzimierz Kuryłowicz przed wejściem do Connaught Laboratories na Uniwersytecie w Toronto, 1946/1947, Materiały Tadeusza Korzybskiego, APAN, III-385, j. 60

Dyplom Nagrody Państwowej II stopnia (zespołowej) z 1950 r. za prace nad antybiotykami i naukowe kierownictwo przy uruchomieniu fabryki penicyliny, Materiały Tadeusza Korzybskiego, APAN, III-385, j. 65

Był laureatem Nagrody Państwowej II stopnia (zespołowej) w 1950 r. za prace nad antybiotykami oraz za naukowe kierownictwo przy uruchomieniu fabryki penicyliny w Warszawie. Nagrodę Państwową I stopnia otrzymał w 1968 r. za udział w opracowaniu dzieła o antybiotykach pt. *Antybiotyki. Pochodzenie, rodzaje i właściwości (Antibiotics, origin, nature and properties)*. Odznaczony został Krzyżem Oficerskim (1951) i Krzyżem Komandorskim (1984) Orderu Odrodzenia Polski. W 1965 r. otrzymał Nagrodę Państwowej Rady dla Pokojowego Wykorzystania Energii Jądrowej.

W 1939 r. zawarł związek małżeński z Marią z domu Bahdaj, siostrą pisarza Adama Bahdaja. Zmarł 1 marca 2002 r. w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu przy kościele św. Wawrzyńca w Mławie. Decyzją władz miasta jedną z ulic w Mławie nazwano jego imieniem.

Materiały archiwalne Tadeusza Korzybskiego wpłynęły do PAN Archiwum w Warszawie w latach 2003–2004 w trzech partiach wpisanych do księgi nabytków pod numerami 2432, 2433 i 2443, подарowane przez Marię Korzybską.

Spuściznę uporządkował i inwentarz napisał Marek Ciara w roku 2013. Porządkowanie spuścizny rozpoczęto od wyłączenia z niej następujących materiałów: Materiały Jakuba Parnasa w ilości 9 jednostek (otrzymały sygnaturę III-473), Materiały Alfreda Korzybskiego — 7 jednostek (sygnatura III-474) oraz książek (4 szt.), które przekazano do Biblioteki PAN Archiwum w Warszawie. W roku 2022 do inwentarza zostały wniesione niewielkie poprawki.

Spuścizna ma objętość 1,80 m.b. Materiały spuścizny uporządkowano zgodnie z *Wytocznymi opracowania spuścizny archiwalnych po uczonych* w porządku rzeczowym, a w obrębie jednostek chronologicznie, z wyjątkiem korespondencji, materiałów obcych i załączników, gdzie zastosowano układ alfabetyczny. Nadbitki artykułów i drukowane opracowania twórcy spuścizny w grupie załączników ułożono alfabetycznie według tytułów artykułów i nazwisk autorów w przypadku publikacji napisanych we współautorstwie. Fotografie z wyjazdów krajowych i zagranicznych ułożono w porządku alfabetycznym według państw i miejscowości. Do jednostek 1–3, 14–16, 41–42, 48, 51, 68, 72–74, 82, 88–89, 90 i 93 sporządzono aneksy.

Spuścizna zawiera materiały z lat [1902] 1906–2002 [2003], w tym większość z lat 1945–2003. Podzielono je na 8 grup tematycznych.

Grupa I liczy 21 jednostek i zawiera materiały twórczości z lat 1934–1999, które podzielono na następujące podgrupy: A. Artykuły i referaty dotyczące biochemii, farmacji i medycyny (j.a. 1–3); B. Wykłady (j.a. 4–8);

C. Recenzje (j.a. 9); D. Prace popularnonaukowe, audycje radiowe, wywiady (j.a. 10–12); E. Tłumaczenie, prace literackie, rysunki, publicystyka (j.a. 13–16); F. Materiały warsztatowe (j.a. 17–21).

W grupie II, do której należą jednostki 22–52, znajdują się pochodzące z lat 1918–1999 materiały działalności: organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, redakcyjnej oraz społecznej, które podzielono na 6 podgrup. W podgrupie A, zawierającej materiały działalności organizacyjno-naukowej, w jednostkach 22–42 znajdują się materiały działalności w Instytucie Antybiotyków, Instytucie Przemysłu Farmaceutycznego, Instytucie Biofizyki i Biochemii Polskiej Akademii Nauk, w towarzystwach naukowych, na kongresach, konferencjach i sympozjach naukowych.

W podgrupie B (j.a. 43) znajdują się materiały działalności dydaktycznej na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie i na kursie w Okręgowej Izbie Aptekarskiej.

W podgrupie C (j.a. 44–46) znajdują się materiały działalności opiniującej: oceny prac doktorskich, materiały Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej do spraw Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów, oceny kandydatów na członków PAN oraz odpowiedzi na ankiety PAN i Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk.

W podgrupie D (j.a. 47) znalazły się materiały dotyczące pracy w Państwowym Zakładzie Higieny. W podgrupie E — działalność redakcyjna i wydawnicza (j.a. 48–49) znajdują się umowy wydawnicze, korespondencja z wydawnictwami i redakcjami oraz recenzje wydawnicze. W podgrupie F (j.a. 50–52) znajdują się materiały dotyczące działalności społecznej w I. Drużynie Harcerskiej im. Księcia Józefa Poniatowskiego, w stowarzyszeniach i w NSZZ „Solidarność”.

W grupie III (j.a. 53–71) znajdują się pochodzące z lat 1915–2001 materiały biograficzne: legitymacje, dowody tożsamości, spisy publikacji, dokumentacja dotycząca wykształcenia, przebiegu pracy zawodowej, dyplomy honorowe, legitymacje odznaczeń, listy gratulacyjne, materiały dotyczące spraw majątkowych i stanu zdrowia oraz materiały dotyczące Fundacji im. Korzybskich.

W grupie IV (j.a. 72–74) znajduje się korespondencja wychodząca i wpływająca z lat 1937–2000.

W grupie V w jednostkach 75 i 76 znalazły się materiały o twórcy spuścizny: informacje do słowników biograficznych i informatorów o twórcy spuścizny oraz artykuły wspomnieniowe z lat 1974–2003.

W grupie VI (j.a. 77–86) znajdują się materiały rodzinne z lat 1902–2002, w tym dotyczące Alojzego i Zofii Korzybskich — rodziców Tadeusza

Korzybskiego, korespondencja z żoną Marią, z bratem Stanisławem i jego żoną Teresą Baudry-Korzybską, Tilly Baudry — jej siostrą, korespondencja Marii Korzybskiej z osobami trzecimi, materiały dotyczące Głodowskich, Motty, Przedpeńskich, Radziwińskich — krewnych twórcy spuścizny ze strony matki.

W grupie VII — materiały osób obcych (j.a. 87) umieszczone zostały artykuły i referaty osób trzecich ułożone w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów z lat 1936–1963.

Grupa VIII — załączniki składa się z 17 jednostek (j.a. 88–104) z lat 1925–1996. Zawiera książki i nadbitki artykułów twórcy spuścizny z lat 1937–1982, prace drukowane i nadbitki artykułów osób trzecich oraz fotografie architektury i krajobrazu Polski i państw europejskich, album fotografii pracowników Zakładu Fizjologii i Zakładu Histologii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz ordery i odznaczenia.

Materiały Tadeusza Korzybskiego w PAN Archiwum w Warszawie otrzymały sygnaturę III–385. W wyszukiwarce <https://www.szukajwarchiwach> zespół otrzymał numer 302/696/0. Inwentarz liczy 104 jednostki uzupełnione 16 aneksami.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Tadeusza Korzybskiego, PAN Archiwum w Warszawie, III–385, j. 53–71.
2. Chojnacki T., *Pożegnanie profesora Tadeusza Korzybskiego*, „Nauka”, 2003, nr 1, s. 269–272.
3. *Intelligere omnia: o Tadeuszu Waclawie Korzybskim*, red. Ewa Katarzyna Luks, Barbara Zaborowska, Dorota Klimek, Beata Magdalińska, Włodzimierz Luks, Mława 2016.
4. *Korzybski Tadeusz*, [w:] *Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*, Warszawa 1993, s. 320–321.
5. *Korzybski Tadeusz Waclaw*, [w:] *Wielka encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa 2003, t. XIV, s. 416.
6. *Korzybski Tadeusz Waclaw*, [w:] *Współcześni uczeni polscy*, red. Janusz Kapuściak, Warszawa 1999, t. II, s. 422.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości	1–21
A. Artykuły, referaty	1–3

B. Wykłady	4–8
C. Recenzje	9
D. Prace popularnonaukowe, wywiady, przemówienia	10–12
E. Tłumaczenie, prace literackie, rysunki, publicystyka	13–21
II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, redakcyjnej, opiniującej i społecznej	22–52
A. Działalność organizacyjno-naukowa	22–42
B. Działalność dydaktyczna	43
C. Opiniowanie kwalifikacji pracowników naukowych	44–46
D. Praca zawodowa w innych instytucjach	47
E. Działalność redakcyjna i wydawnicza	48–49
F. Działalność społeczna	50–52
III. Materiały biograficzne	53–71
IV. Korespondencja	72–74
Korespondencja wychodząca	72
Korespondencja wpływająca	73–74
V. Materiały o twórcę spuścizny	75–76
VI. Materiały rodzinne	77–86
VII. Materiały osób obcych	87
VIII. Załączniki	88–104
Aneksy	1–16

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI

A. Artykuły, referaty

1. Biologia, biochemia, medycyna
 - Artykuły
 - 1936–1963, rkp., masz., l., k. 51, zob. aneks 1
2. Penicylina
 - Artykuły
 - 1945–1957 i b.d., rkp., masz., l., k. 118, zob. aneks 2
3. Antybiotyki, biochemia, medycyna, rozwój nauki
 - Referaty
 - 1938–1994 i b.d., rkp., masz., l., k. 121, zob. aneks 3

B. Wykłady

4. *Demonstracja wykładowa*
 - Wykład w Klinice Lekarskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, dokumentacja lekarska pacjentów
 - 1934–1937, rkp., masz., l., k. 10

5. Chemia fizyczna
Notatki do wykładów
1940–1945, rkp., l., k. 290
6. Chemia fizjologiczna
Notatki do wykładów i ćwiczeń, pytania egzaminacyjne
1941 i b.d., rkp., l., k. 147
7. *Biochemiczne aspekty działania antybiotyków*
Fermentacja penicyllium na pożywkach prostych, chemicznie zdefiniowanych
Chemia antybiotyków
Nowsze osiągnięcia w dziedzinie antybiotyków
Klasyfikacja antybiotyków
Notatki do wykładów
1947–1968, rkp., l., k. 144
8. *Kurs penicylinowy dla przyszłych pracowników fabryki penicyliny*
Notatki do kursu dla pracowników Zakładów Farmaceutycznych w Tarchominie
1948, rkp., sz., k. 47

C. Recenzje

9. *Antibiotics Annual, 1956–1957, Ed. Welsh H.*
Bocheński Innocenty Maria Józef, *O patriotyzmie*
Recenzje
1957–1989, masz., l., k. 9
Druk: poz. 1 „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, 1957
poz. 2 „Tygodnik Powszechny”, 1989

D. Prace popularnonaukowe, wywiady, przemówienia

10. *O usposobieniu chorych płucnych*
Z dziejów biochemii. W osiemdziesiątą rocznicę urodzin wielkiego biochemika Jakuba Parnasa
Biochemia
Jaka jest Wenus?
Tegoroczna Nagroda Nobla w dziedzinie chemii
Audycje radiowe, wywiad
1935–1997, rkp., masz., l., k. 59
Druk: poz. 4 „Wiedza i Technika”, 1967, nr 42 /472,
s. 45–46
11. *O krążeniu krwi*
Witaminy
Rola histaminy w zjawiskach alergicznych

*O chemicznych aspektach problemu wirusa**Oznaczanie kwasu askorbinowego*

Tekst i notatki do prelekcji

1939–1948, rkp., masz., l., k. 77

12. *Tekst przygotowany do wygłoszenia podczas ogólnego zebrania Rady Zakładowej Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN*
„Synteza prognostyczna” Komitetu Prognozowania Rozwoju Kraju
Tekst Komitetu Prognoz Polska XXI wieku przy Prezydium PAN
pt. „Polska w obliczu współczesnych wyzwań cywilizacyjnych”
Wizyta Korzybskiego u Jana Kostrzewskiego, wiceprezesa PAN,
w dniu 27.10.1981 r. w Pałacu Kultury i Nauki
Relacja z rozmowy Kostrzewski–Korzybski w dniu 17 września
1986 godz. 11, Pałac Kultury i Nauki
Przemówienia, relacje z rozmów w Polskiej Akademii Nauk,
wycinki z prasy
1968–1991, rkp., masz., druk, l., k. 30

E. Tłumaczenie, prace literackie, rysunki, publicystyka

13. *Carmina Liber I, Nosem ziemi nie przebijesz, U źródła*, klasztor w Sulejowie
Tłumaczenie, wiersze, aforyzmy (bez tytułów), rysunki
1948–1991 i b.d., rkp., masz., l., k. 30
14. Powstanie NSZZ „Solidarność”, wydarzenia z lat 1980–1981
Artykuły, notatki
1981, rkp., masz., l., k. 110, zob. aneks 4
15. Stan wojenny
Artykuły, notatki
1982, rkp., masz., l., k. 93, zob. aneks 5
16. Wydarzenia społeczne i polityczne
Artykuły, notatki
1983–1995, rkp., masz., l., k. 116, zob. aneks 6
17. Jw.
Notatki z czasopism w 3 zeszytach, wycinki z prasy
1943–1990, rkp., masz., druk, sz., k. 226
18. Jw.
Notatki z czasopism
1974–1980, rkp., masz., l., k. 122
19. Jw.
Notatki i wycinki z czasopism
1981–1982, rkp., masz., l., k. 182

20. Jw.
Notatki z czasopism
1983–1996, rkp., masz., l., k. 132
21. Jw.
Wycinki z czasopism
1971–1999, druk, l., k. 78

**II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI
ORGANIZACYJNO-NAUKOWEJ, DYDAKTYCZNEJ,
OPINIUJĄCEJ, REDAKCYJNEJ
I SPOŁECZNEJ**

A. Działalność organizacyjno-naukowa

22. Polska Akademia Nauk, Zgromadzenie Ogólne
Charakterystyki kandydatów na członków PAN, informacja
o realizacji uchwały Rady Państwa, spis członków Akademii
według wydziałów
1976–1979, druk, l. i sz., k. 140
23. Jw.
Zaproszenie, zgłoszenie kandydatury na prezesa, komunikat
Komisji Wyborczej, lista członków Komisji Wyborczej, no-
tutki z wyborów, lista kandydatów na prezesa i wicepreze-
sów, projekt uchwały, protokoły Zgromadzenia Ogólnego,
oświadczenie Prezydium, zawiadomienie o powołaniu
Komisji, projekt ustawy o PAN, tezy do projektu ustawy, ko-
respondencja z władzami Akademii
1980–1981, rkp., masz., druk, l., k. 272
24. Jw.
Protokoły Zgromadzenia Ogólnego, komunikat, uchwała, li-
sta kandydatów na stanowisko prezesa, spis i charakterysty-
ki kandydatów na członków korespondentów, notatki
1983–1984, masz., druk, l., k. 173
25. Jw.
Zaproszenie, informacja o wynikach wyborów, wykaz
kandydatów na prezesa i wiceprezesa, protokoły sesji
Zgromadzenia Ogólnego
1985–1988, masz., druk, l., k. 98
26. Jw.
Protokoły Zgromadzenia Ogólnego, wnioski na sesje
1989–1996, masz., druk, l., k. 118

-
27. Jw.
Wydział VI Nauk Medycznych
Zaproszenie, protokoły sesji plenarnych, lista członków
Wydziału, korespondencja
1957–1982, masz., l., k. 125
28. Jw.
Protokoły sesji plenarnych, sprawozdania, korespondencja,
wycinek z prasy
1984–1995, masz., l., k. 161
29. Jw.
Instytut Biochemii i Biofizyki
Plany badań naukowych, wysokość wynagrodzeń pracow-
ników, preliminarz wydatków, zakres czynności kierownika
zakładu, notatki, korespondencja, wycinek z prasy
1956–1976 i b.d., rkp., masz., l., k. 96
30. Jw.
Komitety: Biochemii i Biofizyki, Mikrobiologiczny,
Terminologii
Protokoły posiedzeń plenarnych, zaproszenie i program, li-
sty obecności, sprawozdania, korespondencja
1957–1988, rkp., masz., l., k. 190
31. Jw.
Komitet Badań i Prognoz „Polska 2000”
Uchwała, sprawozdania, plan badań naukowych, struktura
organizacyjna i zadania komitetu
1975–1987, masz., druk, l., k. 138
32. Jw.
Wszechnica PAN, OIN PAN, ORPAN
Zaproszenie i program, korespondencja służbowa
1976–1987, masz., l., k. 63
33. „Publikowanie i upowszechnianie prac naukowych”, „Kryteria
postępu”, „Stan nauki polskiej”
Odpowiedzi na ankiety PAN i Towarzystwa Popierania
i Krzewienia Nauk
1974–1981, rkp., masz., l., k. 140
34. Instytut Antybiotyków
Protokoły posiedzeń Rady Naukowej
1970–1971, rkp., masz., l., k. 95
35. Instytut Przemysłu Farmaceutycznego
Protokoły posiedzeń Rady Naukowej
1972–1974, rkp., masz., l., k. 146

36. Jw.
Protokoły posiedzeń Rady Naukowej
1976–1977, rkp., masz., l., k. 84
37. Polskie Towarzystwo Biochemiczne, Polskie Towarzystwo Chemiczne, Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne, Polskie Towarzystwo Fizjologiczne, Polskie Towarzystwo Lekarskie, Polskie Towarzystwo Mikrobiologów, Towarzystwo Naukowe Płockie
Statut, zaproszenia, program zjazdu, lista członków, plakat, zawiadomienie o odznaczeniu Towarzystwa Naukowego Płockiego Orderem Odrodzenia Polski, nota informacyjna, korespondencja
1938–1999, rkp., masz., druk, l., k. 119
38. Towarzystwo Naukowe Warszawskie
Zaproszenia, lista członków, komunikaty, korespondencja
1984–1997, rkp., masz., druk, l., k. 159
39. I Kongres Nauki Polskiej
Program, zaproszenia, pismo okólne, porządek dzienny, regulamin obrad, referaty sekcji, korespondencja
1950–1951, masz., druk, l., k. 109
40. Kongres Kultury Polskiej
Zaproszenia, komunikaty, skład komisji, korespondencja
1981, rkp., masz., druk, l., k. 212
41. Konferencje i sympozja naukowe
Programy, lista uczestników, zaproszenia, fotografie, korespondencja
1941–1969, rkp., masz., druk, j. ang., pol., ros., l., k. 104, fot. 4, zob. aneks 7
42. Jw.
Zaproszenie, program, korespondencja
1971–1994, rkp., masz., druk, j. ang., pol., ros., l., k. 179, zob. aneks 7

B. Działalność dydaktyczna

43. Uniwersytet Jana Kazimierza/Uniwersytet Iwana Franki we Lwowie, Okręgowa Izba Aptekarska w Krakowie
Spis tematów wykładów, programy wykładów z biochemii, program kursu zielarskiego Okręgowej Izby Aptekarskiej
1940–1946, rkp., masz., j. pol., ros., ukr., l., k. 20

C. Opiniowanie kwalifikacji pracowników naukowych

44. Borensztajn Dawid, Emilianowicz-Czerska Władysława, Niedźwiecka Izabela, Prost Edmund
Oceny prac doktorskich, ocena dorobku naukowego
1952–1958, masz., l., k. 17
45. Centralna Komisja Kwalifikacyjna do spraw Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów
Spis członków komisji, spis dyscyplin naukowych, w których przeprowadza się wybory, karta wyborcza, korespondencja
1955–1994, rkp., masz., l., k. 8
46. Angielski Stefan, Manitus Andrzej, Raszeja Stefan
Ocena kandydatów na członków PAN
1976, rkp., masz., l., k. 105

D. Praca zawodowa w innych instytucjach

47. Państwowy Zakład Higieny
Protokół zebrania Sekcji Biochemii, korespondencja z Ministerstwem Zdrowia, centralą CEKOP, sprawozdanie z podróży służbowej do NRD, protokół narady Zakładu Antybiotyków, notatki, fotografie aparatu Craiga
1949–1957 i b.d., rkp., masz., l., k. 77, fot. 3

E. Działalność redakcyjna

48. Redakcje i wydawnictwa
Umowy wydawnicze, prośba o sprostowanie, uwagi w sprawach redakcyjnych, korespondencja
1953–1998, rkp., masz., l., k. 122, zob. aneks 8
49. Bronisław Filipowicz, *Chemia życia*
Tadeusz Chruślicki, *Futurologia farmakologii chorób cywilizacyjnych*
Jan Steffen, *Możliwości wykorzystania wyników badań podstawowych dla zapobiegania chorobom nowotworowym*
Recenzje wydawnicze
1976–1977, rkp., masz., l., k. 21

F. Działalność społeczna

50. 1. Drużyna Harcerska im. Księcia Józefa Poniatowskiego
Obchody 80-lecia Harcerstwa w Mławie, program uroczystości, wycinki prasowe, informator o wystawie *Harcerstwo polskie 1911–1945*, korespondencja, fotografie
1918–1996 i b.d., rkp., masz., l., k. 29, fot. 24

51. Stowarzyszenia

Statut, lista członków, sprawozdanie zarządu, komunikat, legitymacje członkowskie, karty wstępu, program zjazdu, rezolucja, przyznanie brązowej Górskiej Odznaki Turystycznej, skład zarządu, ankieta, korespondencja 1928–1998, rkp., masz., druk, j. pol., ros., ukr., l., k. 171, zob. aneks 9

52. NSZZ „Solidarność”

Postulaty robotników stoczni w Gdańsku, postulaty pracowników PAN, protokół uzgodnień kierownictwa PAN i Ogólnopolskiej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność”, korespondencja, notatki z artykułów prasowych, wycinki prasowe, czasopisma bezdebitowe 1980–1982, masz., masz. pow., druk, l., k. 125

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

53. Biografia

Życiorysy, karta osobowa, kwestionariusz okresów zatrudnienia 1945–1984, rkp., masz., j. łac., pol., ros., l., k. 37

54. Bibliografia

Spisy publikacji, recenzji prac habilitacyjnych i doktorskich, referatów, prac doświadczalnych 1957–1985 i b.d., rkp., masz., l., k. 82

55. Legitymacje, dowody tożsamości, zaświadczenia

Ausweis, karta rozpoznawcza (kennkarte), dowód osobisty, paszport, wkładka paszportowa, przepustka turystyczna, karta rowerowa, karta rejestracyjna, prawo jazdy, międzynarodowe pozwolenie na prowadzenie pojazdów samochodowych, przepustki: do Zjednoczonych Zakładów Przemysłu Farmaceutycznego w Tarchominie, Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie, legitymacje: Państwowego Zakładu Higieny, Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, zaświadczenie wojskowe, wojennyj bilet, legitymacja wojskowa, 3 książeczki ubezpieczeniowe 1923–1980, rkp., masz., druk, j. ang., hiszp., hol., niem., pol., ros., ukr., wł., l. i sz., k. 239

56. Dokumenty osobiste

Odpis aktu chrztu, 2 świadectwa urodzenia, poświadczenie obywatelstwa, odpisy aktu małżeństwa, poświadczenie za-

- mieszkania, wyciąg z ksiąg meldunkowych, policyjne zgłoszenie, potwierdzenie zameldowania, zaświadczenie o niekaralności, fotografie
1924–1977 i b.d., rkp., masz., druk, j. łac., pol., ros., l., k. 27, fot. 10
57. Dokumenty dotyczące wykształcenia i pracy naukowej
Świadectwa szkolne, świadectwo dojrzałości, 2 indeksy, dyplom lekarza, dyplom doktorski UJ, odpisy i tłumaczenia dyplomów, zaświadczenia: Okręgowej Izby Lekarskiej we Lwowie i Rady Narodowej m.st. Warszawy o uprawnieniu do wykonywania zawodu lekarza, świadectwa ukończenia: kursu obrony przeciwgazowej, kursu samoobrony
1915–1971, masz., druk, j. łac., pol., ros., ukr., l., k. 110
58. Dyplom doktorski
Uroczysty dyplom doktorski Uniwersytetu Jagiellońskiego w tubie z pieczęcią odcisniętą w wosku
1937, rkp., j. łac., l., k. 1
59. Habilitacja i profesura
Uchwała Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie o przyznaniu *veniam legendi*, uchwała Rady Państwa o nadaniu tytułu profesora, propozycja objęcia katedr
1944–1974, rkp., masz., druk, j. łac., pol., l., k. 47
60. Stypendium United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA)
Korespondencja, rachunki, zaświadczenia, notatki z podróży — stenogram, wycinek prasowy, 4 notesy z adresami, fotografie
1946–1947, rkp., masz., druk, j. ang., pol., l., k. 313, fot. 6
61. Zakład Fizjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Klinika Lekarska Uniwersytetu Jagiellońskiego, Szpital św. Wojciecha w Mławie, Szpital oo. Bonifratrów w Krakowie, Szpital św. Łazarza w Krakowie, Zakład Chemii Lekarskiej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, Polskie Koleje Państwowe — węzeł kolejowy we Lwowie, Państwowy Instytut Medyczny we Lwowie, Klinika Gruźlicy we Lwowie, Instytut Ochrony Matki i Dziecka we Lwowie
Uchwała Senatu UJ o zatrudnieniu, zaświadczenia o praktykach, dokumenty zatrudnienia, opinia
1927–1945, masz., j. pol., ros., ukr., l., k. 84

62. Państwowy Zakład Higieny, „Dziennik Polski”, Zjednoczone Zakłady Przemysłu Farmaceutycznego, Instytut Antybiotyków, Instytut Farmaceutyczny, Instytut Leków, Instytut Matki i Dziecka w Warszawie, Instytut Przemysłu Farmaceutycznego
Mianowanie na adiunkta, umowa służbowa, umowa o pracę, umowa o dzieło, umowa zlecenie, zezwolenie na rezygnację z pracy, zezwolenie na dodatkowe zatrudnienie, powołanie i odwołanie z Rady Naukowej, korespondencja
1945–1980, masz., l., k. 57
63. Polska Akademia Nauk
Instytut Biochemii i Biofizyki PAN, Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN, Komitet Badań i Prognoz „Polska 2000”, Komitet Biochemii i Biofizyki, Komitet Podstawowych Nauk Medycznych, Komitet Terminologii, Ośrodek Dokumentacji i Informacji Naukowej
Powołania do rad naukowych instytutów i komitetów
1954–1990, rkp., masz., l., k. 33
64. *Informacje o niektórych katedrach Wydziału Lekarskiego U.J. w Krakowie z lat 1924–1930, z czasu, kiedy byłem słuchaczem tego Wydziału*
Myśli, przeżycia i zdarzenia mego bardzo długiego życia
Myśli pesymistyczne w związku z przeżyтыми ostatnimi 11 laty
Muzyka, część życia
Moja porażka, czyli osiemnaście lat nieprzerwanej pracy intelektualno-archiwalnej, pracy nieskutecznej
Wspomnienia
1967–1998, rkp., masz., l., k. 42
65. Nagroda Państwowa I i II stopnia, Nagroda Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, Nagroda Państwowej Rady dla spraw Pokojowego Wykorzystania Energii Jądrowej
Dyplomy, zaproszenia, zawiadomienia, notatka, egzemplarze czasopism z informacją o przyznaniu nagrody, program uroczystego koncertu w Teatrze Wielkim, fotografia
1950–1979, druk, l., opr., k. 33, fot. 1
66. Polska Akademia Nauk
Dyplomy honorowe oprawne: powołanie na członka rzeczywistego, życzenia z okazji 70., 75., 80., 85., 90. i 95. rocznicy urodzin
1973–2001, rkp., masz., druk, l., opr., k. 26
67. Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, Polskie Towarzystwo Biochemiczne, Towarzystwo Naukowe Warszawskie

- Dyplomy honorowe uprawne i luźne: przodującego pracownika w służbie zdrowia, członka honorowego PTB, członka zwyczajnego TNW
1950–1988, rkp., masz., druk, l., opr., k. 5
68. Nagroda Państwa I i II stopnia, profesura, członkostwo rzeczywiste PAN
Listy gratulacyjne
1968–1974, rkp., masz., l., k. 84, zob. aneks 10
69. Materiały gospodarcze i finansowe
Rachunki, kwity celne, dowód wpłaty na Komitet Samopomocy Społecznej we Lwowie, informacje o wynagrodzeniu, bilet, spis wydatków z lat 1939–1943, 2 książeczki oszczędnościowe, dokumentacja przydziału mieszkania, fotografie mieszkania, korespondencja z Państwowym Zakładem Emerytalnym i Zakładem Ubezpieczeń Społecznych
1938–1990 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 321, fot. 8
70. Stan zdrowia
Dokumentacja kuracji w Lundzie (Szwecja), świadectwo szczepienia
1943–1956, rkp., masz., l., k. 28
71. Fundacja im. Korzybskich
Akt notarialny, protokół, wycinki prasowe, egzemplarz i kserokopie z „Samorządowca Mławskiego”, korespondencja
1996–1998, rkp., masz., druk, l., k. 49

IV. KORESPONDENCJA

72. Korespondencja wychodząca
Osoby i instytucje A–Z i do nieustalonych adresatów
1941–1999 i b.d., rkp., masz., l., k. 174, zob. aneks 11
73. Korespondencja wpływająca
Osoby i instytucje A–K
1940–2000 i b.d., rkp., masz., l., k. 172, zob. aneks 12
74. Korespondencja wpływająca
Osoby i instytucje M–W i od nieustalonych nadawców
1937–1996 i b.d., rkp., masz., l., k. 133, zob. aneks 12

V. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

75. *Dictionary of Scientific Biography*, 1979
International Who's Who in Medicine, 1985

- Kto jest kim w polskiej medycynie, 1984–1985*
 „Nauka Polska”, 1974
 Informacje do słowników biograficznych, audycji radiowej,
 publikacji z zakresu historii nauki, korespondencja
 1974–1985, rkp., masz., j. ang., pol., l., k. 107, fot. 3, neg. 1
76. Chojnacki Tadeusz, *Pożegnanie profesora Tadeusza Korzybskiego*, 2003
 Juszkiewicz Ryszard, *Syn ziemi mławskiej prof. dr hab. Tadeusz Korzybski (4 czerwca 1906–1 marca 2002)*
 Mostowicz Jadwiga, *Tadeusz Korzybski*, audycja radiowa w I Programie Polskiego Radia z cyklu *Kalendarz kultury i nauki polskiej*
 Zagórski Włodzimierz, *Pożegnanie profesora Tadeusza Korzybskiego (1906–2002)*
 Zielińska Zofia, *Tadeusz Korzybski — wspomnienia*
 Artykuły, audycja radiowa
 1981–2002 [2003] i b.d., masz., druk, l., k. 72
 Druk: poz. 1 „Nauka”, 2003, nr 1, s. 269–272
 poz. 4 „Postępy Biochemii”, 2002, t. XLVIII, nr 2

VI. MATERIAŁY RODZINNE

77. Alojzy Korzybski, Zofia Korzybska z Radziwińskich — rodzice T. K., Jadwiga Korzybska — siostra T. K.
 Życiorys Alojzego Korzybskiego, odpisy: aktu ślubu, aktu zgonu, notatka z prasy, genealogia Korzybskich, odpis z księgi rygorozowej, pismo w sprawie przekazania pamiątek po A. K., wizytówki, kalendarzyk, wycinek prasowy, *Wspomnienie pośmiertne* — dotyczy A. K.
 [1902] 1913–1982 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 120, fot. 12
78. Maria Korzybska — żona T. K., Adam Bahdaj — brat Marii Korzybskiej
 Karta rozpoznawcza (kennkarte), wkładka paszportowa, przepustka turystyczna, międzynarodowe świadectwo szczenięcia, 2 legitymacje Państwowego Zakładu Higieny, karta zaopatrzeniowa, 3 fotografie, lista gości na ślubie Adama Bahdaja
 1932–1989, rkp., masz., druk, j. ang., czes., franc., niem., pol., ros., l., k. 32, fot. 3
79. Stanisław Korzybski — brat T. K.
 Autobiografia, curriculum vitae, spis publikacji, zaświadczenie o zdaniu egzaminu doktorskiego na Uniwersyte

- Rene Descartes, list Teresy Korzybskiej, żony Stanisława Korzybskiego, z zawiadomieniem o śmierci, personalia i adresy krewnych we Francji, funeralia, fotografie 1915–1985 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 48, fot. 13
80. Jw.
Spis dochodów i wydatków, porównanie cen we Francji i w Polsce, notatki dotyczące sprzedaży nieruchomości w Mławie, umorzenie postępowania, folder domu spokojnej starości w Lailly-en-Val we Francji 1963–1987 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 43
81. Jw.
Korespondencja wzajemna Stanisława i Tadeusza Korzybskich
T. K. do Stanisława Korzybskiego
— bruliony i kopie 1963–1984 1. 11
Stanisław Korzybski do T. K. 1937–1983 1. 43
1937–1984 i b.d., rkp., masz., l., k. 87
82. Jw.
Korespondencja wychodząca i wpływająca Stanisława Korzybskiego z osobami trzecimi 1979–1984, rkp., masz., l., k. 37, zob. aneks 13
83. Teresa Baudry-Korzybska, Tilly Baudry — żona i siostra żony Stanisława Korzybskiego
Korespondencja wpływająca od Teresy Korzybskiej do T. K.
Bruliony listów T. K. do Teresy Korzybskiej
Odpisy listów Tilly Baudry do Marii i Tadeusza Korzybskich 1978–1991 i b.d., rkp., masz., j. franc., pol., l., k. 101
84. Maria Korzybska do T. K. 1946, b.d. 1. 3
T. K. do Marii Korzybskiej 1946–1947 1. 31
Juszkiewicz Ryszard do Marii Korzybskiej 2002 1. 2
Kuryłowiczowie Barbara i Włodzimierz do Marii Korzybskiej 1946–1957, b.d. 1. 11
Szczepanowska Zofia do Marii Korzybskiej 1941 1. 1
Nadawcy nieustaleni do Marii Korzybskiej b.d. 1. 2

- Maria Korzybska — korespondencja
1941–2002 i b.d., rkp., masz., l., k. 85
85. Fabian Korzybski — stryj T. K.
Korespondencja, fotografie
1932–1986, rkp., masz., fot., k. 6, fot. 3
86. Głodowscy, Mottowie, Przedpelscy, Radziwińscy, Wojtulewicz
Tablica genealogiczna krewnych Marcelego Mottego, in-
formacja o zjeździe rodziny Mottych, notatki, rysunek i in-
formacja o nagrobku Zofii Radziwińskiej, korespondencja
wpływająca od Ignacego Głodowskiego
1977–1999 i b.d., rkp., masz., l., k. 77

VII. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

87. Latkowski Józef, *Choroby serca*
Mozołowski Włodzimierz, *Biochemia naszego dziesięciolecia*
Płachcińska Janina, *Z problemów współczesnej wiedzy*
Zbierowski Witold, *Problem trzeciej płaszczyzny życia*
Artykuły, teksty wykładów, audycja radiowa
1936–1963, masz., l., k. 57

VIII. ZAŁĄCZNIKI

A. Prace drukowane T. K.

88. K. T., *Zbiór prac 1937–1954*
Prace drukowane i nadbitki artykułów w tomie oprawnym
1937–1954, masz., druk, j. ang., niem., pol., ros., opr., k. 454,
zob. aneks 14
89. Jw.
Zbiór prac 1955–1969, nr 53a–117
Prace drukowane i nadbitki artykułów w tomie oprawnym
1955–1969, masz., fkp., kkp., druk, j. ang., franc., niem.,
pol., ros., opr., k. 347, zob. aneks 14
90. Jw.
Prace drukowane i nadbitki artykułów
1947–1982, druk, sz., opr., k. 192, zob. aneks 15

B. Prace drukowane osób trzecich

91. Bogdański K., *The Place of Living Organisms In the Size Scale*
Ostern Paweł, *Budowa czerwonego barwnika krwi*
Żydowo Mariusz, Żelewski Leon, *Włodzimierz Mozołowski*
(1895–1975)

- Nadbitki artykułów osób obcych
1931–1976, druk, j. ang., franc., łac, pol., opr., k. 13
Druk: poz. 1 „Bulletin de L’Academie Polonaise des Sciences”, 1970, vol. XVIII, nr 4, s. 187–192
poz. 2. „Polska Gazeta Lekarska”, 1931, r. X, nr 46 i 47, s. 1–10
poz. 3 „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1976, t. VI, s. 405–412
92. Dziennik Urzędowy Izb Lekarskich
1938, druk, sz., k. 28
93. Fabryki antybiotyków i szczepionek, Instytut Biochemii i Biofizyki PAN, terminologia
Opracowania, informatory drukowane
1969–1989 i b.d., druk, j. ang., pol., sz., opr., d. 120 + 31 + 40 + 78 + 124 + 84, zob. aneks 16
94. *Z dziejów harcerstwa mławskiego (1913–1996)*, red. Ryszard Juszkiewicz, Mława 1996
Praca drukowana z dedykacją Ryszarda Juszkiewicza dla K. T. 1996, druk, opr., s. 318

C. Fotografie z podróży, odznaczenia

95. Wycieczki, podróże krajowe i zagraniczne
Spis wycieczek i wyjazdów krajowych i zagranicznych z lat 1949–1984, ulotka biura podróży, zaświadczenie, korespondencja, bilety, notatki z wyjazdu turystycznego do Francji
1949–1984 i b.d., rkp., masz., druk, l. i sz., k. 119
96. Jw.
Czechosłowacja, Kraków, Mława, Paryż, Praga, Zakład Fizjologii na Uniwersytecie Jagiellońskim
Album fotografii z wycieczek i wyjazdów, pracownicy Zakładu Fizjologii UJ
1925–1930, fot., opr., k. 26, fot. 102
97. Jw.
Bułgaria, Czechosłowacja, Jugosławia
Fotografie architektury
1965–1967, l., fot. 118
98. Jw.
Francja, Hiszpania, Niemcy
Fotografie architektury i uczestników wycieczki
1930–1969, l., fot. 88

99. Jw.
Polska, Warszawa
Fotografie: wystawa w Zachęcie, Rynek Nowego Miasta, Pałac w Łazienkach, Pałac w Wilanowie, Stadion X-Lecia 1943–1968 i b.d., l., fot. 52
100. Jw.
Biskupin, Brzuchowice koło Lwowa, Bystra Śląska, Czerwińsk, Frombork, Gdańsk, Gniezno, Kartuzy, Kazimierz Dolny, Kraków, Lidzbark Warmiński, Lublin, Lwów
Fotografie architektury, lekarzy, kuracjuszy w sanatorium, Marii i T. K.
1929–1967 i b.d., l., fot. 152
101. Jw.
Malbork, Mądralin, Pieskowa Skała, Poznań, Puszcza Kampinoska, Strzelno, Trzemeszno, Worochta, Zakopane, Żelazowa Wola, Żółkiew, Żuków
Fotografie architektury, kuracjuszy w sanatorium, Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu
1929–1967, l., fot. 114
102. Jw.
Agrigento, Balaton, Budapeszt, Citta del Mare, Esztergom, Monreale, Palermo, Segesta, Terracini
Fotografie architektury i krajobrazu
1964–1977, l., fot. 171
103. Order Odrodzenia Polski — Krzyż Oficerski, Medal 10-lecia Polski Ludowej, odznaka „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia”, Medal Pamiątkowy 150-lecia (1823–1973) Zakładów Polfa-Tarchomin, Medal z okazji Jubileuszu 50-lecia Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów, odznaka „Zasłużony dla Tarchomińskich Zakładów Farmaceutycznych”, Medal Pamiątkowy z okazji XXV-lecia Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda, Order Odrodzenia Polski, Krzyż Komandorski, Medal im. Leona Marchlewskiego
Legitymacje orderów, medali i odznak pamiątkowych, za-
wiadomienie, wycinek prasowy
1951–1984, rkp., masz., druk, l., k. 31
104. Odznaka Nagrody Państwowej II stopnia, Order Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski, Medal X-lecia Polski Ludowej, medal „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia”, Odznaka Nagrody Państwowej I stopnia, znaczek uczestnika Kongresu Kultury

Polskiej, Order Odrodzenia Polski — Krzyż Komandorski,
Odznaka Kim-Ir-Sena

Ordery, medale, odznaki pamiątkowe
1950–1984 i b.d.

ANEKS 1

- J. 1. Biochemia, biologia, medycyna
Koncentracja w biologii, 1936
Praca lekarza, 1936
Przyczynek do określenia znaczenia odczynu ze złotem koloidalnym w płynie mózgowo-rdzeniowym, 1937
Über den Umsatz der Adenosintriphosphorsäure im lebenden Tier, 1939
Nowa metoda preparatyki glikogenu bez użycia silnych zasad lub kwasów, 1940
Najprostsza metoda racjonalnego odżywiania, 1941
Wapń w serowatych gruźliczych zmianach, 1945
Groer F., K. T., *Poszukiwanie antygeny gruźliczego w moczu chorych na gruźlicę*, 1945
Przemiana materii wszy odzieżowej, 1946
Urządzenie do suszenia ze stanu zamrożonego (liofilizacja) na skalę laboratoryjną, 1949
Zastosowanie izotopowych odmian pierwiastków do badań w biologii, 1950
Słownictwo naukowe a język potoczny, 1963

ANEKS 2

- J. 2. Penicylina
Niezwykłe osiągnięcia niezwyklej współpracy (Z chemicznych badań nad penicyliną), 1945
Chemia penicyliny (II). (Synteza penicyliny), 1946
Badania nad oczyszczaniem i krystalizacją penicyliny z bezpostaciowych, żółtych preparatów, 1949
Wyniki metody rozciężeniowej oznaczania oporności z użyciem stukrotnie różniących się dawek inoculum badanych szczepów a obecność penicylinazy, 1957
Działanie żywych hodowli na penicylinę, stwierdzone za pomocą metody cylinderkowej, 1957
Preparatyka penicyliny z jednego litra buljonu. Ekstrakcja eterem i reekstrakcja do wodnego roztworu, b.d.
Wpływ domieszki penicyliny na wynik metody jodometrycznej, b.d.

ANEKS 3

- J. 3. Antybiotyki, biochemia, medycyna, rozwój nauki
 K. T., Parnas J.K., *O odnawianiu się kwasu adenozyntroójfosforowego w ustroju zwierzęcym*, 1938
What is the role of penicillin in the life of penicillium?, 1947
Antybiotyki, 1949
Biochemiczne aspekty nauki o antybiotykach, 1953
 K. T., Kowszyk Z., *Wyniki zastosowania wymiennicy jonowych do uzyskiwania streptomycyny i chlorotetracykliny (aureomycyny) z brzeczek fermentacyjnych*, 1954
O metodach otrzymywania antybiotyków i niektórych ich własnościach, 1955
 K. T., Kowszyk Z., *Precipitation of chlortetracyclin from fermentation broths in neutral or weakly alkaline medium*, 1955
Cechy ujemne w rozwoju kultury, 1977
Wiedza tajemna i pseudonauka, 1977
Do autorów prelekcji Wszechnicy PAN. Uwagi ogólne, 1980
Działalność Wszechnicy PAN, 1980
Blaski i cienie leku, 1982
Stan zagrożeń zdrowotnych społeczeństwa naszego kraju, 1982
Uwagi o sposobach podniesienia stopnia wykorzystania ekspertyz przygotowywanych przez Polską Akademię Nauk, 1983
 Wnioski — dezyderaty proponowane do włączenia do Uchwał III Kongresu Nauki Polskiej, 1985
Niektóre istotne aspekty popularyzacji wiedzy, a także stosunek badaczy do działalności popularyzacyjnej, 1986
Integracja czy partykularyzacja ze specjalizacją, 1990
Profesor Włodzimierz Mozłowski, 1994
Specjalizacja, humanistyka, dezintegracja, b.d.
Terminologia, b.d.
Two contradictory aspects of the internalization of scientific terminology, b.d.

ANEKS 4

- J. 14. Powstanie NSZZ „Solidarność”. Wydarzenia z lat 1980–1981
Podstawową zasadą działania partii...
Czy Polak jest częścią zachodniej czy wschodniej Europy
Błędy partii
Refleksje dotyczące artykułu Marek Bahdaj — Węgiel z kamienia
Centralizm demokratyczny

O gwarancjach uniknięcia kolejnej, nieporównanie groźniejszej krajowej burzy dziejowej. Dziewiątemu Zjazdowi PZPR pod wagę zawsze bezpartyjny, nigdy nieuprawiający działalności politycznej obywatel PRL

Front Jedności Narodu

Analiza motywów, jakie mogły spowodować u bezpartyjnego, niebiorącego udziału w życiu politycznym decyzję publicznego wyrażenia opinii osobistych na temat zdarzeń roku 1980

Odnowy

Polska. Stan schizofrenii

Odpowiedzialność rządu-partii wobec historii

Historyczna odpowiedzialność partii za dotychczasowe i przyszłe losy kraju

Bydgoskie metody walki politycznej

Myśli bezpartyjnego obywatela PRL przy lekturze „Założeń programowych” na Nadzwyczajny Zjazd PZPR

Zamach na życie duchowego przywódcy znacznej części mieszkańców planety Ziemia

Na marginesie audycji telewizyjnej Stanisława Kani w dniu 18 maja 1981

Mechanizmy kryzysotwórcze w PRL i innych krajach demokracji ludowej

Strach — jako patologia społeczna i jako metoda rządzenia

Milczeć czy nie milczeć

Porozumienie partii, Kościoła, „Solidarności” — ocaleniem narodu

Tylko przez porozumienie do ocalenia narodowego

Ważyc słowa

Kongresowi Kultury Polskiej 1981

Stan rzeczywisty dnia 27.12.1981

Polacy sami winni załatwiać swoje sprawy

ANEKS 5

J. 15. Stan wojenny

Jak wyjść ze stanu wojennego

Polska krajem wschodnim czy zachodnim

Myśli po lekturze wywiadu z M. Rakowskim z dnia 13 lutego 1982

Wytrwale poszukiwania wszystkich sił narodu polskiego

O porozumiewaniu się w celu osiągnięcia porozumienia narodowego. Myśli nieinternowanego członka „Solidarności” obywatela PRL

O reformie gospodarczej
Mechanizmy dziejów
Nauka płynąca z dziejów, czyli o pożytkach z historii
Naród — państwo — socjalizm
Dające się przewidzieć skutki stanu wojennego w Polsce
Myśli w związku z ustawą o związkach zawodowych z 8 października 1982
Siła państwa. Siła bloków państw
Pytania bez odpowiedzi o konstytucyjnej pozycji partii w państwie
O racji stanu i realizmie politycznym w jesieni 1982 w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej
Pamięć o udziale mniejszych państw w sojuszach militarnych
Czym będzie PRON
W jaki sposób po zniesieniu stanu wojennego porozumiewać się, aby móc choćby przybliżyć się do porozumienia

ANEKS 6

- J. 16. Wydarzenia społeczne i polityczne
- Czego brak w projekcie deklaracji PRON, 1983*
Czy być aktywnym, czy też można być biernym, 1983
Myśli dotyczące projektu deklaracji Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego w dniu 17 lutego 1983
Ocena deklaracji PRON z dnia 17 lutego 1983, 1983
Spojrzenie wstecz na ostatnie trzy lata dziejów Polski, 1983
Polska w połowie 1983 r. Projekt wyjścia z impasu, 1983
Uwolnienie od ciężkiej pracy jako ważna zdobycz, jaką daje nasz socjalizm, 1983
Myśli o reformie gospodarczej, 1983
O decyzji zapadłej w pamiętną grudniową noc 1981 r., 1983
O wiedzy politycznej Polaków, 1983
Opozycja polityczna jako czynnik antykryzysowy, 1984
W odpowiedzi panu prof. Stanisławowi Gebethnerowi („Życie Warszawy”, 12 III 1985, „Konstytucja a ordynacja wyborcza”), 1985
Specjalistyczni erudyci i ich ogólnego rodzaju ogląd świata, 1985
Precz z obojętnością! Precz z perswazją! Tylko walka, jedynie walka, nic innego tylko walka! Wypowiedź dedykowana redakcji „Gazety Krakowskiej”, 1985
Kongres Intelektualistów, 1986
Komentarz do wywiadu udzielonego przez wicemarszałka Sejmu w dniu 26 marca 1986 r., 1986

- Upowszechnianie kultury*, 1986
Czy socjalizm ewoluuje, 1986
Dwa pytania, 1986
O sytuacji w kraju w połowie września 1986, 1986
Znaczenie opozycji politycznej i jej konstruktywny mechanizm, 1986
Obywatel a konstytucja, 1987
Jubileusz 100-lecia śmierci van Gogha, 1988
Igrzyska zimowe w Kanadzie, 1988
Pluralizm, oligopolizm, monopolizm, 1988
Dwie sfery świata, 1989
Energoterapeutka, 1989
Wybór premiera Polski: Tadeusz Mazowiecki, 1989
Apel, 1990
Casus „Tymiński”, 1990
Żydzi — misterium tego narodu, 1990
W dniu ostatnim czwartej wizyty Jana Pawła w Polsce, 1991
O terminie antysemityzm, 1991
O słowie, 1991
O mozaikowej strukturze świata, 1992
Demokracja, 1992
Niezwykłe przeżycie, 1992
Luter XX wieku. Drewermann Eugen, 1992
Uwagi na marginesie wywiadu Zbigniewa Brzezińskiego w TV Polskiej w dniu 24 stycznia 1993 r., 1993
Kościół — Polska. Religie — kultury, 1994
Uwagi o wychowaniu, 1995

ANEKS 7

- J. 41. Konferencje i sympozja naukowe
Sesja Widyłu Biologicznych Nauk Akademii Nauk URSS, Lwów 1941
VIII Zjazd Mikrobiologów Polskich, Warszawa 1947
Konferencja ekspertów w sprawie penicyliny, Genewa 1949
III Międzynarodowy Kongres Biochemii, Bruksela 1955
Międzynarodowe sympozjum na temat antybiotyków, Warszawa 1955
Wszecchwiązkowa konferencja na temat antybiotyków, Moskwa 1957
II Ogólnopolska Konferencja Analityczna, Warszawa 1957
Antybiotyki w żywności, Warszawa 1957

- XX-lecie Tarchomińskich Zakładów Farmaceutycznych „Polfa”,
Warszawa 1964
Działanie uboczne antybiotyków i chemioterapeutyków, Warsza-
wa 1968
VI Konferencja Federacji Europejskich Towarzystw Biochemicz-
nych (FEBS), Madryt 1969
- J. 42. Jw.
IX Zjazd Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, Katowice
1971
XXX-lecie PRL. „Akademia Medyczna — przemysłowi”, Kra-
ków 1974
Prognozowanie Chorób Cywilizacyjnych, Jabłonna 1977
Problemy terminologii nauk ścisłych na przykładzie nauk mate-
matycznych i fizycznych, Wrocław 1980
Koncepcje i funkcje upowszechniania nauki, Jabłonna 1985
Zjazd Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, Kraków 1985
Sesja z okazji 325. rocznicy Uniwersytetu Jana Kazimierza we
Lwowie, Warszawa 1986
Jak rozumieć kulturę słowa, Warszawa 1988
Zjazd Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Białystok 1992
100. rocznica urodzin prof. Włodzimierza Mozołowskiego, Gdańsk
1994
Żywienie i ochrona zdrowia w zmieniającym się środowisku czło-
wieka, Warszawa 1994

ANEKS 8

- J. 48. Redakcje i wydawnictwa
„Acta Microbiologica Polonica”, 1983
„Członkowie Polskiej Akademii Nauk” — informator, 1992
„Forum”, 1967
Gustav Fisher Verlag, 1957
International Biographical Centre, Cambridge, 1979
„Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1957
Międzynarodowa Organizacja Unifikacji Neologizmów
Terminologicznych, 1986
„Nature”, b.d.
„Nauka Polska”, 1974–1989
Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1956–1962
Państwowy Instytut Wydawniczy, 1955–1957
Państwowe Zakłady Wydawnictw Lekarskich, 1953–1985
Polskie Słownictwo Biochemiczne, 1983

„Postępy Biochemii”, 1956
 „Postępy Higieny i Medycyny Doświadczalnej”, 1957
 „Problemy”, 1964–1973
 „Samorządowiec”, 1998
 Słownik Lekarzy Polskich XIX wieku, 1978–1981
 „Sonntag”, 1966–1967
 „Trybuna Ludu”, 1979
 Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo, 1981

ANEKS 9

- J. 51. Stowarzyszenia
 Akademickie Koło Przyjaciół Czechosłowacji, 1927–1928
 Klub Inteligencji Katolickiej, 1981–1989
 Polski Czerwony Krzyż, 1948–1953
 Polski Komitet Obrońców Pokoju, 1950
 Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, 1951–1975 i b.d.
 Profesjonalny Sojuz Robotników Miediko-Sanitarnowo Truda USSR, 1940
 Stowarzyszenie Absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1967–1974
 Stowarzyszenie Wychowanków Mławskich Szkół Ogólnokształcących (Stowarzyszenie „Wyspianum”), 1959–1998
 Towarzystwo Czerwonogo Chresta, 1940
 Towarzystwo Sprijanija Oboroni i Awiacijno-Chimicznomu Budiwnictwu, 1945
 Towarzystwo Miłośników Ziemi Mławskiej, 1967–1999
 Towarzystwo Przyjaciół Żołnierza, 1951–1953
 Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, 1950–1955
 YMCA, 1947
 Związek Zawodowy Pracowników Służby Zdrowia, 1946–1948

ANEKS 10

- J. 68. Nagroda Państwowa I i II stopnia, profesura, członkostwo rzeczywiste PAN, listy gratulacyjne
Nagroda Państwowa II stopnia
Górecki J.	1950	1. 1
Profesura		
Bojarska-Dalila H.	1966	1. 1
Gindiferowie Zuzanna i Mieczysław	1966	1. 1
Wesołowski Stefan	1966	1. 1

Nadawca nieustalony	1966	1. 1
Nagroda Państwa I stopnia		
Baranowscy Zofia i Włodzimierz	1968	1. 1
Brill J.	1968	1. 1
Drucka Nadzieja	1968	1. 1
Kowarzyk Hugon	1968	1. 1
Juszkiewicz Ryszard	1968	1. 1
Kozłowski W.	1968	1. 1
Ofierska Maria	1968	1. 1
Parzyński Zbigniew	1968	1. 1
Podlewski Jan	1968	1. 1
Podpis nieczytelny	1968	1. 1
Przybyłkiewicz Zdzisław	1968	1. 1
Rowiński Ksawery	1968	1. 1
Rysiewiczowa M.	1968	1. 1
Szewalski Robert	1968	1. 1
Wesołowski Stefan	1968	1. 1
Witwicki J.	1968	1. 1
Wojno K.	1968	1. 1
Żurkowscy	1968	1. 1
Nadawcy nieustaleni	1968	1. 12
Członkostwo rzeczywiste PAN		
Pracownicy Zakładu Biochemii		
AM w Warszawie	1973	1. 1
Magdalena Bajer	1974	1. 1
Polskie Towarzystwo		
Biochemiczne. Zarząd Główny	1974	1. 1
Dyrekcja Instytutu Przemysłu		
Farmaceutycznego	1974	1. 1
Halikowski Bogusław	1974	1. 1
Hurwic Józef	1974	1. 1
Instytut Onkologii		
[podpis nieczytelny]	1973	1. 1
Kowszyk-Gindifer Zuzanna	1973	1. 1
Barycz Henryk	1974	1. 1
Kościelak Jerzy	1974	1. 1
Mięso Józef	1974	1. 1
Ostrowski W.	1973	1. 1
Sławska Izabela	1974	1. 1
Stakielska M.	b.d.	1. 1
Szewalski Robert	1974	1. 1

Ślopek Stefan	1974	1. 1
Tarchalska H.	1974	1. 1
Zabłocki Bernard	b. d.	1. 1
Żupański A.	1974	1. 1
Podziękowania za gratulacje		
Bajer Magdalena	1974	1. 1
Dancewicz A.M.	1974	1. 1
Godlewski H.G.	1974	1. 1
Hurwic Józef	1974	1. 1
Kostrzewski Jan	1973	1. 1
Kościelak Jerzy	1974	1. 1
Stakielska M.	1974	1. 1
Szewalski Robert	1974	1. 1
Tarchalska H.	1974	1. 1
Żupański A.	1973	1. 1

ANEKS 11

J. 73.	Korespondencja wychodząca		
	Alloing Philippe	1985	1. 1
	Barycz Henryk	1974	1. 1
	Baum Kazimierz	1982	1. 1
	Bielski Jan	1982	1. 1
	Brill Juliusz	1974	1. 1
	Bross Wiktor	1973	1. 1
	Cadoret Maria	1962, 1963	1. 2
	Chmielewska Irena	1974	1. 1
	Choucroun Nina	1956, 1957	1. 2
	Ciesielski Roman	1989	1. 1
	Dobraczyński Jan	1984	1. 1
	Ganapahti K.	1957	1. 2
	Garnuszewski Zbigniew	1975	1. 2
	Gauze Georgij F.	1957	1. 2
	Gieysztor Aleksander	1987	1. 1
	Gutry Czesław	1978	1. 1
	Halikowski Bogusław	1974	1. 1
	Herold Milos	1957	1. 3
	Hołownicki-Adamowski Jan	1991	1. 1
	Institut Antibiotikow (Leningrad)	1957	1. 1
	Jeljaszewicz Janusz	1983	1. 1
	Juszkiewicz Ryszard	1989–1999	1. 16
	Kalckar Herman	1969	1. 1

Kaulbersz Jerzy	1974	1. 1
Kielan-Jaworowska Zofia	1974	1. 1
Kłopotowski Tadeusz	1989	1. 1
Kostrzewski Jan Karol	1984–1986	1. 7
Kozakiewicz Mikołaj	1983	1. 1
Koziński Andrzej	1957	1. 1
Krawczuk Aleksander	1985	1. 1
Kuryłowicz Włodzimierz	1957–1958, b.d.	1. 18
Małachowski Aleksander [?]	b.d.	1. 1
Markiewicz Konstanty	1988	1. 1
Mięso Józef	1974	1. 1
Michnik Adam	1993	1. 1
Mikulaszek E.	1957	1. 1
Ministerstwo Przemysłu Chemicznego	b.d.	1. 1
Mochnacka Irena	1945	1. 1
Moissonier Miriam	1985	1. 1
Monikowski J.	1955	1. 1
Nelameghan A.	1958	1. 1
Ostromęcki Bogdan	1972	1. 1
Ostrowski Włodzimierz	1974	1. 1
Parnas Jakub Karol	1947–1948	1. 4
Parnas Renata	1963	1. 1
Przybyłkiewicz Zdzisław	1957	1. 2
Reinherc A.	1957	1. 1
Rudziecka Maria	1991	1. 1
Sidon Robert	1956	1. 1
Sokhey Singh Sahib	1957	1. 1
Stelmachowski Andrzej	1989	1. 1
Stepanenko B.N.	1956	1. 1
Straub F.B.	1957	1. 2
Strzelecki Stanisław	1969	1. 1
Supniewski J.	1957	1. 1
Szuman Jerzy	1941	1. 1
Ślopek Stefan	1957	1. 1
Świątkowska Iwona,		
Witkiewicz Jan	1989	1. 1
Tarchomińskie Zakłady Farmaceutyczne „Polfa”	1973	1. 1
Teslar Tadeusz	1964	1. 1
„Trybuna Ludu”	1961	1. 1

Ulak Franciszek	1957	1. 4
Urbański T.	1950	1. 1
Uri J.	1957	1. 2
Wei-Chen Chang	1957	1. 1
Wiewiórowski Maciej	1987	1. 1
Wolska A.	1941	1. 1
Yu Wang	1957	1. 1
Zabłocki Bernard	1974	1. 1
Zjednoczone Zakłady Przemysłu Farmaceutycznego	1950	1. 1
Żurkowski Wojciech	1976	1. 1
Listy do nieustalonych adresatów	1957, b.d.	1. 5

ANEKS 12

J. 74.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje A–K	
	Accadia Dentice	1956 1. 1
	Arctowski Henryk	b.d. 1. 1
	Artke Leon	1962 1. 1
	Biernacki Andrzej	1988 1. 1
	Bojanowska Zofia	1985 1. 1
	Braun H.	1961 1. 1
	Cadoret Maria	1962–1963 1. 4
	Centkiewicz Stanisław	b.d. 1. 1
	Chittaranjan National Cancer Research Centre	1960 1. 1
	Chmielewska Irena	1985 1. 1
	Chmielowski Jerzy	1949 1. 1
	Csoban G.	1956 1. 1
	Defranceschi A.	1957 1. 1
	Erecińska Maria	1967 1. 1
	Ferin J.	1963 1. 1
	Fluksik Waław	1957 1. 1
	Gajewska	1946 1. 3
	Ganapahti K.	1957 1. 2
	Garnuszewski Zbigniew	1975 1. 2
	Gause G.F.	1957 1. 2
	Gieysztor Aleksander	1981 1. 1
	Goldner M.	1961 1. 1
	Hagmajer Andrzej	1984 1. 1
	Halpern M.J.	1960 1. 1
	Hechter Herbert	1951 1. 1

	Herold Milos	1956–1957	1. 4
	Hertz Fritz	1956	1. 1
	Hindustani Antibiotics Ltd	1957–1962	1. 3
	Hołownicki-Adamowski Jan	1991, b.d.	1. 1
	Horvath I.	b.d.	1. 1
	Instytut Filozofii i Socjologii PAN	1967	1. 2
	Jeljaszewicz Janusz	1983	1. 1
	Juskiewicz Ryszard	1984–2000	1. 31
	Kabatek Zdenek	1946	1. 1
	Kaczmarek Jan	1974	1. 1
	Kamiński Zygmunt	1960	1. 1
	Karaś Anna	1987	1. 1
	Kato J.	1960	1. 1
	Kirschenbaum Donald M.	1960	1. 1
	Kosanović Djuro	1959	1. 1
	Kostrzewski Jan	1984, 1986	1. 2
	Kozakiewicz Mikołaj	1983	1. 1
	Koziński Andrzej	1957–1958, b.d.	1. 5
	Kucińska Wiktoria	1940	1. 1
	Kuryłowicz Barbara	1957	1. 7
	Kuryłowicz Włodzimierz	1955–1958, b.d.	1. 37
J. 75.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje M–W		
	MacLeod Donald. M.	1960	1. 1
	Malek Ivan	1946	1. 1
	Maruzzella I.C.	1960	1. 1
	Miazgowski Bronisław	1964–1967	1. 7
	Monikowski J.	1955	1. 1
	Mozołowski Władysław	1962	1. 1
	Nosek J.	1960	1. 1
	Nowy Marian	b.d.	1. 1
	Ostromęcki Bogdan	1972	1. 1
	Ośrodek Informacji Naukowej PAN	1982, 1986	1. 2
	Parnas Jakub Karol	1937–1948	1. 11
	Parnas Jan	1985, 1987	1. 2
	Parnas Renata	1964, b.d.	1. 3
	Piaseczyński Wiesław	1992	1. 1
	Podlewski Jan	1966	1. 1
	Rakowski Mieczysław F.	1981	1. 1
	Ruch „Wolność i Pokój”	1988	1. 1
	Rudziecka Maria	1968, 1990	1. 2

Rużyłło Edward	1995	1. 1
Salazar M.B.	1962	1. 1
Schor Zeev	1954	1. 3
Sikorski Eugeniusz	1981	1. 1
Simon Pierre	1958	1. 1
Sion R.	1956	1. 1
Skola V.	1957	1. 2
Sławska (brak imienia)	1985	1. 1
Stelmachowski Andrzej	1989	1. 1
Stypułkowska	1948	1. 1
Straub F.B.	1957	1. 1
Strzelecki Stanisław	1969	1. 2
Szczepeński Jan	1983	1. 1
Szczepeńska Krystyna	1939–1944	1. 3
Szeptycka Teresa	1986–1988, b.d.	1. 3
Teslar Tadeusz	1964	1. 2
Trebert Henryk	b.d.	1. 2
Trejbal Josef	b.d.	1. 1
Urbanek Adam	1979	1. 1
Urbański T.	1950	1. 1
Yu Wang	1957	1. 1
Wielowiejski Andrzej	1996	1. 1
Wiewiórowski Maciej	1987	1. 1
Nadawcy nieustaleni	1939–1985	1. 15

ANEKS 13

- J. 83. Stanisław Korzybski. Korespondencja wychodząca i wpływająca z osobami trzecimi

Korespondencja wychodząca

Biernacki Andrzej	1984	1. 1
Claval Paul	1983	1. 1
Kalinowski Stanisław	1984	1. 3
Szafrański P.	1982	1. 1

Korespondencja wpływająca

Claval Paul	1983	1. 1
Kalinowski Stanisław	1984	1. 2
Kostrubiec Beniamin	1984	1. 1
Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Biblioteka Uniwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska	1979	1. 1
	1979	1. 1

ANEKS 14

- J. 89. Korzybski T., *Zbiór prac 1937–1954*, Warszawa 1954
- Korzybski T., *O znaczeniu reakcji ze złotem koloidowym w płynie mózgowo-rdzeniowym*, „Warszawskie Czasopismo Lekarskie”, 1937
- Korzybski T., *O reakcji ze złotem koloidalnym*, „Zjazd Lekarzy i Przyrodników Polskich. Sprawozdania”, 1937, s. 584
- Korzybski T., *Nowe poglądy na rolę przysadki mózgowej w przemianie węglowodanów*, „Endokrynologia Lekarska”, 1938, 3, nr 1
- Korzybski T., Parnas J.K., *Über Abbau Und Wiederaufbau der Adenylsäure im Warmblütermuskel*, „Hoppe-Seyley’s Zeitschrift Für Physiologische Chemie”, 1938, 255
- Hevesy J., Korzybski T., Parnas J.K., *Badania nad przemianą kwasu adenilowego w ustroju zwierzęcym*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, 1938, 18, 112
- Korzybski T., Parnas J.K., *Some observations on the Turnover of the phosphorus atoms of adenosine triphosphoric acid, in the living animal, by the use of radioactive³²P-labeled phosphorus*, „Bulletin de la Societe de Chimie Biologique”, 1939, 21, 713
- Korzybski T., Parnas J.K., *Über den Umsatz der Adenosintri-phosphorsäure im lebenden Tier*, „Acta Biologiae Experimentalis”, 1939, 19, 157
- Korzybski T., *Z chemicznych badań nad penicyliną*, „Dziennik Polski. Nauka i Wiedza”, 1946
- Korzybski T., Łomnicka-Broszkiewicz E., *Przemiana materii wszy odzieżowej. I. Płodność (Streszczenie)*, „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności”, 1946, 47, 338
- Korzybski T., *Przemiana materii wszy odzieżowej. II. Przemiany jakościowe (Streszczenie)*, „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności”, 1946, 47, 339
- Korzybski T., Stuchly Z., *Przemiana materii wszy odzieżowej. III. Próba ustalenia bilansu (Streszczenie)*, „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności”, 1946, 47, 341
- Korzybski T., *Chemia penicyliny*, „Polski Tygodnik Lekarski”, 1946, 1, 841
- Korzybski T., Kuryłowicz W., Ślopek S., *Preparatyka penicyliny*, „Polski Tygodnik Lekarski”, 1946, 1, 848
- Kuryłowicz W., Ślopek S., Korzybski T., *Poszukiwanie pleśni penicylinotwórczych*, „Polski Tygodnik Lekarski”, 1946, 1, 868
- Korzybski T., *Lizozym, biotylna, awidyna*, „Wszechświat”, 1946, s. 177

- Korzybski T., *Z problemów penicylinowych. Jakie ma znaczenie penicylina w życiu penicyllium?*, „Przegląd Lekarski”, 1947, 3/II, 587
- Korzybski T., *Syntetyczna penicylina*, „Polski Tygodnik Lekarski”, 1947, 2, 1405
- Korzybski T., *Chemoterapia gruźlicy. Badania ostatnich 100 lat*, „Śląska Gazeta Lekarska”, 1947, s. 492
- Korzybski T., *Uczeni pracują nad wytworzeniem syntetycznej penicyliny*, „Problemy”, 1947
- Korzybski T., Łomnicka-Broszkiewicz E., *Przemiana materii wszy odzieżowej. I. Płodność*, „Przegląd Lekarski”, 1948, 4/II, 152
- Korzybski T., *Przemiana materii wszy odzieżowej. II. Przemiany jakościowe*, „Przegląd Lekarski”, 1948, 4/II, 246
- Korzybski T., Stuchly Z., *Przemiana materii wszy odzieżowej. III. Próba ustalenia bilansu*, „Przegląd Lekarski”, 1948, 4/II, 395
- Korzybski T., *Produkcja penicyliny*, „Przemysł Chemiczny”, 1948, 27/IV, 149
- Korzybski T., *O zastosowaniu izotopów do badań w biologii*, „Problemy”, 1948, 4, 200
- Korzybski T., *Penicylina prokainowa*, „Przemysł Chemiczny”, 1948, 27/IV, 203
- Korzybski T., *Biochemiczne aspekty działania antybiotyków*, „Medycyna Doświadczalna i Społeczna”, 1948, 25, 77
- Korzybski T., *Czy glikogen pozostały w wyczerpanych mięśniach żaby różni się od pierwotnego*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1949, 1, 133
- Korzybski T., *Nefelometria roztworów glikogenu*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1949, 1, 273
- Korzybski T., *Obecność frakcji glikogenu o bardzo dużych cząstkach w zwykłych preparatach glikogenu wątrobowego*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1949, 1, 285
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Metody badania penicyliny*, Warszawa 1949
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Metody badania penicyliny*, „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności”, 1949, 50, 67
- Bagdasarian G., Gawenda I., Korzybski T., Kuryłowicz W., *Porównanie wyników ilościowego oznaczania penicyliny metodami biologiczną i chemiczną*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1949, 1, 480
- Bagdasarian G., Korzybski T., *W sprawie metodyki jodometrycznego oznaczania penicyliny*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1949, 1, 476

- Korzybski T., *Urządzenie do suszenia ze stanu zamrożonego (liofilizacja)*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1949, 1, 483
- Korzybski T., *Zserowacenie gruźlicze. I. Ciała tłuszczowe*, „Gruźlica”, 1949, s. 206
- Korzybski T., *Zserowacenie gruźlicze. II. Różnice barwliwości ciał tłuszczowych pochodzących z sera gruźliczego i z tkanki, z której ser powstał*, „Gruźlica”, 1949, s. 222
- Korzybski T., Bagdasarian G., *Szybka metoda oznaczania penicyliny*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1949, 1, 632
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Badania nad oczyszczaniem i krystalizacją penicyliny z bezpostaciowych, żółtych preparatów*, 1949, masz., artykuł niepublikowany
- Korzybski T., *Uproszczona metoda bibulowej chromatografii penicylin*, „Acta Physiologica Polonica”, 1950, 1, 124
- Korzybski T., Bagdasarian G., *Badania nad jodometryczną metodą oznaczania penicyliny*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1950, 2, 468
- Korzybski T., *Witaminy*, pod red. A.Dmochowskiego, W. Polackowej, B. Skarżyńskiego, „Wiadomości Lekarskie”, (1951) 1950, 3, 298
- Korzybski T., *Bibulowa chromatografia penicylin za pomocą najprostszych urządzeń*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1951, 3, 16
- Korzybski T., *Antybiotyki i antybioza. Głos w dyskusji w książce Materiały Konferencji agrobiologów, biologów i medyków w Kuźnicach*, Warszawa 1951, t. II, s. 72
- Korzybski T., Borensztajn D., Gawenda-Dzierżyńska I., Kowczyk Z., Kuryłowicz W., Niedźwicka-Trzaskowska I., Piechowska M., Woźnicka W., *Właściwości bezpostaciowej penicyliny wytwarzanej w kraju*, „Polski Tygodnik Lekarski”, 1952, 7, 174
- Korzybski T., Kuryłowicz W., Kuzniecowa A., Wolf J., *Wstępne wyniki badań nad przeciwpłatkowymi właściwościami hydrazynu kwasu izonikotynowego*, „Polski Tygodnik Lekarski”, 1952, 7, 562
- Korzybski T., *Oczyszczanie penicyliny. I. Ekstrakcja penicyliny octanem amylowym w oddziaływaniu kwaśnym*, „Acta Poloniae Pharmaceutica”, 1954, 11, 29
- Korzybski T., *Oczyszczanie penicyliny. II. Usuwanie penicyliny heptylowej i substancji barwnych strącaniem w pH od 3,3 do 4,2*, „Farmacja Polska”, 1953, 9, 246

- Pękačka B., Kowszyk Z., Korzybski T., *Oczyszczanie penicyliny. III. Strącanie penicyliny za pomocą rozpuszczalników organicznych*, „Farmacja Polska”, 1953, 9, 244
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Badania nad mechanizmem działania streptomycyny. Rola kwasów nukleinowych*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1953, 5, 378
- Korzybski T., Kowszyk Z., *Metoda otrzymywania aureomycyny w skali laboratoryjnej i ćwierotechnicznej (część chemiczna)*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1953, 5, 378
- Korzybski T., Kowszyk Z., *Badania nad właściwościami, etapami izolowania oraz nad otrzymywaniem aureomycyny z płynów fermentacyjnych*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1954, 6, 63
- Korzybski T., Kowszyk Z., *Badania nad absorpcją, elucją i strącaniem streptomycyny oraz nad uzyskiwaniem streptomycyny z brzezki fermentacyjnej za pomocą kationowego wymiennicza Amberlit IRC — 50*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1954, 6, 13
- Kuryłowicz W., Woźnicka W., Korzybski T., Kowszyk Z., Borensztajn D., Niedźwicka I., *Metoda otrzymywania streptomycyny*, Warszawa 1954
- Kuryłowicz W., Korzybski W.T., Niedźwiecka I., Kowszyk Z., Borensztajn D., Woźnicka W., *Metoda otrzymywania aureomycyny*, Warszawa 1954
- Korzybski T., Kowszyk Z., *Wyniki zastosowania wymienniczy jonowych do uzyskiwania streptomycyny i chlortetracykliny (aureomycyny) z brzeczek fermentacyjnych*, Kraków 1954
- Korzybski T., *Azaseryna, antybiotyki przeciwnowotworowe*, „Wiadomości Chemiczne”, 1954, 8, 412
- J. 90. Tadeusz Korzybski. Zbiór prac 1955–1969
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Medycyna*, [w:] *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1954
- Kowszyk Z., Korzybski T., *Otrzymywanie aureomycyny z płynów fermentacyjnych. Metoda ekstrakcji butanolem i metoda strącania w oddziaływaniu alkalicznym*, „Metoda Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1955, 7, 105
- Korzybski T., *Biogeneza antybiotyków*, „Służba Zdrowia”, 1955, 7
- Korzybski T., *Biogeneza antybiotyków*, „Postępy Biochemii”, 1955, 1, 253
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Antybiotyki. Pochodzenie, rodzaje, właściwości*, Warszawa 1955

- Korzybski T., *Rozwój nauki o antybiotykach (Wykład programowy wygłoszony na Zjeździe Mikrobiologów Polskich w Poznaniu w 1955 r.)*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1956, 8, 129
- Korzybski T., *Biogeneza antybiotyków. Najnowsze problemy z dziedziny antybiotyków*, Warszawa 1956
- Korzybski T., *Biogeneza antybiotyków* (tłumaczenie na j. chiń.), Pekin 1957
- Korzybski T., Kowszyk Z., *Badania nad sposobami izolowania chlorotetracykliny z płynów fermentacyjnych*, [w:] *Najnowsze problemy z dziedziny antybiotyków. Materiały z Międzynarodowego Sympozjum na Temat Antybiotyków*, Warszawa 1955, s. 241
- Korzybski T., Kowszyk Z., *Badania nad sposobami izolowania chlorotetracykliny z płynów fermentacyjnych* (tłumaczenie na j. chiń.), Pekin 1957
- Korzybski T., *Biogieniez antibiotikow, Sowriemiennyje problemy antibiotikow*, „Gosudarstwiennoj Izdatielstwo Miedicynskoj Litteratury”, 1956, s. 57
- Korzybski T., Kowszyk Z., *Izuczenije metodow wydielenija chlortiertracyklina iz kulturnych żydkostiej*, [w:] *Trudy Międzynarodowego Simpoziuma po Antibiotikam*, Warszawa 1956
- Korzybski T., *Budowa i właściwości niektórych antybiotyków polipeptydowych i grzybobójczych antybiotyków o charakterze związków nienasyconych*, „Postępy Biochemii”, 1956, 2, 435
- Korzybski T., *Odbudowa rozłożonego wirusa* (tłumaczenie artykułu Fraenkel-Conrat’a), „Postępy Biochemii”, 1957, 3, 39
- Korzybski T., *Synoptyczny sposób przedstawiania wiadomości strukturalnych biochemii*, „Acta Biochimica Polonica”, 1957, 4, 49
- Korzybski T., *A synoptic method of presenting the structural data of biochemistry*, „Acta Biochimica Polonica”, 1957, 4, 37
- Korzybski T., *Aktynomycyny, własności i budowa*, „Postępy Biochemii”, 1957, 3, 121
- Korzybski T., *Bladaergroen W. Wstęp do energetyki i kinetyki procesów biologicznych* (recenzja), „Kosmos”, 1957, 6, 644
- Korzybski T., *Bloch H., Gsell O., Langer E. Antibiotica et chemoterapia* (recenzja), „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, 1957, 6, 578
- Korzybski T., *Burnet F.M., Enzyme, antygen, and wirus* (recenzja), „Postępy Biochemii”, 1957, 3, 399
- Korzybski T., *A modified cylindr — plate method as a New means of detecting and assaying diffusibles penicyllinase in broth cultures*

- od microorganisms*, „Bulletin Accademiae Poloniae Sciences”, 1958, 6, 47
- Korzybski T., *Synteza penicyliny fenoksymetylowej (penicyliny V), i poprzedzające ją badania*, „Postępy Biochemii”, 1958, 4, 143
- Korzybski T., *Welch T. Antibiotics Annual 1956–1957* (recenzja), „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, 1958, 7, 16
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Antybiotyki. Pochodzenie, rodzaje i właściwości*, Warszawa 1959
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Antybiotica. Herkunft, Arten, Eigenschaften*, Jena 1961
- Chojnacki T., Korzybski T., *The incorporation of 32 P into phospholipides of Arctia caia*, Proc. of the Fifth International Congress of Biochemistry, Moscow 1961
- Chojnacki T., Korzybski T., *The incorporation of 32 P-labeled phosphoric esters of glycerol, choline, ethanolamine and serine into phospholipids of guinea pigs tissues in vitro*, „Acta Biochimica Polonica”, 1961, 8, 111
- Chojnacki T., Korzybski T., *Biosynthesis of phospholipids in insects. III. The incorporation 32 P — labeled orthophosphate into phospholipids of Arctia caia moths*, „Acta Biochimica Polonica”, 1962, 9, 95
- Korzybski T., *Podstawy klasyfikacji i terminologii enzymów według sprawozdania Komisji Enzymowej Międzynarodowej Unii Biochemicznej*, „Postępy Biochemii”, 1962, 8, 261
- Korzybski T., *Lingwistyczne zagadnienia rodzaju (męski czy żeński) w terminologii potocznych nazw biochemicznych zakończonych na -in(a) i -yn(a)*, „Postępy Biochemii”, 1962, 7, 383
- Korzybski T., *Hermann R., Plamenova fotometria* (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1962, 9
- Korzybski T., *Identyfikacja polskich nazw enzymów według obowiązującej międzynarodowej systematyki*, „Postępy Higieny i Medycyny Doświadczalnej”, 1962, 16, 559
- Korzybski T., Reichl D., *Über den Transport höherer Fettsäuren im Organismus und dessen Regulation* (recenzja), „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, 1963, 12, 8
- Korzybski T., Murawski K., Raczyńska-Bojanowska K., Szczepkowski T., Włodawer P., Wojtczak L., *Enzymy. Część I. Zasady nomenklatury i klasyfikacji enzymów*, Warszawa 1963
- Korzybski T., Engelberg H., *Heparin, metabolism, physiology and clinical application* (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1963, 10, r. 7

- Chojnacki T., Korzybski T., *The transfer of the phosphoric ester of N, N, diethylaminocethanol from its cyrtidylyl derivative into phospholipids of rat and chicken tissue homogenates*, „Acta Biochimica Polonica”, 1963, 10, 455
- Chojnacki T., Korzybski T., *On the specificity of cytidine coenzyme in the incorporation of the phosphorylcholine into phospholipids by tissue homogenates of various animal species*, „Acta Biochimica Polonica”, 1963, 10, 455
- Chojnacki T., Korzybski T., *Specyficzność różnych nukleotydów w reakcjach biosyntezy fosfolipidów*, I Krajowy Kongres Biochemii, 1963, 241
- Korzybski T., *Asselineau. Les lipides bacteriens. Isolement, composition, proprietes* (recenzja), „Postępy Biochemii”, 1963, 9, 521
- Korzybski T., *Hess B., Enzyme im Blutplasma* (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1963, 10, r. 6
- Chojnacki T., Korzybski T., Ansell G. B., *The methylation of Natural and Unnatural Analogues of ^{32}P -labeled Phosphatidylethanolamis by brain and liver tissue*, „Biochemical Journal”, 1964, 90, 18P
- Korzybski T., *Straub F.B., Biochimia* (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1964
- Chojnacki T., Korzybski T., *On the use of ^{32}P -labelled cytidine diphosphate amino ethanol for studying the methylation of phospholipids from S-adenosylmethionine*, „Acta Biochimica Polonica”, 1964
- Korzybski T., *Wielki biochemik polski Jakub Karol Parnas*, „Problemy”, 1964
- Korzybski T., *Wielki biochemik polski Jakub Karol Parnas*, [w:] Hurwic J. (red.), *Wkład Polaków do nauki*, Warszawa 1967, s. 225–230
- Korzybski T., *Działanie antybiotyków na poziomie molekularnym*, „Postępy Mikrobiologii”, 1964
- Korzybski T., *Sprawozdanie Komisji Słownictwa Biochemicznego 1961–1963*, „Postępy Biochemii”, 1964
- Korzybski T., *Über den biochemischen Mechanismus der Antibiotikawirkung*, „Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx Universität, Lipsk 1964
- Chojnacki T., Korzybski T., *Studies on the formation of phospholipids from the analogues of citydine coenzymes*, [w:] *Sixth International Congress of Biochemistry*, New York 1964

- Korzybski T., *Biochemical problems of lipids. Proceedings of the Seventh International Conference on Biochemistry of Lipids, held in Birmingham 1962* (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1964, 11
- Korzybski T., *Progress in the Chemistry of Fats and other Lipids*, Vol. 7, Oxford 1964 (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1965, 12, r. 32
- Korzybski T., *Chemical-Biological Activities. A publication of the American Chemical Society*, Easton 1965 (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1965, 12, r. 39
- Chojnacki T., Korzybski T., *On the specificity of cytosine moiety for the coenzymatic function of cytidine diphosphate choline*, III Konferencja FEBS, Warszawa 1966
- Korzybski T., Świtalska M., *Informacja naukowa i jej usprawnienie. Z pozycji interesów średniej wielkości instytutu naukowo-badawczego w dziedzinie nauk przyrodniczych*. Ośrodek Dokumentacji i Informacji naukowej PAN. Sympozjum, Świnoujście 1966, Warszawa 1966, s. 91–100
- Chojnacki T., Radomińska-Pyrek A., Korzybski T., *On the features of cytosine ring required for the cozymic function of cytidine nucleotides in biosynthesis of phospholipids*, „Acta Biochimica Polonica”, 1967, 14, 151
- Korzybski T., *Enzymy, nomenklatura i klasyfikacja*, Warszawa 1967
- Korzybski T., Kowszyk-Gindifer Z., Kuryłowicz W., *Antibiotics. Origin, Nature and Properties*, t. I i II, Oxford, Pergamon Press 1967
- Chojnacki T., Radomińska-Pyrek A., Korzybski T., *Gel filtration of cholinephosphate and ethanolaminophosphate cytidyltransferase of rat liver and brain by gel filtration on Sephadex – 200*, „Acta Biochimica Polonica”, 1967, 14, 383
- Korzybski T., Evans R.M., *The chemistry of the antibiotics used in medicine*, Oxford 1965 (recenzja), „Postępy Biochemii”, 1967, 13, 112
- Korzybski T., Needham A.E., *The uniquenesses of biological materials*, Oxford 1965 (recenzja), „Postępy Biochemii”, 1967, 13, 479
- Korzybski T., Holman R.T. *Progress in the chemistry of fats and other lipids*, vol. 8 (recenzja) Oxford 1966, „Acta Biochimica Polonica”, 1968, 15, r. 13

- Korzybski T., *Porównanie klasyfikacji i terminologii enzymów Międzynarodowej Unii Biochemicznej z poprzednią klasyfikacją i terminologią*, „Postępy Biochemii”, 1968, 14, 293
- Chojnacki T., Sawicka T., Korzybski T., *Metabolism of nucleoside diphosphate sugars. Separation of nucleoside diphosphate glucose pyrophosphorylases of *S. typhimurium* by gel filtration on Sephadex – 200*, „Acta Biochimica Polonica”, 1968, 15, 293
- Radomińska-Pyrek A., Chojnacki T., Korzybski T., *On the biosynthesis of phospholipids and other phosphodiester via cytidine mechanism*, International Symposium on Biochemie and Histochemie of Myelin and Demyelination, Poznań 1968
- Korzybski T., *Hybryd czy hybryda*, „Problemy”, 1969, 25, 186
- Korzybski T., Kowszyk-Gindifer Z., Kuryłowicz W., *Antybiotiki. Proischozhdienije, priroda i swojstwa*, t. I i II, Warszawa 1969
- Radomińska-Pyrek A., Chojnacki T., Korzybski T., *On the biosynthesis of phospholipids and other phosphodiester via cytidine mechanism*, „Neuropatologia Polonica”, 1969, 7, 359
- Korzybski T., Schlegel H.G., *Allgemeine Mikrobiologie*, Stuttgart 1969, „Acta Biochimica Polonica”, 1969, 16, r. 9

ANEKS 15

- J. 91. Jw. Prace drukowane i nadbitki artykułów
- Korzybski T., *Biologiczne działanie antybiotyków na poziomie molekularnym*, „Postępy Biochemii”, 1970, t. IX, s. 159–167
- Korzybski T., *Lingwistyczne zagadnienie rodzaju (męski czy żeński) w terminologii potocznych nazw biochemicznych zakończonych na - in(a), - yn(a)*, „Postępy Biochemii”, 1982, t. VII, s. 385–401
- Korzybski T., Kuryłowicz W., *Metody badania penicyliny*, Warszawa 1949
- Korzybski T., *Penicylina prokainowa*, „Przemysł Chemiczny”, 1948, nr 7
- Korzybski T., *Polskie słownictwo biochemiczne. Reguły terminologiczne*, „Postępy Biochemii”, 1964, t. VIII, s. 423–438
- Korzybski T., *Produkcja penicyliny. Podstawy procesu fermentacji*, „Przemysł Chemiczny”, 1948, s. 1–9
- Korzybski T., *Unification of scientific terminology*, „Neoterm”, 1984, nr 1, s. 16–19
- Korzybski T., *Z chemicznych badań nad penicyliną*, „Dziennik Polski”, 1946, nr 93, s. 5

Korzybski T., *Z problemów penicylinowych. Jakie ma znaczenie penicylina w życiu penicyllium*, „Przegląd Lekarski”, 1947, nr 17–18, s. 1–9

Bagdasarian G., Korzybski T., *W sprawie metodyki jodometrycznego oznaczenia penicyliny*, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, 1949, nr 3, s. 1–3

Kuryłowicz W., Korzybski T., Niedźwiecka-Trzaskowska I., Kowczyk Z., Borensztajn Dawid., Woźnicka W., *Metoda otrzymywania aureomycyny*, Warszawa 1954

Progress In the chemistry of fats and Rother lipids(R. T. Holman Ed.) vol. 8, Oxford 1966 (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1968, vol. 15, r. 13

Schlegel H. G., *Allgemeine mikrobiologie*, Stuttgart 1969 (recenzja), „Acta Biochimica Polonica”, 1969, r. 9

ANEKS 16

- J. 94. Fabryki antybiotyków i szczepionek, Instytut Biochemii i Biofizyki PAN, terminologia
1945–1970 XXV lat Wytwórni Surowic i Szczepionek w Krakowie. Działalność naukowa pracowników wytwórni w latach 1945–1970, Kraków 1970
Bocheński O.I.M., *O patriotyzmie*, Warszawa 1989 (z notatkami T. K.)
Polish Academy of Sciences. Institute of Biochemistry and Biophysics. History, organisation and activity, informator, red. T. K., Warszawa 1971
Kikta Teodor, *Tarchomin wczoraj i dziś*, Warszawa 1969
Stoberski Zygmunt, *Międzynarodowa terminologia naukowa*, Warszawa 1982
Tarchomin, informator, b.m., b.d.

Szymon Czerwiński
Warszawa

MYŚL ARCHIWALNA MARII BIELIŃSKIEJ

Państwo polskie znalazło się w dramatycznym położeniu wraz z zakończeniem 2. wojny światowej. W wyniku tego konfliktu zniszczeniu uległa infrastruktura drogowa, administracyjna i gospodarcza. Największe straty poniosła Warszawa, która ulegała zniszczeniu w wyniku powstania warszawskiego. W mieście zniszczone zostały dokumentacja i akta, których nie udało się ocalić archiwistom. Dodatkowym negatywnym wydarzeniem było włączenie Polski do strefy wpływów Związku Radzieckiego, niezgodne z wolą dyplomacji Rzeczypospolitej, zgodnie z postanowieniami konferencji jałtańskiej w lutym 1945 roku¹.

Od 22 lipca 1944 r. Polska Partia Robotnicza, z pomocą swoich radzieckich sojuszników i nadzorców, zaczęła budować system socjalistyczny mający wiele elementów totalitaryzmu, poczynając od dominacji partii w życiu politycznym i społecznym, a kończąc na sposobie zarządzania instytucjami zapożyczonymi od „przyjaciół ze Wschodu”. W takich warunkach wielu weteranów urzędów i składnic akt II Rzeczypospolitej, jak i ich młodsi koledzy, którzy uczyli się dopiero zawodu, musieli przystosować się do nowej rzeczywistości w komunistycznych urzędach. Rzeczywistości, w której posługiwano się innym językiem, innymi terminami zaczerpniętymi z ideologii marksistowskiej i w której stosowano inny sposób zarządzania oraz dążono do realizacji nowych celów społecznych zgodnych z różnymi interpretacjami myśli filozoficznej Karola Marksa, Fryderyka Engelsa i Włodzimierza I. Lenina².

Do pracy nad przystosowaniem archiwów do nowych realiów zabrała się pokaźna grupa pracowników archiwów, dyskutując między innymi

¹ J. Düllfer, *Jałta, 4 lutego 1945 r. II wojna światowa i dwubiegunowy podział świata*, przekł. M. Zaborska, Warszawa 2000, s. 138–139; zob. także L.C. Gardner, *Strefy wpływów. Wielkie mocarstwa i podział Europy. Od Monachium do Jalty*, przekł. H. Górską, Warszawa 1999, s. 237–270; autor wskazał na fakt braku możliwości działania w tej kwestii władz RP na emigracji.

² A. Paczkowski, *Pół wieku dziejów Polski, 1939–1989*, Warszawa 1995.

na wielkich sympozjach, jak zjazd w Weimarze w 1952 r. oraz międzynarodowy zjazd we Florencji w 1956 r. Innym popularnym ośrodkiem wymiany myśli i pomysłów na zarządzanie archiwaliami był warszawski periodyk „Archeion”. Na jego łamach pisało wiele osób związanych ze środowiskiem archiwów polskich, w tym urzędnicy Wydziału Archiwów Państwowych, tworzący elitę zarządzającą placówkami archiwalnymi. Do tej grupy należała Maria Bielińska, której myśl i poglądy na temat zarządzania archiwaliami są głównym tematem tej pracy.

Prowadząc rozważania o myśli archiwalnej, należy określić, co oznacza to pojęcie. Myśl archiwalna to zazwyczaj zbiór koncepcji dotyczących optymalnych metod gromadzenia, zabezpieczania i udostępniania materiałów archiwalnych. Myśl archiwalna poszczególnych osób różni się. Każdy z jej twórców może mieć własne zdanie i opinię na temat zarządzania dokumentacją i archiwaliami.

Ten problem podkreślił Zdzisław Chmielewski w swoim dziele *Polska myśl archiwalna w XIX i XX wieku*, gdy próbował stworzyć zwięzłą definicję tego zagadnienia. Pisał: „Wobec braku jednoznacznej wykładni semantycznej «myśl archiwalna» zaproponowane ujęcie jest z pewnością przykładem kompromisu pomiędzy rozległością znaczeniową tematu pracy a dążeniem do konkretyzacji przedmiotu wykładu”³. Z. Chmielewski postanowił zaprezentować myśl archiwalną poszczególnych osób zajmujących się szeroko pojętą problematyką związaną z działalnością archiwów w XIX i XX w. Z punktu widzenia niniejszych rozważań szczególnie przydatne okazały się jego ustalenia dotyczące okresu po 2. wojnie światowej.

Celem niniejszych rozważań jest prezentacja i analiza myśli archiwalnej Marii Bielińskiej. Powodów ich podjęcia jest kilka. Jednym z nich jest brak w dotychczasowej historiografii analiz poglądów naukowych Marii Bielińskiej. Drugi wiąże się z pełnieniem przez nią funkcji zastępcy Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w okresie sprawowania tej funkcji przez Rafała Gerbera⁴, Henryka Altmana i w pierwszych latach Leona Chajna (1955–1967). Był to bardzo długi okres. Następowaly wówczas istotne zmiany w systemie sprawowania władzy w PRL. Kolejnym powodem były jej publikacje na łamach „Archeionu” dotyczące spraw archiwalnych, oparte nie tylko na wiedzy teoretycznej i przekonaniach ideowych, ale także na międzynarodowej literaturze archiwalnej i jej doświadczeniach z pracy. Ostatnim z powodów jest próba bliższego nakreślenia

³ Z. Chmielewski, *Polska myśl archiwalna w XIX i XX wieku*, Warszawa 1994, s. 6.

⁴ J. Tandecki, *Archiwa w Polsce w latach 1944–1989*, Toruń 2017, s. 28. Należy podkreślić, że Gerber sprawował ten urząd między lutym 1949 r. a końcem maja 1952 r.

charakterystyki i myśli jednego z czołowych działaczy zakresu działalności archiwalnej w okresie powojennym, kiedy to cały system musiał ulec rewaloryzacji spowodowanej zmianami terytorialnymi oraz ideowymi.

Bazą źródłową do tej pracy są właśnie wcześniej wspomniane teksty opublikowane w czasopiśmie „Archeion”, w numerach XXVI, XLVI, LIX. Co prawda napisała jeszcze kilka innych artykułów, lecz nie są one tak bogate w treść pomagającą zrozumieć, jakie było stanowisko Marii Bielińskiej w sprawach zarządzania i działalności placówek archiwalnych. Podstawową metodą w niniejszej pracy będzie analiza tekstów opublikowanych przez M. Bielińską. Jej poglądy zostaną porównane z ideami innych twórców myśli archiwalnej. Posłuży to ukazaniu źródeł jej inspiracji i roli, jaką pełniła w tym środowisku.

Praca będzie podzielona na trzy rozdziały. Pierwszy będzie poświęcony krótkiej biografii Marii Bielińskiej, z naciskiem na zadania, jakie wykonywała po 1945 r., i jej współpracy z Wydziałem Archiwów Państwowych i z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych. W drugim rozdziale zostanie zaprezentowana wizja działalności archiwów zawarta w jej publikacjach w „Archeionie”, w tym ich ról społecznych. W rozdziale trzecim omówione zostaną poglądy M. Bielińskiej dotyczące akt najnowszych.

Rozdział 1. Biografia Marii Bielińskiej

Życie Marii Bielińskiej nie zostało jeszcze poddane szczegółowej analizie. Najwięcej informacji o jej działalności i poglądach pochodzi z drugiej połowy lat 40. i początku lat 50., gdy była aktywnym pracownikiem w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, pracując w komisji tego organu. Następnie jednakże zniknęła z aktywnego życia archiwalnego, aby dogłębnie zająć się pracą naukową w Instytucie Historii PAN.

Wydawnictwem, które najlepiej ukazuje ten okres jej życia, była publikacja Alicji Kuleckiej i Tadeusza Rutkowskiego *Oczami agenta. Środowiska naukowe i archiwalne w doniesieniach TW „Zyg” — Zygmunta Kolankowskiego*; tekst dotyczy całego środowiska archiwalnego tamtego okresu, a nie tylko M. Bielińskiej. Dodatkowo, nie są to biogramy, lecz raporty agenta „Zyga” dla komunistycznych służb bezpieczeństwa PRL.

Maria Bielińska, z domu Fedorowicz, prawdopodobnie urodziła się w 1918 r. w okolicy Warszawy, gdzie ukończyła gimnazjum w 1937 r., a następnie zaczęła studiować na Uniwersytecie Warszawskim. Niestety, z powodu wybuchu 2. wojny światowej Bielińska musiała ukończyć je w konspiracji, tak samo jak i praktyki w Archiwum Miejskim (1940–1944).

Jeszcze także w okresie powojennym Maria Bielińska kontynuowała badania i prace dotyczące historii. W latach 1961–1965 przeszła na bezpłatny urlop, aby uzyskać tytuł doktora w Instytucie Historii PAN.

Interesująco rozwijała się również jej kariera zawodowa. Od 1946 do 1948 r. była zatrudniona w WAP w Katowicach, w latach 1948–1950 w reaktywowanym Archiwum Głównym Akt Dawnych. Od 1950 r. była naczelnikiem wydziału, a następnie dyrektorem Biura Organizacji w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, a od 1955 r. została zastępcą Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych (kiedy to notabene miała styczność z agentem „Zygiem”). Z NDAP odeszła w 1967 r., gdy postanowiła skupić się na pracy naukowej w PAN, jak było już wcześniej wspomniane⁵.

W tym okresie zatrudnienia w NDAP Maria Bielińska współpracowała z wieloma osobami zatrudnionymi w instytucjach archiwalnych. Dyrektorem był Rafał Gerber, a jego współpracownikami, oprócz samej Marii Bielińskiej, byli m.in. Janusz Durko, Jadwiga Jankowska i Zygmunt Kolankowski. Należałoby tu krótko przedstawić sylwetki tych postaci, tak jak i samej instytucji NDAP.

Rafał Gerber był urodzonym 1909 r. historykiem, archiwistą oraz wydawcą źródeł. Studiował na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie zdobył stopień magistra filozofii w zakresie historii w 1933 r. Także w tym samym roku udało mu się ukończyć państwowy kurs archiwalny, który pozwolił mu na pracę w archiwach. Wraz z nadejściem 2. wojny światowej Gerber trafił do radzieckiej strefy okupacyjnej, gdzie pracował m.in. w Centralnym Archiwum Obwodowym w Równem czy w Centralnym Archiwum Państwowym Uzbeckiej Sowieckiej Republiki Radzieckiej po agresji III Rzeszy na Związek Radziecki.

1 lutego 1949 r. Rafał Gerber został mianowany Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych. Za jego kadencji wprowadzono kilka znaczących zmian organizacyjnych archiwów, których podstawą był Dekret o archiwach państwowych z 29 marca 1951 r. Według tego Dekretu została powołana Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych (o czym wspomnę dalej), przebudowano sieć archiwów państwowych, przygotowano nową jakość rozmieszczenia środków archiwalnych w nowo ustanowionych granicach Rzeczypospolitej⁶. W trakcie jego kadencji reaktywowano kursy archiwalne dla naukowych pracowników i zaczęto organizować konferencje

⁵ A. Kulecka, T.P. Rutkowski, *Oczami agenta. Środowiska naukowe i archiwalne w doniesieniach TW „Zyg” — Zygmunta Kolankowskiego*, Warszawa 2012, s. 90.

⁶ Dekret z 29 marca 1951 r. o archiwach państwowych, „Archeion”, t. XIX/XX, 1951, s. 4–5.

metodologiczne, kierowane do pracowników archiwów. Niestety, zakończył swą pracę w maju 1952 r., lecz pozostawił po sobie dobre wrażenie zarówno u władzy komunistycznej, jak i współpracowników. Zygmunt Kolankowski wspominał: „Był bowiem Rafał Gerber archiwistą z krwi i kości. [...] Posiadał wysoką inteligencję, duży spryt życiowy, nieprzeciętną energię i siłę witalną wyrażającą się przede wszystkim w potrzebie ustawicznych inicjatyw, odznaczał się doskonałą pamięcią i wybitnymi zamiłowaniem archiwalnymi. [...] Przy dużych wadach charakteru był w sumie postacią dodatnią, dla archiwów polskich zrobił dużo, bardzo dużo”⁷.

Janusz Durko był urodzonym w 1915 r. historykiem ruchu robotniczego. Studiował na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1934–1938 na Wydziale Humanistycznym. Dopiero po 2. wojnie światowej J. Durko zdobył tytuły naukowe. Współpracował on z Marią Bielińską najkrócej, gdyż tylko w latach 1949–1951, gdy był kierownikiem Wydziału Naukowo-Wydawniczego w NDAP⁸.

Jadwiga Jankowska była urodzoną w 1912 r. historyczką oraz archiwistką. Większość swojego życia była zatrudniona w instytucjach archiwalnych Warszawy. Uzyskała tytuł magistra filozofii w 1935 r. na Uniwersytecie Warszawskim. W czasie studiów ukończyła kurs archiwalny. Pogłębiła swą wiedzę za pomocą dwuletnich praktyk w AGAD-zie. Już wtedy odznaczyła się wysokimi umiejętnościami archiwalnymi, gdy utworzyła, jak podaje *Słownik biograficzny archiwistów polskich 1918–1989*, „inwentarz idealny, zespół w postaci teoretycznie scalonej”⁹.

J. Jankowska w czasie okupacji pracowała w Archiwum Akt Nowych. Po upadku powstania warszawskiego znalazła się w Piotrkowie.

Po powrocie do Warszawy związała się z Archiwum Głównym Akt Dawnych. Uczestniczyła w porządkowaniu jego zasobu, który ucierpiał w wyniku 2. wojny światowej. W 1949 r. trafiła do Wydziału Archiwów Państwowych, przekształconego następnie w Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych. Tam, z powodu jej doświadczeń z pracy w archiwum, kierowała pracami organizacyjno-naukowymi, tworzeniem centralnej kartoteki zespołów, centralnej kartoteki zespołów i zbiorów oraz racjonalnego rozmieszczenia i scalenia dokumentacji w skali krajowej. W latach 1951–1952 założyła Biuro Prac Naukowych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, w którym

⁷ *Słownik biograficzny archiwistów polskich 1918–1989*, t. I, 1988, s. 71–72.

⁸ A. Kulecka, T.P. Rutkowski, *Oczami agenta...*, s. 90.

⁹ *Słownik biograficzny archiwistów polskich...*, s. 88; mowa o inwentarzu zespołu Komisja Policji (1791–1794). Należy tu dodać, że J. Jankowska opracowała inwentarze archiwalne zespołów, które niestety uległy zniszczeniu w czasie wojny, m.in. Rządu Tymczasowego Królestwa Polskiego (tzw. rządu Engla).

była dyrektorem aż do swojego odejścia w 1957 r., gdy na własną prośbę przeniosła się ponownie do AGAD-u. Jej wnikliwa znajomość pracy placówek, jak i ich zawartości pozwoliły jej na napisanie kilku prac poświęconych właśnie tym zbiorom w województwach zachodnich, np. *Archiwa państwowe na Ziemiach Zachodnich i Północnych w okresie dwudziestolecia Polski Ludowej*¹⁰. Rozległa wiedza także była powodem powołania jej w 1955 r. na członka Redakcji „Archeionu”, w której aktywnie działała aż do 1967 roku¹¹.

Po odwołaniu Rafała Gerbera Naczelnym Dyrektorem został mianowany Henryk Altman. M. Bielińska była jego zastępcą. Henryk Altman pełnił funkcję Naczelnego Dyrektora w latach 1952–1965. Był wychowywany w duchu idei postępowych, już od 1911 r. należał do organizacji młodzieżowych ugrupowań politycznych, jak „Młot” związany z SDKPiL i PPS-Lewicą. Współpracował z tymi partiami aż do czasu ich scalenia w Komunistyczną Partię Polski, z którą współpracował i działał do jej rozwiązania w 1938 r. przez Komintern. Po wkroczeniu wojsk Związku Radzieckiego na teren Polski przeniósł się na Wołyń, gdzie głównie był nauczycielem. Jednakże został wytypowany przez Związek Patriotów Polskich w Moskwie na jednego z przedstawicieli nowego rządu, który w 1944 r. przybył do Lublina. Był odpowiedzialny za zorganizowanie Resortu Pracy, Opieki Społecznej i Zdrowia w PKWN.

Wraz z przyjęciem funkcji Naczelnego Dyrektora w 1952 r. jego głównym celem stało się nawiązanie bliższych stosunków zarówno w krajowym Instytucie Historii PAN, jak i z zagranicznymi organizacjami archiwalnymi. W 1955 r. powołał Radę Redakcyjną Wydawnictw NDAP, aktyw doradczy przy NDAP w 1956 r. oraz Komisję Zakupu Archiwaliów przy NDAP w 1962 r. W okresie jego kadencji powstały trzy nowe wojewódzkie archiwa państwowe i wiele innych mniejszych jednostek. Dbał także o utrzymanie wysokiego poziomu wykształcenia zawodowego i merytorycznego swoich pracowników.

Jego głównym przedmiotem zainteresowania, oprócz historii, była oczywiście archiwistyka, co objawiało się liczbą napisanych przez niego prac. Stworzył on przeszło 140 pozycji bibliograficznych, wiele recenzji artykułów i publikacji oraz sprawozdań z wyjazdów naukowych¹².

¹⁰ J. Jankowska, *Archiwa państwowe na Ziemiach Zachodnich i Północnych w okresie dwudziestolecia Polski Ludowej*, „Przegląd Zachodni”, 1965, nr 2, s. 281–297.

¹¹ *Słownik biograficzny archiwistów polskich...*, s. 88–89.

¹² Tamże, s. 22–23; był reprezentantem Polski w Międzynarodowej Organizacji Pracy. Dzięki temu mógł często wyjeżdżać za granicę. Wykorzystywał to do zapoznawania się z najnowszą literaturą archiwalną publikowaną na Zachodzie — w krajach Europy i Stanach Zjednoczonych.

Leon Chajn natomiast był urodzonym w 1910 r. historykiem prawa i działaczem politycznym. Narodził się i pobierał naukę w Warszawie, gdzie także zdobył tytuł magistra prawa na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego w 1933 r. W trakcie edukacji interesował się prawem pracy i prawem karnym. W młodości intensywnie współpracował z KPP, podobnie jak jego starszy kolega Altman. Po wybuchu 2. wojny światowej znalazł się na terytorium Związku Radzieckiego, gdzie kontynuował pracę w kancelarii prawnej. Od maja do sierpnia 1944 r. służył w Pierwszej Armii Wojska Polskiego, gdzie w stopniu majora był redaktorem pisma polowego „Do broni”. W lipcu przybył do Lublina, gdzie szybko został mianowany zastępcą kierownika Resortu Sprawiedliwości, następnie podsekretarzem stanu Ministerstwa Sprawiedliwości Polski Ludowej. Od 1949 r. został zastępcą dyrektora Biura Kontroli przy Radzie Państwa, a następnie wiceprezesem Najwyższej Izby Kontroli. Także aż pięciokrotnie był wybrany na posła.

Od 26 lipca 1965 r., wraz z odejściem Altmana na emeryturę, został mianowany Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych, funkcję tę sprawował do 1976 r. Kontynuował on kierunek rozwoju swojego poprzednika, nawiązując ścisłą współpracę z IH PAN, powołał zespoły robocze, w których pracowali wybitni historycy, prawnicy i archiwiści. Ich głównym zadaniem były analizy i formułowanie wniosków w sprawach zarządzania archiwaliami, m.in. międzynarodowe sposoby scalania dokumentów czy ustalanie kierunków nowelizacji przepisów. Za jego kadencji również owocnie działała Centralna Komisja Metodyczna oraz Komitet Redakcyjny Wydawnictw Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, która wydawała m.in. czasopismo „Archeion”. Podobnie jak H. Altman L. Chajn również utrzymywał kontakty z archiwami zagranicznymi¹³.

Jak już wcześniej wspomniano, urząd Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych został ustanowiony Dekretem z 29 marca 1951 r. Na jego czele stał Naczelnny Dyrektor Rafał Gerber. Był to urząd, którego głównym zadaniem było kierowanie całokształtem zarządzania archiwaliami na terytorium Polski. Był podległy prezesowi Rady Ministrów. Pomimo tego duża część dokumentacji archiwalnej została wyjęta spod jurysdykcji NDAP, jak akta wytwarzane przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego, Obrony Narodowej oraz Spraw Zagranicznych. Od Rozporządzenia z 26 kwietnia 1952 r. do tej listy również dodano część zasobów wytworzonych przez partie i stronnictwa polityczne. Do sieci podległych NDAP archiwów zostały włączone były archiwa miejskie na mocy Dekretu

¹³ Tamże, s. 44–45.

z 8 czerwca 1951 r., co można by określić jako następstwo Dekretu znoszącego samorządy miejskie z 20 marca 1950 roku¹⁴.

Było jeszcze kilka zmian w podporządkowaniu administracyjnym Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Początkowo podlegała prezesowi Rady Ministrów, następnie ministrowi kultury i sztuki, od 1958 r. ministrowi szkolnictwa wyższego aż do końca istnienia PRL.

Sama struktura była następująca:

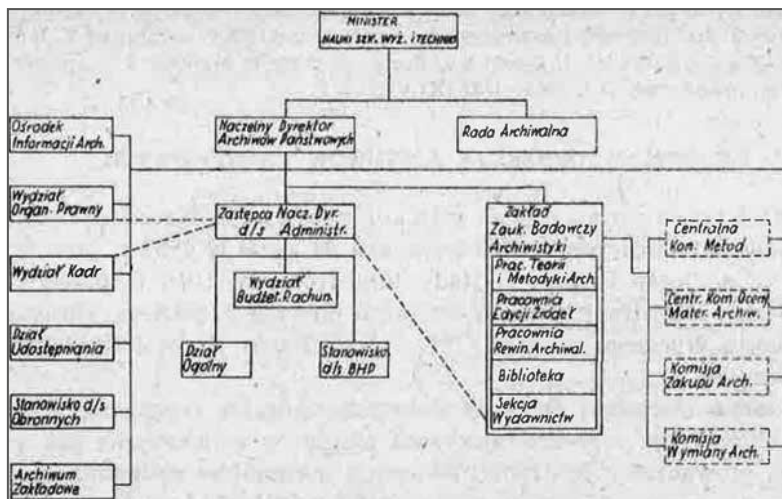

Diagram z Andrzej Tomczak, *Zarys dziejów archiwów polskich*, wyd. 2, Toruń 1982, s. 264

Na czele stała wspomniana Naczelna Dyrekcja, której głównym zadaniem było zarządzanie państwowym zasobem archiwalnym; tworzenie, organizowanie oraz kierowanie pracą sieci archiwalnej; prowadzenie ewidencji materiałów archiwalnych; organizowanie badań w zakresie archiwistyki oraz nadzór nad zespołami archiwalnymi¹⁵.

W latach 1952 do 1957 Naczelna Dyrekcja składała się z:

- Biura Organizacji;
- Biura Prac Naukowych;
- Wydziałów:
 - Ogólny;

¹⁴ A. Tomczak, *Zarys dziejów archiwów polskich*, wyd. 2, Toruń 1982, s. 258–260.

¹⁵ Tamże, s. 262–264.

- Planowania i Inwestycji;
- Finansowy;
- Spraw Osobowych;
- Akt specjalnych;

Inspektoratu Kontroli Wewnętrznej.

Na czele całej instytucji stał Naczelny Dyrektor wraz ze swym zastępcą, którzy byli wspierani przez Komisję Archiwistów, do której należała między innymi Maria Bielińska.

Mniej więcej widząc, jak wyglądało życie Marii Bielińskiej oraz osób i urzędu, z którym związała swą pracę, możemy teraz przejść do analizy dzieł, które zostały przez nią opublikowane na łamach czasopisma „Archeion”.

Rozdział 2. Działalność archiwów w dziełach Marii Bielińskiej

Należałoby rozpocząć analizę poglądów Marii Bielińskiej od określenia dwóch rzeczy: do jakich artykułów jej autorstwa będziemy się odnosić oraz jakie były powody ich napisania. Do tej listy należą:

*Stan i zadania archiwów polskich wobec aktualnych potrzeb nauki*¹⁶;

*Z problematyki zabezpieczania akt najnowszych*¹⁷;

*W sprawie kompendium archiwistyki polskiej*¹⁸;

*Wokół dyskusji historyków na temat gromadzenia i wykorzystania materiałów źródłowych*¹⁹;

*Archiwistyka w procesie dydaktycznym*²⁰.

Głównym powodem napisania tych artykułów do „Archeionu” była definitywnie chęć popularyzacji wśród czytelników wiadomości o działalności archiwalnej i określenie, jakie są zasady prowadzenia polityki archiwalnej i w jakim kierunku ich rozwój powinien iść.

Każda z prac została poddana analizie w kontekście następujących pytań:

Jakie kierunki działalności archiwalnej interesowały M. Bielińską;

Jakie akta ją interesowały, dlaczego ten typ akt ją interesował;

Jak wyobrażała sobie ocenę ich wartości, jakimi kryteriami, jej zdaniem, należało się posługiwać przy tej ocenie;

Jak wyobrażała sobie postępowanie z najnowszą dokumentacją.

¹⁶ „Archeion”, t. XXVI, 1956, s. 3–17.

¹⁷ „Tamże”, s. 122–130.

¹⁸ „Archeion”, t. XLVI, 1967, s. 190–191.

¹⁹ „Tamże”, s. 191–192.

²⁰ „Archeion”, t. LIX, 1973, s. 51–56.

To ostatecznie zagadnienie zostanie omówione w kolejnym rozdziale. Ten temat w jej rozważaniach był rozbudowany.

Rozpoczynając w kolejności chronologicznej, pierwszą publikacją Marii Bielińskiej podlegającą analizie w tej pracy jest *Stan i zadania archiwów polskich wobec aktualnych potrzeb nauki* z tomu XXVI czasopiśmie „Archeion”. Powstała w czasie, gdy pracowała w Naczelnej Dyrekcji. Głównym problemem było w nim omówienie obecnych i przyszłych zadań, jakie czekają archiwa na całym terytorium polskim. Cały tekst jest podzielony na trzy podrozdziały, czy też części, które mogłyby być dobrze zaadaptowane do przemówienia na zjeździe czy sympozjum.

Maria Bielińska rozpoczyna swoje rozważania od uwag ogólnych, w których komentuje, iż pomimo olbrzymich nakładów pracy archiwistów nie udało się uporządkować dostępnych ani zrekonstruować utraconych w 2. wojnie światowej zespołów archiwalnych. Powodem między innymi była źle zorganizowana praca oraz, jak określiła: „[...] a także dlatego, że porządkowanie akt i opracowywanie systematycznie inwentarzy musiało ustąpić przed prowadzoną na szeroką skalę inwentaryzacją tematyczną materiałów do historii ruchu robotniczego i klasy robotniczej”²¹. Ten problem skupiania się nad szczególnym typem akt wpływał źle nie tylko na pracowników, którzy poświęcali swoją energię i czas, aby odnaleźć je, ale także na całą historię, gdyż nieuporządkowana baza dokumentów znacznie utrudniała opracowywanie poszczególnych tematów. Zły stan zarządzania dokumentami, zdaniem Bielińskiej, także wpływał na przyszłą pracę historyków. Nierozwiązanie problemu odpowiednich indeksów tylko pogłębiało je, gdyż ze współczesną biurokracją zaczęła narastać liczba dokumentów, które należało poddać ocenie archiwalnej.

W kolejnej części swych rozważań, zatytułowanych w „Archeionie” *Gospodarka państwowym zasobem archiwalnym*, Maria Bielińska przeszła do analizy możliwości rozwiązania współczesnych problemów w pracy archiwów. Między innymi jednym z głównych sposobów zwalczania zaniedbań było ponowne skupienie NDAP i podległych archiwów w celu przejrzenia, ocenienia i ewentualnego scalenia zbiorów archiwalnych. Oczywiście nie mogło to być dokonane w ramach ogólnie utworzonych planów pracy, jak to już miało miejsce w poprzednich próbach ewidencji, lecz powinno odbyć się przez organiczną pracę archiwistów²². Innym ważnym problemem, który interesował Bielińską, była repartycja

²¹ M. Bielińska, *Stan i zadania archiwów polskich wobec aktualnych potrzeb nauki*, „Archeion”, t. XXVI, 1956, s. 5.

²² Tamże, s. 7–8.

akt, problem, z którym borykali się już archiwiści okresu międzywojennego na tym samym poziomie co współcześnie. Był jednak problem ze współczesnym zastosowaniem starego rozwiązania i wcześniej wypracowanego modelu, spowodowany głównie zmianami granicznymi państwa polskiego i zmianami organizacji administracji centralnej i terytorialnej. Autorka wskazała, że podstawą nowej organizacji zasobu archiwów stały się dwie zasady: poszanowania zespołu oraz pertynencji terytorialnej. Tych z istniejących w państwowych archiwach, ale wciąż nieprzeanalizowanych, tych będących w posiadaniu osób prywatnych, tych, które z powodu zmian terytorialnych znalazły się w zbiorach zagranicznych. Rozwiązaniem tych kłopotów, w idei Bielińskiej, była wzmożona praca narodowa i międzynarodowa archiwistów. Także kolejnym utrapieniem dla pracowników było udostępnianie dokumentów przez archiwa prywatne, tj. kościelne, partyjne czy wojskowe, które, zdaniem Bielińskiej, powinny ulec ujednoczeniu procedur do podobnych do państwowych²³. Następną sprawą poruszoną w tym podrozdziale była propozycja szkoleń historyków, aby mogli lepiej orientować się w systemie archiwalnym oraz aby byli lepszym wsparciem dla archiwistów²⁴. Ostatnią ze spraw, jaką Bielińska porusza w tym artykule, jest spojrzenie historyków na zadania, jakie miał wykonywać archiwista. Oprócz standardowego zajmowania się, spisywania i brakowania dokumentów było także przewidywanie, czy dane dokumenty będą dla przyszłych historyków ważne, czy też bez większej wartości. O ile jest to ciężkie zadanie, to jednak M. Bielińska zgadza się na takie rozwiązanie, wiążące się z kolejnym podrozdziałem *Sprawy kadrowe*.

W artykule M. Bielińska skupia się bardziej na zagadnieniach sfery techniczno-logistycznej, jak wyszkolenie nowej kadry archiwalnej, która pomimo wzrostu liczebności wciąż nie jest wystarczająca. Także jakość tej nauki pozostawia, zdaniem Bielińskiej, wiele do życzenia i utrudnia życie młodym archiwistom, którym nie brakuje chęci do pracy²⁵.

Kolejnym artykułem, który zostanie omówiony, jest *W sprawie kompendium archiwistyki polskiej z XLVI tomu „Archeionu”*²⁶. Głównym tematem tej rozprawy jest wskazanie czytelnikom, a co za tym idzie kolegom po fachu, że w Polsce nie istnieje odpowiednie kompendium,

²³ Tamże, s. 9–10.

²⁴ Tamże, s. 13–14.

²⁵ Tamże.

²⁶ M. Bielińska, *W sprawie kompendium archiwistyki polskiej*, „Archeion”, t. XLVI, 1967, s. 190–191.

które mogłoby zaspokoić potrzeby współczesnej nauki archiwistycznej, tak jak to miało miejsce za granicą, gdzie było produkowanych wiele specjalistycznych podręczników. Jednakże ponieważ ostatnim opracowanym dziełem tego typu w Polsce był podręcznik Kazimierza Konarskiego *Nowożytna archiwistyka polska i jej zadania*, „Archeion” próbował wspomóc naukę archiwistyki, wydając tom XIX/XX, który był bogaty w dużą liczbę artykułów omawiających podstawy, jak i wewnętrzną pracę zakładów archiwalnych²⁷.

Jednakże, Bielińska podkreśla, Instytut Historyczny PAN ma w swoich planach utworzenie takiego podręcznika, aby wspomóc naukę młodszych pokoleń archiwistów. Z powodu przedłużającego się jednak wydania tego dzieła NDAP postanowiła opublikować własne kompendium — *Kompendium archiwistyki polskiej*, który sama Maria Bielińska określa jako środek doraźny dla młodszego pokolenia pracowników, którzy z niecierpliwością oczekują na wsparcie ze strony IH PAN²⁸.

Następny artykuł, który byłoby warto omówić, to *Wokół dyskusji historyków na temat gromadzenia i wykorzystania materiałów źródłowych* z tego samego XLVI tomu „Archeionu”. Rozpoczyna ona swój wywód od wyróżnienia, że: „od pierwszych miesięcy 1966 r. toczy się na łamach czasopism społeczno-literackich dyskusja na tematy związane z warsztatem pracy historyków [...]”²⁹, która była obserwowana uważnie przez samą grupę archiwistów, ponieważ jej wyniki definitywnie wpływały na przyszły sposób pracy w zakładach archiwalnych. Problem był na tyle poważny, że 13 lipca 1966 r. Biuro Prac Naukowych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych odbyło rozmowę dotyczącą problemów poruszonych w tym numerze zabezpieczania i gromadzenia akt oraz udostępniania ich jak źródła współczesne, a także ustosunkowanie się do relacji i ich gromadzenia jako źródeł wtórnych³⁰.

Według ustaleń tej dyskusji nakreślono dosyć konkretny plan postępowania z dokumentami, które uznano za państwowy zasób archiwalny. Było to gromadzenie, zabezpieczanie oraz odpowiednia klasyfikacja i ewidencja posiadanych i nowo powstałych zasobów. Ważnym punktem pracy nad dokumentacją była próba ich odpowiedniego scalenia, co pomimo wielu

²⁷ Tamże, s. 190.

²⁸ Tamże, s. 190–191.

²⁹ M. Bielińska, *Wokół dyskusji historyków na temat gromadzenia i wykorzystania materiałów źródłowych*, „Archeion”, t. XLVI, 1967, s. 191.

³⁰ Tamże, s. 191–192.

starań wciąż po 11 latach było problemem dla wielu archiwistów i archiwistów³¹. Także na zakończenie tego artykułu Maria Bielińska zapowiedziała, że podobna dyskusja zostanie przeprowadzona w mniejszych komórkach archiwalnych, np. wojewódzkich, w celu zapoznania się z pełnym obrazem i ideami archiwistów polskich³².

Ostatnim z chronologicznie napisanych przez Marię Bielińską artykułów, które są obiektem zainteresowania w tej pracy, jest *Archiwistyka w procesie dydaktycznym*³³ z tomu LIX „Archeionu”. Już na samym wstępie autorka określiła, że powodem napisania tego tekstu były dwa wydarzenia. Pierwszym z nich było wydanie drugiej wersji skryptu Józefa Szymańskiego pt. *Nauki pomocnicze historii od schyłku w. IV do końca XVIII w.* Kolejnym powodem była konferencja naukowa w dniach 24–27 maja zorganizowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach.

W wyniku dyskusji na tym sympozjum zapadło kilka decyzji w zakresie ogólnodydaktycznym, jak i dotyczących poszczególnych nauk. Do tej pierwszej grupy definitywnie należało wprowadzenie do studiów historycznych zajęć i ćwiczeń poświęconych naukom pomocniczym. Miały również odbyć się jeszcze inne konferencje w przyszłości, aby lepiej omówić i przeanalizować ten problem³⁴.

Pod względem archiwistyki też było poruszonych wiele tematów. Na przykład Andrzej Tomczak przypomniał zebrany swój referat *Archiwistyka w uniwersyteckim kursie nauk pomocniczych historii*, w którym to wyraził swą opinię, że dział archiwistyki nie tylko dotyczy nauk pomocniczych historii, lecz także wstępu do badań historycznych, które pomagały lepiej przygotować przyszłych historyków do pracy ze źródłami natury archiwalnej. Także Tomczak przybliżył swoim słuchaczom rozwój nauczania archiwistyki na uniwersytetach w początku XX w. W latach przedwojennych było to robione w sposób monograficzny, oddzielony od historii, by dopiero w okresie powojennym być dołączony do nauk pomocniczych³⁵. W tym czasie, tj. w 1973 r., tylko kilka uniwersytetów, w tym w Toruniu, Poznaniu, Krakowie czy w Warszawie, prowadziło ćwiczenia

³¹ Problem scalania dokumentów był już poruszany w *Z problematyki zabezpieczenia akt najnowszych* w „Archeion”, t. XXVI, który był wydany w 1956 r., gdy ten artykuł był wydany w tomie XLVI w roku 1967.

³² M. Bielińska, *Wokół dyskusji historyków...*, „Archeion”, t. XLVI, 1967, s. 192.

³³ M. Bielińska, *Archiwistyka w procesie dydaktycznym*, „Archeion”, t. LIX, 1973, s. 51–66.

³⁴ Tamże, s. 52–53.

³⁵ Tamże, s. 53.

archiwistyczne, które niestety były ograniczone do podstawowych pojęć i ćwiczeń w zakresie archiwaliów³⁶.

Jako jeden z powodów tych niedociągnięć uznaje Bielińska brak relacji i współpracy między nauczaniem we wstępie badań historycznych z naukami pomocniczymi historii, który jest spowodowany błędem organizacji nauki uniwersyteckiej. Kolejnym z powodów tych niedociągnięć jest brak odpowiednio wykszcolonej kadry dydaktycznej, która nie jest w stanie wyzkolnić nowego, odpowiedniego pokolenia archiwistów. Zdaniem Marii Bielińskiej odpowiednim nauczycielem byłby doświadczony archiwista, który swą wiedzą lepiej by mógł wyszczególnić to, co byłoby potrzebne w przyszłym zawodzie. Zdarza się, że nauczycielem była osoba z doświadczeniem tylko wyjątkowo, na kilku uczelniach, jak podaje ankieta przeprowadzona przez A. Tomczaka³⁷. Zazwyczaj są oni tylko zapraszani na wykłady monograficzne. Na dalszym planie problemem niskiej wiedzy jest słaba znajomość języków obcych, a w szczególności łaciny. Pisze Maria Bielińska: „Znajomość łaciny w zetknięciu z aktami staropolskimi, a także innych języków obcych [...] jest zatrzważająco niska [...]”³⁸. Odpowiedzią na to miałyby być zajęcia z paleografii i neografii. Ostatnim z ważniejszych problemów, który nawet był sygnalizowany przez Marię Bielińską w poprzednich publikacjach, jest brak podręcznika archiwistycznego w języku polskim. Co prawda podkreśla ona, że istnieje literatura obcojęzyczna na ten temat, lecz nie jest ona przystosowana do polskiej myśli archiwistycznej ani jej potrzeb³⁹.

Jako doraźne rozwiązanie M. Bielińska mogła wskazać tylko „Archeion”, który nie był podręcznikiem, lecz jedynie czasopismem, oraz wymieniony skrypt Józefa Szymańskiego poświęcony naukom pomocniczym historii, a dokładnie jego rozdział 12 zatytułowany *Nauka o archiwach*. Analizowała go, pomimo że autor nie był archiwistą, nie istniał podręcznik archiwistyki, który umożliwiłby J. Szymańskiemu dokonanie syntetycznej prezentacji tej dziedziny wiedzy. O ile pierwsze wydanie było poddane recenzji przez eksperta w dziedzinie archiwistyki⁴⁰, autor nie zastosował się do zaleceń recenzenta, pozostawiając tekst, jak to określiła Maria Bielińska: „[...] wykład nauki o archiwach jest w wielu wypadkach niejasny, nieprecyzyjny i często błędny [...]”⁴¹. Aby nie krytykować bezpodstawnie tekstu autora, Maria Bielińska analizuje błędy i problemy na podstawie samego tekstu.

³⁶ Tamże, s. 53–55.

³⁷ Tamże, s. 56.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże, s. 56–57.

⁴⁰ St. Pańków, *Nowy podręcznik — stare problemy*, „Archeion”, t. LIII, 1970, s. 27–40.

⁴¹ M. Bielińska, *Archiwistyka w procesie dydaktycznym*, „Archeion”, t. LIX, s. 57.

Za jeden z pierwszych oraz najważniejszych błędów popełnionych przez J. Szymańskiego uznała M. Bielińska sposób omawiania problematyki poszczególnych nauk pomocniczych. Dla większości z nich problemy były referowane do końca XVIII w., natomiast dla archiwistyki aż do współczesności. Co prawda, jak sama Maria Bielińska określa, archiwistyka przyspieszyła swój rozwój w drugiej połowie XIX w., to należałoby to określić w odpowiedni sposób i przedstawić w odpowiedniej cezurze czasowej⁴².

Kolejnym problemem publikacji było prezentowanie kwestii archiwistyki w sposób dyskusyjny poprzez krytyczne stanowisko wobec szeregu jej tez. Wpłynęło to na charakter skryptu, który miał dostarczyć informacji służących nauce historii, a zawierał negację ówczesnego dorobku teorii i zarządzania archiwami. Brak odpowiedniego opisu wykładni oraz kierunku rozwoju tej nauki mógł wzbudzić u czytelnika błędne przekonanie, że archiwistyka polska jest w stanie kompletnego chaosu i rozkładu, gdzie kwestionuje się podstawowe pojęcia czy idee⁴³.

Kolejnym z błędów było oparcie się na starych opracowaniach odnośnie archiwów, bez informowania czytelnika o pracach i ideach, które zostały przyjęte przez ekspertów w przeciągu 50 lat⁴⁴. Oprócz tego dochodzi błędny podział nauki archiwalnej. Według Szymańskiego były trzy działy:

- Archiwistyka;
- Archiwoznawstwo;
- Archiwistyka stosowana.

Gdy tymczasem, według Marii Bielińskiej, nauka ta została podzielona na:

- Teorię archiwistyki;
- Technikę archiwistyki;
- Archiwoznawstwo;
- Teorię wartościowania materiałów archiwalnych (proponowane przez niemieckich badaczy)⁴⁵.

Następnym problemem było zlekceważenie sprawy czasokresu przechowywania materiałów archiwalnych, które zdaniem autora nie powinny być przedmiotem zainteresowań historyka. Temu sformułowaniu Bielińska definitywnie sprzeciwia się, proponując, aby współpraca historyków i archiwistów ułatwiała obu stronom stosowanie tych dokumentów.

⁴² Tamże, s. 57–58.

⁴³ Tamże, s. 58.

⁴⁴ Tamże, s. 58–59.

⁴⁵ Tamże, s. 58.

Następnym błędem w rozumieniu J. Szymańskiego jest utworzenie nieprecyzyjnej definicji archiwistyki, która nie określa, czy mówi o całej nauce, czy jedynie o pewnej jej części, jak teoria archiwistyki⁴⁶. Tego problemu, jak podkreśla Bielińska, można byłoby uniknąć, gdyby: „[...] sięgnąć do *Polskiego słownika archiwalnego*. Jeśli zaś nie miał zaufania do polskich archiwistów, to należało sięgnąć do *Międzynarodowego słownika archiwalnego* [...]”⁴⁷. Kolejnym błędem autora jest rozdzielanie archiwistyki jako nauki samej w sobie oraz pomocniczej nauki historii, gdy tymczasem proponowane jest uznanie archiwistyki jako jedynie nauki pomocniczej historii, która jest niezbędna⁴⁸. Następną pomyłką autora był kompletny brak wyjaśnień, czym są zasady proveniencji i pertynencji, co byłoby ułatwieniem dla czytelnika⁴⁹. Następnym niedociągnięciem ze strony autora skryptu był ponowny brak dokładności w określeniu definicji, w tym przypadku specjalistycznych katalogów archiwalnych. Nie wyróżnił między innymi, że te katalogi są rzeczowe oraz tematyczne, z których drugie były dobrymi informatorami o zawartości zespołów archiwalnych. Brakuje także w tym miejscu informacji o spisach ewidencyjno-informacyjnych, które stały się podstawowym narzędziem pracy dla archiwistów oraz historyków⁵⁰.

W następnym rozdziale J. Szymański porusza tematykę współczesnej kancelarii. O ile rozkład kancelarii będącej w przeszłości był odpowiednio opracowany zgodnie z najnowszymi publikacjami, to przy omawianiu współczesnych form popełnił on kilka pomyłek. Największym błędem już na samym początku jest określenie, że współczesne kancelarie przechowują tylko jedną kopię dokumentu oraz że nie są odpowiedzialne za brakowanie, co ma miejsce w archiwum zakładowym. Nic bardziej mylnego, ponieważ to specjalne komisje w archiwach państwowych i resortowych dokonują brakowania, gdy archiwiści dokonywali jedynie klasyfikacji i kwalifikacji dokumentacji tego okresu⁵¹. Tymczasem z liczbą dokumentów współcześnie był odwrotny problem, gdyż J. Szymański nie uwzględnił zagadnienia powtarzalności akt. Kolejnym błędnym określeniem Szymańskiego było traktowanie kancelarii i jej praktyki jako stałego bytu, gdy tymczasem był on dynamiczny, często zmieniający się i [gotowy do] utworzenia nowych, lepszych rozwiązań⁵².

⁴⁶ Tamże, s. 59.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże, s. 60.

⁴⁹ Tamże, s. 62.

⁵⁰ Tamże, s. 62–63.

⁵¹ Tamże, s. 63.

⁵² Tamże, s. 64–65.

Rozdział 3. Problematyka akt najnowszych i postępowanie z nimi

Odrębnym tematem, któremu M. Bielińska poświęciła cały artykuł, było postępowanie z aktami najnowszymi. Problem ten był szczególnie żywy w komunistycznym państwie polskim, które teraz miało zmienione granice, jak i zupełnie nową ideologię, która inaczej patrzyła na temat postępowania z dokumentami archiwalnymi. Dlatego też każdy członek rady przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych zastanawiał się nad tym problemem, dzieląc się swoimi opiniami i doświadczeniami. Maria Bielińska też poświęciła temu tematowi w XXVI tomie „Archeionu” pracę pod tytułem *Z problematyki zabezpieczania akt najnowszych*.

Jak sam tytuł tekstu wskazuje, całą uwagę autorka skupia na aktach najnowszych, czyli omawia, jak z nimi postępować, jak je klasyfikować i oceniać ich wartość dla przyszłych historyków. Było to ciężkie zadanie, lecz było ono potrzebne, szczególnie w okresie olbrzymich zmian ustrojowych, terytorialnych czy też nawet programowych. Aby jednak można było lepiej na to spojrzeć, należałoby przejść do tekstu.

Jak rozpoczęła Maria Bielińska, wraz z zakończeniem 2. wojny światowej historycy i archiwiści zaczęli się interesować aktami najnowszymi, między innymi tym, jak powinno się je przechowywać, aktotwórstwem, kwalifikowaniem akt, brakowaniem oraz wspieraniem urzędów i kancelarii w ich zabezpieczeniu. Następnym z ważnych zadań było badanie nad nowymi typami dokumentów, jak zdjęcia, mikrofilmy czy nagrania dźwięku⁵³. Tym samym zagadnieniem w tym momencie zajęło się kilka innych ważnych osób z tej dziedziny, jak zespół czasopisma „Archiwnoje Dielo”⁵⁴ czy K.G. Mitajew w swoim podręczniku *Teoria i praktyka pracy archiwalnej*⁵⁵. Tematem brakowania dokumentów szczególnie zajmował się w latach trzydziestych niemiecki „Archivalische Zeitschrift”⁵⁶. Jednakże za największe nasilenie rozważań na te tematy Bielińska uznała ostatnie miesiące, kiedy to rozmowy stały się tak intensywne, że archiwi-

⁵³ M. Bielińska, *Z problematyki zabezpieczania akt najnowszych*, „Archeion”, t. XXVI, 1956, s. 122–123.

⁵⁴ Było to czasopismo archiwistyczne wydawane w Związku Radzieckim w latach 1930–1942. Przestało się ono ukazywać z powodu wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej.

⁵⁵ Przypisywano temu podręcznikowi kilka błędów, lecz wniósł on duży wkład w teorię archiwistyki; M. Bielińska, *Z problematyki...*, „Archeion”, t. XXVI, s. 123.

⁵⁶ Niemieckie czasopismo poruszające temat archiwistyki, które jest wydawane od 1876 roku aż do dzisiejszego dnia w nieregularnym grafiku. Publikowali w nim: H. Müller, O. Müsebeck, H. Meinert, H.O. Meisner i R. Schaffer.

ści poruszali je nawet na sympozjach i zjazdach naukowych. Do takich zjazdów należała Konferencja Archiwalna „Okrągłego Stołu” w Namur, w Belgii w 1955 r. oraz Międzynarodowy Kongres Archiwistów we Florencji w 1956 roku⁵⁷. Zjazd, który był najbardziej interesujący dla Marii Bielińskiej, był w Weimarze w 1952 r., gdzie Berent Schweineköper wygłosił referat opublikowany w XXV numerze „Archeionu” *O problemach masowości akt w archiwach*⁵⁸.

Maria Bielińska rozpoczyna od, jej zdaniem, dyskusyjnej części tego referatu. Mianowicie Schweineköper uważał, że problem masowości akt mógł mieć rozwiązanie w przetrzuceniu części zespołów archiwalnych z centralnych do terenowych, rozbudowanie magazynów i nagrywanie ich ewentualnie na mikrofilmy⁵⁹. O ile sposób walki nie jest zły per se, jest już akcją spóźnioną, bo rozpoczętą dopiero w archiwach i składnicach akt, gdy ta powinna rozpocząć się już w urzędach i kancelariach. Jak określiła to Bielińska, „[...] aby archiwa w swej codziennej pracy nie były zmuszone do wyłącznego brakowania akt [...]”⁶⁰.

Zdaniem Bielińskiej archiwista drugiej połowy XX wieku nie powinien zajmować się wydzieleniem akt w woluminy i teczki. Powinny być za to odpowiedzialne urzędy oraz kancelarie, porządkujące zebrane dokumenty zgodnie z opracowanym wykazem akt, co nie zawsze było robione w tych instytucjach albo nie przywiązywano zbytnej wagi do tych zadań. Niekonsekwencja w prowadzeniu systemów jakiejś klasyfikacji dokumentów lub nawet ich brak doprowadził do negatywnych skutków i wprowadził chaos przy próbach odnalezienia odpowiedniego dokumentu⁶¹.

Aby zapobiec temu problemowi, który w przyszłości będzie tylko bardziej narastał z powodu napływu akt, powstało opracowanie w większości placówek wykazu akt. Cały spis ułatwiłby placówkom przeprowadzenie już wstępnej oceny wartości dokumentu pod względem prawnym i historycznym. Jednakże, jak podkreśla Maria Bielińska, trudność i ogrom [pracy] przy opracowaniu tego zadania zmusił Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych do rozpoczęcia opracowania ogólnopństwowego wykazu akt⁶².

Proponowane przez NDAP klasyfikacje zagadnień są następujące:
Zarządzanie (planowanie i sprawozdawczość, statystyka, organizacja, koordynacja, kierownictwo, ochrona zakładu pracy);

⁵⁷ M. Bielińska, *Z problematyki...*, „Archeion”, t. XXVI, s. 123.

⁵⁸ Tamże, s. 124.

⁵⁹ Tamże, s. 124–125.

⁶⁰ Tamże, s. 125.

⁶¹ Tamże, s. 125–126.

⁶² Tamże, s. 126.

Siła robocza (kadry, zatrudnienia, płace);
Środki produkcji (inwestycje, zaopatrzenie materialne);
Środki finansowe i rachunkowość⁶³.

Kontynuując swoje rozważania, Maria Bielińska podkreśla, że dopiero w okresie przedwojennym zaczęto wprowadzać w pojedynczych placówkach tego typu dokumenty, lecz często było to niejednolite i nie przestrzegano wyznaczonych zasad. Dopiero ogólnopaństwowy wykaz akt wydany w Związku Radzieckim w 1942 r. stworzył precedens do sporządzenia tego typu dokumentu, który także by zawierał opis przechowywania poszczególnych typów akt⁶⁴.

Innym dokumentem, który okazał się ważny i przełomowy, tym razem na terytorium Polski, była broszura dla zakładów przemysłowych stworzona przez K. Weymana, M. Chodorowską i L. Sadowską, a wydana przez Instytut Ekonomii i Organizacji Przemysłu pod tytułem *Instrukcja o obiegu pism, opracowaniu spraw oraz ewidencji i przechowywaniu akt*. Przy każdym z opisanych odcinków pracy zakładów jest przedstawiona klasyfikacja akt, które przy nim powstają, oraz informacja, jaka jest ich wartość historyczna oraz okres przechowywania⁶⁵.

Podsumowanie

W archiwistyce polskiej występowało dość wiele dyskursów o myśli archiwalnej. Wielu teoretyków miało swoje własne opinie; próbowali przystosować pracę archiwów do współczesnych im realiów. Nie inaczej było z Marią Bielińską, która swoją myśl archiwalną musiała oprzeć na nowej rzeczywistości powojennej Polski. Zmiana granic, w tym utrata dużej części terytorium, ustanowienie komunizmu jako wiodącego ustroju, wzmożona praca biurokratyczna czy zniszczenie wielu dokumentów wskutek działań wojennych — te wszystkie składowe stawiały wiele pytań i nowych potrzeb, jak należy postępować z dokumentacją archiwalną. Nawet tak podstawowe jednostki, jak zbiór archiwalny czy sieć archiwów, wymagały kompletnej przebudowy i rewitalizacji.

Warto też wspomnieć, że w latach jej pracy, to jest w 1952–1965 r., następowało właśnie najwięcej zmian w myśli archiwalnej. Szczególnie było to dla niej ważne, gdyż współtworzyła nowe idee wraz z Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych jako zastępca dyrektora. Ta wysoka pozycja nie tylko sprawiała, że Bielińska miała pewien wpływ na kierunek

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Tamże, s. 126–127.

⁶⁵ Tamże, s. 127–128.

rozwoju, lecz także pozwalała jej dostrzec problemy, z jakimi stykały się powojenne socjalistyczne archiwa na co dzień. Dzięki tym obserwacjom Maria Bielińska mogła w „Archeionie” (który notabene był wydawany przez Naczelną Dyрекję Archiwów Państwowych) na bieżąco badać problemy, informować archiwistów o punkcie widzenia NDAP odnośnie rozwiązywania danych spraw archiwalnych.

Do głównych nurtów, do których M. Bielińska odnosiła się w swoich artykułach, należały: organizacja sieci archiwalnej, która uległa zniszczeniu z powodu wojny oraz zmian terytorialnych; tworzenie pomocy informacyjnych, jak spisów akt czy periodycznych biuletynów informacyjnych, umożliwiających korzystanie z zasobu archiwalnego; zacieśnienie współpracy archiwów i historyków (głównie w kontekście zapewnienia przez archiwistów dobrej informacji o zasobie); problematyka akt najnowszych, w tym między innymi przedstawienie powodów powstawania dużej liczby akt, problem ich klasyfikacji oraz kwalifikacji, czyli ustalenia wartości informacyjnej wiążący się z koniecznością zapoznawania się z opiniami historyków; wykorzystanie zebranych akt dla badań historycznych, w szczególności w kontekście badań nad grupami społecznymi, które przed 1945 r. nie cieszyły się zainteresowaniem historyków w Polsce, lecz wraz ze zmianą ustroju na socjalistyczny znalazły się w centrum zainteresowania robotników i chłopów, grup o niskim statusie społecznym. Jednym z tematów jej rozważań było także kształcenie archiwistów, które było jej zdaniem rzadko omawiane, a w przypadkach, gdy było poruszane, jak było to w skrypcie J. Szymańskiego, było pełne błędów i zastrzeżeń natury merytorycznej.

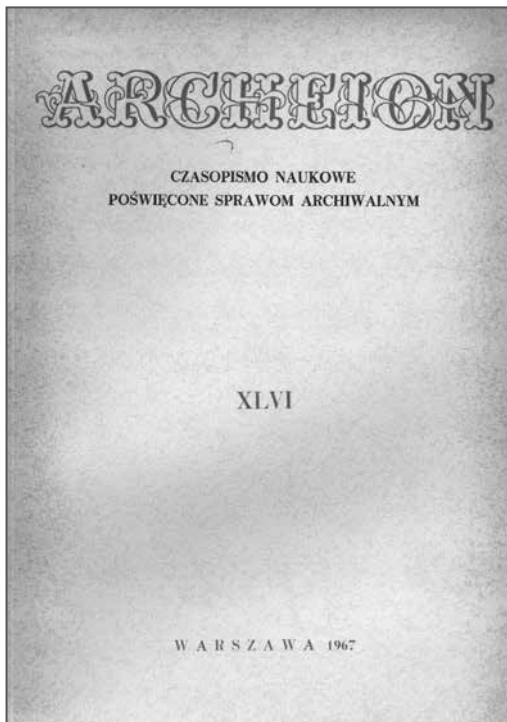
Źródła:

- Maria Bielińska, *Archiwistyka w procesie dydaktycznym*, „Archeion”, t. LIX, 1973, s. 51–66.
- Rafał Gerber, *Cele i zadania służby archiwalnej w Polsce*, „Archeion”, t. IXX/XX, 1951, s. 6–18.
- Dekret z 29 marca 1951 r. o archiwach państwowych, „Archeion”, t. IXX/XX, 1951, s. 4–5.
- Maria Bielińska, *Stan i zadania archiwów polskich wobec aktualnych potrzeb nauki*, „Archeion”, t. XXVI, 1956, s. 3–17.
- Maria Bielińska, *W sprawie kompendium archiwistyki polskiej*, „Archeion”, t. XLVI, 1967, s. 190–191.
- Maria Bielińska, *Wokół dyskusji historyków na temat gromadzenia i wykorzystania materiałów źródłowych*, „Archeion”, t. LXVI, 1967, s. 191–192.

- Maria Bielińska, *Z problematyki zabezpieczania akt najnowszych*, „Archeion”, t. XXVI, 1956, s. 122–130.
- Henryk Altman, *Zagadnienie selekcji akt*, „Archeion”, t. IXXX, 1958, s. 113–130.

Opracowania:

- Janusz Tandecki, *Archiwa w Polsce w latach 1944–1989*, Toruń 2017.
- Kazimierz Konarski, *Nowożytna archiwistyka polska i jej zadania*, 1929.
- Alicja Kulecka, Tadeusz Paweł Rutkowski, *Oczami agenta. Środowiska naukowe i archiwalne w doniesieniach TW „Zyg” — Zygmunta Kolankowskiego*, Warszawa 2012.
- Zdzisław Chmielewski, *Polska myśl archiwalna w XIX i XX w.*, Warszawa 1994.
- Słownik biograficzny archiwistów polskich 1918–1989*, t. I, 1988.
- Andrzej Tomczak, *Zarys dziejów archiwów polskich*, wyd. 2, Toruń 1982.

Anita Chodkowska
Warszawa

SPUŚCIZNA BADACZY HISTORII SYBERII WIKTORII I RENÉ ŚLIWOWSKICH W PAN ARCHIWUM W WARSZAWIE

Archiwum Polskiej Akademii Nauk gromadzi i przechowuje materiały archiwalne wytworzone przez jej władze i instytuty oraz archiwa prywatne uczonych, będące rezultatem ich działalności w różnych dziedzinach nauki. Podstawową informację o posiadanych materiałach opublikowano w przewodnikach po zasobie, z których ostatni przekazywał dane do 1998 roku¹. Nabytki pozyskane w latach 1999–2012 wykazane zostały w specjalnym wydaniu „Biuletynu PAN”². Od tego czasu pełną informację o zasobie znaleźć można na platformie internetowej szukajwarchiwach, gdzie Archiwum PAN ma nr 302.

Zasób Archiwum podzielony jest na trzy grupy, zgodnie z rodzajem przechowywanych w nim materiałów archiwalnych. W dziale pierwszym znajdują się materiały towarzystw i instytucji naukowych niezwiązanych z Polską Akademią Nauk, w dziale drugim dokumentacja wytworzona przez władze, placówki naukowe i jednostki organizacyjne PAN, a dział trzeci tworzą spuścizny po uczonych, twórcach kultury, politykach i działaczach społecznych. Uzupełnieniem tych materiałów są medale, fotografie i mapy gromadzone i przechowywane w odrębnych działach. Pod koniec 2021 r. w zasobie Archiwum było 587 spuścizn oraz 172 spuścizny szczątkowe nazywane u nas drobnymi.

Materiały do działu III Archiwum PAN pozyskiwane są dzięki bezpośredniemu, dobrowolnemu kontaktowi z przekazującymi. Najliczniejszą grupą są dokumenty przekazywane w darze przez spadkobierców twórców, czasami przez nich samych, zdarzają się zapisy testamentowe, przejęcia z placówek, z którymi związany był badacz, a także uzyskane za

¹ *Przewodnik po zasobie Archiwum PAN*, Warszawa 1999.

² „Biuletyn Archiwum PAN”, 2015, nr 54.

pomocą zakupów i depozytów. Na przestrzeni ostatnich 10 lat stan zasobu Archiwum zwiększył się o ponad 446 m.b. materiałów pochodzenia prywatnego³.

Profesor Wiktoria Śliwowska⁴ była jedną z niewielu osób, które same zdecydowały się zadbać o zachowanie swojej spuścizny naukowej. Archiwum przyjmowało jej materiały w latach 2014–2019 przekazywane w kilku transzach i łącznie mające rozmiar ok. 2,30 m.b. Ich uzupełnieniem są buty jakuckie i przepaska⁵, które były darem dla prof. Śliwowskiej. Spis tymczasowy materiałów liczy 101 pozycji.

Wiktoria Śliwowska, urodzona 26 czerwca 1931 r. w Warszawie w rodzinie żydowskiego antykwariusza Józefa Lewina-Łaskiego (Wacława Zawadzkiego) i Sary Łaskiej z domu Fryszman, nauczycielki i początkującej badaczki, od pierwszych dni życia była otoczona ukochanymi przez jej ojca książkami. Po wybuchu 2. wojny światowej rodzina znalazła się na terenie getta warszawskiego. Tam początkowym wykształceniem dziewczynki i okolicznych dzieci zajęła się matka. 31 sierpnia 1942 r. runął świat

Wiktoria i René Śliwowski z ojcem Wiktorii Wacławem Zawadzkiem, członkiem KOR, lata 70., Materiały Wiktorii i René Śliwowskich, APAN, III-477

³ Stan na koniec 2021 r.

⁴ Wiktoria Śliwowska zmarła 27 grudnia 2021 r., René Śliwowski 23 czerwca 2015 r.

⁵ Protokół przekazania 8 grudnia 2014.

Wiktoria i René Śliwowsky w Leningradzie, 1952,
Materiały Wiktorii i René Śliwowskich,
APAN, III-477

dzieciństwa Wiktorii. Podczas kolejnej „akcji” na jej oczach niemieccy żołnierze zastrzelili matkę i postrzelili ojca. Dalsza rodzina wyprowadziła dziewczynkę na aryjską stronę i umieściła w zaprzyjaźnionym domu pod przybranym nazwiskiem Załęska. Do końca wojny czekało ją jeszcze kilka przeprowadzek. W okupowanej Warszawie skończyła szkołę powszechną i rozpoczęła naukę w I klasie gimnazjum na tajnych kompletach. Tak sama po latach napisała: „Uczyłam się zresztą średnio, zwłaszcza niechętnie łaciny, z której miałam chyba poprawkę”⁶. Dłuższy czas i powstanie warszawskie przeżyła w domu Jadwigi Świerczyńskiej, która w 1999 r. otrzymała dyplom Yad Vashem „Sprawiedliwy

wśród Narodów Świata”. Opieką otaczał ją również ojciec, ukrywający się w innej części miasta. Po zakończeniu wojny Wiktoria Śliwowska przez pewien czas przebywała w żydowskim domu dziecka w Krakowie. Szkołę średnią — Liceum im. Bolesława Limanowskiego — ukończyła już w Warszawie i zaraz po maturze w 1949 r., wyjechała do Leningradu (Petersburga), nie znając jeszcze języka rosyjskiego. W Państwowym Instytucie Pedagogicznym im. Aleksandra I. Hercena poznała studenta tegoż Instytutu René Śliwowskiego, urodzonego 2 lutego 1930 r. w Firminach we Francji w rodzinie polskich emigrantów, którego już w 1950 r. poślubiła. Tak sama pisała: „Pierwszy pocałunek 1 maja 1950 r., ślub 7 października tego roku, w Leningradzie”⁷. Byli bardzo młodzi, niemalże w tym samym wieku, studiowali w tej samej placówce, mieli podobne zainteresowania, różniły ich tylko przeżycia wojenne. Po powrocie do

⁶ Materiały Wiktorii i René Śliwowskich, APAN, III-477.

⁷ Tamże.

Wiktoria Śliwowska na tle portretu swojej matki Sary, 1957, Materiały Wiktorii i René Śliwowskich, APAN, III-477

Warszawy małżonkowie rozpoczęli pracę na Katedrze Języka Rosyjskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Wiktoria w następnym roku podjęła studia doktoranckie w Instytucie Historii PAN, gdzie pod kierunkiem prof. Stefana Kieniewicza obroniła pracę doktorską poświęconą rosyjskim fourierystom, tzw. pietraszewcom (1960 r.), a René przeniósł się na Katedrę Literatury Rosyjskiej UW. Jego praca doktorska dotyczyła młodzieńczej twórczości A. Czechowa i z dramaturgiem tym był związany przez następnych pięćdziesiąt lat. Od 1984 r. pełnił funkcję dyrektora Instytutu Rusycystyki i jednocześnie kierownika Zakładu Literatury Rosyjskiej i Radzieckiej UW.

Wiktoria Śliwowska dalsze swoje prace poświęciła stosunkom polsko-rosyjskim i historii Rosji, zwłaszcza epoce Mikołaja I. Uczestniczyła w opracowaniu i edycji źródeł do dziejów powstania styczniowego. Ta wielka publikacja licząca 25 tomów stanowiła efekt pracy blisko 80 historyków i archiwistów polskich i rosyjskich⁸. Unikatowość i bogactwo materiałów zawdzięcza m.in. otwarciu archiwów rosyjskich dzięki „odwilży” N. Chruszczowa. Doświadczenie nabyte przy tej pracy zaowocowało redakcją nowej serii źródeł *Polskie ruchy społeczno-polityczne*

⁸ Opublikowane w latach 1961–1986.

Wiktorii i René Śliwowskiej w Moskwie, początek XXI wieku, Materiały Wiktorii i René Śliwowskich, APAN, III–477

*i życie literackie 1832–1855. Studia i materiały*⁹, przygotowanej wraz z Włodzimierzem Dżakowem. Jej rozprawa habilitacyjna zatytułowana *W kręgu poprzedników Hercena*¹⁰ dotyczyła pierwszych rosyjskich emigrantów. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskała w 1985 r., a zwyczajnego w 1994 r. Za swoich mistrzów w pracy naukowej uważała prof. Stefana Kieniewicza i prof. Juliana Grigorjewicza Oksmana, w którego domu miała możliwość poznania wielu badaczy i pisarzy rosyjskich.

René Śliwowski habilitował się na podstawie pracy poświęconej dramaturgii rosyjskiej XIX w. pt. *Od Turgieniewa do Czechowa*¹¹. Tytuł profesora nadzwyczajnego nadano mu w 1981 r., a w 1988 r. profesora zwyczajnego. Oprócz pracy dydaktycznej poświęcił się pracy przekładowej i krytycznoliterackiej. Tłumaczył na język polski prozę Andrzeja

⁹ Druk: Warszawa 1978.

¹⁰ Druk: Warszawa 1971.

¹¹ Druk: Warszawa 1970.

Płatonowa, Walerego Briusowa, Fiodora Sołoguba, a także współczesnych pisarzy radzieckich, jak Wiktor Koniecki, Irakli Andronikow czy Michał Zoszczenko. Stopniowo głównym punktem jego zainteresowania stały się dzieje rosyjskiej dramaturgii XIX w.

Wiktoria Śliwowska wiele lat zajmowała się także dziejami polskich zesłańców XIX w. Kierowała zespołem, który uzupełniał i unowocześniał bazę danych zesłańców postyczniowych wywiezionych jako katorżnicy i osiedleńcy przede wszystkim na Syberię. W 1998 r. opublikowała słownik biograficzny *Zesłańcy polscy w Imperium Rosyjskim w pierwszej połowie XIX wieku*, w którym znalazło się około 3 tys. biografów.

Wiele lat aktywnie uczestniczyła w pracach Komisji Syberyjskiej (od 1994 r.) obecnie funkcjonującej pod nazwą Komisja Badań nad Historią Syberii przy Komitecie Historii Nauki i Techniki PAN¹².

Wiktoria Śliwowska starannie wyselekcjonowała materiały archiwalne przed przekazaniem ich do Archiwum PAN. Szczególną troską otoczyła korespondencję wpływającą, która została ułożona w paczki i opisana nazwiskiem nadawcy. Inne materiały również zostały przez autorkę przejrzane i wstępnie opisane. Dzięki temu powstał spis zdawczo-odbiorczy, który daje pobieżną informację o zawartości spuścizny. Obecnie materiały są w trakcie porządkowania i inwentaryzowania.

W Archiwum PAN materiały archiwów prywatnych porządkowane są zgodnie z *Wytocznymi opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*¹³. Przewidują one podział materiałów na siedem podstawowych grup, a w ich obrębie na podgrupy. Już spis zdawczo-odbiorczy pozwala na stwierdzenie, że spuścizna Wiktorii Śliwowskiej, a właściwie Wiktorii i René Śliwowskich, zawiera materiały należące do wszystkich grup. Szczególnie dużo miejsca w spuściznie zajmują opracowania naukowe, artykuły i materiały do ich powstania autorstwa obojga małżonków. Wiktoria Śliwowska w jednym ze swoich wystąpień przyznała, że pracowali z mężem razem, przy jednym stole; ona zajmowała jedną połowę, a on drugą, nie przeszkadzając sobie. Wspominała także, że redagowali sobie nawzajem teksty, wymieniali się nimi i podpisywali wspólnie niezależnie od wkładu pracy. Razem opublikowali ponad 300 artykułów poświęconych „szeroko pojętej problematyce społecznej i kulturalnej związanej z dziejami Imperium Rosyjskiego”¹⁴. W ich archiwum prywatnym znajdują się

¹² Eugeniusz Niebelski, Zbigniew J. Wójcik, *Jubileusz profesora Wiktorii Śliwowskiej*, „Wrocławskie Studia Wschodnie”, 2008, nr 12, s. 367–369.

¹³ Druk: Warszawa 1990.

¹⁴ Materiały Wiktorii i René Śliwowskich...

materiały do wspólnych książek *Aleksander Hercen*¹⁵ i *Andrzej Platonow*¹⁶. Odnajdziemy także fragmenty i materiały do opracowań poświęconych polskim zesłańcom, ich pamiętnikarstwu i modlitewnikom, w tym fragmenty książki *Ucieczki z Sybiru*¹⁷ autorstwa Wiktorii Śliwowskiej, oraz do historii stosunków polsko-rosyjskich — przedmiot zainteresowania René. Ważną częścią spuścizny są materiały do kolejnej wspólnej pracy, tym razem wspomnieniowej, pt. *Rosja, nasza miłość*, ponadto fragmenty książki o ojcu Wiktorii pt. *Pan Puchatek. Rzecz o Wacławie Józefie Zawadzkiem*¹⁸ oraz jego drobne dokumenty osobiste, dyplomy honorowe za wieloletnią działalność bibliofilską i wydawniczą, pożegnania i nekrologi¹⁹.

Zdjęcie maturalne René Śliwowskiego, 1949, Materiały Wiktorii i René Śliwowskich, APAN, III-477

Inną liczną grupą materiałów są recenzje tłumaczeń książek rosyjskich wydawanych w Polsce. Erudycja i znajomość tematu Śliwowskich dawała czytelnikowi doskonałe wskazówki w wyborze wartościowych książek. Wśród materiałów warsztatowych znajdziemy notatki i wypisy z archiwów wileńskich, lwowskich, irkuckich i omskich, gdzie przebywali na badaniach naukowych.

W grupie materiałów działalności umieszczono korespondencję wykazującą zaangażowanie Wiktorii Śliwowskiej w zakup dla Instytutu Historii PAN stworzonej przez prof. Eugeniusza Kozłowskiego²⁰ kartoteki — biogramów zesłańców popowstaniowych, a następnie w jej opracowanie i opublikowanie. Innymi materiałami z grupy działalności są dokumenty redakcyjne i wydawnicze, m.in. dotyczące publikacji materiałów źródłowych do historii powstania

¹⁵ Druk: Warszawa 1973.

¹⁶ Druk: Warszawa 1983.

¹⁷ Druk: Warszawa 2005.

¹⁸ Druk: Warszawa 2006.

¹⁹ Materiały Wiktorii i René Śliwowskich...

²⁰ Eugeniusz Kozłowski (1925–1995), historyk, pracownik naukowy Wojskowego Instytutu Historycznego, www.wikipedia.org/wiki/Eugeniusz_Kozłowski, 8 lutego 2022.

styczniowego. Korespondencja informuje także o działalności w Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia.

Wiktoria Śliwowska przekazała również drobne materiały biograficzne dotyczące jej samej oraz męża. Są tam autobiografie, nominacje i powołania, a także jej zapiski wspomnieniowe.

Dużą część przekazanej spuścizny stanowi korespondencja. Jak już wspominałam, została ona przed przekazaniem dokładnie posegregowana i opisana. Możemy stwierdzić, że Śliwowsy utrzymywali stały kontakt z liczną grupą rosyjskich działaczy społecznych i pisarzy, jak: Julian Oksman (Юлиан Оксман), Władimir Dżakow (Владимир Дьяков), Witalij Siomin (Виталий Семин), Bułat Okudżawa (Булат Окуджава), Andriej Griszunin (Андрей Гришунин), Piotr Zajonczkowski (Пётр Зайончковский) i wielu innych. Dokładne opracowanie korespondencji, spisanie wszystkich nadawców i precyzyjne datowanie listów pozwoli na właściwą ocenę wartości tego zbioru.

Spuściznę uzupełniają drobne publikacje dedykowane Śliwowskim stanowiące obraz ich zainteresowań naukowych.

Jest to druga w Archiwum PAN po spuściznie Ludwika Bazylowa spuścizna poświęcona historii Rosji. Jesteśmy niezwykle dumni, że już niedługo będziemy mogli udostępnić ją czytelnikom.

Joanna Arvaniti
Warszawa

**„SZKICE SYBERYJSKIE” W TWÓRCZOŚCI
„UKOCHANEGO PISARZA POKOLENIA”
ADAMA SZYMAŃSKIEGO W OPARCIU
O MATERIAŁY JEGO SPUŚCIZNY
PRZECHOWYWANEJ W PAN ARCHIWUM
W WARSZAWIE**

Adam Szymański, pseudonim Adam Lach, pisarz, publicysta, prawnik, działacz spiskowy, zesłaniec, urodził się 16 lipca 1852 r. w Hruszniewie na Podlasiu, na lewym brzegu Bugu (powiat konstantynowski). Jego rodzice pochodzili z zubożałej szlachty pielęgnującej tradycje patriotyczne, sięgające konfederacji barskiej. Był pierworodnym synem Jana (zm. 1864), byłego kleryka seminarium duchownego w Janowie Podlaskim, usuniętego z seminarium za rzekome wolnomysłicielstwo (z tamtych czasów pozostała mu bogata domowa biblioteka, która zachwyliła jego syna Adama). Jan, cywilny powstaniec 1863 r., prawie wszystkie swoje oszczędności oddał na potrzeby powstania, udzielał też pomocy rannym i ukrywającym się powstańcom. Potem został kasjerem w dobrach Jana Szydłowskiego. Matką Adama była Józefa z Remiszewskich (zm. 1872). Adam miał brata Władysława (1864–1923), przedsiębiorcę w przemyśle naftowym, dyrektora Towarzystwa Handlu, Przemysłu i Rolnictwa we Lwowie, i mieszkającą na stałe w Siedlcach siostrę Cecylię. Pierwsze nauki Adam pobierał w domu (ojciec widział w nim przyszłego ucziwego rzemieślnika), potem w szkole elementarnej reformatów w Węgrowie, którą ukończył w 1863 r., i w gimnazjum w Siedlcach. W dzieciństwie był świadkiem walk powstańczych, carskich egzekucji na polskich powstańcach, represji popowstaniowych, rusyfikacji oświaty na Podlasiu. Zrobiło to na młodym uczuciowym człowieku wielkie wrażenie i ukształtowało jego późniejszą postawę patriotyczną i moralną. Doceniał rolę kobiet w wychowaniu i kształtowaniu młodzieży. Jeszcze jako uczeń zadebiutował relacją

z odczytu *O stanowisku kobiety wobec społeczeństwa* („Gazeta Polska”). Oprócz działalności publicystycznej na życie i dalszą naukę dorabiał też korepetycjami. Ukończył studia prawnicze w 1877 r. na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim z dyplomem kandydata nauk prawnych, uzyskanym na podstawie rozprawy o prawach kobiet w dawnej Polsce. Fragmenty rozprawy włączył do obszernego artykułu o roli kobiet w społeczeństwie pt. *W obronie pokrzywdzonej przeszłości* („Tygodnik Powszechny”). Na UW poznał Konrada Prószyńskiego, pisarza, działacza, wydawcę, który właśnie wrócił z zesłania. Szymański działał w założonym przez Prószyńskiego tajnym Kole Bibliotecznym (gromadzenie polskich książek, odwiedzanie miejsc pamięci narodowej, wydawanie i rozprowadzanie ulotek patriotycznych). W tym okresie publikował artykuły utrzymane w duchu pozytywizmu w „Opiekunie Domowym”, „Dzienniku Poznańskim”, „Wieku”, „Tygodniku Powszechnym”. Pisał artykuły na temat cnót publicznych, oświaty, wychowania domowego, praw kobiet, przestępczości, praw robotników, rozwoju przemysłu, poszanowania tradycji oraz przywiązania do wartości narodowych.

Antoni Kamiński, *Adam Szymański*, 1913, APAN

Mianowano go komisarzem na zabór rosyjski zawiązanego w Wiedniu 1877 r. Rządu Narodowego z misją zorganizowania tajnej organizacji, tymczasowo przeciwdziałającej powstaniu, ale gotowej do niego po przystąpieniu Austrii do wojny z Rosją. Napisał wówczas we Lwowie *Odezwę do narodu*, w której wskazywał na niepodległość jako cel tworzonej tajnej organizacji. W Warszawie razem z Janem Ludwikiem Popławskim, publicystą, politykiem i jednym z głównych twórców ideologii narodowo-demokratycznej, założył kolejną tajną organizację, liczącą — mimo usilnych starań o pozyskanie jak największej liczby członków — zaledwie około trzydziestu osób. Uwagę władz policyjnych na działalność tego „fantasty niepoczytalnego” i „bezbożnika” zwróciła anonimowa broszura *Na jaw*,

uszedł z życiem dzięki troskliwej opiece żydowskiego lekarza Frydberga, który postawił mu na prośbę samego pacjenta cięte bańki, i polskiego lekarza więziennego Płaskowieckiego. Czyste powietrze i urzekające syberyjskie krajobrazy uzdrowiły młodego „przestępcę”. Objęty nadzorem policji, zamieszkał w domu polskich zesłańców. Pierwsi Polacy przyjechali do Jakucka z zagończykami kozackimi. Ci, których do dziś się tam wspomina, to zesłańcy po powstaniu styczniowym i rewolucjoniści z końca XIX stulecia. Kolejne fale Polaków pochodzą już z XX w.: konsekwencja traktatu ryskiego z 1921 r. i 17 września 1939 r. Kiedy w 1990 r. uchwalono Deklarację Suwerenności Państwowej Jakucji, podstawowymi lekturami stały się tu prace Wacława Sieroszewskiego, Edwarda Piekarskiego i Adama Szymańskiego. Odtwarzanie języka jakuckiego jest dziś możliwe dzięki dwunastotomowemu *Słownikowi jakuckiego języka* Edwarda Piekarskiego, polskiego badacza Syberii, lingwisty, sybiraka, autora *Wzorów twórczości ludowej Jakutów*, członka Akademii Nauk ZSRR (od 1927), oraz słownikom Adama Szymańskiego, a system wierzeń — szamanizm — odzwierciedlony został na stronach monografii Sieroszewskiego, pisarza, podróżnika, badacza, etnografa Syberii i działacza niepodległościowego, *12 lat w kraju Jakutów*. O Polakach myśli się tu z wielkim szacunkiem. Polak to naukowiec. Ponadto wciąż istnieje pamięć o wspólnym najeźdźcy. „Polacy w kraju nie mają pojęcia, co dla Jakuta znaczy Polska — mówi Walentyna Szymańska (zbieżność nazwisk przypadkowa), krzewicielka polskości na syberyjskiej ziemi, przewodnicząca Stowarzyszenia „Dom Polski”, prezesa Polonii. Oni, Jakuty, wiedzą, skąd się wzięły Góry Czerskiego. Polak to ktoś mądry, lepszy”¹. W Jakucku znajduje się pomnik poświęcony polskim zesłańcom. Szymański prowadził tu m.in. naukowe badania geograficzne i etnograficzne nad Jakutami. Udzielał korepetycji oraz pracował jako pomocnik ślusarza. U gubernatora Syberii Wschodniej G.F. Czerniajewa bezskutecznie zabiegał o zgodę na prowadzenie handlu i udzielenie pożyczki. W roku 1880 poznał przybyłą w połowie października 1879 r. i osadzoną w więzieniu w Jakucku 28-letnią Nadzieję Smecką (1851–1918), córkę nieżyjącego już Mikołaja Smeckiego, generała, dyrektora Instytutu Mierniczego w Moskwie, i Olgi z domu Gribanowej, była studentką politechniki w Zurychu, działaczkę organizacji Ziemia i Wola. Smecka została pojmana w czasie ucieczki z Irkucka, gdzie odbywała karę więzienia za udział w organizacjach narodnickich. Jako prawnik

¹ Walentyna Szymańska nie umie dobrze mówić po polsku. Jej rodzice zostali wywiezieni z Kamieńca Podolskiego w 1936 r. Babcia Szymańskiej urodziła się w Gdańsku i to ona właśnie nauczyła Walentynę modlić się w języku polskim.

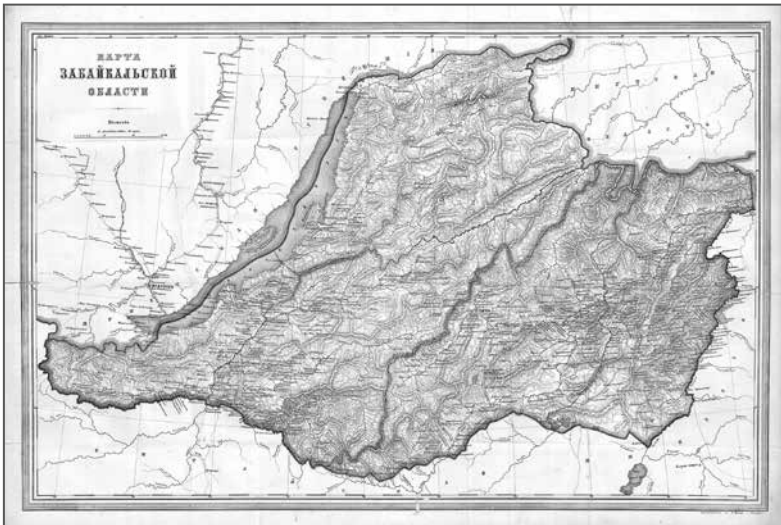

Mapa trasy podróży profesora Adolfa E. Nordenskiölda wokół północnych krańców Azji na parowcu „Vega” w 1878 r., 1879, Materiały Adama Szymańskiego, APAN, III–24, j. 20

z wykształcenia Szymański pisał dla niej apelacje do senatu w Petersburgu w sprawie poprawy warunków w celi i darowania jednego roku więzienia. Prośby zostały rozpatrzone przychylnie. 16 czerwca 1880 r. za zgodą władz gubernialnych Szymański poślubił Nadieżdę Smecką w jakuckiej cerkwi pw. Jana Chrzciciela. Małżeństwo zesłańców wywołało zdziwienie i liczne kontrowersje. Krążą informacje, że przed ślubem Szymański prowadził hulaszczy tryb życia, a Nadieżda chciała uratować obiecującego pisarza, którego talent już wtedy dostrzegła, przed alkoholizmem. Oboje marzyli, ale Nadieżda była inicjatorką, o wspólnej ucieczce z więzienia bez krat. Możliwości ucieczki stały się realne, gdy do Jakucka przyplłynął statek wyprawy polarnej szwedzkiego podróżnika. W spuściźnie Adama Szymańskiego w Archiwum PAN jest doskonałej jakości mapa z roku 1879 trasy podróży profesora Adolfa E. Nordenskiölda wokół północnych krańców Azji na parowcu „Vega” w 1878 r. Dodam, że w tej samej spuściźnie jest też druga wspaniale zachowana mapa z końca XIX w. przedstawiająca obwód zabajkalski².

² Materiały Adama Szymańskiego, APAN, III–24.

Próba ucieczki Szymańskich została udaremniona. Szymański nadal więc prowadził badania geograficzne i etnograficzne Syberii Wschodniej; zbierał materiały do słownika języka jakuckiego i nigdy niewydanej rozprawy *Ziemia jakucka i jej mieszkańcy*, której bezcenny rękopis znajduje się w zbiorach Archiwum PAN. Materiały Adama Szymańskiego zostały zakupione do zbiorów Archiwum PAN w 1954 r. Wstępne prace nad uporządkowaniem materiałów przeprowadzono już w 1954 r., ostateczny układ został im nadany w 1956 r. W zbiorach Archiwum PAN materiały Adama Szymańskiego mają sygnaturę III–24. Opublikowano je w 9 numerze „Biuletynu Archiwum Polskiej Akademii Nauk” w 1966 r. Materiały Szymańskiego podzielono na trzy grupy: I. Praca naukowa *Ziemia jakucka i jej mieszkańcy*, II. Materiały warsztatowe, III. Materiały osób obcych. Praca *Ziemia jakucka i jej mieszkańcy* składa się z 15 zeszytów, które zatytułowano: *Wstęp, historia zdobycia ziemi jakuckiej* (30 kart); *Dodatek do wstępu* (16 kart); *Góry* (29 kart, góry wilejskie, brzozowe, witymskie, nadoleniowskie, wierchojańskie, Charanłach, Kolar, oleniowsko-leńskie), ogólne uwagi o górach, ogólne uwagi geologiczne, krótki rys historyczny badań geologicznych, góry Stanowe albo Jabłonowe; *Flora* (6 kart); *Pochodzenie Jakutów, wspólność Jakutów z dzisiejszymi mieszkańcami Chalczi* (7 kart); *Rzeki* (trzy zeszyty, 68 kart); *Kraj i ludność, ziemie*

Mapa obwodu zabajkalskiego, b.d., Materiały Adama Szymańskiego, APAN, III–24, j. 20

starojakuckie i nowojakuckie (51 kart); *Klimat* (7 kart); *Jezióra, środki komunikacyjne, metody podróżowania, jarmarki, handel, traktaty* (28 kart); *Jakuci* (2 zeszyty, 59 kart); *Polacy w Syberii* (12 kart); *Bibliografia w języku polskim i rosyjskim* (83 karty). Każdy zeszyt stanowi odrębną całość. Jak wynika ze wstępu do pracy, autor liczył się z tym, że nie wszystkie zeszyty dotrą do rąk czytelników. Pisał: „Pracę całą rozdzielałam na części, z których każda oddzielnie przedstawiać będzie skończoną całość (j. 1). Rozprawa została napisana samodzielnie, atramentem, na gładkim papierze bez linii, w języku polskim. Pismo jest dosyć czytelne. Stan zachowania materiałów grupy I jest dobry. Grupa II obejmuje sześć jednostek. Są to najczęściej niedatowane słowniczki języka jakuckiego i ludów pokrewnych (nazwy rzek, gór, miejscowości i jakuckich produktów spożywczych) oraz notatki, wypisy z literatury, dwie wspomniane powyżej mapy oraz wycinki z gazet dotyczące ziemi jakuckiej z 1882 i 1893 r. Grupa III obejmuje trzy jednostki. Są to: ośmiokartkowy artykuł Stanisława Wiskowskiego *Witym*, zamieszczony w piśmie „Sybir” nr 50 z 1882 r., przepisany i prawdopodobnie przetłumaczony przez Adama Szymańskiego, z jego uwagami na marginesie; rękopis z około 1885 r. w języku rosyjskim Adama Jastrzębskiego *Powstanie Polaków na krugobajkalskiej drodze w 1866 r.* (14 kart) i rękopis (7 kart) w języku rosyjskim dwóch nieznanych autorów z nieustalonego roku *Очерки Верхоянского округа*³.

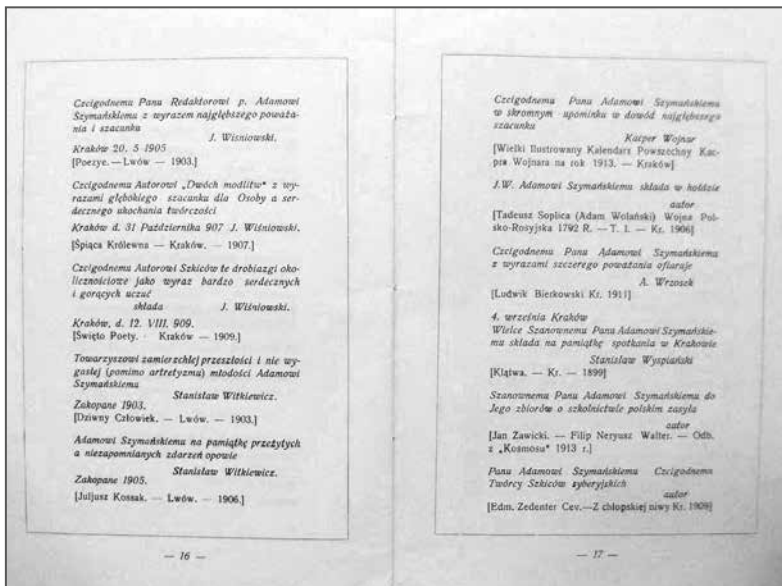
Tymczasem na mocy decyzji gubernatora G.F. Czerniajewa Szymańscy opuścili 14 sierpnia 1882 r. Jakuck i przybyli 7 września do Kireńska nad Leną. W roku 1884 ponownie zostali skierowani do Irkucka, a w sierpniu tego roku przeniesieni do Bałagańska nad Angarą. Powodem tak częstych zmian miejsca pobytu było m.in. niedostosowanie się zdrowotne zesłańca do warunków klimatycznych. W marcu 1885 r. uzyskał Szymański prawo pobytu w europejskiej części Rosji i w czerwcu zamieszkał z rodziną w Strielicy nad Wietługą (gubernia kostromska), w pięknej i wielkiej posiadłości Smeckich. Dzięki rodzinie żony miał dobrą sytuację materialną, zapewniającą mu swobodę pracy twórczej i dostatnie życie. Latem, dzięki wstawiennictwu teściowej generałowej Olgi Smeckiej, dostał zezwolenie na krótką wizytę w Warszawie i Siedlcach, gdzie odwiedził siostrę Cecylię i gdzie odżyły cudowne wspomnienia z dzieciństwa. Radość z pobytu w Polsce została jednak zakłócona. Napisało: „I oto w tej ukochanej, wyidealizowanej w marzeniach wygnańczych Warszawie ludzie poznający go uciekali odeń jak od zapowietrzonego, jedni z obawy przed

³ Honorata Obuchowska-Pysiowa, *Materiały Adama Szymańskiego*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk, 1966, nr 9, s. 82–87.

skompromitowanym, inni wprost sądząc, że Adam Szymański uciekł z Syberii, więc jest tym bardziej niebezpieczny. Straszne to na nim zrobiło wrażenie, wstrząsnęło do głębi”⁴. W Warszawie zaczął pisać opowiadanie *Srul z Lubartowa*, które ukończył po powrocie do Strielicy i opublikował w petersburskim „Kraju”, lwowskiej „Gazecie Narodowej” i warszawskim „Wiek”. Od roku 1886 do połowy 1887 mieszkał z rodziną w Charkowie, oczywiście był cały czas pod nadzorem policji. Praktykował tam jako adwokat. Zachęcony gorącym przyjęciem *Srula z Lubartowa*, napisał kolejne opowiadania: *Pan Jędrzej Krawczykowski*, *Maciej Mazur*, *Stolarz Kowalski*, *Przewoźnik*. Opowiadania Szymańskiego połączone osobą narratora zostały zebrane w tomie *Szkice*, zyskując wielkie uznanie krytyków i czytelników. W czerwcu 1887 r. Szymański zamieszkał w Petersburgu, którego „nie znosił w najgłębszych tajnikach swej duszy”. „Zżył się nawet potem z tym miastem szatańskim, ale przerażało go ono zawsze.”⁵ Przyznano mu wówczas członkostwo Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego w uznaniu zasług literackich. W roku 1889 kupił na licytacji majątek Otrada (gubernia kałuska), w którym zamieszkał wraz z rodziną i zajął się prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Początkowo, dopóki zdrowie pozwalało, w gospodarstwie pomagała mu żona. Do pracy na roli miał zamiłowanie od dawna, myślał o tym jeszcze na Syberii. Zachęcony powodzeniem *Szkiców*, ogłosił w roku 1890 w Petersburgu ich drugi tom. Książka zawierała opowiadanie *Dwie modlitwy* oraz nowelę *Hanusia*. W Otradzie napisał jeszcze opowieść o podobnej tematyce *Pan Antoni*. W związku z chorobą żony (cierpiała na manie prześladowcze) w roku 1893 wyjechał z nią do Warszawy do szpitala, a potem odwiedzili razem Kraków i podróżowali po Europie (Austria, Szwajcaria, Belgia, Niemcy). Wobec pogorszenia się stanu zdrowia żony zmuszony był umieścić ją w szpitalu psychiatrycznym, z którego wyszła dopiero w 1901 r. Od tego roku Szymańscy żyli w separacji. Nadieżda zmarła w Moskwie 3 maja 1918 r. w całkowitym osamotnieniu. Po śmierci w roku 1894 cara Aleksandra III Szymański uzyskał prawo powrotu do Królestwa Polskiego, jednak ze względu na stan żony pozostał w Petersburgu i tylko raz w roku przyjeżdżał do Warszawy i Krakowa. Jesienią 1900 r. odpoczywał w Zakopanem w pensjonacie „Liliana”, gdzie napisał opowiadanie *Uroczysta wigilia* oraz baśń dla syna *Z jakuckiego Olimpu*. Wygłaszał również odczyty, których słuchano zawsze chętnie, uważnie i z szacunkiem.

⁴ Bohdan Burdziej, *Inny świat ludzkiej nadziei. Szkice Adama Szymańskiego na tle literatury zsyłkowej*, Toruń 1991, s. 30.

⁵ Tamże, s. 31.

Dedykacje na książkach ofiarowanych Adamowi Szymańskiemu, Warszawa 1929, BAPAN

W czerwcu 1903 r. zamieszkał samotnie w Krakowie. Rozwinął tu działalność pedagogiczną i jako zwolennik oświaty ludu opublikował *Odezwę w sprawie reformy wychowania i nauczania*. Założył Towarzystwo Zreformowania Wychowania i Nauczania i redagował jego organ kwartalnik „Reforma Szkolna”. Zgromadził największy w kraju prywatny księgozbiór pedagogiczny. Utrzymywał szerokie kontakty towarzyskie, m.in. z Adamem Asnykiem, Karolem Estreicherem, Adamem Grzymałą-Siedleckim, Bronisławem Piłsudskim, Janem Kasprowiczem, Józefem Kotarbińskim, Marianem Zdziechowskim, Tadeuszem Micińskim, Jackiem Malczewskim, malarzem, jednym z głównych przedstawicieli symbolizmu przełomu XIX i XX w. „Chodzili razem we dwóch po mieście [Krakowie] i prowadzili długie i bardzo serdeczne i poufne rozmowy o sprawach polskich.”⁶ W roku 1914 wyjechał na leczenie do Druskiennik, gdyż stan jego zdrowia gwałtownie się pogorszył (reumatyzm, rozstrój nerwowy, gruźlica, białkomocz), po czym przeniósł się do Moskwy. Po tygodniowej chorobie zmarł tam 6 kwietnia 1916 r. w obecności syna i doktora Tadeusza Klimowicza. Został pochowany 8 kwietnia na cmentarzu Lefortowski

⁶ Tamże, s. 32.

(obecnie cmentarz Wwiedieński) po mszy w kościele św. Piotra i Pawła. Grób jego został po latach odnaleziony (długo utrzymywano, że nagrobek Szymańskiego nie zachował się) dzięki staraniom Mariny Rutkowskiej i przedstawicieli władz polskich w Moskwie. W Dzień Zmarłych w 1995 r. odbyła się uroczystość poświęcenia grobu Szymańskiego. Szymański powiedział kiedyś: „Zasadniczą cechą mej duszy jest smutek”⁷. To prawda, wielki smutek towarzyszył mu przez całe jego życie. Napisał: „Pokażcie mi bóle i radości wasze — mówi mądrość wszystkich narodów — a pokażecie mi dusze swoje”. Jego syn Jan (1881–1953), od roku 1918 działacz społeczny, referent do walki z alkoholizmem przy Ministerstwie Zdrowia Publicznego, wydawca czasopisma „Walka z Alkoholizmem”, odziedziczył olbrzymią bibliotekę pedagogiczną, którą przeniósł po śmierci ojca do Warszawy, gdzie doszczętnie spłonęła w powstaniu warszawskim w 1944 r. Jako ciekawostkę dodamy, że po motywy ze *Szkiców* sięgnął Bolesław Prus, układając syberyjską biografię Stanisława Wokulskiego w *Lalce*. *Szkice* przetłumaczono na wiele języków: angielski, francuski, niemiecki, szwedzki, włoski, czeski, słowacki, rosyjski, węgierski i esperanto. Syn Jan wydał *Szkice* w roku 1916 w Moskwie po śmierci ojca. Pisarz Józef Kotarbiński zapamiętał jego „sympatyczną i dostojną postać. Słusznego wzrostu, z obliczem szlachetnym, lekko pooranym zmarszczkami, z dużą szpakowatą brodą, mówił zawsze cicho, miękko, nie otaczał się nimbem męczennika”⁸. Dodamy, że Adam Szymański był jednym z bohaterów popularnej wystawy przygotowanej przez Archiwum Polskiej Akademii Nauk *Polscy badacze Syberii*, która od 2008 r. prezentowana jest w Polsce, Europie i Azji, a w 2017 r. została rozszerzona oraz zmodyfikowana i nadal cieszy się dużym zainteresowaniem, głównie na Syberii. Na planszy poświęconej „ukochanemu pisarzowi pokolenia” zaprezentowaliśmy unikatowe materiały ze spuścizny Adama Szymańskiego przechowywane w Archiwum Polskiej Akademii Nauk.

⁷ Tamże, s. 37.

⁸ Adam Szymański, *Szkice*, Kraków 1998, s. 10.

Mateusz Sobeczko
Katowice

ORGANIZACJA TURYSTYKI I WYPOCZYNKU PRZEZ WROCŁAWSKĄ DRUKARNIĘ NAUKOWĄ POLSKIEJ AKADEMII NAUK

W czerwcu 1945 r. została powołana przez ówczesnego pełnomocnika rządu profesora Stanisława Kulczyńskiego drukarnia, która uzyskała miano Drukarni Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Od początku swojego istnienia była bazą usług poligraficznych dla rodzącego się ośrodka naukowego i akademickiego we Wrocławiu. W 1957 r. drukarnia przyjęła nazwę Wrocławska Drukarnia Naukowa i przeszła pod nadzór Polskiej Akademii Nauk. Głównym profilem jej „produkcji” była książka naukowa. W 1998 r. Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN została przekształcona w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, a w 2018 r. rozpoczął się proces jej stopniowej likwidacji. W 2020 r. większość materiałów archiwalnych trafiła do Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach¹. Celem artykułu jest przedstawienie organizacji turystyki i wypoczynku przez Wrocławską Drukarnię Naukową w latach 1957–1989.

Przez cały okres Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wypoczynek był ściśle związany z zakładem pracy, który prowadził zapisy, wydawał skierowania Funduszu Wczasów Pracowniczych, a później prowadził zakładowe ośrodki wczasowe. W dużej mierze to od zakładu pracy zależało, kto na wczasy mógł pojechać. Na szczeblu centralnym skierowania na wczasy rozdzielano według liczebności związków zawodowych, co promowało duże organizacje. Z kolei akcja turystyczna w zakładzie pracy zależała od środków socjalnych, a te od wielkości zakładu. W efekcie małe i średnie przedsiębiorstwa nie miały szans na

¹ Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN we Wrocławiu, KAPAN, W.II–9, *Kronika WDN 1945–1980*, j. 111/6, *Kronika*, k. 15; <http://www.wdn.pl/historia.html>, 7 grudnia 2021.

Wyjazd na kolonie, 1972, KAPAN, W.II-9, 111/40, b.p.

prowadzenie prężnej działalności turystycznej². W 1958 r. IV Kongres Związków Zawodowych otworzył możliwość powstawania na masową skalę ośrodków wczasowych zakładów pracy i branżowych związków zawodowych³.

Ważnym elementem organizowania czasu wolnego dla pracowników było posiadanie własnej bazy noclegowej. W 1968 r. WDN zorganizowała w Międzyzdrojach ośrodek kempingowy składający się z pięciu domków. Domki posiadały urządzenia sanitarne z doprowadzoną bieżącą wodą. W roku utworzenia skorzystało z niego ponad 120 osób⁴. Rok później, w maju 1969 r., w tym ośrodku wybudowano świetlicę, w której

² Paweł Sowiński, *Wakacje w Polsce Ludowej. Polityka władz i ruch turystyczny (1945–1989)*, Warszawa 2005, s. 65–66; Mateusz Sobeczko, *Sposoby spędzania wolnego czasu przez naukowców na podstawie zasobu Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2016, nr 57, s. 171–172.

³ Paweł Sowiński, *Wakacje w Polsce Ludowej...*, s. 92; tenże, *Socjalistyczna stabilizacja. Dwie dekady wypoczynku w PRL 1956–1980*, [w:] *PRL — trwanie i zmiana*, pod red. D. Stoli, M. Zaremby, Warszawa 2003, s. 281–282.

⁴ Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN we Wrocławiu, KAPAN, W.II-9, *Kronika WDN 1945–1975*, j. 111/5, *Kronika*, k. 29.

znalazł się między innymi telewizor. W placówce wypoczywało w 1969 r. 169 osób⁵. Pomysł zakupu ośrodka wypoczynkowego w Międzyzdrojach poparła w 1969 r. egzekutywa Podstawowej Organizacji Partyjnej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy WDN. Poparty został także plan zakupu domu w Dereniu koło Lewina w celu adaptacji na ośrodek kolonijny⁶.

W 1969 r. Rada Zakładowa zobowiązała się postarać, aby wszystkie dzieci uczestniczyły w koloniach, a także żeby wszyscy pracownicy mogli wyjechać na wczasy w okresie letnim. Planowano wybudować także pole kampingowe, zorganizować ośrodek w Miłkowie, a także zwiększyć przydział miejsc na wczasach pracowniczych. Zamierzano również organizować nowe wycieczki⁷.

Na lata 70. przypadł szybszy rozwój działalności socjalnej. *Kierunki działania POP przy Wrocławskiej Drukarni Naukowej w realizacji uchwały VI Zjazdu na lata 1972–1975* zakładały zapewnienie pełniejszego wykorzystania miejsc w Zakładowym Ośrodku Wypoczynkowym w Międzyzdrojach, a także zorganizowanie nowego ośrodka wczasowego w Głębokim na terenie ośrodka „Archimedes”⁸. W ślad za tym w 1972 r. postawione zostały dwa domki kampingowe w ośrodku wypoczynkowym „Archimedes” w Głębokim koło Międzyzrzecza. Wczasowicze korzystali z urządzeń sanitarnych dostępnych ogólnie w ośrodku „Archimedes”⁹.

W 1972 r. Rada Zakładowa postulowała nadal organizować urlopy wszystkich pracowników w lipcu i sierpniu, urządzać więcej wycieczek, a także powiększyć ośrodek kampingowy w Międzyzdrojach¹⁰.

Sezon w ośrodkach wypoczynkowych rozpoczął się 27 maja 1972 r., a zakończył 15 września 1972 r. W 1972 r. miało miejsce osiem turnusów, w trakcie których wypoczywało 196 osób. W dwóch ośrodkach kampingowych było dziewięć domków cztero- i pięcioosobowych, w których w trakcie turnusu przebywało około 40 osób. Nie tworzono w tym czasie pól namiotowych. W Międzyzdrojach nie było całodziennego wyżywienia, ale

⁵ Tamże, k. 30.

⁶ Tamże, *Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR przy WDN*, j. 26/1, *Protokół z posiedzenia egzekutywy POP przy WDN*, k. 66.

⁷ Tamże, *Sprawozdanie z działalności Rady Zakładowej i Rady Robotniczej*, j. 32/12, *Sprawozdanie z działalności Rady Zakładowej i Rady Robotniczej WDN*, k. 19–20.

⁸ Tamże, *Podstawowa Organizacja Partyjna przy Wrocławskiej Drukarni Naukowej*, j. 26/3, *Kierunki działania POP przy Wrocławskiej Drukarni Naukowej w realizacji uchwały VI Zjazdu na lata 1972–1975*, k. 64.

⁹ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/13, k. 6; tamże, *Działalność socjalno-bytowa*, j. 68/65, *Pismo z 5 V 1973 r.*, k. 26.

¹⁰ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/13, k. 21–23.

Uczestnicy wycieczki do Wieliczki, 1957, KAPAN, W.II-9, 111/38, b.p.

domki wyposażone były w garnki i talerze. Z kolei w ośrodku w Głębokim prowadzone było całodziennie wyżywienie, które kosztowało 35 zł od osoby. Wynajęcie domku kosztowało 70 zł od osoby w przypadku pracowników i 140 zł w przypadku osób, które nie były na utrzymaniu pracownika. Świetlica wyposażona była w telewizor i gry planszowe¹¹.

Dyrektor WDN w sprawozdaniu z 18 listopada 1972 r. zapowiadał kolejne inwestycje w ośrodku w Międzyzdrojach, gdzie zamierzał przystosować domki nr 2 i 4 (dzielone) do użytkowania w części A dla dwóch osób i w części B dla trzech osób. Z kolei świetlicę planowano przebudować na salkę telewizyjną, pomieszczenie służbowe oraz domek dla czterech/pięciu osób. Zakładano także wybudowanie utwardzonych ścieżek na terenie ośrodka, wycięcie niektórych drzew zaciemniających teren, wybudowanie własnego zamkniętego szamba oraz doposażenie domków w niezbędny sprzęt i urządzenia. Zamierzano również utworzyć plac zabaw dla dzieci. Rozważano także budowę jednego domku w Miłkowie lub Wyczółkowie¹².

Przed sezonem w 1973 r. skontrolowano stan domków w Międzyzdrojach. W domkach uszkodzone były szyby, zamki, a w szczególności zniszczone były łazienki. Zalecono wymianę podłóg i odmalowanie łazienek.

¹¹ Tamże, *Działalność socjalno-bytowa*, j. 68/65, *Pismo z 5 V 1973 r.*, k. 24–25.

¹² Tamże, *POP PZPR*, j. 26/4, *Sprawozdanie...*, k. 22–23.

Wycieczka statkiem, 1965, KAPAN, W.II-9, 111/37, b.p.

Planowano także wykonanie wneki na szafę przez przebudowę korytarza wejściowego w dwóch domkach. Zlecono również przebudowę świetlicy i wygospodarowanie dwóch osobnych pokoi i jednej wspólnej łazienki. Planowano także wyciąć część drzew oraz gruntownie wysprzątać wszystkie domki i wyczyścić naczynia. Zamierzano też zakupić naczynia i tekstylia kuchenne, takie jak sztućce, talerze, garnki, czajniki i obrusy¹³.

Sezon w ośrodkach wypoczynkowych rozpoczął się 28 maja 1973 r., a zakończył 16 września 1973 r. W 1973 r. miało miejsce osiem turnusów, na których wypoczywało 200 osób. W celu zwiększenia komfortu zmniejszono zagęszczenie niektórych domków z trzech do dwóch osób. W 1973 r. planowano zorganizować wczasy z pełnym wyżywieniem w ośrodku w Międzyzdrojach i Głębokim przez wykupienie kart żywienia w stołówkach Funduszu Wczasów Pracowniczych i „Archimedes” w Głębokim. Zamierzano także zakupić wczasy w ośrodkach prowadzonych przez inne instytucje, a także wybudować nowe domki. Przebudowano świetlicę w Międzyzdrojach, zmniejszając jej powierzchnię i przeznaczając na kwatery dla wczasowiczów. Nie planowano w tych ośrodkach organizowania obozów młodzieżowych¹⁴.

W 1975 r. zakupiony został domek kempingowy w Sułowie koło Milicza. Nowy budynek położony był w lesie nad rzeką Baryczą¹⁵. Z kolei 25 kwietnia 1976 r. zawarty został kontrakt z Wojewódzkim Biurem Turystyki w Koszalinie zabezpieczający miejsca w ośrodku wczasowym w Mielniku¹⁶.

Głównym zadaniem zakładu pracy w zakresie wypoczynku i turystyki była organizacja letniego czasu wolnego dla pracowników. Na wczasy FWP 14-dniowe indywidualne w 1966 r. pojechało 25 osób, w 1967 r. 22, a w 1968 r. 15 osób. Na wczasy 14-dniowe rodzinne w 1966 r. pojechało 13 osób, w 1967 r. 11, a w 1968 r. pięć osób. Na 21-dniowe wczasy profilaktyczne w 1966 r. wyjechało dziesięć osób, w 1967 r. trzy, a w 1968 r. cztery osoby. Na 24-dniowe leczenie sanatoryjne wyjechało w 1966 r. 17 osób, w 1967 r. 11, a w 1968 r. cztery osoby. W 1968 r. został również zorganizowany własny ośrodek wczasowo-wypoczynkowy w Międzyzdrojach, gdzie wypoczywały 124 osoby¹⁷.

¹³ Tamże, *Rada Zakładowa*, j. 32/8, *Protokół z przeprowadzonego przeglądu stanu technicznego domków kempingowych w Międzyzdrojach*, k. 37–39.

¹⁴ Tamże, *Działalność socjalno-bytowa*, j. 68/65, *Pismo z 5 V 1973 r.*, k. 24–25.

¹⁵ Tamże, *Kronika WDN 1945–1975*, j. 111/5, *Kronika*, k. 48.

¹⁶ Tamże, *Kronika WDN 1945–1980*, j. 111/6, *Kronika*, k. 64.

¹⁷ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/12, k. 6.

Uczestnicy jednej z wycieczek, b.d., KAPAN, W.II-9, 111/38, b.p.

Na wczasy FWP 14-dniowe indywidualne w 1969 r. pojechali 23 osoby, w 1970 r. 14, a w 1971 r. 12 osób. Na wczasy 14-dniowe rodzinne w 1969 r. pojechało sześć osób, w 1970 r. cztery, a w 1971 r. dwie osoby. Na 21-dniowe wczasy profilaktyczne w 1969 r. wyjechało pięć osób, w 1970 r. pięć, a w 1971 r. siedem osób. Na 24-dniowe leczenie sanatoryjne wyjechało w 1969 r. siedem osób, w 1970 r. osiem, a w 1971 r. sześć osób¹⁸.

Powyższy wykaz dotyczy wyłącznie osób, które wyjechały na wczasy FWP. Dokładniejsze dane podają materiały Rady Zakładowej. W 1969 r. na wczasach pracowniczych przebywało w sumie 148 osób, w tym 42 pracowników fizycznych, 13 pracowników umysłowych, 91 członków rodzin, a także dwóch rencistów. W 1972 r. na wczasy pracownicze wyjechało w sumie 196 osób, w tym 45 pracowników fizycznych, ośmiu pracowników umysłowych, 128 członków rodzin, a także 15 pracowników PAN¹⁹.

W 1973 r. przez 11 miesięcy we własnych ośrodkach wypoczynkowych w Międzyzdrojach i Głębokim oraz w placówkach FWP wypoczywały 282 osoby (w tym ośmiu rencistów). W wycieczkach i innych imprezach

¹⁸ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/13, b.p.

¹⁹ Tamże, *Rada Zakładowa*, j. 32/8, *Wykaz struktury pracowników przebywających na wczasach*, k. 36.

wzięły udział 643 osoby. Zakupiono także sprzęt turystyczny za dziewięć tysięcy złotych²⁰. W 1974 r. na wczasy miało wyjechać 378 osób, w tym 324 do własnych ośrodków i 54 do placówek FWP²¹.

W latach 1976–1980 pracownicy WDN wypożyczali w ośrodkach w Międzyzdrojach, Głębokim, Sułowie, Mielenku, Świnoujściu oraz w ośrodkach FWP. W podanym okresie na wczasy wyjechało 1482 pracowników. W 1977 r. autokar PAN dowoził wczasowiczów do ośrodka w Międzyzdrojach. W 1976 r. wykorzystano 400 miejsc, w 1977 r. 340, w 1978 r. 387, a w 1979 r. 355²². W ośrodku w Międzyzdrojach w czerwcu 1980 r. przebywało 50 osób, w lipcu 49, w sierpniu 50, a we wrześniu 16²³. W 1984 r. z wczasów skorzystały 33 osoby (w tym 18 członków rodzin)²⁴.

W 1987 r. miało wypożyczać w ośrodku w Głębokim dziesięć rodzin (dwa domki i pięć turnusów). Wpłynęło 18 podań, siedem przesunięto do innych ośrodków obcych, a jedno na wczasy indywidualne. W Międzyzdrojach w ośmiu domkach przez siedem turnusów miało wypożyczać 56 rodzin. Wpłynęło 60 podań, z czego trzy przesunięto do innych ośrodków obcych. Na wczasy FWP miały wyjechać cztery rodziny. Na wczasy indywidualne miało wyjechać 77 rodzin. Wpłynęło 78 podań. W jednym przypadku Komisja w sprawie Podziału Wczasów wstrzymała się z decyzją do czasu zapłacenia kary za przetrzymanie plecaka²⁵. Warto dodać, że drukarnia otrzymywała znikomą liczbę przydziałów na wczasy FWP²⁶.

Pracownicy, chcąc wyjechać na wczasy, prowadzili własne starania o zwiększenie szansy otrzymania przydziału. Jednym z najlepszych sposobów było pisanie prośb i petycji. Największe nasilenie wpływu podań odnotowuje się w latach 70. w związku ze wzrostem zapotrzebowania społeczeństwa na wyjazdy, poprawę sytuacji materialnej oraz promowaniem przez nowe władze polityczne wyjazdów wypoczynkowych²⁷. Także na przykładzie Wrocławskiej Drukarni Naukowej widać tę

²⁰ Tamże, *Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR przy Wrocławskiej Drukarni Naukowej*, j. 26/5, *Protokół z przeprowadzonej kontroli realizacji Wytycznych Biura Politycznego KC PZPR, Prezydium Rządu i Prezydium CRZZ z dnia 24 V 1974 r.*, k. 19.

²¹ Tamże, *Działalność socjalno-bytowa*, j. 68/65, *Plan działalności socjalnej na 1974 r.*, k. 32.

²² Tamże, *Rada Zakładowa*, j. 32/14, *Sprawozdanie z działalności Rady Zakładowej za okres od 28 II 1976 do 11 III 1980*, k. 10–11.

²³ Tamże, *Sprawozdania GUS*, j. 68/38, *Sprawozdanie*, k. 4.

²⁴ Tamże, j. 68/37, *Sprawozdanie*, k. 3–4.

²⁵ Tamże, *Zakładowa Komisja Socjalna*, j. 68/7, *Protokół nr 5/87*, k. 139.

²⁶ Tamże, *Działalność socjalno-bytowa*, j. 68/65, *Ankieta dotycząca warunków socjalno-bytowych*, k. 29.

²⁷ Paweł Sowiński, *Wakacje w Polsce Ludowej...*, s. 173–175; tenże, *Socjalistyczna stabilizacja...*, s. 291.

Uczestnicy jednej z wycieczek na grzybobranie, b.d., KAPAN, W.II-9, 111/38, b.p.

prawidłowość. Do Rady Zakładowej przy WDN 2 maja 1973 r. wpłynęła prośba jednego z pracowników o przyznanie wczasów w lipcu 1973 r. nad morzem. Swoją prośbę motywował względami zdrowotnymi²⁸. Z kolei inna pracownica zakładu pismem do Rady Zakładowej z 3 czerwca 1973 r. prosiła o przydział wczasów w lipcu, ponieważ w innym terminie nie mogła wyjechać. Wniosek motywowała także tym, że nigdy jeszcze nie wyjeżdżała na wczasy²⁹. Podobny wniosek złożyła również inna pracownica, prosząc o przydział na wczasy do Władysławowa lub Zakopanego. Podobnie jak poprzednia osoba również podawała, że nie korzystała jeszcze z wczasów związkowych³⁰.

Drugim ważnym aspektem była organizacja kolonii dla dzieci. Duży problem miała Rada Zakładowa w 1960 r. z załatwieniem miejsc na koloniach: „Osobnym problemem Rady Zakładowej były kolonie letnie dla dzieci pracowników. Bodajże żadna Rada nie miała z tym tyle kłopotu co obecna. Dużo gorzkich pigułek połknąć musiała Rada, nim wymęczyła po prostu 20 miejsc dla dzieci na kolonii w Wyczółkowie [...]”³¹.

²⁸ KAPAN, Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN we Wrocławiu, W.II-9, *Rada Zakładowa*, j. 32/8, *Pismo z dnia 2 V 1973 r.*, k. 30.

²⁹ Tamże, *Pismo z dnia 3 VI 1973 r.*, k. 32.

³⁰ Tamże, *Pismo z dnia 8 VI 1973 r.*, k. 33.

³¹ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/11, *Sprawozdanie z działalności Rady Zakładowej Wrocławskiej Drukarni Naukowej za okres 1959 i 1960 r.*, k. 5.

W 1966 r. 11 dzieci pojechało na kolonie do Nowej Soli, a 15 dzieci do Miłkowa. W 1967 r. 14 dzieci pojechało do Nowej Soli, a 25 do Wyczółkowa. W 1968 r. 27 dzieci pojechało do Wyczółkowa. Na obozy wyjechało w 1966 r. dwoje dzieci, w 1967 r. sześcioro dzieci, a w 1968 r. dwie osoby³². W 1969 r. na kolonie wyjechało 33 dzieci, w 1970 r. 29, a w 1971 r. 31³³.

W 1973 r. z kolonii i obozów letnich skorzystało 50 dzieci i młodzieży³⁴. W 1974 r. na kolonie miało pojechać 48 dzieci, na obozy młodzieżowe i zimowiska po pięć osób³⁵. W 1977 r. na kolonie wyjechało 34 dzieci³⁶. W 1984 r. z kolonii skorzystało 19 dzieci³⁷.

Trzecim ważnym aspektem organizacji czasu wolnego były wycieczki. W lipcu 1949 r. (jeszcze przed przejściem przez PAN) Rada Zakładowa zorganizowała pierwszą autokarową wycieczkę po Dolnym Śląsku. Trasa prowadziła przez Polanicę-Zdrój, Duszniki-Zdrój oraz Kudowę-Zdrój³⁸.

Pracownicy udali się na wycieczkę do Wieliczki 12 października 1957 roku³⁹. W 1960 r. Rada Zakładowa informowała o zorganizowanych wyjazdach: „Wycieczek urządzono kilkanaście. Zadowolenie z wycieczek duże”⁴⁰. W 1965 r. odbyła się z kolei wycieczka statkiem⁴¹.

W latach 1966–1967 dwukrotnie każdego roku pojechano do Nowej Soli, Wyczółkowa i Miłkowa w celu odwiedzenia dzieci na koloniach. W tym samym celu pojechano w 1968 r. do Wyczółkowa. W latach 1966–1967 udano się na Międzynarodowe Targi Poznańskie, a w 1966 r. na Zlot Młodzieży Drukarzy do Nowej Rudy. W 1966 r. odbyły się wycieczki na trasie Wrocław–Kraków–Wieliczka–Oświęcim oraz Wrocław–Gdańsk–Oliwa–Sopot–Gdynia. W 1967 r. odbyła się wycieczka do Rokitna koło Międzyrzecza, a w 1968 r. do Szklarskiej Poręby oraz do Dusznik-Zdroju. Organizowane były także wycieczki na grzyby autem zakładowym „Lublin” oraz furgonetką. W 1967 r. na grzyby pojechały 63 osoby, a w 1968 r. 44.

³² Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/12, k. 5.

³³ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/13, k. 7.

³⁴ Tamże, *Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR przy Wrocławskiej Drukarni Naukowej*, j. 26/5, *Protokół z przeprowadzonej kontroli realizacji Wytocznych Biura Politycznego KC PZPR, Prezydium Rządu i Prezydium CRZZ z dnia 24 V 1974 r.*, k. 19.

³⁵ Tamże, *Działalność socjalno-bytowa*, j. 68/65, *Plan działalności socjalnej na 1974 r.*, k. 32.

³⁶ Tamże, *Kronika WDN 1945–1980*, j. 111/6, *Kronika*, k. 68.

³⁷ Tamże, *Sprawozdania GUS*, j. 68/37, *Sprawozdanie*, k. 3–4.

³⁸ Tamże, *Kronika WDN 1945–1975*, j. 111/5, *Kronika*, k. 6.

³⁹ Tamże, *Dokumentacja fotograficzna — wycieczki*, j. 111/38, *Fotografie*, b.p.

⁴⁰ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/11, *Sprawozdanie z działalności Rady Zakładowej Wrocławskiej Drukarni Naukowej za okres 1959 i 1960 r.*, k. 5.

⁴¹ Tamże, *Dokumentacja fotograficzna — wycieczki pracowników statkiem*, j. 111/37, *Fotografie*, b.p.

Pracownicy udawali się także na wycieczki organizowane przez inne instytucje. W 1967 r. pięć osób pojechało nad Jezioro Turawskie, a siedem osób na wycieczkę dwudniową, która przebiegała na trasie Wrocław–Ząbkowice–Paczków–Otmuchów–Nysa–Głuchołazy–Prudnik. W 1968 r. 15 osób popłynęło statkiem do Brzegu, a cztery osoby udały się na wycieczkę do Czechosłowacji. Z kolei 15 osób wzięło udział w zawodach wędkarskich w dolinie rzeki Baryczy⁴².

W 1969 r. odbyła się jedna wycieczka po Dolnym Śląsku i dwie w celu odwiedzenia dzieci na koloniach. W 1970 r. miała miejsce jedna wycieczka statkiem do lasów sycowskich, dwie na grzybobranie i dwie w celu odwiedzenia dzieci na koloniach. W 1971 r. odbyła się jedna wycieczka do Zakopanego, dwie na grzybobranie i dwie w celu odwiedzenia dzieci na koloniach. W tych wycieczkach łącznie wzięły udział 562 osoby⁴³. Tak w sprawozdaniu z 1972 r. opisana została wycieczka do Zakopanego, która odbyła się w 1971 r.: „Do najbardziej udanych wycieczek należy zaliczyć 85-osobową wycieczkę krajoznawczą, której szlak wiódł z Wrocławia, przez Zakopane i Czorsztyn do Krakowa. Bogaty program pozwolił zwiedzić Zakopane i jego okolice, Kraków wraz z Wawelem Krakowskim i wiele innych atrakcyjnych zabytków na trasie. Szczególnie dużo wrażeń dostarczył spływ Dunajcem z Czorsztyna do Szczawnicy. Wycieczka ta, zdaniem uczestników, pozostawiła wiele niezapomnianych wrażeń oraz zadowolenia”⁴⁴. W 1970 r. na wycieczki i wczasy świąteczne wyjechało 275 osób, a w 1973 r. 243. Problemem w organizacji wycieczek była kwestia kosztów wynajmowania autokaru⁴⁵.

Pracownicy WDN za namową POP podjęli zobowiązanie stworzenia własnego funduszu socjalnego mającego na celu realizację hasła „Kupujemy autokar za własne pieniądze”. Akcja ta została zatwierdzona na Konferencji Samorządu Robotniczego 11 maja 1973 r. jako zobowiązanie długoterminowe na lata 1973–1975⁴⁶. Pracownikom nie udało się jednak zakupić autokaru, a zebrane w sumie 225 263 złote w 1980 r. przeznaczone zostały na remont i wyposażenie własnych ośrodków wczasowych⁴⁷. Tak w *Kronice* skomentowana została ta akcja: „W ten oto sposób, niestety, rozwiły się nasze marzenia o zakupieniu własnego autokaru”⁴⁸.

⁴² Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/12, k. 9–10.

⁴³ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/13, k. 13.

⁴⁴ Tamże, k. 13–14.

⁴⁵ Tamże, *Działalność socjalno-bytowa*, j. 68/65, *Ankieta dotycząca warunków socjalno-bytowych*, k. 28–29.

⁴⁶ Tamże, *Księga Pamiątkowa Akcja „Autokar”*, j. 111/4, *Akcja „Autokar”*, k. 1.

⁴⁷ Tamże, *Kronika WDN 1945–1980*, j. 111/6, *Kronika*, k. 80.

⁴⁸ Tamże.

28 września 1974 r. odbyła się wycieczka na grzyby w lasy milickie. Na wycieczkę pojechało 50 osób. Koszt wycieczki wynosił 25 zł⁴⁹. Z kolei 6 października 1974 r. odbyła się wycieczka do Kłodzka, Bystrzycy Kłodzkiej i Międzygórze. Koszt wycieczki wynosił 60 zł, a w cenę wliczony był obiad⁵⁰. Z kolei w dniach 29–30 listopada 1974 r. 44 pracowników brało udział w wycieczce do Srebrnej Góry. W trakcie wyjazdu odbył się wieczór taneczny z wróżbami andrzejkowymi oraz zwiedzanie fortów w Srebrnej Górze. Koszt wyjazdu wynosił 70 zł⁵¹. Wycieczka statkiem w lasy katowickie odbyła się 28 czerwca 1975 roku⁵². W dniach 29–30 listopada 1975 r. odbyła się wycieczka do Świebodzic, Książa, Srebrnej Góry, Ząbkowic Śląskich i Świdnicy⁵³.

Organizowane były także wycieczki zagraniczne, głównie do krajów demokracji ludowej. Wycieczka do Niemieckiej Republiki Demokratycznej odbyła się 10 listopada 1976 roku⁵⁴. Z kolei wycieczka na Węgry miała miejsce od 31 maja do 5 czerwca 1977 r. Uczestnicy oprócz Budapesztu zwiedzili Pragę. Na wycieczkę wyjechało 37 pracowników⁵⁵.

W latach 1976–1980 pracownicy WDN brali udział w rajdach, wycieczkach i zlotach. Odbyły się między innymi wycieczki w Beskid Śląski, do Krakowa, Słubic, Zielonej Góry, pięć wyjazdów do NRD, a także na Węgry i do Czechosłowacji. Jedna wycieczka zorganizowana została dla emerytów do Warszawy. Każdego roku organizowane były wyjazdy na grzybobranie w okolice lasów podwrocławskich. W 1976 r. na wycieczki wyjechało 280 osób, w 1977 r. 602 osoby, w 1978 r. 200 osób, a w 1979 r. 356 osób. Rada Zakładowa w celu organizacji wycieczek współpracowała z Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym, Towarzystwem Krzewienia Kultury Fizycznej i organizacją młodzieżową⁵⁶.

Drukarnia kupowała i wypożyczała sprzęt turystyczny, który jednak szybko ulegał zniszczeniu. W 1960 r. tak o tym informowała Rada Zakładowa: „Również stan pięciu namiotów, dziesięciu materaców i pięciu warników jest więcej niż opłakany. Można sądzić, że użytkownicy tego sprzętu obchodzili się z nim źle i że nie ma żadnego sensu kupować z dorobku całej załogi

⁴⁹ Tamże, *Rada Zakładowa*, j. 32/8, *Zawiadomienie*, k. 72.

⁵⁰ Tamże, *Pismo*, k. 76.

⁵¹ Tamże, *Plakat*, k. 79.

⁵² Tamże, *Zgłoszenie*, k. 88.

⁵³ Tamże, *Lista uczestników*, k. 102.

⁵⁴ Tamże, k. 125.

⁵⁵ Tamże, *Ogłoszenie*, k. 145; tamże, *Kronika WDN 1945–1980*, j. 111/6, *Kronika*, k. 66.

⁵⁶ Tamże, *Rada Zakładowa*, j. 32/14, *Sprawozdanie z działalności Rady Zakładowej za okres od 28 II 1976 do 11 III 1980*, k. 13.

sprzęt turystyczny dla kilku wandalii⁵⁷. Podobnie opisywało to sprawozdanie z 1969 r.: „Należy zaznaczyć, że wypożyczony sprzęt był zwracany przez wypożyczających w stanie nienależytym, w którym maskowano starannie zniszczenie⁵⁸”.

Drukarnia nawiązywała również współpracę z innymi organizacjami w celu zwiększenia atrakcyjności i liczby wyjazdów. W 1961 r. utworzono Międzyzakładowe Koło PTTK⁵⁹, a w 1972 r. powstało Koło Zakładowe PTTK⁶⁰.

18 września 1971 r. WDN podpisała porozumienie z Wrocławskim Ośrodkiem Sportu, Turystyki i Wypoczynku. Drukarnia zobowiązała się do wykonywania usług drukarskich na rzecz Ośrodka, a ten z kolei zobowiązał się do wykonywania usług będących w zakresie profilu jego działalności. Porozumienie zostało zawarte na czas nieokreślony⁶¹. Niestety porozumienie nie zawierało żadnych szczegółów tej współpracy. Nie udało się również odnaleźć innych dokumentów opisujących tę współpracę.

Z kolei 27 października 1975 r. Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN podpisała porozumienie z Okręgowym Biurem Turystyki PTTK we Wrocławiu. Porozumienie dotyczyło możliwości wyjazdów pracowników WDN na wycieczki zagraniczne oraz krajowe⁶².

Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN w latach 1957–1989 zajmowała się organizacją turystyki i wypoczynku w trzech głównych obszarach: przez organizację wczasów dla pracowników i ich rodzin, wysyłanie dzieci pracowników na kolonie i obozy oraz organizację wycieczek. Zakład starał się zapewnić wysoką jakość wypoczynku przez organizację własnych ośrodków wypoczynkowych. Urządzane były także liczne wycieczki, które cieszyły się dużym zainteresowaniem pracowników. Oprócz organizowania wyjazdów autokarowych urządzano również wycieczki statkami, a także na grzybobranie.

⁵⁷ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/11, k. 5.

⁵⁸ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/12, k. 10.

⁵⁹ Tamże, *Kronika WDN 1945–1975*, j. 111/5, *Kronika*, k. 19.

⁶⁰ Tamże, *Sprawozdanie...*, j. 32/13, k. 13.

⁶¹ Tamże, *Współpraca z Wrocławskim Ośrodkiem Sportu, Turystyki i Wypoczynku*, j. 72/42, *Porozumienie*, k. 1.

⁶² Tamże, *Współpraca z Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym oraz działalność Zakładowego Kola PTTK*, j. 32/16, *Porozumienie*, k. 1–2.

Mateusz Sobeczko
Katowice

STANY ZJEDNOCZONE W 1904 ROKU W ŚWIETLE WSPOMNIENÍ ANTONIEGO SCHIMITZKA

Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Katowicach zajmuje się gromadzeniem, opracowywaniem, przechowywaniem oraz udostępnianiem materiałów archiwalnych instytucji PAN oraz spuścizn archiwalnych po uczonych związanych ze Śląskiem. Zachowane w Archiwum PAN materiały umożliwiają prowadzenie badań o różnorodnej tematyce. W artykule przedstawione zostały Stany Zjednoczone na początku XX w. widziane oczami Antoniego Schimitzka. Takie ujęcie tematu było możliwe dzięki *Wspomnieniom* Antoniego Schimitzka, które są nieocenionym źródłem archiwalnym. Z zapisków otrzymujemy informacje o życiu w Europie i w USA na przełomie XIX i XX w.

Na początku warto podać kilka informacji o twórcy *Wspomnień*. Antoni Schimitzek urodził się 8 listopada 1868 r. w Tarnowie. W 1886 r. zdał maturę. W tym samym roku rozpoczął studia górnicze w Leoben w Styrii. W 1890 r. ukończył studia i otrzymał dyplom inżyniera górniczego i hutniczego. W 1892 r. rozpoczął pracę w kopalni w Morawskiej Ostrawie. W 1899 r. przeniósł się do kopalni Fohnsdorf w Styrii. W latach 1904–1905 przebywał w Stanach Zjednoczonych. Po powrocie w 1907 r. został dyrektorem Sierszańskich Zakładów Górniczych. W 1922 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W 1937 r. przeszedł na emeryturę. Zmarł 18 października 1959 roku¹.

W 1903 r. Antoni Schimitzek rozpoczął planowanie i przygotowania do wyjazdu do Stanów Zjednoczonych w celu zapoznania się z tamtejszym przemysłem, a w szczególności z górnictwem. Pomysł wyjazdu narodził się w wyniku rozmów ze starszymi kolegami, którzy takie podróże już odbyli. Do wyjazdu namówił także kolegę z Wiednia i rozpoczął starania o dłuższy

¹ Materiały Antoniego Schimitzka, KAPAN, W.III-5, Inwentarz, s. 1-3.

urlop. Zakład pracy, doceniając chęć doskonalenia zawodowego swoich pracowników, wyraził zgodę na wyjazd i dofinansował część kosztów przejazdu. W kwietniu 1904 r. dołączyła do nich trzecia osoba — inżynier górniczy z Ostrawy. Zamówili kabinę I klasy na parowcu „Kaiser Wilhelm der Grosse” wypływającym z portu w Bremie do Nowego Jorku w połowie sierpnia 1904 r. Za podróż w obie strony zapłacili 1000 marek niemieckich od osoby².

Podróż rozpoczęła się w Wiedniu. Po przybyciu do Bremy uczestnicy wyjazdu zwiedzili miasto. Tak Schimitzek opisywał swoje wrażenia: „Ze starych zabytków Bremy uderzył nas renesansowy piękny ratusz z XVII w., dawna giełda pieniężna i towarowa, budynek giełdy bawełnianej i inne budowle. [...] Na dawnych wałach obronnych miasta założono pasmo parków i plantacji. Miasto budziło podziw czystością ulic i budynków, uderzała wielka liczba domów jednorodzinnych z werandami, szklanymi i przyfrontowymi ogródkami”³. Następnego dnia udali się do portu Bremerhaven i przy dźwiękach orkiestry okrętowej wsiedli na parowiec, który zrobił na podróżnych bardzo duże wrażenie. Tak opisywany był statek i wyjście z portu: „Wyposażenie wewnętrzne statku było wspaniałe, zwłaszcza uderzały luksusowe sale pasażerskie, jadalnia, palarnia, salony. Nasza kajuta natomiast okazała się mniej dogodną, gdyż odczuwało się w niej dotkliwie silne wstrząsy wywoływane pracą potężnych maszyn parowych. Nie braliśmy sobie jednak tego do serca. Szybko zadowiliśmy się z naszymi rzeczami wypakowanymi z kufrów na nowym miejscu, starając się bez straty czasu znaleźć się na pokładzie dla obserwowania ruchów naszego kolosa przy opuszczaniu portu. Statek holowało na linach kilka małych statków holowniczych aż do śluzy, którą «Kaiser Wilhelm» spłynął na wody pełnego morza. Manewrowanie to trwało przeszło godzinę. Ruchy statku obserwowali zarówno pasażerowie i odprowadzający ich goście, jak i zebrana tłumnie na brzegu publiczność. Wreszcie holowniki odłączyły się od statku, który zatrzymał się dla wysadzenia na mały parowiec wszystkich gości, po czym olbrzym ruszył już o sile własnych maszyn w swoją drogę. Aż do wieczora jeszcze towarzyszyły nam mewy portowe, wreszcie i one odleciały i znaleźliśmy się na pełnym morzu. Brzegi lądu oddaliły się i roztopiły w bezmiarze wody, a wszechświat ogarniający nasz statek wydał nam się wielką świetlistą miską wypełnioną wodą, w której centrum myśmy się znajdowali”⁴. Na statku obowiązywał następujący rozkład dnia. Od godziny 8:00 do 10:00 było śniadanie, od 13:00 do 14:00 lunch, o 17:00

² Tamże, *Wspomnienia (1868–1904)*, j. 23, k. 61–62.

³ Tamże, k. 63.

⁴ Tamże, k. 64

podwieczorek, a obiad o 19:00. Jeść można było wszystko i w dowolnych ilościach. Kawa podawana była przez cały dzień w specjalnym barze kawowym. Za napoje trzeba było dopłacić⁵. Schimitzek opisał również czas spędzany na statku: „Pasażerowie I klasy mieli do dyspozycji obszerny górny pokład z wygodnymi leżakami, które rezerwowało się na cały dzień, oddając się błogiemu lenistwu i obserwacjom życia okrętowego. Najwięcej życia i ruchu panowało na pokładzie dolnym III klasy. Pełno tu było ludzi oddających się zabawom i tańcom, pełno różnorodnych typów i ubiorów; na statku, między pasażerami, znajdowali się różnego rodzaju artyści, tancerze, kuglarze popisujący się swoimi umiejętnościami i zręcznością, rozweselający całe towarzystwo. Obserwacjom tym jednak mogliśmy się oddawać tylko do chwili wejścia statku na pełny ocean. Przejazd przez bezkresne wody, podnoszone prądami powietrznymi do wysokości kilku metrów, był dla ludzi nienawykłych do podróży morskich bardzo ciężki. [...] Ostatni wieczór na statku obchodziliśmy uroczyste, według powszechnie przyjętego zwyczaju. Goście zebrani na wieczornym obiedzie przystrojeni galowo, panie w balowych toaletach, panowie we frakach, sala wspaniale oświetlona, stoły dekorowane, nastrój podniecony i wesoły. Nawet służba w oczekiwaniu sutych napiwków była uprzejmiejsza i bardziej usłużna jak kiedykolwiek. Goście żegnali gospodarza statku sympatycznego kapitana Koppersa mowami wygłaszanymi po niemiecku i po angielsku. Nawet jakaś dama wystąpiła z długą angielską mową, z której nie rozumiałem ani słowa. Inni angielscy mówcy musieli być dowcipni, budzili bowiem powszechny śmiech. Efektownym zakończeniem obiadu był pochód stewardów z lodami oblanymi płonącym ponczem. Resztę tej nocy spędziłem w półśnie i oczekiwaniu na moment przybycia do krainy moich marzeń”⁶.

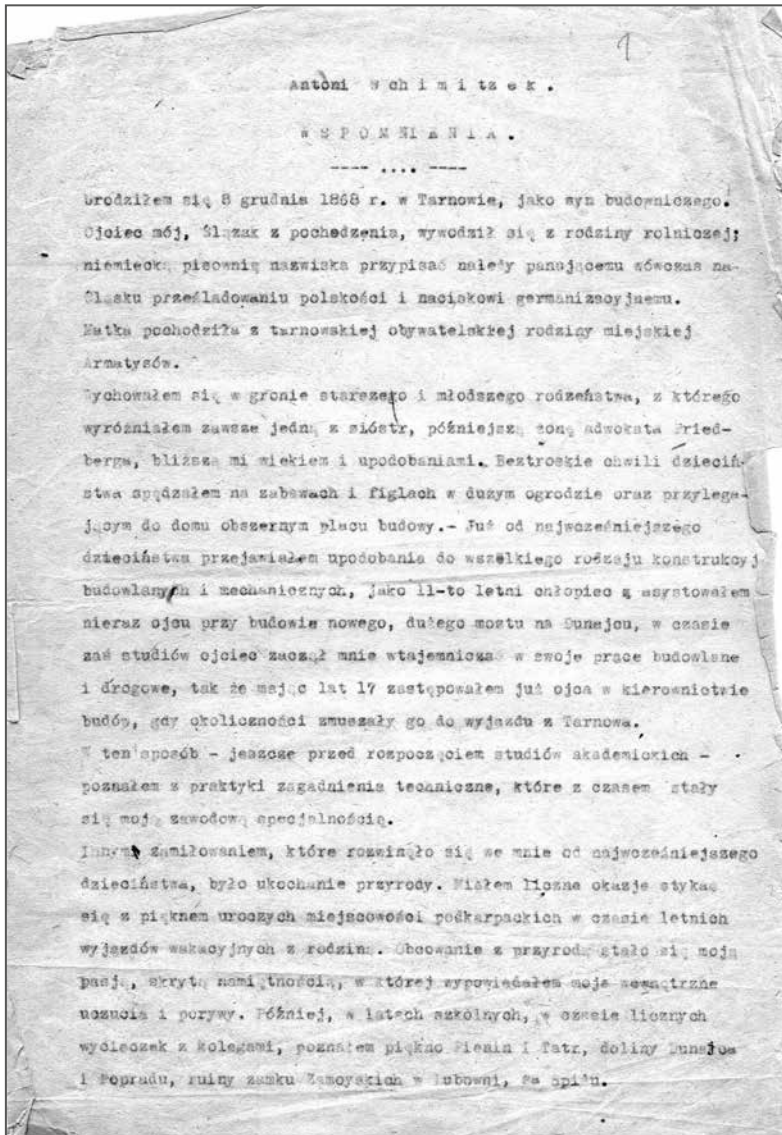
Schimitzek pozytywnie wyrażał się o USA w swoich wspomnieniach, pisząc o przybyciu do: „krainy moich marzeń”⁷ oraz do „nowego świata”⁸. Zawarty został w nich opis pierwszych chwil spotkania z kontynentem amerykańskim: „Czas ten jednak wydał mi się krótki, tak bardzo pochłonięty byłem obserwacją ciągle zmieniających się widoków. Na progu nowego świata, w zatoce nowojorskiej, powitała nas sławna Statua Wolności ustawiona na skalistej wysepce — dar Francji rewolucyjnej dla walczącej o swą wolność Ameryki Washingtona, La Fayette’a, Kościuszki i Pułaskiego. Płynąc zatką, mieliśmy po prawej stronie widok na drapacze chmur — sky scrapery

⁵ Tamże.

⁶ Tamże, k. 64–66.

⁷ Tamże, k. 66.

⁸ Tamże, k. 67.

Pierwsza strona *Wspomnień* Antoniego Schimitzka, Materiały Antoniego Schimitzka, KAPAN, W.III-5, j. 23

nowojorskiej dzielnicy handlowej, która już w tym czasie była silnie rozbudowana, wreszcie dobiliśmy do portu, a gdy wysiadłem ze statku i poczułem pod nogami znowu ląd stały, odetchnąłem z ulgą; nie miałem widocznie w sobie zadatków na «lwa morskiego». Nastąpiła dość szczegółowa i wnikliwa rewizja celna, po czym wsiedliśmy na prom. Żadnej rewizji paszportowej nie było jeszcze w tym czasie, wjazd do USA nie był ograniczony żadnymi restrykcjami i każdy miał prawo wstępu na ląd amerykański i osiedlenia się w dowolnie obranym miejscu⁹.

Bezpośrednio po przybyciu goście z Europy wybrali hotel, w którym się zatrzymali. Pokój był bardzo komfortowy: „Z prawdziwą rozkoszą wypoczywałem po trudach podróży w wygodnym, komfortowo urządzonej pokoju¹⁰. Schimitzek na początku zwiedził Nowy Jork specjalnym autobusem turystycznym z przewodnikiem, który opowiadał o widzianych atrakcjach¹¹. Miasto zafascynowało Schimitzka: „Miasto zrobiło na mnie ogromne wrażenie. Tak jest odmienne od wszystkiego tego, co mogłem zobaczyć w naszej starej Europie. Potężne bloki domów posadowione są na niewielkiej powierzchni stałego gruntu, często na skalistym podłożu, ułatwiającym fundamentowanie niebotycznych wieżowców, których budowa okazała się potrzebą ekonomiczną uzasadnioną skąpym arealem miasta¹².”

Po pobieżnym zapoznaniu się z miastem uczestnicy wyprawy udali się w dalszą podróż po Stanach Zjednoczonych. Trasa ich podróży przebiegała przez następujące miasta: Albany, Buffalo, Pittsburgh, Columbus, Saint Louis, Denver, Salt Lake City, Chicago i Filadelfię. Później mieli wrócić do Nowego Jorku¹³. Na krótko zatrzymali się w Albany. Miasto jednak nie zrobiło na nich dobrego wrażenia. Następnie przez Buffalo udali się do wodospadu Niagara, gdzie oprócz tego cudu natury zwiedzili dwie elektrownie wodne. Ciekawe spostrzeżenia Schimitzek poczynił o działalności straży pożarnej w Stanach Zjednoczonych i mieście Niagara Falls. Ówczesna Ameryka była krajem budownictwa drewnianego. Poza wielkimi miastami całe osiedla budowane były z drewna. Z tego powodu niezbędne było powstanie dobrze wyszkolonych i zorganizowanych jednostek straży pożarnej. W dużych miastach sprzęt gaśniczy był zamontowany na samochodach, a w mniejszych na zaprzęgach konnych. W Niagara Falls konie stały wraz z całym zaprzęgiem przy żłobach, co umożliwiało wyjazd kolumny ratowniczej w parę minut.

⁹ Tamże, k. 67–68.

¹⁰ Tamże, k. 68.

¹¹ Tamże, k. 69.

¹² Tamże, k. 70.

¹³ Tamże, k. 72.

Autor zwrócił również uwagę na ówczesną obyczajowość. Niedziela w ówczesnych czasach była w Stanach Zjednoczonych obchodzona bardzo rygorystycznie. Był między innymi zakaz sprzedaży napojów alkoholowych¹⁴.

Z Niagara Falls pojechali przez Buffalo do Pittsburgha. W dalszej części wspomnień Schimitzek przedstawiał amerykański przemysł: „Rano dnia następnego odwiedziliśmy przedstawiciela dużej fabryki maszyn i narzędzi górniczych w Columbus, który miał nam ułatwić poznanie ośrodków przemysłowych w zagłębiu węglowym Pensylwanii oraz w samym mieście Pittsburgh. Zwiedzanie zaczęliśmy od fabryki słynnego Worthingtona, wynalazcy i wytwórcy m.in. maszyn elektrycznych. Zakłady Worthingtona, oddalone od miasta o ok. 80 km, obejmowały olbrzymi kompleks budynków i zatrudniały całe rzesze wysoko kwalifikowanych pracowników różnych specjalności. Przyjeżdżali oni codziennie pociągami, a po pracy, o godzinie 17:00, odjeżdżali znowu do swoich domów rozrzuconych po całej okolicy w promieniu Pittsburgha. Miałem okazję zobaczyć taką kolonię pracowniczą, która zrobiła na mnie bardzo miłe wrażenie. Domki jednorodzinne położone były w ogrodach, ulice uzbrojone, oświetlone, zadrzewione i schludnie utrzymane — wszystko zachęcało do założenia w takim otoczeniu rodzinnego gniazda”¹⁵.

Autora *Wspomnień* jednak najbardziej interesował przemysł węglowy w okolicach Pensylwanii, który opisał w następujący sposób: „Węgiel ten, silnie koksujący, eksploatowany był wtedy w kopalniach o małej głębokości przy pomocy pochylni wyciągowych lub szybów. Kopalnie te były silnie zmechanizowane i nastawione na duże wydobywanie: przeciętne wydobywanie dzienne przy stanie załogi 400–500 ludzi wynosiło 1500–2000 t. System odbudowy polegał przeważnie na eksploatacji jednego tylko pokładu. Chodniki prowadzone były w taki sposób, aby z każdego z nich zakładać można było większą ilość filarów. Tym samym chodnikiem wywoziło się urobek wózkami o pojemności do 2 t, ciągnionymi przez konie lub muły, a czasem — na większych przestrzeniach — przez lokomotywy o napędzie sprężonego powietrza”¹⁶. W dalszej części podawał kolejne informacje dotyczące amerykańskiego przemysłu wydobywczego: „Nadziemne urządzenia kopalniane raziły nas swoją prymitywnością, zaniedbaniem i brudem panującym wszędzie. Nowoczesne maszyny ustawione były w drewnianych budach, przewody elektryczne prowadzone — nawet w kopalni — bez izolacji, zupełny brak troski o warunki bezpieczeństwa pracy i o zdrowie robotnika. Wszystko nastawione na duży zysk i szybką amortyzację kapitału,

¹⁴ Tamże, k. 73–77.

¹⁵ Tamże, k. 77.

¹⁶ Tamże, k. 78.

bez dbałości o przyszłość, bez troski o właściwe wykorzystanie bogactwa pokładów. Eksploatowano np. wyłącznie pokłady czyste, wolne od kamienia i zanieczyszczeń¹⁷. Jednak w porównaniu do europejskich kopalń te za oceanem w jednej dziedzinie je przewyższały: „O ile chodzi jednak o prace podziemne, to przemysł amerykański wyprzedzał Europę o wiele lat w zastosowaniu mechanicznej odbudowy. Gdy w naszych kopalniach — a także we wszystkich innych krajach europejskich — górnik posługiwał się jeszcze narzędziami ręcznymi, to w USA urobek uzyskiwało się za pomocą silnych maszyn, usprawniających i zwiększających wielokrotnie wydajność pracy robotnika¹⁸. Schimitzek zauważył jeszcze jedną różnicę, porównując przemysł amerykański i europejski. Za oceanem wprowadzona została duża specjalizacja i operowanie produkcją jednego typu¹⁹.

Zdaniem Schimitzka, budownictwo przemysłowe było bardzo prymitywne, ale budynki publiczne w Pittsburghu, jak hotele, restauracje i sklepy, budowane były niezwykle starannie. Ściany wyłożone były marmurami, a sufitry zdobione różnego rodzaju ornamentami. Panie nosiły wtedy białe suknie i kostiumy. Służba domowa była w tamtym czasie mało popularna, przede wszystkim ze względu na wysokie koszty, a także obowiązek zapewnienia pracownikom ośmiogodzinnego dnia pracy, wolne musiały być także popołudnia i niedziele. Z kolei ceny żywności w porównaniu do zarobków były niższe niż w Europie²⁰. W Pittsburghu w tym czasie kursowały podmiejskie kolejki elektryczne, a bogatsze osoby korzystały z pojazdów mechanicznych z napędem elektrycznym²¹.

Następnie turyści udali się do Columbus w celu zapoznania się z tamtejszą produkcją maszyn górniczych. Miejskowa ludność odnosiła się do nich bardzo uprzejmie i życzliwie. Spotykali także na swej drodze wielu Niemców, którzy skolonizowali wschodnie stany i byli często zatrudniani na wysokich stanowiskach. Zapraszani byli przez nich do klubów i restauracji, a nawet do domów prywatnych²².

W tym miejscu *Wspomnienia* Schimitzka niestety się urywają. Dzięki zapiskom Schimitzka udaje się odtworzyć stan przede wszystkim amerykańskiego przemysłu. Autor zanotował także sporo informacji o życiu mieszkańców ówczesnej Ameryki. W efekcie otrzymujemy dość ciekawy opis ówczesnego państwa, ale także różnic, jakie zauważył Schimitzek, porównując różne aspekty życia z tymi panującymi w Europie.

¹⁷ Tamże, k. 79.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże, k. 80.

²⁰ Tamże, k. 81.

²¹ Tamże, k. 78.

²² Tamże, k. 81–83.

Radosław Pawłowski
Warszawa

XII WARSZAWSKI PIKNIK ARCHIWALNY

Od dwunastu lat inspiracją do organizacji Warszawskiego Pikniku Archiwalnego jest obchodzony uroczyście na całym świecie 9 czerwca Międzynarodowy Dzień Archiwów.

XII edycja Warszawskiego Pikniku Archiwalnego odbyła się w sobotę 11 czerwca 2022 r. w Pałacu Staszica w Warszawie pod hasłem *Bez kobiet nie ma historii.*

Wydarzenie było całkowicie poświęcone kobietom, tym zarówno z dalekiej przeszłości, jak i tej najnowszej. Na wystawach w poszczególnych salach Pałacu Staszica prezentowane były ekspozycje i głoszone prelekcje o kobietach zasłużonych w różnych dziedzinach życia, nieugiętych, mądrych i odważnych.

Temat tegorocznej edycji Pikniku pozostał taki sam jak w roku ubiegłym, gdyż został uznany za ciągle aktualny i stwarzał ogromną różnorodność prezentacji. Na Pikniku przedstawiono sylwetki kobiet zasłużonych w różnych dziedzinach życia.

Nazwa Warszawski Piknik Archiwalny wskazuje nie tylko na jego przynależność miejską, ale równocześnie określa spuściznę historyczną, regionalną i kulturową. Organizatorzy wydarzenia pragnęli zwrócić szczególną uwagę społeczeństwa na pracę archiwistów, w której można znaleźć trud badań i poszukiwań, jak również sposoby gromadzenia, konserwowania i udostępniania materiałów archiwalnych.

Wydarzenie kierowane było do ludzi w każdym wieku — począwszy od dzieci, młodzieży szkolnej i akademickiej, po osoby w średnim wieku i seniorów.

Od początku istnienia Pikniku uczestniczą w nim archiwa, biblioteki i muzea najbardziej znanych instytucji kultury i nauki.

W XII edycji Warszawskiego Pikniku Archiwalnego uczestniczyły następujące instytucje: Archiwum Akt Nowych, Archiwum ASP, Archiwum IPN, Archiwum Miasta Marki, Archiwum Państwowe w Warszawie, Archiwum Prezydenta RP, Archiwum Sejmu RP, Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, Biblioteka Publiczna im. J.Z. Rumla z Warszawy Pragi-Południe, Instytut Badań Literackich PAN, Muzeum Harcerstwa, Muzeum Narodowe w Warszawie, Narodowe Archiwum

Cyfrowe, PAN Archiwum w Warszawie, PAN Muzeum Ziemi w Warszawie, Polskie Stowarzyszenie im. Księżnej Anny Jabłonowskiej, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich Oddział w Warszawie, Stowarzyszenie Marki-Pustelnik-Struga, Teatr Maskarada, Towarzystwo Raperswilskie, Wojskowe Biuro Historyczne. Ogółem w wydarzeniu wzięło udział 21 instytucji.

Zgłoszone programy okazały się istną lawiną fascynujących i cennych tematów związanych z działalnością kobiet, ich życiem, zasługami, osiągnięciami czy pasjami. Pozwolę sobie wymienić chociaż niektóre z tematów: *Kobiety w walce o niepodległość Polski*, *Studentki Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie w wojnie polsko-bolszewickiej 1920*, *Damy Orderu Orła Białego*, *Emancypantki czy silaczki? Polskie harcerki w latach 1911–1949* czy *Matki, żony, wojowniczkki — różne role kobiet w okresie walk o niepodległość Polski*. Nie zabrakło przy tym ciekawych wystaw prezentowanych w zabytkowych salach Pałacu Staszica, prelekcji i odczytów poświęconych pamięci m.in. Grażyny Lipińskiej, Grażyny Rutkowskiej, Flory Briggs, Hanny Czeczott czy Wandy Rutkiewicz.

W sali Lustrzanej odbyły się spotkania ze znanymi kobietami, m.in. z podróżniczką i pisarką Beatą Pawlikowską, Idą Żmijewską, autorką warszawskich kryminałów retro, oraz Agatą Rychcik-Skibińską, artystką, animatorką kultury z pogranicza polsko-białoruskiego, współzałożycielką i koordynatorką projektu Hajnówka Centralna — Stacja Kultury.

Rozpoczęcie Pikniku uświetnił występ śpiewaczki operowej Anny Marii Adamiak, który zachęcił publiczność zgromadzoną przed Pałacem Staszica do wstąpienia w jego progi. Niewątpliwie ważnym elementem Pikniku stał się pokaz poloneza oraz prezentacja mody historycznej od średniowiecza po XIX wiek. Oba te występy zostały przygotowane i zaprezentowane przez członków Polskiego Stowarzyszenia im. Księżnej Anny Jabłonowskiej, którzy po raz pierwszy wzięli udział w Pikniku Archiwalnym.

Zainteresowanie Piknikiem było satysfakcjonujące, a sam efekt realizacji oceniony przez współorganizatorów jako pozytywny. Również opinie od bezpośredniej publiczności były pochlebne i życzliwe.

Frekwencja wyniosła ok. 2000 osób (nie uwzględniając organizatorów oraz pracowników technicznych i administracyjnych).

Informacje o Pikniku ukazywały się na forach i stronach internetowych instytucji biorących udział w Pikniku oraz w mediach społecznościowych. Poza tym informacje były kolportowane w wersji papierowej (broszury informujące oraz plakaty).

Informacja o XII Warszawskim Pikniku Archiwalnym ukazała się w audycji Miasto Kobiet nadawanej w Radiu dla Ciebie, Kurierze Warszawskim w TVP3 Warszawa oraz na stronach internetowych patronów medialnych: TVP Historia, Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy,

TVP3 Warszawa, Pepe TV, miesięcznika „Mówią wieki” i „Szarpa Warszawska”.

Patronat honorowy nad XII Warszawskim Piknikiem Archiwalnym objął prezes Polskiej Akademii Nauk prof. Jerzy Duszyński, prezydent Miasta Stołecznego Warszawy Rafał Trzaskowski oraz dyrektor Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych dr Paweł Pietrzyk.

Jest nam niezmiernie miło poinformować, iż frekwencja tegorocznej edycji Pikniku przekroczyła nasze najśmielsze oczekiwania. Dziękujemy wszystkim uczestnikom, organizatorom z poszczególnych instytucji oraz przybyłym gościom!

Do zobaczenia za rok!

Radosław Pawłowski
Warszawa

XXVI WARSZAWSKI FESTIWAL NAUKI W PAŁACU STASZICA

Za nami XXVI Festiwal Nauki, który również i w tym roku zawitał do Pałacu Staszica w Warszawie. Oprócz naszego Archiwum wzięły w nim udział inne instytucje, które znajdują się w Pałacu. Wydarzenie zostało zorganizowane w formie jednodniowego spotkania weekendowego w sobotę 24 września 2022 r. W programie PAN Archiwum w Warszawie, podobnie jak w latach ubiegłych, staraliśmy się zaprezentować ciekawe i mało znane tematy.

W ramach festiwalu zostały zaprezentowane zebranej w sali Lustrzanej publiczności trzy referaty.

Pierwszy z nich pt. *Glosa — bazgroły na stronach książek czy materiał do badań bibliologicznych* wygłosiła dr Urszula Szmigielska. Bibliotekoznawcy stojący na straży zbiorów, zabraniając jakichkolwiek

ingerencji w tekst czytanego dzieła, prowadzą jednocześnie badania nad wszelkimi znakami i zapisami umieszczonymi w księgach, gdyż jest to skarbnica wiedzy o kolejnych właścicielach książek i ich stosunku do czytanego tekstu. Uczestnicy spotkania z wielką ciekawością wysłuchali opowieści o zapiskach umieszczanych na marginesach książek na przykładach zaczerpniętych ze zbiorów Biblioteki Archiwum PAN.

W drugim referacie Katarzyna Słojkowska przybliżyła postać Feliksa Woytkowskiego, zapomnianego odkrywcy. W 2022 r. przypada 130. rocznica urodzin Feliksa Woytkowskiego, zasłużonego kolekcjonera flory i fauny peruwiańskiej, którego nazwisko widnieje na tysiącach etykiet okazów botanicznych i zoologicznych przechowywanych w licznych amerykańskich muzeach, odkrywcy nowych gatunków roślin oraz owadów. Wykład przygotowany został na bazie materiałów pochodzących ze spuścizny przyrodnika znajdującej się w zasobie PAN Archiwum w Warszawie.

Na zakończenie cyklu referatów dr hab. Hanna Krajewska wygłosiła prelekcję poświęconą Polkom — królewskim lub książęcym córkom, wydawanym za mąż za zagranicznych władców. Była to opowieść zarówno o losach nieszczęśliwych kobiet, jak i o tych, którym udało się zaznać miłości w zaaranżowanych małżeństwach, oraz o Polkach, które zrobiły pośród rządzących domów Europy prawdziwą karierę.

Całemu programowi festiwalowemu przygotowanemu przez nasze Archiwum towarzyszyła wystawa Mariana Sołobodowskiego pt. *Wspomnienie o Cyprianie Kamilu Norwidzie*.

Rok 2022 został przez Sejm RP ogłoszony Rokiem Polskiego Romantyzmu. Na wystawie autor przybliżył najbardziej znane mazowieckie miejsca związane z Norwidem, jak również pokazał portrety pisarza przypominające tę postać, a także jego rysunki i grafikę na podstawie posiadanego zbioru wydanego przez przedwojenne wydawnictwo J. Mortkowicza.

Dzień zakończyliśmy przy rytmach hiszpańskich, wsluchując się w występ artystyczny duetu muzycznego Walicki-Popiołek Duo.

Jesteśmy zadowoleni, że program, który przygotowaliśmy w tym roku, przypadł do gustu przybyłym gościom, o czym świadczyła wysoka frekwencja.

Do zobaczenia na kolejnym Festiwalu Nauki za rok!

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI PAN ARCHIWUM W WARSZAWIE W 2021 ROKU

PODSTAWOWE DANE O ARCHIWUM

Archiwum ma swoje oddziały w Poznaniu oraz w Katowicach. Archiwum posiada zasób historyczny powierzony i dysponuje 23,5 etatami.

Większość stanowią pracownicy zajmujący się merytoryczną działalnością archiwalną, w tym: trzech kustoszy, ośmiu adiunktów archiwalnych, pięciu starszych dokumentalistów, dwóch dokumentalistów, dwóch konserwatorów dzieł sztuki; pięć osób ma stopień doktora, jedna doktora habilitowanego.

W związku z przedłużającą się sytuacją zagrożenia epidemicznego w kraju (koronawirus COVID-19) i obostrzeniami, jakie objęły cały świat, praca w Archiwum kontynuowana była na zasadach wprowadzonych w roku 2020.

Posiedzenie Rady Naukowej nie odbyło się. Pracownia Naukowa była dostępna dla czytelników w stopniu ograniczonym, a pracownicy kontynuowali pracę hybrydową, ograniczając wzajemne kontakty w pomieszczeniach Archiwum. W ramach pracy zdalnej wprowadzono do baz komputerowych inwentarze archiwalne i spisy zdawczo-odbiorcze instytucji PAN, w pomieszczeniach Archiwum wykonywano zwykłe prace archiwalne.

W związku z wypowiedzeniem umowy najmu pomieszczeń przez Archiwum Państwowe w Katowicach podjęte były poszukiwania nowej siedziby i przeprowadzono przeprowadzkę zasobu do magazynu tymczasowego w Katowicach.

Stan zasobu

W 2021 roku nastąpił przyrost zasobu o 71,86 m.b. materiałów archiwalnych i dokumentacji niearchiwalnej placówek PAN. W Warszawie wpłynęło 13,56 m.b. materiałów pochodzenia prywatnego i 34,70 m.b. materiałów pochodzenia instytucjonalnego. Stan zasobu Oddziału

w Poznaniu powiększył się o 21,81 m.b. materiałów pochodzenia prywatnego i 0,16 m.b. materiałów pochodzenia instytucjonalnego. Zasób Oddziału w Katowicach powiększył się o 1,63 m.b. materiałów pochodzenia prywatnego. Ogólny stan zasobu wynosi obecnie ponad 3717,86 m.b. materiałów archiwalnych i dokumentacji aktowej.

Wykaz nabytków zawiera załącznik nr 1.

Komisja Metodyczna nie obradowała.

Komisja Oceny Dokumentacji Niearchiwalnej zaopiniowała pozytywnie 16 wniosków placówek PAN, w wyniku czego wybrakowano blisko 225 m.b. dokumentacji niearchiwalnej.

W zakresie kształtowania narastającego zasobu PAN Archiwum w Warszawie Komisja Opiniowania Normatywów zaopiniowała pięć kompletów normatywów, instrukcji kancelaryjnych, rzeczowych wykazów akt i instrukcji organizacji oraz zakresu działania archiwum zakładowego. Przeprowadzono dwie kontrole placówek PAN w zakresie postępowania z dokumentacją aktową i funkcjonowania archiwów zakładowych.

ARCHIWUM PAN W WARSZAWIE

1. Naukowo-archiwalne opracowanie zasobu

Kontynuowano prace nad porządkiem aparatu informacyjnego. Sporządzano kopie elektroniczne poprawionych, zmodyfikowanych i ujednoczonych inwentarzy archiwalnych. Rozpoczęto wykonywanie podobnych prac na spisach zdawczo-odbiorczych placówek PAN (tworzenie ich wersji elektronicznej).

Prowadzono prace porządkowe w materiałach pochodzenia prywatnego, zwłaszcza zespołów drobnych. Do Komisji Metodycznej wpłynęło osiem inwentarzy.

Kontynuowano prace porządkowo-inwentaryzacyjne rozpoczęte w latach wcześniejszych. Wykonywano spisy przejmowanych spuścizn.

2. Ewidencja zasobu archiwalnego

Uzupełniono i zaktualizowano informacje o nabytkach w serwisie internetowym szukajwarchiwach, wprowadzając 37 nowych zespołów oraz 183 rekordy. Kontynuowano zbiór nekrologów, wykonując na bieżąco spisy.

3. Kształtowanie narastającego zasobu archiwalnego

Opiniowanie i konsultowanie normatywów, wizytacje placówek

W zakresie kształtowania narastającego zasobu PAN Archiwum w Warszawie udzielono 43 odpowiedzi na pytania związane z normatywami i zasadami prowadzenia archiwum zakładowego. Skonsultowano oraz zaopiniowano pięć kompletów normatywów.

Brakowanie dokumentacji niearchiwalnej

Komisja Oceny Dokumentacji Niearchiwalnej zaopiniowała pozytywnie 15 wniosków o wybrakowanie 199,86 m.b. dokumentacji niearchiwalnej w placówkach PAN. Udzielono licznych wskazówek dotyczących niszczenia dokumentacji przeterminowanej.

4. Konserwacja akt

Wykonano prace konserwatorskie przy dokumentach Towarzystwa Naukowego Warszawskiego *Protokoły posiedzeń Komitetu Odbudowy Pałacu Staszica (1924–1927)*, j.a. 200 (126 kart) oraz przy rękopisie ze spuścizny Ludwika Chmaja *Księga zarządzeń prowincjalna oraz protokołów konsystorza prowincji litewskiej z zapisami z lat 1793–1803*, j.a. 44 (87 kart) i *Inventarium Bibliothecae Collegii Loviciensis Scholarum Piarum 1730*, j.a. 107 (68 kart).

5. Dział fotografii i mikrofilmów

Zbiór mikrofilmów nie zmienia się od lat (nie jest kontynuowany). Zbiór fotografii powiększył się o 10 i liczy obecnie 31235 w całości zdigitalizowanych fotografii, negatywów, pocztówek, odbitek kserograficznych oraz 25 płyt CD. Zbiór jest na bieżąco zabezpieczony. Zeskanowano 688 fotografii znajdujących się na szklanych kliszach.

6. Zbiory specjalne

Zbiór medali liczy 1100 zewidencjonowanych obiektów, jego stan się nie zmienił.

7. Biblioteka

Księgozbiór powiększył się o 140 woluminów druków zwartych (22 zakupiono, 118 pozyskano z darów) i o siedem woluminów wydawnictw ciągłych (dwa zakupiono, pięć — dary). Księgozbiór liczy 13425 woluminów druków zwartych i 10394 woluminy wydawnictw ciągłych.

W Bazie MAK+ utworzono 265 rekordów (2322 numery czasopism), zweryfikowano i wprowadzono 3184 rekordy wydawnictw zwartych oraz 2400 obrazów skanów okładek, zmeliorowano ok. 3200 kart katalogu kartkowego, porównano opis książki z księgą inwentarzową, usunięto błędy.

Udostępniono 45 wydawnictw w pracowni naukowej i zrealizowano 57 wypożyczeń międzybibliotecznych oraz 93 wypożyczenia dla pracowników Archiwum. Kontynuowano współpracę z bibliotekami Instytutu Badań Literackich PAN, Instytutu Historii Nauki PAN, Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Uniwersytetu Warszawskiego i innymi.

8. Wydawnictwa

Ukazał się kolejny tom „Biuletynu Archiwum PAN” nr 62, w którym przedstawiono inwentarze S. Bystronia, S.B. Lindego i J. Kallenbacha oraz zamieszczono pięć artykułów.

9. Udostępnianie

Pracownia Naukowa działała w sposób bardzo ograniczony. Pracownię odwiedziło kilku czytelników. Materiały udostępniane były głównie przez skanowanie i wysyłanie drogą e-mailową. W ten sposób udostępniono ok. 1660 jednostek archiwalnych. Wykonano i przesłano czytelnikom 261004 skany materiałów archiwalnych. Wszystkie te materiały gromadzone są w bazie komputerowej w sposób uporządkowany. Zrealizowano pocztą elektroniczną 33 w zespołach akt osobowych oraz ponad 200 pogłębionych kwerend w zespołach pochodzenia prywatnego.

10. Popularyzacja

Wystawy

W czasie Nocy Muzeów (15 maja) Archiwum zaprezentowało wystawy *Użyteczność nauki. Idee, które trwają do dziś. 220. rocznica powstania*

Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz *Tylko fotografie nie liczą się z czasem*. Wystawom towarzyszyły wystąpienia i prezentacje (w trybie on-line).

Aby uczcić Międzynarodowy Dzień Archiwów, 9–12 czerwca odbył się XI Warszawski Piknik Archiwalny pod tytułem *Bez kobiet nie ma historii*. Całość zaplanowano jako czterodniowy blok w przeważającej części on-line. Ostatniego dnia przedstawiony został program stacjonarny, składający się z wystaw *Kobiety w nauce* i *Gościli w Pałacu Staszica* oraz spotkań z prof. Ewą Łętowską, znaną prawniczką i konstytucjonalistką, dr Dorotą Sumińską, lekarzem weterynarii, publicystką i dziennikarką, obrończynią praw zwierząt, oraz Adelą Dankowską, pilotką samolotową i szybowcową. Wszystkie wywiady były równocześnie transmitowane na kanale YouTube.

Na XXV Festiwalu Nauki w Pałacu Staszica (25 września) przygotowano wystawy *Użyteczność nauki. Idee, które trwają do dziś. 220. rocznica powstania Towarzystwa Przyjaciół Nauk* oraz *Hymn narodowy Mazurek Dąbrowskiego*. Wystawom towarzyszyły wystąpienia i pokazy w większości prezentowane on-line.

Do odwołania prezentowane są wystawy w Instytucie Słowackim w Warszawie *Od Wyszehradu do Wyszehradu* (od 13 września 2018 r.), w Szpitalu Uzdrawiskowo-Rehabilitacyjnym w Ciechocinku *Julian Adam Majewski (1826–1920) i jego dzieło* (od 18 czerwca 2018 r.) i w Archiwum Urzędu Miasta Marki *Drogi do niepodległości w zbiorach PAN Archiwum w Warszawie* (od 20 września 2018 roku).

4 lutego Dom Kultury Rembertów zwrócił wystawy *Wojna Kościuszki w ikonografii PAN Archiwum w Warszawie*, *Drogi do Polski serca Kościuszki*. *W Ojczyźnie serce me zostało*, a już 19 lutego wypożyczono je Bibliotece Publicznej im. Zygmunta Rumla w Warszawie. Jednocześnie Biblioteka ta zwróciła tego samego dnia wystawy *Gościli w Pałacu Staszica* i *Hymn narodowy Mazurek Dąbrowskiego*.

Wystawa *Jan III Sobieski — król, wódz, polityk* od 6 do 13 września eksponowana była w XI Lubelskiej Dywizji Kawalerii Pancerniej w Żaganiu, a następnie, od 1 do 4 października, w Szkole Podstawowej im. Marii Skłodowskiej-Curie w Zawieprzycach. Wystawa *Raperswil na dawnych pocztówkach* gościła w warszawskim Muzeum Niepodległości (7–29 października).

Wernisaż wystawy *Wiwat konstytucja*, zorganizowanej z okazji 230. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja, odbył się w Pałacu Staszica 14 października.

W kuluarach Pałacu Staszica 10 grudnia można było oglądać wystawę *Samuel Bogumił Linde, z pochodzenia Szwed, językowo Niemiec, z wyboru Polak, sercem Słowianin*, powstałą z okazji 250. rocznicy urodzin uczonego.

Konferencje i seminaria

Archiwum PAN we współpracy z Biblioteką im. Zygmunta Jana Rumla, Towarzystwem Polsko-Szwajcarskim i Towarzystwem Raperswilem 10 lutego zorganizowało konferencję z okazji 275. rocznicy urodzin Tadeusza Kościuszki (w trybie on-line). Konferencji towarzyszyły wystawy *Wojna Kościuszki w ikonografii PAN Archiwum w Warszawie* i *Drogi do Polski serca Kościuszki. W Ojczyźnie serce me zostało*.

19 lutego złożeniem kwiatów pod pomnikiem Mikołaja Kopernika rozpoczęto obchody 548. rocznicy jego urodzin. Dalszy ciąg uroczystości miał formę seminarium transmitowanego on-line. Prelegenci przedstawili referaty na temat architektury w kosmosie, mineralnych leków stosowanych w epoce Kopernika, lądowania na Marsie oraz 200 lat istnienia Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Warszawskiego.

21 czerwca odbyła się w Pałacu Staszica konferencja (w trybie on-line) związana z 80. rocznicą śmierci Ignacego J. Paderewskiego, zorganizowana we współpracy z Towarzystwem Polsko-Szwajcarskim, Towarzystwem Raperswilem i Biblioteką im. Z.J. Rumla, na której wygłoszono 10 referatów.

Z okazji 100. rocznicy traktatu ryskiego odbyła się w Pałacu Staszica (25 listopada) konferencja, na której przedstawiono osiem referatów. Konferencję przeprowadzono hybrydowo, a całość dostępna jest na kanale YouTube. 266. rocznicę urodzin Stanisława Staszica świętowano banerem informacyjnym zawieszonym na Pałacu Staszica w dniach 2–8 listopada oraz prezentacjami przedstawionymi on-line.

Również w Pałacu Staszica odbyło się 10 grudnia seminarium dla uczczenia 100. rocznicy otrzymania Nagrody Nobla przez Alberta Einsteina, na którym przedstawiono (w trybie on-line) cztery referaty, bazujące na materiałach przechowywanych w zasobie Archiwum PAN.

Strona internetowa

Na stronie internetowej Archiwum umieszczono 69 artykułów i zanotowano 13855 wejść. Na Facebooku umieszczono 70 informacji, liczba obserwujących wzrosła o 28 (łącznie ponad 1700 osób), zanotowano

176 udostępnień. Na kanale YouTube ukazało się 12 transmisji i nagrań tematycznych, odtworzonych ponad 2000 razy. Wszystkie wydarzenia organizowane przez Archiwum były transmitowane on-line.

11. Współpraca naukowa

Współpraca krajowa

Pracownicy Archiwum uczestniczyli w szkoleniach dotyczących nowelizacji Ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz praktyki archiwalnej i bibliotecznej. Ponadto uczestniczyli w XXV Warszawskich Spotkaniach Konserwatorskich i zebraniach Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich.

Współpraca z zagranicą

Pracownicy Archiwum uczestniczyli w Zjeździe Archiwistów Węgierskich w Sopron (18–20 września) i uroczystości 85-lecia Muzeum Kościuszki w Solurze (22–26 września).

ODDZIAŁY ARCHIWUM PAN

1. Naukowo-archiwalne opracowanie zasobu

W Oddziale w Poznaniu prowadzono prace porządkowe w archiwaliach pochodzenia urzędowego i prywatnego. Złożono do Komisji Metodycznej kolejne cztery inwentarze, które czekają na zatwierdzenie.

Archiwum Prasowe gromadzące wycinki dotyczące uczonych oraz nauki w Wielkopolsce osiągnęło stan 483 teczek o łącznej objętości ok. 6,00 m.b. Materiały są układane alfabetycznie (uczeni) oraz rzeczowo według zagadnień: uczelnie, instytucje i towarzystwa naukowe, wydarzenia naukowe, historia Poznania i regionu, nekrologi.

W Oddziale w Katowicach kontynuowane było porządkowanie spuścizn rozpoczęte w latach ubiegłych. Uporządkowano materiały archiwalne Zakładu Antropologii Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu.

2. Kształtowanie narastającego zasobu aktowego

Opiniowanie i konsultowanie normatywów, wizytacje placówek

W ramach realizacji zadań w zakresie nadzoru nad działalnością archiwalną instytucji PAN w Oddziale w Poznaniu udzielono dwóch konsultacji dotyczących prawidłowego postępowania z materiałami archiwalnymi.

Oddział w Katowicach udzielił 62 konsultacji archiwistom zakładowym w placówkach PAN. Przeprowadzono dwie kontrole działalności archiwalnej placówek wrocławskich.

Brakowanie dokumentacji niearchiwalnej

W Oddziale w Poznaniu pozytywnie zaopiniowano wnioski o brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w placówce PAN, w wyniku czego wybrakowano pięć m.b. dokumentacji.

W Oddziale w Katowicach udzielono licznych wskazówek dotyczących niszczenia dokumentacji przeterminowanej.

3. Zbiór mikrofilmów i fotografii

Zbiór mikrofilmowy Oddziału w Poznaniu nie uległ zmianie (770 szpul), podobnie zmianom nie uległy zbiory płyt CD (50 sztuk, jeden przenośny twardy dysk oraz 12 płyt CD). Zbiory fotografii powiększyły się o kilkadziesiąt czarno-białych i kolorowych zdjęć oraz negatywów, które wpłynęły do Oddziału wraz z materiałami Józefa Banaszaka, Zygmunta Dulczewskiego, Stefana Barbackiego, Gerwazego Świdzkiego, oraz 27 taśm filmowych 8-mm wraz z materiałami Romana Rafińskiego.

Zbiór płyt CD, na których nagrane są materiały Oddziału w Katowicach, liczy 11 sztuk. Zdigitalizowano 962 dokumenty i fotografie, a całość zabezpieczono na dyskach zewnętrznych.

4. Księgozbiory

W Oddziale w Poznaniu księgozbiór powiększył się o 39 woluminów wydawnictw zwartych (19 zakupiono, 20 otrzymano w darze) oraz o 42 czasopisma (23 zakupiono, 19 otrzymano w darze). Stan księgozbioru podręcznego wynosi 5735 woluminów, w tym 2582 stanowią druki zwarte oraz 3153 wydawnictwa ciągłe.

W Oddziale w Katowicach biblioteka podręczna powiększyła się o trzy druki zwarte (jeden zakupiono, dwa otrzymano w darze) oraz o trzy woluminy wydawnictw ciągłych (dwa pozyskano z darów, jeden zakupiono). Stan księgozbioru podręcznego wynosi 389 woluminów druków zwartych i 615 woluminów wydawnictw ciągłych.

5. Udostępnianie zasobu

W Oddziale w Poznaniu zanotowano 112 odwiedzin czytelników w pracowni naukowej. Udostępniono łącznie 996 j.a., zrealizowano 21 kwerend, a na zamówienie czytelników wykonano 573 reprografie ze zbiorów Oddziału.

Oddział w Katowicach odwiedziło 22 czytelników, udostępniono 144 j.a., wykonano dziewięć kwerend archiwalnych i 326 reprografii.

6. Popularyzacja zasobu

30 września w Sali Posiedzeń Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w ramach Dnia Archiwisty, odbyła się promocja książki Jarosława Matysiaka *Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966). Archiwista i historyk*, której towarzyszyła okolicznościowa wystawa. Materiały ze spuścizny Wojciecha Kóćki i Tadeusza Cypriana wzbogaciły wystawy przygotowane przez Wydział Archeologii UAM i Bibliotekę Collegium Historicum oraz prelekcję prof. UAM dr. hab. Macieja Szymanowicza pt. *Fotografia wobec ideologii. Poznańskie środowisko fotograficzne w dobie socrealizmu*. Materiały ze spuścizny Oddziału w Poznaniu pokazano także na wystawie *Edward Taylor. W poszukiwaniu wartości*, zorganizowanej przez Muzeum UAM (26 października) oraz na wystawie *Naukowczynie. Pierwsze kobiece kariery uniwersyteckie w Poznaniu*. Wystawa była prezentowana od 27 listopada 2021 r. do 8 marca 2022 r. w Poznańskim Centrum Dziedzictwa. Galeria Śluza.

W siedzibie Oddziału w Katowicach prezentowana była wystawa *Tadeusz Rabek*, która powstała w ramach cyklu *Przedstawiciele śląskiej nauki* (1 grudnia 2020 r.–5 marca 2021 r.). Wernisaż wystawy *Fotografia jako źródło historyczne* odbył się w Gminnej Bibliotece Publicznej w Gaszowicach (22 lutego–31 marca). Następnie wystawa eksponowana była w Gminnej Bibliotece Publicznej w Godowie (1–31 marca) i w Gminnej Bibliotece Publicznej w Gaszowicach Filii w Czernicy (1–30 kwietnia).

Promocja książki „*Jo był ukradziony*”. *Tragedia górnośląska. Ziemia rybnicka*, wydanie III rozszerzone i poprawione, miała miejsce 26 lutego w Rydułtowskim Centrum Kultury FENIKS. Autor książki dr Mateusz Sobeczko wziął udział w panelu dyskusyjnym. W tej samej placówce 10 listopada miał miejsce wernisaż wystawy „*Jo był ukradziony*”. *Tragedia górnośląska*, eksponowanej od 22 listopada w Domu Kultury w Pogrzebieniu.

W siedzibie Oddziału w Katowicach prezentowana była wystawa *Szkolnictwo w świetle zasobu Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach* (8 marca–30 czerwca).

Strona internetowa

Strona internetowa Oddziału w Poznaniu była na bieżąco aktualizowana i uzupełniana o informacje dotyczące nabytków, opracowanych spuścizn, łącznego stanu zasobu, popularyzacji i publikacji pracowników. Zamieszczono 34 zdjęcia i dokumenty, w tym 11 skanów dokumentów i fotografii ze zbiorów Oddziału.

Strona internetowa Oddziału w Katowicach w dalszym ciągu nie została uruchomiona. Większości imprez organizowanych przez Oddział w Katowicach towarzyszyły wystąpienia w środkach masowego przekazu. Zanotowano sześć publikacji internetowych dotyczących działalności Oddziału w Katowicach.

7. Praktyki

Praktyki archiwalne w Oddziale Poznańskim odbyło dwóch studentów I roku studiów magisterskich i studentka II roku stopnia licencjackiego Wydziału Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz doktorantka Szkoły Doktorskiej Anthropos Instytutów Polskiej Akademii Nauk. Pracownicy Archiwum zapoznali ich z organizacją placówki i jej zasobami oraz zaprezentowali wybrane spuścizny uczonych.

8. Współpraca naukowa

Współpraca naukowa krajowa

Kontynuowano współpracę i kontakty z Archiwum Państwowym w Poznaniu, Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie, Biblioteką

Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Cyfrowym Repozytorium Lokalnym CYRYL w Poznaniu, Instytutem Pamięci Narodowej Oddziałem w Poznaniu, PAN Oddziałem w Poznaniu, Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich Oddziałem w Poznaniu, Zakładem Archiwistyki Instytutu Historii UAM, redakcjami „Kroniki Powiatu Poznańskiego”, „Kroniki Miasta Poznania”, „Kroniki Wielkopolski”. Nawiązano kontakty z Poznańskim Centrum Dziedzictwa oraz Muzeum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W Oddziale w Katowicach kontynuowana była współpraca z Oddziałem PAN w Katowicach, Archiwum Państwowym w Katowicach, Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, Oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach, Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach oraz z Biblioteką Publiczną Miasta Rydułtowy im. Henryka Mikołaja Góreckiego, Gminną Biblioteką Publiczną w Godowie, Gminną Biblioteką Publiczną w Gaszowicach oraz Filią w Czernicy.

Załącznik nr 1

NABYTKI ARCHIWUM PAN

Warszawa

Dział II — Akta placówek PAN

Instytut Nauk Geologicznych	2,60 m.b.
PAN Dom Handlowy Nauki	32,1 m.b.

Dział III — Spuścizny uczonych polskich

Stefan Ciara	0,15 m.b.
Regina Draniewicz	0,05 m.b.
Krzysztof Gawlikowski	5,00 m.b.
Zdzisław Kaczmarek	0,36 m.b.
Andrzej Kojder	0,94 m.b.
Wiesław Majewski	4,32 m.b.
Anna Pawełczyńska	0,83 m.b.
Zofia Robaszkiewicz Merdinger	0,03 m.b.
Jan Ruszkowski	0,10 m.b.
Irena Rzewuska	0,04 m.b.
Bolesław Szmidt	0,04 m.b.
Leon Tombak	0,03 m.b.
Poz. 1–11 dary, poz. 12 zakup	

Materiały dodatkowe

Baudouin de Courtenay rodzina	0,05 m.b.
Jadwiga i Roman Kobenzowie	0,02 m.b.
Maciej Nałęcz	1,70 m.b.
Poz. 1–3 dary	

Poznań

Dział II — Akta placówek PAN

PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu	0,16 m.b.

Dział III — Spuścizny uczonych polskich

Józef Banaszak	5,25 m.b.

Bożena Chrzastowska	2,95 m.b.
Zygmunt Dulczewski	1,64 m.b.
Michał Kobusiewicz	0,07 m.b.
Gerwazy Świdorski	8,50 m.b.
Ignacy Wiatroszak	0,01 m.b.
Poz. 1–6 dary	

Materiały dodatkowe	
Kazimierz Dopierała	3,16 m.b.
Stefan Barbacki	0,01 m.b.
Roman Rafiński, maszyna do pisania, instrument medyczny, taśmy filmowe	
Julian Musielak	0,22 m.b.
Poz. 1–4 dary	

Katowice

Dział III — Spuścizny uczonych polskich i kolekcje

Czesław Karwot	1,58 m.b.
Henryk Kocój	0,05 m.b.
Poz. 1–2 dar	

Załącznik nr 2

WYKAZ PUBLIKACJI PRACOWNIKÓW ARCHIWUM PAN

- Joanna Arvaniti**, *Inwentarze archiwalne*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, s. 10–11.
- „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, **pod red. Joanny Arvaniti**, 2021, ss. 238.
- Michał Boksa**, *Na 150-lecie szkoły w Żabikowie. Dziś nie może już ślepa rutyna prowadzić rolnika*, pod red. Mariusza Niestrawskiego i Michała Sengera, „Kronika Wielkopolski”, 2021, nr 3 (177), s. 109–111.
- Marek Ciara**, *Materiały Józefa Kallenbacha*, „Biuletyn Archiwum PAN”, 2021, nr 62, s. 65–69.
- Izabella Gass**, *Materiały Samuela Bogumila Lindego*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, s. 59–62.
- Hanna Krajewska**, *Słowo wstępne*, [w:] *Tyle zostało. Historia zbiorów raperswilijskich w Polsce*, Warszawa–Rzeszów 2021, s. 5–6.
- Józef Malinowski**, Stanisław Sierpowski, *Vivat academia! 30 lat działalności Stowarzyszenia Absolwentów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Poznań 2021.
- Jarosław Matysiak**, *Skarbnica dziejów poznańskiej nauki — PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu*, [w:] „Powtórka przed...”. *XV Spotkania z historią dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych*, pod red. Józefa Dobosza i Danuty Konieczki-Śliwińskiej, Poznań 2021, s. 177–185.
- Dorota Piętka-Hadała**, XI Warszawski Piknik Archiwalny, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, s. 163–166.
- Dorota Piętka-Hadała**, XXV Festiwal Nauki, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, s. 167–169.
- Danuta Piotrowska, **Wojciech Piotrowski**, *John Morton Coles (1930–2020). From Palaeolithic Studies to Wetland Archaeology. A Commemoration*, „Archeologia Polona”, 2021, vol. 59.
- Katarzyna Słojkowska**, <https://www.polskieradio.pl/7/5098/Artykul/2672826,Janina-Lewandowska-Jedyna-kobieta-zamordowana-w-Katyniu>.

- Katarzyna Słojkowska**, *Osobliwości Palacu Staszica*, <https://palacstaszica.pan.pl/pl/publikacje/osobliwosci-palacu-staszica/>.
- Katarzyna Słojkowska**, „Pamiętnik dla rodziny” *Romualdy z Bagnickich Baudouin de Courtenay*, „Rocznik Mazowiecki”, 2021, t. XXIX, s. 249–252.
- Katarzyna Słojkowska**, *Spuścizny orientalistów w PAN Archiwum w Warszawie*, „Rocznik Muzułmański”, 2021.
- Katarzyna Słojkowska**, *Tajemniczy postument. Próba ustalenia proveniencji artefaktu na podstawie akt Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, s. 143–147.
- Katarzyna Słojkowska**, *Wspomnienie o Hannie Szymczyk*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, s. 7–9.
- Mateusz Sobeczko**, *Kraków w świetle zasobu Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, s. 148–155.
- Mateusz Sobeczko**, *Materiały do historii szkolnictwa w zasobie Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach*, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, 2020, nr 17, s. 147–158.
- Mateusz Sobeczko**, *Życie codzienne śląskich naukowców w świetle zasobu Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2021, nr 62, s. 156–162.

INWENTARZE
ZESPOŁÓW ARCHIWALNYCH
ogłoszone w numerach 1–63 „Biuletynu Archiwum PAN”
(układ chronologiczny)

	strony
Nr 1 (1959)	
Towarzystwo Naukowe Warszawskie (1907–1953) (H. Dymnicka)	21–77
Nr 3 (1960)	
Materiały Aleksego Bachulskiego (M. Flis)	33–39
Materiały Stanisława Borowskiego (Z. Kolankowski)	44–48
Materiały Olgierda Górki (M. Wrzoscowa)	50–61
Materiały Stanisława Kętrzyńskiego (S. Chankowski)	64–69
Materiały Adama Kłodzińskiego (H. Dymnicka)	69–71
Materiały Jerzego Manteuffla (S. Chankowski)	73–77
Materiały Władysława Namysłowskiego (M. Wrzoscowa)	77–86
Materiały Eugeniusza Przybyszewskiego (M. Flis)	86–89
Materiały Heleny Salskiej (S. Chankowski)	89–93
Materiały Adama Skalkowskiego (M. Wrzoscowa)	93–109
Nr 4 (1961)	
Materiały Wisławy Knapowskiej (H. Zubalowa)	31–71
Materiały Artura Śliwińskiego (S. Chankowski)	72–126

Nr 5 (1962)

Akta I Kongresu Nauki Polskiej (1949–1951)
(M. Wrzoscowa) 23–70

Nr 6 (1963)

Akta Polskiego Towarzystwa Historycznego
(1886–1939, 1947–1968)
(H. Dymnicka, M. Wrzoscowa) 39–79
Materiały Antoniego Wróblewskiego
(J. Szajbel) 80–127

Nr 7 (1964)

Materiały Janusza Iwaszkiewicza
(S. Chankowski) 33–53
Materiały Aleksandra Lednickiego
(M. Wrzoscowa) 54–70
Materiały Zygmunta Moczarskiego
(Z. Wardęska) 71–93
Materiały Ludwika Skubiszewskiego
(J. Szajbel) 94–105

Nr 8 (1965)

Materiały Tadeusza Mańkowskiego
(A. Kamiński) 13–54
Materiały Wiktora Ormickiego
(O. Staroń) 55–78
Materiały Edwarda Schechtle
(A. Marciniak) 79–96

Nr 9 (1966)

Materiały Kazimierza Bassalika
(S. Chankowski) 35–54
Materiały Ludwika Ręgorowicza
(M. Wrzoscowa) 55–81
Materiały Adama Szymańskiego
(H. Obuchowska-Pysiowa) 82–87

Nr 10 (1967)

Materiały Wiktora Schramma
(A. Marciniak) 20–106

Nr 11 (1968)

Akta Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewicza PAN
(1953–1956)
(H. Dymnicka) 30–64
Materiały Antoniego Artymiaka
(S. Chankowski) 65–85
Materiały Ludwika Chmaja
(R.W. Wołoszyński) 86–111
Materiały Eugeniusza Dziewulskiego
(A. Brachfogel) 112–120
Materiały Władysława Dziewulskiego
(M. Wrzoscowa) 121–148

Nr 12 (1969)

Materiały Witolda Chodźki
(M. Wrzoscowa) 40–81
Materiały Franciszka Czubalskiego
(M. Wrzoscowa) 82–97

Nr 13 (1970)

Materiały Józefa Grodeckiego i Katarzyny Grodeckiej
(M. Wrzoscowa) 26–84
Materiały Stefana Rygła
(S. Chankowski) 85–117
Materiały Bożeny Stelmachowskiej
(J. Szajbel) 118–161

Nr 14 (1971)

Materiały Joachima Metallmanna
(R. Majkowska) 18–26
Materiały Antoniego Peretiatkowicza
(A. Marciniak) 27–66
Materiały Tadeusza Strumiły
(R. Wojciechowska) 67–105

Materiały Zygmunta Zawirskiego (A. Woltanowski)	106–125
Nr 15 (1972)	
Materiały Bronisława Dembińskiego (K. Dopierała)	11–71
Materiały Włodzimierza Dzwonkowskiego (H. Dymnicka)	72–100
Materiały Wiktora Hahna (M. Wrzoscowa)	101–182
Nr 16 (1973)	
Materiały Ludwika Eckerta (M. Wrzoscowa)	26–52
Materiały Tadeusza Kowalskiego (J. Poradzisz)	53–99
Materiały Feliksa Kazimierza Terlikowskiego (M. Adamczewska)	100–125
Nr 17 (1974)	
Materiały Bronisława Pawłowskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	39–48
Materiały Edmunda Jana Reymana (J. Mizikowski)	49–81
Materiały Stanisława Tynca (M. Wrzoscowa)	82–125
Nr 18 (1975)	
Materiały Stanisława Karwowskiego (J. Szajbel)	19–41
Materiały Jerzego Landego (J. Mizikowski)	42–54
Materiały Mariana Magdańskiego (E. Sztraj)	55–62
Materiały Michała Rawity-Witanowskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	63–124

Nr 19 (1976)

Materiały Kazimierza Abgarowicza (M. Adamczewska)	24–35
Materiały Aleksandra Kozikowskiego (A. Marciniak)	36–54
Materiały Edwarda Lubicz-Niezabitowskiego (Z. Wardęska)	55–63

Nr 20 (1977)

Materiały Jana Dembowskiego (M. Wrzoscowa)	10–32
Materiały Mariana Gieysztor (A. Brachfogel)	33–54
Materiały Teodora Marchlewskiego (A. Brachfogel)	55–81

Nr 21 (1978)

Materiały Władysława Abrahama (E. Sztraj)	41–54
Materiały Stefana Baleya (M. Wrzoscowa)	55–93
Materiały Natalii Gąsiorowskiej-Grabowskiej (J. Mizikowski)	94–116
Materiały Wincentego Stysia (M. Wrzoscowa)	117–153

Nr 22 (1979)

Materiały Włodzimierza Demetrykiewicza (R. Majkowska)	35–59
Materiały Kazimierza Drewnowskiego (E. Sztraj)	60–78
Materiały Stanisława Kossutha (P. Porwoł)	79–106
Materiały Bronisława Niklewskiego (M. Adamczewska-Jackowiak)	107–144

Nr 23 (1980)

Materiały Andrzeja Grodka (M. Wrzoscowa)	31–101

Materiały Janusza Wolińskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	102–150
Nr 24 (1981)	
Materiały Adolfa Joszta (M. Wrzoscowa)	15–42
Materiały Kazimierza Rodowicza (O. Staroń)	43–52
Materiały Czesława Zakaszewskiego (J. Mizikowski)	53–74
Nr 25 (1982)	
Materiały Władysława Dybowskiego (Ł. Litwa, M. Wrzoscowa)	21–44
Materiały Ludwika Hirszfelda i Hanny Hirszfeldowej (Ł. Litwa, M. Wrzoscowa)	45–148
Nr 26 (1983)	
Materiały Stanisława Kozierowskiego (J. Latzke)	8–87
Suplement do inwentarza materiałów Kazimierza Drewnowskiego (E. Sztraj)	88–98
Nr 27 (1984)	
Materiały Stanisława Antoniewskiego (J. Mizikowski)	22–35
Materiały Zygmunta Golonki (J. Mizikowski)	36–61
Materiały Lucjana Kaznowskiego (J. Mizikowski)	62–75
Materiały Tymoteusza Łuniewskiego (M. Wrzoscowa)	76–100
Materiały Jana Miklaszewskiego (S. Chankowski)	101–105
Nr 28 (1985)	
Materiały Stefana Ehrenkretza (A. Brachfogel)	29–40

Materiały Witolda Kamienieckiego (M. Wrzoscowa)	41–50
Materiały Emila Kipy (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	51–66
Materiały Tadeusza Makowieckiego (E. Sztraj)	67–80
Materiały Marzeny M. Pollakówny (T. Dymaczewski)	81–103
Nr 29 (1986)	
Materiały Stefana Drzewieckiego (B. Krzyżtoporska)	21–28
Materiały Władysława Folkierskiego (M. Tejchman)	29–38
Materiały Alfreda Liebfelda (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	39–60
Materiały Tadeusza Miłobędzkiego (Redakcja)	61–72
Nr 30 (1987)	
Materiały Kazimierza Moszyńskiego (A. Brachfogel)	23–43
Materiały Henryka Ułaszyna (E. Sztraj)	44–112
Nr 31 (1988)	
Materiały Stanisława Kontkiewicza (J. Bugajski)	14–71
Materiały Juliana Tokarskiego (J. Mizikowski)	72–115
Nr 32 (1989)	
Materiały Jana Grzegorzewskiego (Z. Bonarowska)	17–29
Materiały Mariana Lewickiego i Ireny Lewickiej (I. Biel, Z. Bonarowska)	30–90
Materiały Czesława Thulliego (W. Różańska)	91–114

Nr 33 (1990)

- Materiały Władysława Kowalenki
(J. Latzke, E. Lijewska) 21–60
- Materiały Tadeusza Manteuffla
(H. Dymnicka-Wołoszyńska) 61–132

Nr 34 (1993)

- Materiały Zofii Podkowińskiej
(A. Chodkowska) 11–33
- Materiały Adama Wolffa
(H. Szymczyk) 34–60

Nr 35 (1994)

- Materiały Władysława Tomkiewicza
(A. Kulecka) 25–72
- Materiały Michała Walickiego
(E. Sztraj, H. Szymczyk) 73–94
- Materiały Anny Dembińskiej
(K. Dopierała) 95–106

Nr 36 (1995)

- Materiały Włodzimierza Antoniewicza
(J. Mizikowski) 15–97
- Materiały Zofii Wartołowskiej
(J. Mizikowski) 98–103

Nr 37 (1996)

- Materiały Stanisława Srokowskiego
(M. Wrzokowa) 20–60
- Materiały Edwarda Stenza
(J. Mizikowski, E. Sztraj) 61–93

Nr 38 (1997)

- Materiały Jana Reychmana
(H. Szymczyk) 14–113

Nr 39 (1998)

- Materiały Janusza Groszkowskiego
(A. Kulecka) 29–89

Materiały Witolda Nowackiego (J. Lewandowska)	90–112
Nr 40 (1999)	
Materiały Ludwika Kolankowskiego (M. Wrzoscowa)	42–64
Materiały Rocha Morcinka (E. Sztraj)	65–73
Materiały Michała Szczanieckiego (E. Sztraj)	74–94
Materiały Józefa Siemieńskiego (T. Epsztejn)	95–105
Nr 41 (2000)	
Materiały rodziny Baudouin de Courtenay (D. Zamojska)	23–60
Materiały Stanisława Szobera (B.B. Hulewicz-Szczepanowska)	61–76
Materiały Stanisławy Przybyszewskiej (E. Ruta-Solarska)	77–94
Nr 42 (2001)	
Materiały Aleksandra Gajkowicza (A. Chodkowska)	6–33
Materiały Jana Dąbrowskiego (T. Dymaczewski, W. Kaczmarek)	34–47
Materiały Juliana Adama Majewskiego (J. Mizikowski)	48–69
Materiały Dobrosława Stróżeckiego (S. Biały, G. Ciemińska, M. Gaszkowska, K. Markowski)	70–82
Nr 43 (2002)	
Materiały Waclawa Sierpińskiego (A. Kulecka)	6–65
Materiały Kazimierza Kuratowskiego (A. Kalbarczyk, I. Szulc, H. Szymczyk)	66–95
Materiały Hugona Steinhausa (A. Chodkowska, M. Wawrowska)	96–138

Nr 45 (2004)

Materiały Henryka Elzenberga (A. Chodkowska, H. Dymnicka-Wołoszyńska, J. Mizikowski, J. Stasiak)	15–57
Materiały Władysława Witwickiego (G. Milewski)	58–74

Nr 46 (2005)

Materiały Szczepana Szczeniowskiego (J. Dudziński)	8–19
Materiały Ludwika Wertensteina (D. Pietrkiewicz)	20–53
Materiały Mieczysława Wolfkego (M. Flis, H. Szymczyk)	54–68

Nr 47 (2006)

Materiały Stanisława Herbsta (H. Szymczyk)	16–139

Nr 48 (2007)

Materiały Stanisława Bełcha (J. Malinowski)	12–25
Materiały Tadeusza Cypriana (P. Dembiński, J. Matysiak)	26–69
Materiały Witolda Jakóbczyka (R. Dąbrowski)	70–109
Materiały Zdzisława Kaczmarczyka (P. Dembiński, J. Matysiak)	110–149
Materiały Wacława Pytkowskiego (M. Boksa, E. Zielińska)	150–171
Materiały Adama Wodziczki (P. Dembiński, J. Matysiak)	172–204

Nr 49 (2008)

Materiały Piotra Bańkowskiego (A. Chodkowska)	12–101
Materiały Kazimierza Konarskiego (A. Chodkowska)	102–109

Materiały Witolda Suchodolskiego (A. Chodkowska)	110–117
Materiały Franciszka Olszewskiego (A. Chodkowska)	118–129
Nr 50 (2009)	
Materiały Benedykta Dybowskiego (J. Arvaniti, I. Gass, H. Krajewska)	12–29
Materiały Leona Barszczewskiego (J. Arvaniti, S. Chankowski, Z. Kolankowski)	30–43
Materiały Karola Nereusza Bohdanowicza (J. Arvaniti)	44–51
Nr 51 (2010)	
Materiały Tytusa Chałubińskiego (T. Dobrzyński, K. Słojkowska)	12–19
Materiały Stanisława Bilewicza (A. Chodkowska, J. Mizikowski)	20–29
Materiały Seweryna i Heleny Krzemieniewskich (J. Buda, M. Norkowski, H. Szymczyk)	30–47
Materiały Jerzego Hersego (J. Stasiak)	48–57
Materiały Witolda Sławińskiego (J. Stasiak)	58–71
Materiały Bronisława Edwarda Sydowa (J. Arvaniti)	72–77
Nr 52 (2011)	
Materiały Zygmunta i Natalii Batowskich (K. Słojkowska)	14–63
Materiały Janiny Bemówny (M. Kmita, P. Michałowski, J. Stasiak)	64–71
Materiały rodziny Kalinowskich (A. Chodkowska)	72–125
Materiały Janiny Zakrzewskiej (A. Bodecka, A. Chodkowska, U. Roguska)	126–149

Nr 53 (2012)

Materiały Stanisława Tołwińskiego (A. Chodkowska)	8–85
Materiały Czesława Trębickiego (A. Chodkowska)	86–89
Materiały Wawrzyńca Benzelstierny-Engeströma (M. Błażczak, K. Słojkowska)	90–95
Materiały Mikołaja Dzikowskiego (Ł. Gawin, J. Stasiak)	96–104

Nr 55 (2014)

Materiały Jadwigi Braun-Domańskiej (A. Mieszkowska)	10–29
Materiały Mariana Massoniusa (S. Chankowski, K. Słojkowska)	30–37
Materiały Lecha Niemojewskiego (A. Chodkowska, A. Kulecka, C. Sikorska)	38–67
Materiały Kazimierza Twardowskiego (J. Stasiak)	68–79

Nr 56 (2015)

Materiały Heliodora Święcickiego (J. Matysiak)	10–25
Materiały Jana Grochmalickiego (J. Matysiak)	26–35
Materiały Stefana Błachowskiego (K. Banaś, J. Matysiak)	36–93
Materiały Andrzeja Sołtana (M. Ciara)	94–115
Materiały Jerzego Pniewskiego (M. Ciara)	116–131
Materiały Bronisława Kuchowicza (M. Ciara)	132–175

Nr 57 (2016)

Materiały Mieczysława Orłowicza (H. Szymczyk)	7–150

Nr 58 (2017)

Materiały Stefana Dąbrowskiego (J. Malinowski)	12–47
Materiały Bohdana Paczyńskiego (M. Ciara)	48–57
Materiały Marcelego Nenckiego (M. Ciara)	58–63

Nr 59 (2018)

Materiały Kazimierza Albina i Hanny Dobrowolskich (K. Słojkowska)	8–21
Materiały Romana i Jadwigi Kobendzów (K. Słojkowska)	22–47

Nr 60 (2019)

Materiały Kazimierza Kaczmarczyka (A. Marciniak, J. Matysiak)	8–79
Materiały Tadeusza Vetulaniego (J. Matysiak)	80–123

Nr 61 (2020)

Materiały Grzegorza Białkowskiego (M. Ciara)	8–15
Materiały Henryka Mierzeckiego (E. Sztraj)	16–35
Materiały Bohdana Winiarskiego (J. Matysiak)	36–97

Nr 62 (2021)

Materiały Jana Stanisława Bystronia (H. Szymczyk)	12–57
Materiały Samuela Bogumiła Lindego (I. Gass)	58–62
Materiały Józefa Kallenbacha (M. Ciara)	64–69

Nr 63 (2022)

Materiały Ananiasza Rojeckiego (A. Chodkowska)	12–27
Materiały Ananiasza Zajączkowskiego (K. Słojkowska)	28–67
Materiały Marii Grzegorzewskiej (K. Słojkowska)	68–77
Materiały Tadeusza Korzybskiego (M. Ciara)	78–123

INWENTARZE ZESPOŁÓW ARCHIWALNYCH
ogłoszone w numerach 1–63 „Biuletynu Archiwum PAN”
(układ alfabetyczny)

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Abgarowicz Kazimierz	19	24–35
Abraham Władysław	21	41–54
Antoniewicz Włodzimierz	36	15–97
Antoniewski Stanisław	27	22–35
Artymiak Antoni	11	65–85
Bachulski Aleksy	3	33–39
Baley Stefan	21	55–93
Bańkowski Piotr	49	12–101
Barszczewski Leon	50	30–43
Bassalik Kazimierz	9	35–54
Batowscy Zygmunt i Natalia	52	14–63
Baudouin de Courtenay	41	23–60
Bełch Stanisław	48	12–25
Bemówna Janina	52	64–71
Benzelstierna-Engeström Wawrzyniec	53	90–95
Białkowski Grzegorz	61	8–15
Bilewicz Stanisław	51	20–29
Błachowski Stefan	56	36–93
Bohdanowicz Karol Nereusz	50	44–51
Borowski Stanisław	3	44–48
Braun-Domańska Jadwiga	55	10–29
Bystrzeń Jan Stanisław	62	12–57
Chałubiński Tytus	51	12–19

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Chmaj Ludwik	11	86–111
Chodźko Witold	12	40–81
Cyprian Tadeusz	48	26–69
Czubalski Franciszek	12	82–97
Dąbrowski Jan	42	34–47
Dąbrowski Stefan	58	12–47
Dembińska Anna	35	95–106
Dembiński Bronisław	15	11–71
Dembowski Jan	20	10–32
Demetrykiewicz Włodzimierz	22	35–59
Dobrowolscy Kazimierz Albin i Hanna	59	8–21
Drewnowski Kazimierz	22, 26	60–78, 88–98
Drzewiecki Stefan	29	21–28
Dybowski Benedykt	50	12–29
Dybowski Władysław	25	21–44
Dziewulski Eugeniusz	11	112–120
Dziewulski Władysław	11	121–148
Dzikowski Mikołaj	53	96–104
Dzwonkowski Włodzimierz	15	72–100
Eckert Ludwik	16	26–52
Ehrenkreutz Stefan	28	29–40
Elzenberg Henryk	45	15–57
Folkierski Władysław	29	29–38
Gajkiewicz Aleksander	42	6–33
Gąsiorowska-Grabowska Natalia	21	94–116
Gieysztor Marian	20	33–54
Golonka Zygmunt	27	36–61

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Górka Olgierd	3	50–61
Grodeccy Józef i Katarzyna	13	26–84
Grodek Andrzej	23	31–101
Grochmalicki Jan	56	26–35
Groszkowski Janusz	39	29–89
Grzegorzewska Maria	63	68–77
Grzegorzewski Jan	32	17–29
Hahn Wiktor	15	101–182
Herbst Stanisław	47	16–139
Herse Jerzy	51	48–57
Hirszfellowie Ludwik i Hanna	25	45–148
Iwaszkiewicz Janusz	7	33–53
Jakóbczyk Witold	48	70–109
Joszt Adolf	24	15–42
Kaczmarczyk Kazimierz	60	8–79
Kaczmarczyk Zdzisław	48	110–149
Kalinowscy Stanisław, Zofia i Ewa	52	72–125
Kamieniecki Witold	28	41–50
Karwowski Stanisław	18	19–41
Kaznowski Lucjan	27	62–75
Kętrzyński Stanisław	3	64–69
Kipa Emil	28	51–66
Kallenbach Józef	62	64–69
Kłodziński Adam	3	69–71
Knapowska Wisława	4	31–71
Kobendzowie Roman i Jadwiga	59	22–47
Korzybski Tadeusz	63	78–123
Kołankowski Ludwik	40	42–64

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Komisja Naukowa Obchodu Roku Mickiewicza PAN (1953–1956)	11	30–64
Konarski Kazimierz	49	102–109
Kontkiewicz Stanisław	31	14–71
Kossuth Stanisław	22	79–106
Kowalenko Władysław	33	21–60
Korzybski Tadeusz	63	78–123
Kowalski Tadeusz	16	53–99
Kozierowski Stanisław	26	8–87
Kozikowski Aleksander	19	36–54
Krzemieniewscy Seweryn i Helena	51	30–47
Kuchowicz Bronisław	56	132–175
Kuratowski Kazimierz	43	66–95
Lande Jerzy	18	42–54
Lednicki Aleksander	7	54–70
Lewiccy Marian i Irena	32	30–90
Liebfeld Alfred	29	39–60
Linde Samuel Bogumił	62	58–62
Lubicz-Niezabitowski Edward	19	55–63
Łuniewski Tymoteusz	27	76–100
Magdański Marian	18	55–62
Majewski Julian Adam	42	48–69
Makowiecki Tadeusz	28	67–80
Manteuffel Jerzy	3	73–77
Manteuffel Tadeusz	33	61–132
Mańkowski Tadeusz	8	13–54
Marchlewski Teodor	20	55–81
Massonius Marian	55	30–37

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Metallmann Joachim	14	18–26
Mierzecki Henryk	61	16–35
Miklaszewski Jan	27	101–105
Miłobędzki Tadeusz	29	61–72
Moczarski Zygmunt	7	71–93
Morcinek Roch	40	65–73
Moszyński Kazimierz	30	23–43
Namysłowski Władysław	3	77–86
Nencki Marceli	58	58–63
Niemojewski Lech	55	38–67
Niklewski Bronisław	22	107–144
Nowacki Witold	39	90–112
Olszewski Franciszek	49	118–129
Orłowicz Mieczysław	57	11–150
Ormicki Wiktor	8	55–78
Paczyński Bohdan	58	48–57
Pawłowski Bronisław	17	39–48
Peretiatkowicz Antoni	14	27–66
Pierwszy Kongres Nauki Polskiej (1949–1951)	5	23–70
Pniewski Jerzy	56	116–131
Podkowińska Zofia	34	11–33
Pollakówna Marzena M.	28	81–103
Polskie Towarzystwo Historyczne (1886–1939, 1947–1968)	6	39–79
Przybyszewska Stanisława	41	77–94
Przybyszewski Eugeniusz	3	86–89
Pytkowski Waclaw	48	150–171
Rawita-Witanowski Michał	18	63–124

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Reychman Jan	38	14–113
Reyman Edmund Jan	17	49–81
Ręgorowicz Ludwik	9	55–81
Rodowicz Kazimierz	24	43–52
Rojecki Ananiasz	63	12–27
Rygiel Stefan	13	85–117
Salska Helena	3	89–93
Schechtel Edward	8	79–96
Schramm Wiktor	10	20–106
Szczaniecki Michał	40	74–94
Siemieński Józef	40	95–105
Sierpiński Wacław	43	6–65
Skalkowski Adam	3	93–109
Skubiszewski Ludwik	7	94–105
Sławiński Witold	51	58–71
Sołtan Andrzej	56	94–115
Srokowski Stanisław	37	20–60
Steinhaus Hugo	43	96–138
Stelmachowska Bożena	13	118–161
Stenz Edward	37	61–93
Stróżecki Dobrosław	42	70–82
Strumiłło Tadeusz	14	67–105
Styś Wincenty	21	117–153
Suchodolski Witold	49	110–117
Sydow Bronisław Edward	51	72–77
Szczeniowski Szczepan	46	8–19
Szober Stanisław	41	61–76
Szymański Adam	9	82–87

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Śliwiński Artur	4	72–126
Święcicki Heliodor	56	10–25
Terlikowski Feliks Kazimierz	16	100–125
Thullie Czesław	32	91–114
Tokarski Julian	31	72–115
Tołwiński Stanisław	53	8–85
Tomkiewicz Władysław	35	25–72
Towarzystwo Naukowe Warszawskie (1907–1953)	1	21–77
Trębicki Czesław	53	86–89
Twardowski Kazimierz	55	68–79
Tync Stanisław	17	82–125
Ułaszyn Henryk	30	44–112
Vetulani Tadeusz	60	80–123
Walicki Michał	35	73–94
Wartołowska Zofia	36	98–103
Wertenstein Ludwik	46	20–53
Winiarski Bohdan	61	36–97
Witwicki Władysław	45	58–74
Wodziczko Adam	48	172–204
Wolf Adam	34	34–60
Wolfke Mieczysław	46	54–68
Woliński Janusz	23	102–150
Wróblewski Antoni	6	80–127
Zajączkowski Ananiasz	63	28–67
Zakaszewski Czesław	24	53–74
Zakrzewska Janina	52	126–149
Zawirski Zygmunt	14	106–125

SUMMARY

ARCHIVE INVENTORIES

The year 2022 saw the 625th anniversary of the settlement of the Crimean Karaites in the Grand Duchy of Lithuania, who were invited there by Prince Vytautas the Great. To commemorate this fact, the Lithuanian Seimas decided to announce the year 2022 as the Year of the Karaites of Lithuania. The 63rd issue of the “Bulletin of the Archives of the Polish Academy of Sciences” contains two inventories concerning the Crimean Karaites. One of them is the inventory of Ananiasz Zajączkowski, Polish orientalist specialising in Turkish studies and a Karaite activist; the other contains materials of Ananiasz Rojecki, geophysicist, geologist, meteorologist, also a Karaite activist.

On 25 May 2022, we celebrated the 100th anniversary of the creation of Maria Grzegorzewska University in Warsaw. Acknowledging the work of the founder, head and patroness of the former University of Special Education, the Polish Sejm declared the year 2022 to be the Year of Maria Grzegorzewska. We are presenting her inventory in the “Bulletin of the PAS Archives”, appreciating her motto “There are no cripples — only human beings”.

Another person of interest featured in our “Bulletin of the Archives of the Polish Academy of Sciences” is Tadeusz Waclaw Korzybski, biochemist born in Mława, who isolated the first Polish penicillin preparation in 1946.

A significant part of this year’s “Bulletin...” is a bachelor’s dissertation by Szymon Czerwiński, MA, employee of the PAS Archives, on Maria Bielińska. Bielińska, holder of PhD in History, specialist in Medieval and Archival Studies, died in December 2020 at the age of 102. Her professional connections included the University of Warsaw, Jagiellonian University, the Catholic University of Lublin, Polish Academy of Sciences, Polish State Archives and Polish Historical Society.

The “Bulletin...” contains also two presentations of the employees of PAS Archives, Joanna Arvaniti, PhD, and Anita Chodkowska, MA,

which were planned to be delivered in Russian at an international conference *Banzarovskiyе Chteniya* on 30–31 March 2022. The presentations were withdrawn from the conference due to the suspension of scientific contacts between Poland and Russia as a result of Russia's invasion on Ukraine.

ARCHIVES OF THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES IN WARSAW

The Archives have divisions in Poznań and Katowice, maintain the historical resources handed over to them and have 23.5 full employment posts.

Due to the maintained state of epidemics in Poland and the worldwide restrictions, the Archives continue their operations according to the rules introduced in 2020.

A meeting of the Scientific Council was held on 21 June 2022. The Research Laboratory was available to the readers to a limited extent, and the employees continued working in hybrid mode, limiting contacts among themselves in the Archives' facilities. Archival inventories and acceptance listings of PAS institutions were entered into databases in remote mode, and regular archiving activities were conducted in the Archives' rooms. As a result of the termination of the lease agreement for the States Archives facilities in Katowice, search for a new location was undertaken, and the collections were moved to temporary storage in Katowice.

In 2021, the archives increased by 71.86 linear meters of archival materials and non-archival documentation of PAS entities. In Warsaw, 13.56 linear meters of private materials and 34.70 linear meters of institutional materials were received. The collection of the Poznań division increased by 21.81 linear meters of private materials and 0.16 linear meters of institutional materials. The collection of the Katowice division increased by 1.63 linear meters of private materials. This collection holds now over 3.717.86 linear meters of archival materials and documents. The Methodology Commission did not meet. The Commission for Evaluation of Non-Archival Documentation issued 16 positive responses to requests from PAS entities; as a result, almost 225 linear meters of non-archive documentation were rejected. With reference to the developing of PAS Archives in Warsaw resources, the Commission for the Qualification of Standards offered opinions on five

sets of standards, office instructions, factual file lists and instructions for the organisation and the scope of an entity archive. Two controls of a PAS unit were carried out with reference to file documentation maintenance and the functioning of entity archives.

The collection of microfilms in Warsaw has not changed for several years and is not continued. The collection of photographs amounts now to 31.235 of completely digitalised photographs, negatives, postcards, photocopies and 25 CDs. The collection is being saved on an ongoing basis. 688 photographs on glass plates were scanned. The collection of microfilms of the Poznań Division did not change and amounts to 770 reels. The collection of CDs amounts to 50 CDs, 1 portable hard drive and 12 CDs. The collection of photographs increased by several hundred black-and-white and coloured photographs and negatives. The collection of CDs of the Katowice Division amounts to 11.962 documents and photographs were digitalised, and the whole collection was saved on portable drives. The collection of medals did not change and amounts to 1.100 recorded items.

Last year was the 230th anniversary of the announcement of Constitution of 3 May 1791, and the 100th anniversary of the March Constitution. These anniversaries were commemorated by the PAS Archives in Warsaw with an exhibition *Here's to the Constitution!* (10 boards).

Another exhibition of archival materials, entitled *People Write Letters* (10 boards), featured family correspondence, including letters from children, correspondence between friends, letters exchanging thoughts and scientific experience, Christmas cards with surprising attachments, letters from afar, vacation postcards, war front letters, correspondence from jails, letters of great writers, poets and politicians, telegrams... Of particular interest are colourful postcards from the times of Poland's partition, which additionally convey hidden patriotic messages.

The 70th jubilee of the Polish Academy of Sciences was a perfect opportunity to present the gems of Polish science and culture, stored in numerous PAS scientific and ancillary facilities. The exhibition's scenario (20 boards) was developed by PAS Archives' employees from Warsaw, in cooperation with selected PAS entities holding interesting and diverse collections.

The last exhibition (4 boards) prepared by PAS Archives' employees in Warsaw in 2022 was devoted to Gabriel Narutowicz, the first president of the independent Republic of Poland, outstanding designer, specialist in hydraulic engineering, pioneer of water turbine plants and electrician.

